

Latvijas Republikas

TIESĪBSARGS

Pētījums

Bilingvālā izglītība

Rīga, 2014

Saturs

Ievads	6
Terminu „mazākumtautība” un „minoritāte” lietojums	7
1. Minoritāšu izglītība: starptautiskās tiesības	9
1.1. ANO regulējums par minoritāšu tiesībām uz izglītību.....	9
1.1.1. Vispārējā cilvēktiesību deklarācija.....	9
1.1.2. Starptautiskais pakts par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām	10
1.1.3. Starptautiskais pakts par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām	11
1.1.4. Starptautiskā konvencija par jebkuras rasu diskriminācijas izskaušanu	12
1.1.5. Konvencija pret diskrimināciju izglītībā	12
1.1.6. Konvencija par bērna tiesībām	14
1.2. Eiropas Padomes regulējums par minoritāšu tiesībām uz izglītību.....	16
1.2.1. Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija un tās protokoli..	16
1.2.2. Vispārējā konvencija par nacionālo minoritāšu aizsardzību	18
1.2.3. Vispārējās konvencijas par nacionālo minoritāšu aizsardzību 14. panta interpretācija Vispārējās konvencijas paskaidrojošā ziņojumā un Konsultatīvās komitejas komentārā par izglītību.....	20
1.2.4. Vispārējās konvencijas par nacionālo minoritāšu aizsardzību Konsultatīvās komitejas 3. tematiskais komentārs: to personu tiesības uz valodu, kuras pieder pie nacionālajām minoritātēm	22
1.2.5. Vispārējās konvencijas par nacionālo minoritāšu tiesību aizsardzību Konsultatīvās komitejas Otrais viedoklis par Latviju	31
1.2.6. Eiropas Komisijas pret rasismu un neiecietību sniegtās rekomendācijas saistībā ar izglītības jomu un neaizsargātākajām mērķa grupām, tai skaitā nacionālajām/ etniskajām minoritātēm.....	35
1.3. Eiropas Savienības regulējums.....	38
1.3.1. Eiropas Savienības Pamattiesību harta.....	38
1.3.2. 2000. gada 29. jūnija Padomes Direktīva 2000/43/EK, ar ko ievieš vienādas attieksmes principu pret personām neatkarīgi no rasu vai etniskās piederības	39
1.4. Eiropas Drošības un sadarbības organizācijas augstā komisāra Hāgas rekomendācijas par mazākumtautību tiesībām uz izglītību.....	39
2. Eiropas Cilvēktiesību tiesas prakse	42

1. lieta „RELATING TO CERTAIN ASPECTS OF THE LAWS ON THE USE OF LANGUAGES IN EDUCATION IN BELGIUM” V. BELGIUM (MERITS)	43
2. lieta CATAN AND OTHERS V. MOLDOVA AND RUSSIA	45
3. lieta TEMEL AND OTHERS v. TURKEY	47
4. lieta CYPRUS v. TURKEY	48
5. lieta ORŠUŠ AND OTHERS v. CROATIA	49
6. lieta D.H. AND OTHERS v. THE CZECH REPUBLIC	50
7. lieta HORVÁTH AND KISS v. HUNGARY	51
8. lieta FOLGERØ AND OTHERS v. NORWAY.....	53
9. lieta PONOMARYOVI v. BULGARIA.....	53
10. lieta GRZELAK v. POLAND	54
11. lieta HASAN AND EYLEM ZENGİN v. TURKEY	55
Secinājumi	56
3. Bilingvisms izglītībā citās valstīs	57
3.1. Luksemburgas pieredze	58
3.2. Zviedrijas pieredze	58
3.3. Bulgārijas pieredze	59
3.4. Rumānijas pieredze	59
3.5. Grieķijas pieredze	60
3.6. Itālijas pieredze.....	60
3.7. Gruzijas pieredze	61
3.8. Serbijas pieredze.....	63
3.9. Lietuvas pieredze.....	65
3.10. Īrijas pieredze	69
3.11. Horvātijas pieredze	70
3.12. Igaunijas pieredze	74
3.13. Norvēģijas pieredze	76
3.14. Polijas pieredze.....	78
3.15. Armēnijas pieredze	80
3.16. Ukrainas pieredze	82
3.17. Portugāles pieredze.....	86
3.18. Ungārijas pieredze	88
Secinājumi	92
4. Latvijas Republikas vēsturiskā situāciju un normatīvais regulējums.....	93

4.1. Vēsturiskā situācija.....	93
4.1.1. Latvijas okupācija.....	93
4.1.2. Latvijā dzīvojošās tautas.....	96
4.2. Spēkā esošais normatīvais regulējums	97
4.2.1. Latvijas Republikas Satversme.....	97
4.2.2. Izglītības reforma.....	97
4.2.3. Izglītības politika.....	98
4.2.4. Izglītības likums	101
4.2.5. Pirmsskolas izglītības vadlīnijas: mazākumtautību programmas.....	102
4.2.6. Pamatizglītība: mazākumtautību programmas	103
<i>Mācību priekšmetu plāna modeļu, kuru izglītības iestāde izvēlas, izstrādājot pamatizglītības programmu, shematisks attēlojums.....</i>	<i>104</i>
4.2.7. Vidējā izglītība: mazākumtautību programmas.....	107
4.2.8. Valsts pārbaudījumi.....	108
4.2.9. Vienots izglītības standarts un eksāmens vidusskolā mācību priekšmetā – valsts valoda	109
4.2.10. Valsts valodas proporcija vidusskolā	110
4.2.11. Izglītības iestāžu finansēšana	111
4.2.12. Normatīvajos aktos noteiktās prasības pedagogam.....	111
4.2.13. Izglītības kvalitātes kontrole.....	113
5. Monitorings izglītības iestādēs.....	115
5.1. Monitoringa apraksts	115
5.1.1. Monitoringa mērķis	115
5.1.2. Pētījuma metodes apraksts	115
5.2. Monitoringa dati – izglītības iestādes.....	117
5.2.1. Monitoringa datu sadalījums pa programmām.....	117
5.2.2. Bilingvālās izglītības kontrole.....	119
5.2.3. Skolotāju apmācība (valsts valoda, bilingvālā metodika)	119
5.2.4. Valodas lietojums praksē.....	119
5.3. Monitoringa dati – skolēnu anketas.....	121
5.3.1. Mācību vielas izpratne.....	121
5.3.2. Valsts valodas zināšanu pašnovērtējums.....	121
5.3.3. Skolēnu attieksme pret mācību vielas apguvi valsts valodā.....	122

5.3.4. Analīze par attieksmi pret mācībām valsts valodā kopsakarā ar valsts valodas zināšanām	123
5.3.5. Mazākumtautību tiesības uz kultūras īstenošanu	123
5.3.6. Skolēnu iespējas nodarboties interešu pulciņos	124
5.3.7. Salīdzinājums klašu grupās	124
5.4. Monitoringa novērojumi.....	126
5.5. Labās prakses piemēri	128
5.6. Skolu direktoru norādītais par sistēmiskām problēmām	129
5.7. Priekšlikumi.....	133
Izmantotā literatūra un avoti	134
Pielikumi	141
1. pielikums	141
2. pielikums	190
2.1. Sarunas protokols (saruna ar skolas direktoru)	190
2.2. Novērojuma protokols (novērojums klasē)	194
2.3. Skolēnu aptaujas lapa	196
3. pielikums	198
1. Pētījuma apraksts.....	198
2. Pētījuma rezultātu kopsavilkums (I).....	199
Rezultātu kopsavilkums (II)	200
Rezultātu kopsavilkums (III)	200
Rezultātu kopsavilkums (IV).....	201
Rezultātu kopsavilkums (shematiski).....	202
Valodas lietojums ikdienā	202
Valodu prasmes	203
Grūtības latviešu valodas zināšanu trūkuma dēļ	203
Piederības sajūta un iesaistīšanās	204
Lepnums, ka dzīvo Latvijā, lojalitāte	205
Interese par politiku	205
Migrācija.....	206
Integrācija, bilingvālā izglītība	206
Vecāku problēmas	207
Ieguvumi no bilingvālās izglītības.....	208

Ievads

Apvienoto Nāciju Organizācijas (turpmāk – ANO) Ekonomisko un sociālo lietu padomes Ekonomisko, sociālo un kultūras tiesību komiteja ir norādījusi, ka izglītība ir gan katra indivīda cilvēktiesības, gan obligāts līdzeklis, ar kuru realizēt citu indivīdu, sabiedrības cilvēktiesības.¹

Izglītības nozīme ir neatsverama, lai veidotos iecietīga vide, kurā tiek cienīta mazākumtautību identitāte, valoda un kultūra, arī valsts valoda, simboli, svētki, nozīmīgi kultūras pasākumi. Tikai spēcīga mazākumtautību valodas un kultūras apguve izglītības iestādēs un ārpus tām var nodrošināt to, ka valstī dzīvojošās mazākumtautības neuztver valsts valodu kā draudus savai identitātei. Vienlaikus ir svarīgi nodrošināt, lai Latvijas vēsturiskās specifiskās situācijas dēļ² mazākumtautību skolas netiku atstātas bez uzraudzības un tajās valsts valodai, valstiski nozīmīgiem kultūras un vēstures notikumiem tiktu veltīta pienācīga uzmanība.

Lai pārliecinātos, kā tiek realizētas mazākumtautību tiesības uz izglītību, nodrošinot, ka visām Latvijā dzīvojošām mazākumtautībām būtu vienlīdzīgas iespējas izglītības turpināšanā un darba tirgū, Latvijas Republikas Tiesībsarga birojs 2013. gada nogalē veica monitoringu izglītības iestādēs, kurās tiek realizētas mazākumtautību izglītības programmas, kā arī izglītības iestādēs, kurās tiek realizētas izglītības programmas latviešu valodā, bet skolas nosaukums liecina par izglītojamo piederību dažādām etniskajām grupām (Rīgas Lietuviešu vidusskola, Rīgas Igaņu pamatskola, Rēzeknes valsts poļu ģimnāzija).

Apkopojot izpētīto, starptautisko regulējumu, starptautisko institūciju sniegtās rekomendācijas un komentārus par starptautiskā regulējuma praktisku ieviešanu dalībvalstīs, Eiropas Cilvēktiesību tiesas (turpmāk – ECT) praksi lietās, kuras saistītas ar mazākumtautībām un valodas jautājumiem, ārvalstu bilingvisma piemērus, Latvijas Republikas kā valsts un izglītības sistēmas vēsturisko attīstību un nacionālo regulējumu izglītības jomā, šajā monitoringa materiālu apkopojumā izdarīti secinājumi, kā arī sniegti priekšlikumi, kā uzlabot izglītības sistēmu nolūkā nodrošināt bērna tiesību un interešu aizsardzību.

¹ CESCR General Comment No. 13: The Right to Education (Art. 13) Adopted at the Twenty-first Session of the Committee on Economic, Social and Cultural Rights, on 8 December 1999 (Contained in Document E/C.12/1999/10). Pieejams: <http://www.refworld.org/docid/4538838c22.html> [skatīts 6.01.2014.].

² Dr.habil.hist. I. Feldmanis. Latvijas okupācija: Vēsturiskie un starptautiski tiesiskie aspekti. Pieejams: <http://www.mfa.gov.lv/lv/Arpolitika/latvijasvesture/okupācijas-aspekti/> [skatīts 6.01.2014.].

Terminu „mazākumtautība” un „minoritāte” lietojums

Latvijas Republikas Satversmes 114. pantā ir lietots termins „mazākumtautība”, paredzot, ka personām, kuras pieder pie mazākumtautībām, ir tiesības saglabāt un attīstīt savu valodu, etnisko un kultūras savdabību.

Termins „mazākumtautības” tiek lietots arī Izglītības likumā, nosakot mazākumtautību izglītības programmu izveidi un saturu, un Valsts valodas likumā, norādot, ka viens no likuma mērķiem ir nodrošināt mazākumtautību pārstāvju iekļaušanos Latvijas sabiedrībā, ievērojot viņu tiesības lietot dzimto vai citas valodas. Tomēr Izglītības likums un Valsts valodas likums neskaidro, kuras personas pieder pie mazākumtautībām.

Savukārt termins „minoritāte” ir plaši lietots Latvijas Republikai saistošajos starptautiskajos cilvēktiesību dokumentos. Saeimā, ratificējot minēto konvenciju, notika diskusijas par to, kuras grupas varētu piederēt nacionālajām minoritātēm, kā piemēru minot to, ka, teiksim, Vācijā par minoritātēm atzīst tādu grupu piederīgos, kas dzīvo Vācijas teritorijā aptuveni 1000 gadus³.

Tomēr, ņemot vērā, ka konvenciju pieņēma steidzamības kārtā (abi lasījumi notika vienā dienā), diskusijas par konkrētu pilsoņu grupu piederību minoritātēm neizvērsās. Tāpat arī likumprojekta „Par Vispārējo konvenciju par nacionālo minoritāšu aizsardzību” anotācijā lietots gan termins „mazākumtautība”, gan „minoritāte.”⁴ Neviens no tiem nav detalizētāk skaidrots, līdz ar to pašlaik Latvijā tiek lietoti abi termini.

Likuma „Par Vispārējo konvenciju par nacionālo minoritāšu aizsardzību” 2. pants noteic: Latvijas Republika paziņo, ka termins „nacionālās minoritātes”, kas nav definēts Konvencijā, Konvencijas izpratnē nozīmē Latvijas pilsoņus, kuri kultūras, reliģijas vai valodas ziņā atšķiras no latviešiem, paaudzēm ilgi tradicionāli dzīvojuši Latvijā un uzskata sevi par piederīgiem Latvijas valstij un sabiedrībai, vēlas saglabāt un attīstīt savu kultūru, reliģiju vai valodu. Personas, kas nav Latvijas vai citas valsts pilsoņi, bet pastāvīgi un legāli dzīvo Latvijas Republikā, nepieder nacionālajai minoritātei Konvencijas izpratnē atbilstoši attiecīgajā Latvijas Republikas deklarācijā sniegtajai nacionālās minoritātes definīcijai, bet, kas sevi identificē ar šai

³ Latvijas Republikas 8. Saeimas pavasara sesijas astotā sēde 2005. gada 26. maijā. Pieejams: http://www.saeima.lv/steno/2002_8/st_050526/st2605.htm#b019 [skatīts 6.01.2014.].

⁴ Likumprojekta “Par Vispārējo konvenciju par nacionālo minoritāšu aizsardzību” anotācija. Pieejams: http://helios-web.saeima.lv/bi8/lasa?dd=LP1225_0#d [skatīts 6.01.2014.].

definīcijai atbilstošu nacionālo minoritāti, var izmantot Konvencijā paredzētās tiesības, ja vien likums nenosaka izņēmumus.

Ņemot vērā iepriekš minēto, monitoringa aprakstā tiek lietoti abi termini, vienlaikus lietojot terminu „minoritāte” gadījumos, kas skar starptautisko tiesību aktu, to skaidrojumu, ECT praksi, citu valstu praksi. Savukārt termins „mazākumtautības” tiek lietots, analizējot mazākumtautību izglītības programmas un praksi Latvijā atbilstoši Izglītības likuma terminoloģijai.

1. Minoritāšu izglītība: starptautiskās tiesības

1.1. ANO regulējums par minoritāšu tiesībām uz izglītību

1991. gadā Latvijas Republikas Augstākā padome pieņēma deklarāciju „Par Latvijas Republikas pievienošanas starptautisko tiesību dokumentiem cilvēktiesību jautājumos”⁵, atzīstot ANO un tās specializētajās organizācijās, kā arī Eiropas Drošības un sadarbības organizācijas Helsinku, Madrides un Vīnes apspriedes laikā pieņemto starptautisko dokumentu sevišķo nozīmi cilvēktiesību nodrošināšanā. Ar minēto deklarāciju Latvijas Republika atzinusi par saistošiem vairākus starptautiskos dokumentus, tostarp 1948. gada 10. decembra Vispārējo cilvēktiesību deklarāciju, 1960. gada 14. decembra Konvenciju pret diskrimināciju izglītībā, 1965. gada 21. decembra Starptautisko konvenciju par jebkuras rasu diskriminācijas izskaušanu, 1959. gada 20. novembra Bērnu tiesību deklarāciju, 1965. gada 7. decembra Deklarāciju par miera ideālu izplatīšanu jaunatnes vidū, savstarpēju cieņu un saprašanos starp tautām, 1966. gada 16. decembra Starptautisko paktu par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām, 1966. gada 16. decembra Starptautisko paktu par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām, 1981. gada 21. novembra Deklarāciju par jebkuras neiecietības un diskriminācijas, kas balstās uz reliģiju vai pārliecību, izskaušanu, 1985. gada 13. decembra Deklarāciju par to personu tiesībām, kas nav tās valsts pilsoņi, kuras teritorijā tie dzīvo, 1989. gada 20. novembra Konvenciju par bērna tiesībām.

Turpmāk tekstā apskatīti šie dokumenti, tajos noteiktās tiesības saistībā ar mazākumtautībām un tiesībām uz izglītību.

1.1.1. Vispārējā cilvēktiesību deklarācija

Vispārējās cilvēktiesību deklarācijas preambulā uzsvērts, ka visiem sabiedrības locekļiem piemītošās pašcieņas, vienlīdzīgu un neatņemamu tiesību atzīšana ir brīvības, taisnīguma un vispārēja miera pamats. Cilvēktiesību necienīšana un nicināšana noved pie barbariskiem aktiem, kas izraisa sašutumu cilvēces apziņā. Tādas pasaules radīšana, kurā cilvēkiem būs vārda un pārliecības brīvība un tie būs brīvi no bailēm un trūkuma, ir pasludināta par cilvēces augstākajiem centieniem. Cilvēktiesības aizsargājamas ar likumu, lai cilvēks nebūtu spiests izmantot galējo līdzekli - sacelšanos pret tirāniju un apspiestību. Jāveicina draudzīgas attiecības

---

⁵ Deklarācija „Par Latvijas Republikas pievienošanas starptautisko tiesību dokumentiem cilvēktiesību jautājumos”. Pieņemta un stājās spēkā 1990. gada 4. maijā. Publicēts: Ziņotājs, 21, 24.05.1990. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=75668> [skatīts 6.01.2014.].

starp tautām⁶. Vispārējā cilvēktiesību deklarācija nosauc personas tiesības uz izglītību, kā arī izglītības realizēšanas mērķi, 26. pantā nosakot:

„1. Katram cilvēkam ir tiesības uz izglītību. Izglītībai - vismaz pamata un vispārējai - ir jābūt bezmaksas. Pamatizglītībai ir jābūt obligātai. Tehniskajai un profesionālajai izglītībai ir jābūt visiem pieejamai, bet augstākai izglītībai jābūt vienādi pieejamai visiem atbilstoši katra spējām.

2. Izglītības mērķim jābūt pilnīgai personības attīstībai, un tai jāstiprina cilvēktiesību un pamatbrīvību ievērošana. Izglītībai ir jāveicina savstarpējā saprašanās, iecietība un draudzība starp visām tautām, rasu un reliģiskajām grupām, un Apvienoto Nāciju Organizācijas darbība miera uzturēšanā.”

1.1.2. Starptautiskais pakts par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām

Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām preambulā norādīts, ka atbilstoši ANO Statūtiem valstu pienākums ir sekmēt cilvēktiesību un brīvību vispārēju respektēšanu un ievērošanu. Katram atsevišķam cilvēkam, kam ir pienākumi pret citiem cilvēkiem un kolektīvu, kura loceklis viņš ir, jācenšas panākt šajā paktā atzīto tiesību stimulēšanu un ievērošanu.⁷

Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām 26. pants noteic vispārēju diskriminācijas aizliegumu: „Visi cilvēki ir vienlīdzīgi likuma priekšā, un viņiem ir tiesības bez jebkādas diskriminācijas uz vienādu likuma aizsardzību. Jebkura diskriminācija jāizslēdz ar likumu, un likumam jāgarantē visām personām vienāda un efektīva aizsardzība pret jebkādu diskrimināciju – neatkarīgi no rases, ādas krāsas, dzimuma, valodas, reliģijas, politiskās vai citas pārliecības, nacionālās vai sociālās izcelšanās, mantiskā stāvokļa, dzimšanas vai citiem apstākļiem.”

Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām 27. pants noteic minoritāšu tiesības uz valodu un kultūras identitāti: „Valstīs, kurās ir etniskās, reliģiskās vai lingvistiskās minoritātes, personām, kuras pieder pie šīm minoritātēm, nedrīkst atņemt tiesības kopā ar citiem savas grupas locekļiem baudīt savu kultūru, sludināt un praktizēt savu reliģiju vai

⁶ Vispārējā cilvēktiesību deklarācija. Latvijā stājās spēkā ar Augstākās Padomes deklarāciju „Par Latvijas Republikas pievienošanos starptautisko tiesību dokumentiem cilvēktiesību jautājumos”. Pieejams: http://www.ohchr.org/EN/UDHR/Documents/UDHR_Translations/lat.pdf [skatīts 6.01.2014.].

⁷ Starptautiskais pakts par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām. Pieņemts 1966. gada 16. decembrī, bet Latvijā stājās spēkā ar Augstākās Padomes deklarāciju „Par Latvijas Republikas pievienošanos starptautisko tiesību dokumentiem cilvēktiesību jautājumos”. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 23.04.2003., Nr. 61 (2826). Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=74040> [skatīts 6.01.2014.].

lietot savu valodu”.⁸ Tikai tad, kad mazākumtautībām ir garantētas pilnvērtīgas tiesības un iespējas saglabāt savu identitāti, tās var pilnvērtīgi attīstīties un apgūt valsts valodu, kultūru.

ANO Cilvēktiesību komiteja ziņojumā par Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām ievērošanu Latvijā attiecībā uz mazākumtautību izglītību norāda:

„Atzīmējot, ka 22 procenti izglītības iestāžu piedāvā bilingvālo izglītību latviešu valodā un vienā no septiņām mazākumtautību valodām, Komiteja tomēr raizējas par Izglītības likumā paredzētās pārejas uz latviešu valodu kā apmācību valodu negatīvās ietekmes turpināšanos uz mazākumtautībām un pasākumu samazināšanos mazākumtautību valodu un kultūras mācīšanai mazākumtautību skolās (26. un 27. pants). Dalībvalstij jāpastiprina pasākumi pārejas uz latviešu valodu kā apmācības valodu negatīvās ietekmes uz mazākumtautībām novēršanai, it sevišķi jānovērš mācību grāmatu trūkums dažos priekšmetos un kvalitatīvu materiālu, un apmācības iespēju trūkums nelatviešu skolotāju latviešu valodas mācībām. Dalībvalstij jāveic arī papildu pasākumi, lai atbalstītu mazākumtautību valodu un kultūras mācīšanu mazākumtautību skolās”⁹.

1.1.3. Starptautiskais pakts par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām

Saskaņā ar Starptautisko pakta par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām dalībvalstis atzīst katra cilvēka tiesības uz darbu, sociālo nodrošinājumu, ieskaitot sociālo apdrošināšanu, uz atbilstošu dzīves līmeni, izglītību u.c.¹⁰ Pakta dalībvalstis apņemas garantēt, lai šajā paktā pasludinātās tiesības tiktu īstenotas bez jebkādas diskriminācijas – neatkarīgi no rases, ādas krāsas, dzimuma, valodas, reliģijas, politiskās vai citas pārliecības, tautības vai sociālās izcelšanās, mantiskā stāvokļa, dzimšanas vai citiem apstākļiem¹¹.

Starptautiskā pakta par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām 13. panta otrās daļas 3. punkts noteic valsts pienākumu: „Cienīt vecāku un attiecīgos gadījumos likumīgo aizbildņu brīvību izvēlēties saviem bērniem ne vien valsts dibinātās, bet arī citas skolas, kas atbilst tam izglītības prasību minimumam, kādu var noteikt vai apstiprināt valsts, un brīvību sekmēt savu bērnu reliģisko un tikumisko audzināšanu saskaņā ar savu pārliecību,” kas tostarp attiecas uz mazākumtautību tiesībām audzināt savu bērnu pēc savas reliģiskās pārliecības.

⁸ ANO Cilvēktiesību komiteja. Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām komentārs Nr. 34 par vārda brīvību, 14. punkts, 7,8. lpp. Ženēva, 2011. Pieejams:

<http://bangkok.ohchr.org/programme/documents/general-comment-34.aspx> [skatīts 6.01.2014.].

⁹ ANO Cilvēktiesību komiteja. Noslēguma piezīmes par Latvijas trešo ziņojumu „Par starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām izpildi”, 20. punkts, 7., 8. lpp. Pieejams:

http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CCPR%2fC%2fLVA%2fCO%2f3&Lang=en [skatīts 6.01.2014.].

¹⁰ Starptautiskais pakts par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām.

<http://pro.nais.lv/naiser/text.cfm?Key=0240111966121632770> [skatīts 6.01.2014.].

¹¹ Turpat.

Atbilstoši 1986. gadā izstrādātajiem Limburgas principiēm Starptautiskā pakta par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām ieviešanai¹² visām minētā pakta dalībvalstīm, neraugoties uz valsts attīstības līmeni, nekavējoties jāveic pasākumi, izmantojot visus nepieciešamos līdzekļus, lai sasniegtu šo tiesību nodrošinājumu vismaz minimālā līmenī.

1.1.4. Starptautiskā konvencija par jebkuras rasu diskriminācijas izskaušanu

Starptautiskās konvencijas par jebkuras rasu diskriminācijas izskaušanu preambulā uzsvērts, ka visi cilvēki likuma priekšā ir līdztiesīgi un tiem ir tiesība uz vienādu aizsardzību pret dažādu diskrimināciju un kūdīšanu uz to.

Tāpat šis pakts vērš uzmanību uz Vispārējā cilvēktiesību deklarācijā ietvertajām vērtībām un uzsver, ka jebkāda pārkuma teorija, kas pamatojas uz rases atšķirību, ir zinātniski aplama, morāli nosodāma un sociālā ziņā netaisnīga un bīstama. Rasu diskriminācijai nedrīkst būt attaisnojuma ne teorijā, ne praksē. Cilvēka diskriminācija pēc rases, ādas krāsas vai etniskās izcelšanās ir šķērslis tautu draudzīgām un miermīlīgām attiecībām; tā var graut mieru un tautu drošību, kā arī traucēt cilvēku harmonisku līdzāspastāvēšanu pat vienas un tās pašas valsts ietvaros; rasu barjeru pastāvēšana ir pretrunā ar jebkuras cilvēku sabiedrības ideāliem¹³.

Izglītības joma ietilpst Starptautiskās konvencijas par jebkuras rasu diskriminācijas izskaušanu tvērumā. Tās 5. pantā noteikts: „Saskaņā ar pamatsaistībām, kuras minētas šās Konvencijas 2. pantā¹⁴, dalībvalstis apņemas aizliegt un likvidēt rasu diskrimināciju visos tās veidos un nodrošināt katra cilvēka vienlīdzību likuma priekšā bez rases, ādas krāsas, nacionālās vai etniskās izcelšanās atšķirības. Īpaši tas attiecas uz tiesību realizēšanu, tai skaitā, izglītības un profesionālo mācību jomā.”

1.1.5. Konvencija pret diskrimināciju izglītībā

ANO Konvencija pret diskrimināciju izglītībā ir balstīta uz Vispārējā cilvēktiesību deklarācijā ietverto diskriminācijas aizlieguma principu un ikviena cilvēka tiesībām uz

¹² Limburg Principles on the Implementation of the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights. U.N. Commission on Human Rights. U.N. ESCOR, 43d Sess., U.N. Doc. E/CN.4/1987/17.

¹³ Starptautiskā konvencija par jebkuras rasu diskriminācijas izskaušanu. ANO Ģenerālā Asambleja apstiprinājusi 1965. gada 21. decembrī, stājusies spēkā 1969. gada 4. janvārī. Latvijā stājas spēkā ar Augstākās Padomes deklarāciju „Par Latvijas Republikas pievienošanas starptautisko tiesību dokumentiem cilvēktiesību jautājumos”. Pieejams: <http://nais.lv/text.cfm?Key=0240111965120232769> [skatīts 6.01.2014.].

¹⁴ Starptautiskās konvencijas par jebkuras rasu diskriminācijas izskaušanu 2. pants: „Dalībnieces valstis nosoda rasu diskrimināciju un apņemas nekavējoties visiem iespējamiem līdzekļiem realizēt visu rasu diskriminācijas veidu likvidēšanas politiku un veicināt visu rasu savstarpēju saprašanu”.

izglītību¹⁵. Konvencija pret diskrimināciju izglītībā 1. pantā skaidro, kā tiek piepildīti jēdzieni „diskriminācija” un „izglītība”.

Minētā norma noteic: „Šajā konvencijā termins "diskriminācija" ietver jebkuru atšķiršanu, izslēgšanu, ierobežošanu vai priekšrocības došanu, kādēļ saistībā ar rasi, ādas krāsu, dzimumu, valodu, reliģisko pārliecību, politiskajiem vai citiem uzskatiem, valsts vai sociālo piederību, ekonomiskajiem apstākļiem vai izcelšanos netiek radīta vienlīdzīga attieksme izglītības jomā vai tā tiek vājināta, jo īpaši:

- a) liedzot jebkurai personai vai personu grupai pieeju jebkura veida un līmeņa izglītībai;
- b) ierobežojot jebkuras personas vai personu grupas iespējas iegūt labāku izglītību;
- c) atbilstoši šīs konvencijas 2. panta noteikumiem, izveidojot vai uzturot atsevišķas izglītības sistēmas vai iestādes personām vai personu grupām, vai
- d) radot personām vai personu grupām apstākļus, kas nav atbilstoši cieņai pret cilvēku.

2. Šajā konvencijā termins "izglītība" attiecas uz visu veidu un līmeņu izglītību, un ietver izglītības pieejamību, izglītības standartus un kvalitāti, kā arī apstākļus, kādā tā tiek sniegta”.

Savukārt Konvencijas pret diskrimināciju izglītībā 4. pants noteic: „Šīs konvencijas Puses apņemas turpmāk noteikt, attīstīt un piemērot valsts politiku, kas, izmantojot valsts apstākļiem un izmantojumam piemērotas metodes, veicinās iespēju un attieksmes vienlīdzību izglītības jautājumos, jo īpaši:

- a) noteikt bezmaksas un obligātu pamatizglītību, vidējo izglītību tās dažādajos veidos vispārpieejamu visiem, augstāko izglītību padarīt vienlīdz pieejamu visiem, pamatojoties uz katra individuālajām spējām, pārliecināties par tiesību aktā noteiktās skolas apmeklējuma ievērošanu;
- b) nodrošināt līdzvērtīgus izglītības standartus visās vienāda līmeņa sabiedriskās izglītības iestādēs, kā arī pārliecināties, ka sniegtās izglītības kvalitātes nosacījumi ir līdzvērtīgi;
- c) ar attiecīgām metodēm veicināt un stiprināt to personu izglītību, kuri nav saņēmuši pamatizglītību vai kuri nav pabeiguši visu pamatizglītības kursu, un turpmāku izglītošanos atbilstoši viņu individuālajām spējām;
- d) skolotājiem nodrošināt izglītību, kas nav diskriminējoša”.

Attiecībā uz mazākumtautību izglītību ANO Konvencijas pret diskrimināciju izglītībā 5. panta c) apakšpunkts noteic: „Svarīgi atzīt mazākumtautību pārstāvju tiesības turpināt viņu pašu izglītības pasākumus, ietverot skolu uzturēšanu un atkarībā no katras valsts izglītības politikas dzimtās valodas izmantošanu vai mācīšanu tajā, tomēr ņemot vērā, ka:

¹⁵ Konvencija pret diskrimināciju izglītībā. Pieņemta 1960. gada 14. decembrī. Latvijā stājās spēkā ar Augstākās Padomes deklarāciju „Par Latvijas Republikas pievienošanas starptautisko tiesību dokumentiem cilvēktiesību jautājumos”. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=205041> [skatīts 6.01.2014.].

- šīs tiesības netiek realizētas veidā, kas kopumā kavē minēto mazākumtautību pārstāvjus izprast visas kopienas kultūru un valodu, kā arī piedalīties tās pasākumos, vai arī veidā, kas ierobežo valsts suverenitāti;
- izglītības standarts nav zemāks par vispārējo standartu, ko kompetentās iestādes noteikušas vai apstiprinājušas,
- šādu skolu apmeklējums nav obligāts”.

1.1.6. Konvencija par bērna tiesībām

Konvencijas par bērna tiesībām preambulā uzvērts, ka bērnam, lai viņš pilnīgi un harmoniski attīstītos kā personība, jāaug ģimenes vidē, laimes, mīlestības un izpratnes atmosfērā, kā arī vienlaikus viņam jābūt pilnīgi sagatavotam patstāvīgai dzīvei sabiedrībā un audzinātam miera, pašcieņas, iecietības, brīvības, vienlīdzības un solidaritātes garā.¹⁶

Konvencijas par bērna tiesībām 2. panta 2. punkts noteic: „Dalībvalstis veic visus nepieciešamos pasākumus, lai nodrošinātu bērna aizsardzību pret visām diskriminācijas vai soda formām, kas pamatotas uz bērna, viņa vecāku, likumīgo aizbildņu vai citu ģimenes locekļu statusu, darbību, paustajiem uzskatiem vai pārliecību”.

Savukārt konvencijas 3. pantā ir nostiprināts bērnu tiesību interešu aizsardzības princips, un minētā panta pirmais punkts paredz: „Visās darbībās attiecībā uz bērniem neatkarīgi no tā, vai tās veic valsts iestādes, vai privātiestādes, kas nodarbojas ar sociālās nodrošināšanas jautājumiem, tiesas, administratīvie vai likumdošanas orgāni, uzmanība pirmām kārtām tiek veltīta tam, lai vislabāk nodrošinātu bērna intereses”. Bērna interešu aizsardzība galvenokārt ir balstīta uz lēmumiem, kas ietekmē vai varētu ietekmēt viņa intereses. Visiem pieaugušajiem, pieņemot lēmumus, ir jāapsver, kā viņu lēmumi ietekmē bērnus. Tas vispirms attiecas uz budžeta plānošanu, politikas izstrādi un tiesību aktiem.¹⁷

Bērna tiesības uz izglītību ir noteiktas Konvencijas par bērna tiesībām 28., 29. pantā. Proti, 28. pants noteic, ka visiem bērniem ir tiesības iegūt pamatizglītību, kurai ir jābūt nodrošinātai bez maksas. Turklāt jānorāda, ka konvencijā īpaši ir akcentētas bērnu tiesības uz izglītību. Tāpat norādīts, ka jaunieši ir jāmotivē iegūt iespējami augstāko izglītības pakāpi, uz kuru viņi subjektīvi ir spējīgi.

Attiecībā uz izglītību, valodas jautājumu, Konvencijas par bērna tiesībām 29. panta 1. punkta c), d) apakšpunkts noteic, ka viens no bērna izglītošanas mērķiem ir nepieciešamība

¹⁶ Konvencija par bērna tiesībām. Pieņemta 1989. gada 20. novembrī, stājās spēkā: 1992. gada 14. maijā.
Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=85620> [skatīts 6.01.2014.].

¹⁷ FACT SHEET: A summary of the rights under the Convention on the Rights of the Child.
Pieejams: http://www.unicef.org/crc/files/Rights_overview.pdf [skatīts 6.01.2014.].

„ieaudzināt cieņu pret saviem vecākiem, viņa kultūras savdabīgumu, valodu un vērtībām, pret valsts, kurā bērns dzīvo, un viņa izcelsmes valsts nacionālajām vērtībām, un pret civilizācijām, kas atšķiras no viņa paša civilizācijas”; „sagatavot bērnu apzinīgai dzīvei brīvā sabiedrībā saprašanās, miera, iecietības, vīriešu un sieviešu līdztiesības un visu tautu, etnisko, nacionālo un konfesionālo grupu, kā arī pamatiedzīvotāju skaitā ietilpstošo personu draudzības garā”. Izglītībai ir jāatklāj katra bērna personība, talants un spējas.

Konvencijas par bērna tiesībām 30. pantā noteiktas bērna tiesības uz savas etniskās individualitātes saglabāšanu: „Tajās valstīs, kur ir etniskās, konfesionālās vai valodas minoritātes vai pamatiedzīvotāju skaitā ietilpstošas personas, bērnam, kas pieder pie šādām minoritātēm vai pamatiedzīvotājiem, nedrīkst atņemt tiesības kopā ar citiem savas grupas locekļiem izmantot savu kultūru, pievērsties savai reliģijai un izpildīt tās rituālus, kā arī lietot dzimto valodu.” Minoritāšu vai pamatiedzīvotāju bērniem ir tiesības iegūt informāciju par savu kultūru, valodu un reliģiju. Tiesības izmantot savu kultūru, valodu un reliģiju attiecas uz ikvienu cilvēku.

Organizācijas „Glābiet bērnus” ziņojumā „Latvijas bērnu ziņojums Apvienoto Nāciju Organizācijai par ANO Konvencijas par bērna tiesībām izpildi valstī”¹⁸ attiecībā uz minētās konvencijas 29. panta izpildi ir norādīts, ka bērni un arī nevalstisko organizāciju pārstāvji uzskata: Latvijā daļai pedagogu nav modernu pedagoģijas iemaņu. Vairums aptaujāto bērnu atzina, ka tiem skolā nevienā mācību priekšmetā „nemācīja cieņu pret cilvēku tiesībām un pamatbrīvībām, arī ANO statūtos ietvertajiem principiem”. Reti kurš atzina, ka šie jēdzieni būtu skaidroti interesanti un saprotami.

Etnisko minoritāšu un latviešu bērnu aptauja liecina, ka ļoti lielam procentam bērnu „nav iemācīta cieņa pret kultūridentitāti, valodu, valsts nacionālajām vērtībām, kā arī pret civilizācijām, kas atšķiras no viņējās”. Bērnu aptauja liecina, ka aptuveni trešā daļa no tiem „nav sagatavoti dzīvei brīvā sabiedrībā, kur valda draudzība starp visām etniskajām grupām un vietējās izcelsmes personām”.

ANO Bērna tiesību komiteja 2006. gada 28. jūnijā ir sniegusi rekomendācijas Latvijai par Konvencijas par bērna tiesībām īstenošanu¹⁹. Attiecībā uz izglītības jomu minoritāšu kontekstā ANO Bērna tiesību komiteja ir norādījusi, ka visiem bērniem Latvijā ir vienlīdz nodrošināma pieeja izglītībai: „Komiteja atzīmē, ka divvalodu izglītība minoritātēm tiks nodrošināta tikai līdz 9. klasei (līdz pamatizglītības beigām) un vispārējā un profesionālā vidējā izglītība, kā arī arodmācība būs apgūstama tikai latviešu valodā, izņemot tos priekšmetus, kas saistīti ar

¹⁸ Latvijas bērnu ziņojums Apvienoto Nāciju Organizācijai par ANO Konvencijas par bērna tiesībām izpildi valstī. Pieejams: http://s3.amazonaws.com/politika/public/article_files/1594/original/ber_zin_lat.pdf?1332254698 [skatīts 6.01.2014.].

¹⁹ ANO Bērnu tiesību komiteja. Noslēgumu apsvērumi: Latvija.

Pieejams: www.im.gov.lv/upload/berns_gimene/bernu_tiesibas/lv_crc.doc [skatīts 6.01.2014.].

konkrētās minoritātes valodu, identitāti un kultūru un ko var mācīt šīs minoritātes valodā. Lai gan dalībvalsts ir paziņojusi, ka tā uzmanīgi uzrauga šo procesu, Komiteja joprojām pauž bažas, ka mācīšanās citā valodā var bērniem radīt grūtības mācībās.”

Tādējādi ANO Bērna tiesību komiteja valstij ir rekomendējusi:

„a) turpināt informēt bērnus un viņu vecākus par pāreju uz latviešu valodu vidējās izglītības iestādēs;

b) palīdzēt bērniem, kuriem ir nepietiekamas valodas zināšanas;

c) organizēt skolotāju apmācību, lai nodrošinātu, ka nepasliktinās bērnu apstākļi saistībā ar jauno apmācības veidu, un

d) turpināt uzraudzību un dalībvalsts nākamajā ziņojumā sniegt informāciju par valodas politikas īstenošanu izglītības sistēmā”.

Jāpiebilst, ka pēc vairāku gadu dokumenta sagatavošanas 2013. gada 17. oktobrī ANO tika iesniegts konsolidētais trešā, ceturta un piektā perioda ziņojums par ANO Konvencijas par bērna tiesībām izpildi Latvijā²⁰.

1.2. Eiropas Padomes regulējums par minoritāšu tiesībām uz izglītību

1.2.1. Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija²¹ un tās protokoli

Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas²² (turpmāk – ECPAK) 14. pantā ir noteikts diskriminācijas aizliegums: „Šajā Konvencijā minēto tiesību un brīvību īstenošana tiek nodrošināta bez jebkādas diskriminācijas – neatkarīgi no dzimuma, rases, ādas krāsas, valodas, reliģijas, politiskajiem vai citiem uzskatiem, nacionālās vai sociālās izcelsmes, piederības kādai mazākumtautībai, mantiskā stāvokļa, kārtas vai cita stāvokļa”.

Konvencija attiecībā uz tajā garantēto tiesību un brīvību īstenošanu atzīst par prettiesisku jebkādu diskrimināciju, kuras pamatā ir valoda vai saistība ar kādu nacionālo minoritāti. ECPAK noteiktais diskriminācijas aizliegums piešķir indivīdiem tiesības netikt pakļautiem

²⁰ Konsolidētais trešā, ceturta un piektā perioda ziņojums par ANO Bērnu tiesību aizsardzības konvencijas ieviešanu Latvijā. Pieejams:

http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRC%2fC%2fLVA%2f3-4&Lang=en [skatīts 6.01.2014.].

²¹ [Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms](http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ListeTraites.asp?PO=Lat&MA=999&SI=2&CM=3&CL=ENG). Signature: 10/2/1995, Ratification or accession: 27/6/1997, Entered into force: 27/6/1997.

<http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ListeTraites.asp?PO=Lat&MA=999&SI=2&CM=3&CL=ENG>

Pieņemts 1950. gada 4. novembrī, stājās spēkā 1997. gada 27. jūnijā. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=43859> [skatīts 6.01.2014.].

²² Eiropas Cilvēktiesību konvencija ar grozījumiem, kas izdarīti ar 11. un 14. protokoliem, iekļaujot protokolus Nr. 1, 4, 6, 7, 12 un 13. Pieejams: http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_LAV.pdf [skatīts 6.01.2014.].

diskriminācijai, taču nenodrošina pozitīvu aizsardzības sistēmu mazākumtautību valodām un kopienām, kuras runā šajās valodās.

1961. gadā savā rekomendācijā Nr. 285 Parlamentārā asambleja aicināja izveidot aizsardzības pasākumus, lai papildinātu konvenciju, paredzot mazākumtautību tiesību aizsardzību baudīt savu kultūru, runāt savā dzimtajā valodā, izveidot savas skolas un tamlīdzīgi.²³

Interpretējot ECPAK 14. Pantu, ECT ir secinājusi: “Kas attiecas uz 14. pantā noteikto garantiju apjomu, tiesa atgādina, ka atbilstoši tās judikatūrai atšķirīgu attieksmi var uzskatīt par diskriminējošu tad, ja “tai nav objektīva un saprātīga pamata”, nav “leģitīma mērķa” vai arī nav ievērots “samērīgums starp izmantotajiem līdzekļiem un mērķi, ko nepieciešams sasniegt”. Turklāt līgumslēdzējam valstīm ir piešķirta zināma rīcības brīvība, izvērtējot, vai un kādā apjomā atšķirības, kas konstatējamās līdzīgās situācijās, attaisno dažādu attieksmi”.²⁴ Papildus tam ECT ir secinājusi, ka skolu programmu saturs principā ir dalībvalstu kompetencē²⁵.

1952. gada 20. martā tika pieņemts ECPAK Pirmais protokols. To parakstījušās Eiropas Padomes dalībvalstu valdības apņēmušās veikt pasākumus, lai nodrošinātu kopīgu to tiesību un brīvību aizsardzību, kas vēl nav iekļautas 1950. gada 4. novembrī Romā parakstītās Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas I sadaļā.

Latvijas Republika ar 1997. gada 4. jūnija likumu „Par 1950. gada 4. novembra Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvenciju un tās 1., 2., 4., 7. un 11. protokolu” ir pieņēmusi un apstiprinājusi ECPAK Pirmo protokolu, un saskaņā ar tā 2. pantu ir apņēmusies, veicot jebkuras funkcijas, kuras tā uzņemas attiecībā uz izglītību un mācībām, ievērot vecāku tiesības bērniem nodrošināt tādu izglītību un mācības, kas atbilst viņu reliģiskajai pārliecībai un filozofiskajiem uzskatiem.²⁶

---

²³ Eiropas reģionālo vai minoritāšu valodu harta. Paskaidrojošais ziņojums, 3. lpp. Pieejams: http://www.coe.int/t/dg4/education/minlang/textcharter/Charter/Explreport_lv.pdf [skatīts 6.01.2014.].

²⁴ ECT spriedums (*Larkos v. Cyprus* [GC], no. 29515/95, para. 29, ECHR 1999-I). Citēts 2005. gada 13. maija Latvijas Republikas Satversmes tiesas spriedumā lietā Nr. 2004-18-0106, 11. punkts.

²⁵ ECT spriedums (*Kjeldsen, Busk Madsen and Pedersen v. Denmark*, para 53.). Citēts 2005. gada 13. maija Latvijas Republikas Satversmes tiesas spriedumā lietā Nr. 2004-18-0106, 11. punkts.

²⁶ Par 1950. gada 4. novembra Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvenciju un tās 1., 2., 4., 7. un 11. protokolu. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=43857> un <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ListeTraites.asp?PO=Lat&MA=999&SI=2&CM=3&CL=ENG> [skatīts 6.01.2014.].

1.2.2. *Vispārējā konvencija par nacionālo minoritāšu aizsardzību*

Vispārējās konvencijas par nacionālo minoritāšu aizsardzību²⁷ pamatā ir Eiropas Padomes apsvērumi par dalībvalstu vienotību un drošību, norādot, ka viens no veidiem, kā sasniegt šādu mērķi, ir cilvēka tiesību un pamatbrīvību saglabāšana un tālāka attīstīšana. Vispārējās konvencijas par nacionālo minoritāšu tiesību aizsardzību izstrādē ņemts vērā, ka lielās pārmaiņas Eiropas vēsturē apliecinājušas - nacionālo minoritāšu aizsardzība ir nozīmīgs faktors stabilitātes, demokrātiskas drošības un miera radīšanā šajā kontinentā. Plurālai un patiesi demokrātiskai sabiedrībai ir ne tikai jācieņa katras nacionālās minoritātes personas etniskā, kultūras, lingvistiskā un reliģiskā identitāte, bet arī jārada atbilstoši apstākļi, kas ļautu izpaust, saglabāt un attīstīt šo identitāti. Tolerances un dialoga atmosfēras radīšana ir nepieciešama, lai nodrošinātu, ka kultūru dažādība ir katras sabiedrības bagātināšanās avots, nevis šķelšanās faktors. Tolerantas un plaukstošas Eiropas pastāvēšana nav atkarīga vienīgi no sadarbības valstu starpā, bet arī no savstarpējas vietējo un reģionālo varas iestāžu pārrobežu sadarbības, nekaitējot katras valsts konstitucionālai un teritoriālai integritātei²⁸.

Vispārējā konvencija par nacionālo minoritāšu aizsardzību saskaņā ar tās 1. pantu atzīst, ka nacionālo minoritāšu un tām piederīgo personu tiesību un brīvību aizsardzība ir neatņemama starptautiskās cilvēktiesību aizsardzības daļa un tādējādi iekļaujas starptautiskās sadarbības ietvaros. Minētās konvencijas mērķis ir precizēt principus, kuras valstis apņemas ievērot, lai nodrošinātu nacionālo minoritāšu aizsardzību. Tā satur galvenokārt programmas tipa noteikumus, kuros noteikti mērķi, kas dalībvalstīm jāpilda. Tās ir valsts saistības, nevis individuālas vai kolektīvas tiesības, atstājot dalībvalstīm rīcības brīvību, īstenojot mērķi²⁹.

Vispārējā konvencija par nacionālo minoritāšu aizsardzību atstāj valstīm lielu rīcības brīvību tajā noteikto tiesību un principu iedzīvināšanā, lai ļautu ņemt vērā katras valsts konstitucionālās sistēmas, vēsturiskās un ģeopolitiskās situācijas īpatnības. Šāda pieeja pilnībā atbilst labi iedibinātiem starptautisko tiesību principiem un pastāvošai valstu praksei. Konvencijas neprasa valstīm mainīt to konstitūcijās noteiktos un iepriekš minētos demokrātiskas valsts pamatprincipus.

Latvijas Republikā Vispārējā konvencija par nacionālo minoritāšu aizsardzību tika ratificēta 2005. gada 26. maijā, un tā stājās spēkā 2005. gada 1. oktobrī. Vispārējā konvencija par nacionālo minoritāšu aizsardzību tika ratificēta ar atrunām, ņemot vērā īpašo vēsturisko

²⁷ Vispārējā konvencija par nacionālo minoritāšu aizsardzību. Pieņemta 1995. gada 1. februārī, stājās spēkā 2005. gada 1. oktobrī. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=215962>

²⁸ Vispārējās konvencijas par nacionālo minoritāšu tiesību aizsardzību preambula.

²⁹ Alan Phillips. The Framework Convention for the Protection of National Minorities In: Mechanisms for the implementation of minority rights Council of Europe, 2004, p. 3.
Pieejams: www.minorityrights.org/download.php?id=36 [skatīts 6.01.2014.].

kontekstu, ko Latvija vairākkārt ir skaidrojusi, tostarp ziņojot par Vispārējās konvencijas par nacionālo minoritāšu tiesību aizsardzību³⁰.

Atrunas noteiktas likuma „Par Vispārējo konvenciju par nacionālo minoritāšu aizsardzību” 2. pantā: „Latvijas Republika paziņo, ka termins “nacionālās minoritātes”, kas nav definēts Konvencijā, Konvencijas izpratnē nozīmē Latvijas pilsoņus, kuri kultūras, reliģijas vai valodas ziņā atšķiras no latviešiem, paaudzēm ilgi tradicionāli dzīvojuši Latvijā un uzskata sevi par piederīgiem Latvijas valstij un sabiedrībai, vēlas saglabāt un attīstīt savu kultūru, reliģiju vai valodu. Personas, kas nav Latvijas vai citas valsts pilsoņi, bet pastāvīgi un legāli dzīvo Latvijas Republikā, nepieder nacionālajai minoritātei Konvencijas izpratnē atbilstoši attiecīgajā Latvijas Republikas deklarācijā sniegtajai nacionālās minoritātes definīcijai, bet, kuri sevi identificē ar šai definīcijai atbilstošu nacionālo minoritāti, var izmantot Konvencijā paredzētās tiesības, ja vien likums nenosaka izņēmumus”. Savukārt 3. pantā paredzēts: „Latvijas Republika paziņo, ka Konvencijas 10. panta otro daļu tā uzskata par saistošu, ciktāl tā nav pretrunā ar Latvijas Republikas Satversmi un citiem Latvijas Republikā spēkā esošajiem normatīvajiem aktiem, kas nosaka valsts valodas lietojumu”, bet 4. pantā uzsvērts: „Latvijas Republika paziņo, ka Konvencijas 11. panta trešo daļu tā uzskata par saistošu, ciktāl tā nav pretrunā ar Latvijas Republikas Satversmi un citiem Latvijas Republikā spēkā esošajiem normatīvajiem aktiem, kas nosaka valsts valodas lietojumu””.

Lai gan šīs atrunas tapušas, ņemto vērā vēsturisko situāciju³¹, attiecībā uz mazākumtautību izglītību svarīgi ir nodrošināt gan mazākumtautību tiesības saglabāt identitāti, valodu, kultūru, tostarp mācību procesā, gan arī apgūstot valsts valodu pienācīgā līmenī, kas nodrošinātu tiesības un praktiskas iespējas studēt, ieņemt valsts amatus.

Vispārējās konvencijas par nacionālo minoritāšu aizsardzību 14. pants nosaka:

„1. Puses apņemas atzīt, ka jebkura persona, kas pieder pie nacionālās minoritātes, ir tiesīga apgūt savas minoritātes valodu.

2. Valstu izglītības sistēmu ietvaros Puses apņemas, ja ir pietiekams pieprasījums, nodrošināt savu iespēju robežās, ka personām, kuras pieder pie nacionālajām minoritātēm, ir pienācīgas iespējas apgūt minoritātes valodu vai iegūt izglītību šajā valodā tajā teritorijā, kuru vēsturiski vai lielā skaitā apdzīvo to nacionālo minoritāšu personas.

³⁰ Pirmais nacionālais ziņojums par konvencijas izpildi Latvijā (turpmāk – pirmais nacionālais ziņojums) tika iesniegts 2006. gada 11. oktobrī. Latvijas Republikas otrais nacionālais ziņojums par Vispārējās konvencijas par nacionālo minoritāšu aizsardzību izpildi Latvijā tika iesniegts 2012. gada 3. septembrī. Pieejams: http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/minorities/3_fcnmdocs/PDF_2nd_SR_Latvia_lv.pdf [skatīts 6.01.2014.].

³¹ Latvija Konvenciju parakstīja 1995. gadā. Vairākkārtēji ratifikācijas priekšlikumi Saeimā tika noraidīti, tai skaitā 2000. gada 11. maijā; 2001. gada 8. martā; 2002. gada 26. septembrī; 2004. gada 6. maijā; 2005. gada 10. martā; 2005. gada 28. aprīlī.

3. Šī panta 2. punkts tiek īstenots, nekaitējot oficiālās valodas apguvei vai izglītības iegūšanai šajā valodā.”

*1.2.3. Vispārējās konvencijas par nacionālo minoritāšu aizsardzību 14. panta interpretācija
Vispārējās konvencijas paskaidrojošā ziņojumā³² un Konsultatīvās komitejas komentārā par izglītību*

- Vispārējās konvencijas par nacionālo minoritāšu aizsardzību 14. panta pirmā punkta interpretācija („*Puses apņemas atzīt, ka jebkura persona, kas pieder pie nacionālās minoritātes, ir tiesīga apgūt savas minoritātes valodu*”)

Eiropas Padomes Vispārējās konvencijas par nacionālo minoritāšu aizsardzību paskaidrojošajā ziņojumā³³ norādīts: „14. panta pirmais punkts ietver apņemšanos atzīt, ka jebkura persona, kas pieder pie nacionālās minoritātes, ir tiesīga apgūt savas minoritātes valodu, kas tiek uzskatīta par vienu no galvenajiem līdzekļiem, ar kura palīdzību šīs personas var apliecināt un saglabāt savu identitāti. Šeit nevar būt izņēmumi. Nepārkāpjot 2. punktā minētos principus, šis punkts neietver valstu pozitīvus pienākumus, īpaši finansiālu”³⁴.

Konsultatīvās komitejas komentārā par izglītību norādīts, ka „pienākums atzīt katras personas, kura pieder pie nacionālās minoritātes, tiesības mācīties savā valodā ir viens no principiem, ar kuru persona var aizstāvēt un saglabāt savu identitāti. Nedrīkst būt izņēmumu. Neskarot 2. pantā minētos principus (taisnīgums, sapratne, tolerance), šis punkts neparedz pozitīvu rīcību, jo īpaši attiecībā uz finansiālo daļu no valsts puses”³⁵.

- Vispārējās konvencijas par nacionālo minoritāšu aizsardzību 14. panta otrā punkta interpretācija („*Valstu izglītības sistēmu ietvaros Puses apņemas, ja ir pietiekams pieprasījums, nodrošināt savu iespēju robežās, ka personām, kuras pieder pie nacionālajām minoritātēm, ir pienācīgas iespējas apgūt minoritātes valodu vai iegūt*

³² Vispārējās konvencijas par nacionālo minoritāšu aizsardzību teksts un paskaidrojošā ziņojuma 74. punkts. Strasbūra, 1995. gada februāris. Pieejams:

http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/minorities/1_atglance/PDF_Text_FCNM_lv.pdf [skatīts 6.01.2014.].

³³ Advisory comitee on the Framework Convention for the Protection of National Minorities. Pieejams: http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/minorities/3_FCNMdocs/PDF_CommentaryEducation_en.pdf [skatīts 6.01.2014.].

³⁴ Vispārējās konvencijas par nacionālo minoritāšu aizsardzību teksts un paskaidrojošā ziņojuma 74. punkts. Strasbūra, 1995. gada februāris. Pieejams:

http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/minorities/1_atglance/PDF_Text_FCNM_lv.pdf [skatīts 6.01.2014.].

³⁵ Advisory comitee on the Framework Convention for the Protection of National Minorities. Pieejams: http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/minorities/3_FCNMdocs/PDF_CommentaryEducation_en.pdf [skatīts 6.01.2014.].

izglītību šajā valodā tajā teritorijā, kuru vēsturiski vai lielā skaitā apdzīvo to nacionālo minoritāšu personas”)

Eiropas Padomes Vispārējās konvencijas par nacionālo minoritāšu aizsardzību paskaidrojošajā ziņojumā norādīts: „14. panta 2. punktā ietvertais nosacījums attiecas uz minoritātes valodas apgūšanu un iegūšanu minoritātes valodā. Atzīstot iespējamās finansiālās saistības ar izglītības iegūšanu minoritātes valodā, šis nosacījums ir formulēts elastīgi, atļaujot pusēm rīcības brīvību. Aņņemšanās nodrošināt izglītības iegūšanu minoritātes valodā saistās ar vairākiem nosacījumiem, tostarp ir jābūt „pietiekamam pieprasījumam” no tām personām, kuras pieder pie attiecīgās nacionālās minoritātes.

Vārdu savienojums „savu iespēju robežās” nozīmē, ka šāda izglītības iegūšana ir atkarīga no pusei pieejamiem resursiem. Savukārt vārdu savienojuma „pietiekams pieprasījums” elastīgā forma ļauj pusēm ņemt vērā katras valsts īpašos apstākļus. Puses var izvēlēties līdzekļus un kārtību, nodrošinot šādu izglītību, turklāt ņemot vērā noteikto izglītības sistēmu. Alternatīvas, kas minētas šajā punktā - „iespēja apgūt minoritātes valodu vai iegūt izglītību šajā valodā”, neizslēdz viena otru.

Kaut arī 14. panta 2. punkts neietver prasību valstīm pildīt abus nosacījumus, šis formulējums nekavē puses īstenot minoritātes valodas apgūšanu, tāpat kā iegūt izglītību minoritātes valodā. Divvalodīga izglītība varētu būt viens no līdzekļiem šī nosacījuma objektīvai sasniegšanai. Saistības, kas izriet no šī punkta, var tikt attiecinātas arī uz pirmsskolas izglītību”³⁶.

Konsultatīvās komitejas komentārā par izglītību norādīts: „Šis noteikums attiecas uz iespējam apgūt minoritātes valodu vai iegūt izglītību šajā valodā. Atzīstot iespējamo finanšu, administratīvo un tehnisko slogu saistībā ar mācībām, šis noteikums ir formulēts plaši interpretējami, atstājot Konvencijas dalībniekiem plašu rīcības brīvību. Pienākums censties nodrošināt izglītības iegūšanu par vai minoritāšu valodā ir atkarīgs no vairākiem nosacījumiem; galvenais, ir jābūt pietiekamam pieprasījumam no personām, kuras pieder kādai noteiktai minoritātei”.

Termins „savu iespēju robežās” nozīmē, ka šādas mācības ir atkarīgas no konvencijas dalībnieka pieejamajiem resursiem³⁷. Teksts apzināti atturas noteikt, kas ir saprotams ar pietiekamu pieprasījumu. Minētais termins ir plaši interpretējams, kas pieļauj konvencijas dalībniekiem pašiem izvērtēt apstākļus valstī. Konvencijas dalībniekiem ir izvēle un līdzekļi, lai

³⁶ Vispārējās konvencijas par nacionālo minoritāšu aizsardzību teksts un paskaidrojošā ziņojuma 75. - 77. punkts. Strasbūra, 1995. gada februāris. Pieejams:

http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/minorities/1_atglance/PDF_Text_FCNM_lv.pdf [skatīts 6.01.2014.].

³⁷ Advisory comitee on the Framework Convention for the Protection of National Minorities, 75. punkts. Pieejams: http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/minorities/3_FCNMdocs/PDF_CommentaryEducation_en.pdf [skatīts 6.01.2014.].

ieviestu minoritāšu mācības, ņemot vērā valsts izglītības sistēmu³⁸. Alternatīva, kas noteikta 14. panta 2. punktā - „pienācīgas iespējas apgūt minoritātes valodu vai iegūt izglītību šajā valodā” - nav savstarpēji izslēdzoša. Lai arī 14. panta 2. punkts neuzliek par pienākumu valstij nodrošināt abus iepriekš minētos pasākumus, konvencijas tiesību normas to neizslēdz.

Bilingvālā izglītība var būt viens no pasākumiem, ar kuriem sasniegt šajā pantā noteikto. Vienlīdz valsts pienākums, kas izriet no konvencijas 14. panta 2. punkta, ir nodrošināt attiecīgās tiesības arī pirmsskolas izglītībā³⁹.

- Vispārējās konvencijas par nacionālo minoritāšu aizsardzību 14. panta trešā punkta interpretācija („Šī panta 2. punkts tiek īstenots, nekaitējot oficiālās valodas apguvei vai izglītības iegūšanai šajā valodā”)

Eiropas Padomes Vispārējās konvencijas par nacionālo minoritāšu aizsardzību paskaidrojošajā ziņojumā norādīts: „Iespējas apgūt minoritātes valodu vai iegūt izglītību šajā valodā neietekmē oficiālās valodas apgušanu vai izglītības iegūšanu šajā valodā. Oficiālās valodas prasme ir sociālās vienotības un integrācijas faktors. Valstīs, kurās ir vairāk nekā viena oficiālā valoda, jāatrisina specifiski jautājumi, kas radīsies šī nosacījuma īstenošanā”⁴⁰.

Konsultatīvās komitejas komentārā par izglītību norādīts: „Iespējas apgūt minoritātes valodu vai iegūt izglītību šajā valodā neattiecas uz valsts oficiālo valodu (valodām) vai mācīšanu attiecīgajā valodā. Oficiālās valsts valodas (valodu) zināšanas ir sociālās kohēzijas un integrācijas faktors”⁴¹. Šajā punktā noteiktais attiecas uz valstīm, kurās ir vairākas oficiālās valodas, lai nodrošinātu Konvencijā prasīto.⁴²

1.2.4. Vispārējās konvencijas par nacionālo minoritāšu aizsardzību Konsultatīvās komitejas 3. tematiskais komentārs: to personu tiesības uz valodu, kuras pieder pie nacionālajām minoritātēm

Lai gan Vispārējā konvencija par nacionālo minoritāšu aizsardzību aizsargā to personu tiesības, kuras pieder nacionālajām minoritātēm, atsevišķas tiesības raksturo arī kolektīva

³⁸ Turpat, 76. punkts.

³⁹ Turpat, 77. punkts.

⁴⁰ Vispārējās konvencijas par nacionālo minoritāšu aizsardzību teksts un paskaidrojošā ziņojuma 78. - 79. punkts. Strasbūra, 1995. gada februāris. Pieejams: http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/minorities/1_atglance/PDF_Text_FCNM_lv.pdf [skatīts 6.01.2014.].

⁴¹ Advisory committee on the Framework Convention for the Protection of National Minorities, 78. punkts. Pieejams: http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/minorities/3_FCNMdocs/PDF_CommentaryEducation_en.pdf [skatīts 6.01.2014.].

⁴² Turpat, 79. punkts.

dimensija. Vēl jo vairāk - atsevišķas tiesības, tostarp tiesības uz minoritātes valodas izmantošanu sabiedrībā, efektīvi var izmantot tikai kopā ar citiem cilvēkiem.

Visas minoritāšu tiesības ir savstarpēji saistītas, jo īpaši tas attiecas uz valodu. Ņemot vērā to, ka valoda ir izpausmes un saziņas galvenā forma, valodas tiesību aizsardzība ir jāgarantē saistībā ar citām tiesībām, tostarp *inter alia* tiesībām uz izglītību, plašsaziņas līdzekļu pieejamību, kā arī tiesībām uz līdzdalību kultūras, sociālajā, ekonomiskajā dzīvē un sabiedrības pārvaldē.⁴³

- Valodas tiesības un izglītība; izglītības pieejamība

Vispārējās konvencijas 12. pants noteic, ka līgumslēdzējām valstīm ir pienākums veicināt vienlīdzīgas iespējas iegūt izglītību visos līmeņos personām, kuras pieder pie nacionālajām minoritātēm. Valoda var būt noteicošais faktors personas iespējām izglītoties, tādēļ tā ir būtisks elements izglītības iegūšanas pieejamībā visos līmeņos.

Minoritāšu valodas izslēgšana no izglītības sistēmas, atbilstošu iespēju trūkums mācīties minoritāšu valodā un segregācija valodas dēļ noteiktām personu kategorijām var radīt neizdevīgu stāvokli un diskrimināciju. Par neizdevīgo situāciju liecina vairāki faktori, tai skaitā augstie lasītneprasmes rādītāji, sliktā skolu apmeklētība, augstais „atbiruma” procents, izslēgšana no skolas, kā arī ļoti nelielais nacionālajām minoritātēm piederošo personu skaits vidusskolās un augstskolās. Lai gan Konsultatīva komiteja šajā saistībā jo īpaši bažījās par romu situāciju, iekļaujošas izglītības politikas radīšanai nepieciešama vispārēja uzmanība⁴⁴.

Valsts pārvaldes iestādēm tāpat jāņem vērā demogrāfiskie procesi, jo pie nacionālajām minoritātēm piederošās personas var pārvietoties ārpus teritorijām, kuras tās tradicionāli apdzīvojušas. Ir jāgarantē vietējo minoritāšu valodu skolu sistēmas saglabāšana, un personām, kuras dzīvo ārpus teritorijām, kuras tās tradicionāli apdzīvojušas, kur tas iespējams un kur tās pārstāvētas lielā skaitā, ir jānodrošina iespēja apgūt savas minoritātes valodu vai iegūt izglītību tajā.

Tā kā 14. pantā noteikto nosacījumu izpilde attiecībā uz pieprasījumu pēc izglītības minoritātes valodā un lielu to personu skaitu, kuras pieder pie nacionālajām minoritātēm, atsevišķās teritorijās var atšķirties, tiem pasākumiem, kurus veic valstis, lai nodrošinātu izglītību minoritāšu valodā, jābūt elastīgi izplānotiem, lai tos labi piemērotu attiecīgajai situācijai.

⁴³ Vispārējās konvencijas par nacionālo minoritāšu aizsardzību konsultatīvās komitejas 3. tematiskais komentārs, ievada 3. punkts, 4. lpp. Pieņemts 2012. gada 24. maijā.
Pieejams: http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/minorities/3_FCNMdocs/PDF_CommentaryLanguage_lv.pdf [skatīts 6.01.2014.].

⁴⁴ Turpat.

Tām minoritāšu valodām, kuras lieto tikai neliela ļaužu grupa, var būt nepieciešama „atveseļošana”, piemēram, izveidojot atsevišķas klases. Tādējādi ir jāizvērtē atšķirīgu valodu funkcijas un valodas lietotāju vajadzības, lai noteiktu "pieprasījumu". Turklāt pieprasījums pēc minoritātes valodas mācīšanas ir jānokārto objektīvā veidā, un atteikuma gadījumā ir jāparedz iespēja to juridiski apstrīdēt.

Valodas zināšanas minoritātes valodas lietotāju kopienā var atšķirties. Taču nav pieņemama situācija, ka audzēkņiem tiek atņemta iespēja iegūt izglītību minoritātes valodā, pamatojoties tikai uz viņu nepietiekamajām valodas zināšanām⁴⁵.

- Atbilstošas iespējas pasniegt un apgūt minoritāšu valodu vai iegūt izglītību minoritāšu valodā; atvērta un iekļaujoša pieeja minoritāšu valodām izglītībā

Valsts pārvaldes iestādes tiek aicinātas pieņemt detalizētas un likumā noteiktas garantijas nolūkā aizsargāt un veicināt minoritāšu valodas oficiālajā un neformālajā izglītībā, un regulāri uzraudzīt šo likumdošanas normu īstenošanu praksē. Konsultatīvā komiteja novērtē pasākumus, kas paplašina 14. pantā noteiktās garantijas, kā arī tādu likumdošanu, kas iekļauj papildus minoritātes valodas. Īpaša uzmanība jāvelta skaitliskā ziņā mazāku minoritāšu grupu, piemēram, pamatiedzīvotāju valodai, jo nereti tā ir īpaši apdraudēta. Tāpat valstīm būtu jāapsver iespēja šīs garantijas plašāk attiecināt uz ģeogrāfiski izkliedētām minoritātēm un to valodām, piemēram, tādām kā romāņu valodas⁴⁶.

Konsultatīvā komiteja novērtē faktu, ka minoritāšu valodu apguve bieži tiek piedāvāta, atsaucoties uz vietējo pieprasījumu, tādēļ aicina regulāri apzināt šāda veida pieprasījumus. Tādējādi valsts pārvaldes iestāžu pilnīga pasivitāte nav adekvāta reakcija; patiesībā pieprasījums pēc izglītības minoritāšu valodā tai būtu jārosina ar izpratni veicinošiem pasākumiem, kā arī minoritātes valodas apguves iespēju veicināšanu. Vecākiem, kuri pieder pie nacionālajām minoritātēm, ir jādod iespēja pieņemt informētu izvēli par savu bērnu valodu apguvi⁴⁷.

Tiesības apgūt savas minoritātes valodu atbilstoši Vispārējās konvencijas 14.1. pantam nav saistītas tikai ar individuālās identitātes saglabāšanu. Tās veido arī svarīgu pamatu individuālā lingvistiskā satura attīstībai un papildus valodu iegūšanai.

Iespēja iegūt izglītību minoritātes valodā var būt arī svarīgs faktors, lai nodrošinātu vienlīdzīgu izglītības pieejamību un veicinātu pilnīgu un efektīvu līdzdalību sabiedrībā. Tomēr vienlīdz svarīgi ir pienācīgi apgūt arī oficiālo valodu, jo pretējā gadījumā tas nopietni ierobežo

⁴⁵ Turpat, 69. punkts, 23. lpp.

⁴⁶ Turpat, 70. punkts, 23., 24. lpp.

⁴⁷ Turpat, 71. punkts, 24. lpp.

personu, kuras pieder pie nacionālajām minoritātēm, iespējas efektīvi piedalīties sabiedriskajā dzīvē un var kavēt augstskolas izglītības iegūšanu.

Vienlaikus nevajadzētu pastāvēt savstarpēji izslēdzošai izvēlei starp minoritātes un oficiālās valodas apguvi. Valsts pārvaldes iestādēm jāveicina multilingvālas un duālas vidējās izglītības modeļi, kas piesaistītu gan vairākuma iedzīvotāju, gan minoritāšu bērnus un rūpētos par tiem bērniem, kuri aug bilingvālās vai jauktās ģimenēs. Bilingvāla un multilingvāla izglītība, kas atvērta studentiem no visām lingvistiskajām grupām, līdztekus individuāliem ieguvumiem var veicināt arī starpkultūru saprašanos un sadarbību⁴⁸.

Iespējas apgūt minoritātes valodu un mācīties minoritātes valodā atšķiras atkarībā no vietējās situācijas specifikas: bilingvālas vai multilingvālas skolas var piedāvāt minoritātes valodas apguvi paralēli mācībām oficiālajā valodā; minoritātes valodas priekšmetu var iekļaut publiskās izglītības sistēmā; var būt arī privātās minoritāšu valodu skolas vai "svētdienas klases", ko organizē kopienas - ar vai bez atbalsta no kaimiņu valstīm vai līgumslēdzējām valstīm. Konsultatīvā komiteja iedrošina iekļaut minoritāšu valodas publisko skolu sistēmā un obligātajā mācību programmā, tostarp skaitliskā ziņā mazāku minoritāšu valodas. Skolām vajadzētu piedāvāt arī izglītību romu valodā, kur tas nepieciešams. Šajā kontekstā īpaša uzmanība ir veltīta Vispārējai mācību programmai romu valodai, kuru izveidojusi Eiropas Padome. Turklāt Konsultatīvā komiteja atzīst arī privātās vai kopienu iniciatīvas, kuras atbalsta valsts pārvaldes iestādes⁴⁹.

Saistībā ar iespējām apgūt minoritātes valodu var būt arī saskare ar specifiskām problēmām, tostarp ar nepietiekamu mācību stundu daudzumu vai to organizēšanu ārpus normālajām skolas stundām, augstu skaitlisko sliekšni, lai izveidotu minoritātes valodas stundas, skolotāju un mācību materiālu trūkumu, nepietiekamu klašu skaitu saistībā ar lauku skolu slēgšanu vai apvienošanu. Tas raisa šaubas par atbilstību 14.2. panta normām pat gadījumos, kad transportu uz alternatīvajām skolām nodrošina un finansē valsts. Jo sevišķi svarīgi ir konsultēties ar minoritāšu pārstāvjiem par visām izmaiņām, kas saistītas ar izglītības reformām vai decentralizāciju, jo nereti tās tiešā un negatīvā veidā ietekmē iespēju pasniegt minoritāšu valodu. Skolu apvienošanas gadījumā jācenšas, piemēram, saglabāt dažādu valodu priekšmetus vienā skolā vai izveidot bilingvālas vai multilingvālas mācīšanas metodoloģijas, tādējādi samazinot negatīvo iespaidu uz minoritāšu kopienām.

Lai attīstītu minoritātes valodas zināšanas kā priekšrocību šīs valodas lietotājiem neatkarīgi no tā, vai viņi pieder pie nacionālajām minoritātēm, vai nē, jānodrošina nepārtraukta

---

⁴⁸ Turpat, 72. punkts, 24. lpp.

⁴⁹ Turpat, 74. punkts, 24., 25. lpp.

pieeja izglītībai minoritātes valodā vai minoritātes valodas apgūšanai visos izglītības līmeņos, sākot no pirmsskolas līdz augstākajai un pieaugušo izglītībai.

Īpaši trūkumi minoritātes valodas izglītības piedāvājumā bieži tiek novēroti gan pirmsskolā, gan vidusskolā. Stimulu trūkums vai nepietiekamas iespējas pirmsskolas, vidusskolas vai augstskolas līmenī var ievērojami samazināt minoritātes valodas izglītības pievilcību primārajā līmenī. Specifisks šķērslis ir augstskolas beigšanas vai iestāšanās eksāmens, kurš tiek piedāvāts tikai oficiālajā valodā, jo tas var samazināt personu, kuras pieder pie nacionālajām minoritātēm, pieeju augstākajai izglītībai, un tādējādi negatīvi ietekmēt šo personu turpmākās karjeras iespējas.

Universitātes iestāšanās eksāmeni parasti nav multilingvāli un piemēroti minoritāšu valodu lietotāju vajadzībām un zināšanām, tie var nevēlami ietekmēt minoritāšu valodu akadēmisku apguvi augstākajā kompetences līmenī. Tas savukārt samazina minoritātes valodas pieņemšanu un funkcionalitāti sabiedriskajā dzīvē. Pretēji tam Konsultatīvā komiteja atkārtoti pozitīvi novērtējusi normas, kas nodrošina pieeju universitātes izglītībai minoritāšu valodās, kā svarīgu ieguldījumu minoritātes valodas attīstībā un prestiža celšanā valstī⁵⁰.

- Pasākumi ar nolūku sekmēt izglītības tiesību pilnīgu īstenošanu

Lai nodrošinātu minoritāšu valodas apguves un izglītības minoritāšu valodā kvalitāti, ir jāizveido atbilstoša skolu mācību programma un standarti un jāpielāgo mācību metodoloģija, kā arī materiāli. Tomēr sevišķi svarīgs aspekts minoritāšu valodas izglītības kvalitātes nodrošināšanā ir skolotāju izglītība.

Svarīgi, lai skolotāji, kuri strādā minoritātes valodā, ir pietiekoši apmācīti visiem izglītības līmeņiem, tostarp sākumskolā un bērnudārzā, un mācības tiek nodrošinātas atbilstošā kvalitātē. Daudzās situācijās šiem skolotājiem ir jāstrādā bilingvāli vai pat trilingvāli. Neaizmirstot par grūtībām, ar kurām jāsaskaras, lai atlasītu un apmācītu minoritāšu valodu skolotājus, kuri spēj strādāt šādā vidē, Konsultatīvā komiteja mudina veidot modernas un interaktīvas metodoloģijas, kuras ir piemērotas multilingvālai izglītībai⁵¹.

Konsultatīvā komiteja uzskata, ka mācību grāmatu pieejamība minoritāšu valodās ir priekšnosacījums, lai raisītu studentu un vecāku interesi par izglītību minoritātes valodā, un neaizstājama sastāvdaļa, lai nodrošinātu kvalitatīvu izglītību.

Apzinoties šādu materiālu izgatavošanas augstās izmaksas un ierobežotās realizācijas iespējas, Konsultatīvā komiteja uzskata, ka šādiem materiāliem ir jābūt bez maksas vai vismaz

⁵⁰ Turpat, 75. punkts, 25. lpp.

⁵¹ Turpat, 76. punkts, 25. lpp.

ne dārgākiem par materiāliem vairākuma valodā. Mācību materiālu trūkums biežāk ir novērots vidusskolas izglītības līmenī.

Prioritāte piešķirama materiāliem, kuri tiek izgatavoti attiecīgajā valstī, jo ir svarīgi, ka to saturs un valodas lietošana ir pielāgota konkrētās minoritātes grupas raksturīgajām vajadzībām, tostarp specifiskā minoritātes valodas terminoloģija tehniskiem priekšmetiem. Materiālus, kuri izgatavoti kaimiņvalstīs, var apstiprināt un izmantot, ja tas ir lietderīgi. Šāda veida sadarbība skaidri tiek veicināta Vispārējās konvencijas 17. pantā. Tomēr uzmanība ir jāpievērš riskiem, kurus tas var ietvert attiecībā uz paralēlu izglītības sistēmu rašanos, jo tas var apdraudēt sabiedrības saliedētību⁵².

Turklāt tiek veicināti tādi pasākumi kā vietu rezervēšana universitātēs vai ierobežojošu kvotu atcelšana, lai minoritāšu valodu studijas vai izglītība minoritāšu valodās kļūtu pieejamāka. Pētījumiem par minoritāšu valodām un lingvistiskajām praksēm ir īpaša loma attiecībā uz kvalitatīvu mācību, kā arī mācību metožu un materiālu izveidi. Vienlīdz svarīgi tas ir terminoloģijas, kā arī mutiskās un rakstiskās tulkošanas pilnveides ziņā. Šajā jomā valsts pārvaldes iestādes tiek aicinātas pievērst īpašu uzmanību skaitliskā ziņā mazāku vai izklaidus dzīvojošu minoritāšu valodām, kuras atrodas kodifikācijas procesā.

- Kompromiss starp vairākuma un minoritātes valodu izglītībā

Vispārējās konvencijas 12. pants aicina veikt noteiktus pasākumus, lai veicinātu zināšanas par minoritāšu un vairākuma valodām. Valoda ieņem būtisku lomu integrācijas, savstarpējas cieņas un sabiedrības solidaritātes sekmēšanā. Tas sevī ietver ne vien valodas apguves iespējas nodrošināšanu nacionālo minoritāšu kopienu locekļiem, bet arī izglītību par minoritāšu valodām un izglītību minoritāšu valodās vairākuma valodas lietotāju un sabiedrības kopējam labumam.

Iespēja vairākuma valodas lietotājiem apgūt minoritāšu valodas un it īpaši iespējas ikvienam iegūt bilingvālu vai multilingvālu izglītību var vairost starpkultūru sapratni un sadarbību. Mūžizglītības izpratnē tas attiecas arī uz pieaugušo izglītību. Ja valstis ir ieviesušas oficiālo valodu veicinošus pasākumus, jo īpaši svarīgi, lai tie tiktu saskaņoti ar minoritāšu valodu aizsardzības un attīstības pasākumiem. Pretējā gadījumā šāda prakse drīzāk var veicināt asimilāciju, nevis integrāciju⁵³.

No otras puses, oficiālās valodas zināšanu trūkums var ierobežot vienlīdzīgas līdzdalības iespējas sabiedrībā, kā arī augstākās izglītības pieejamību un nodarbinātības izredzes. Tā rezultātā vecāki var izvēlēties pieteikt savus bērnus vairākuma skolās, jo tās piedāvā šķietami

⁵² Turpat, 77. punkts, 25., 26. lpp.

⁵³ Turpat, 79. punkts, 26. lpp.

labākas iespējas integrēties sabiedrībā un iegūt ienesīgu darbu. Tādēļ minoritātes valodas skolām jānodrošina audzēkņu oficiālās valodas zināšanu atbilstoša pilnveidošana. Tomēr šajā saistībā jāparūpējas, lai pēkšņas oficiālās valodas mācību stundu skaita palielināšanas rezultātā netiktu pazemināti vispārējās izglītības standarti. Šāds risks pastāv, ja minoritātes valodas skolotājus aicina pasniegt oficiālo valodu, nenodrošinot atbilstošu atbalstu un sagatavošanu.

Izglītības reformas, kuru mērķis ir pastiprināti veicināt oficiālās valodas apguvi minoritāšu valodas skolās, ir jāievieš pakāpeniski un elastīgi, lai radītu apstākļus to atbilstoši pielāgošanai. Šajā kontekstā ir svarīgi reformu procesā regulāri uzraudzīt izglītības kvalitāti. Tas darāms savstarpēji cieši konsultējoties skolu padomes, skolotāju un vecāku organizāciju pārstāvjiem⁵⁴.

Konsultatīvā komiteja mudina uz bilingvālas un multilingvālas izglītības modeļu izveidi obligātās skolu mācību programmas ietvaros. Ideālā variantā, ja situācija to atļauj, var īstenot duāla veida pieeju, kurā minoritāšu un vairākuma valodas ir pārstāvētas vienādā proporcijā. Specifiskās situācijās varētu būt lietderīgi veicināt vienu vai otru valodu, lai līdzsvarotu atšķirības valodas prestiža ziņā un nodrošinātu skaitliski mazāku minoritāšu valodu lietotāju tiesības, kā arī apmierinātu vecāku un viņu bērnu leģitīmās vajadzības, kuras aizsargā Vispārējā konvencija.

Duāla veida pieejas mērķi var sasniegt, mainot valodas atbilstoši nedēļas dienām vai priekšmetiem vai piemērojot „viena-skolotāja-vienas-valodas” modeli. Ja valodas tiek noteiktas pēc priekšmeta, minoritāšu valodas stundas nevajadzētu aprobežot tikai ar kultūras vai vēstures mācību stundām. Konsultatīvā komiteja iesaka valsts varas iestādēm, konsultējoties ar nacionālo minoritāšu pārstāvjiem, izstrādāt vispusīgu ilgtermiņa stratēģiju, lai veicinātu daudzējādu valodas pilnveidošanu izglītības politikā.⁵⁵

- Lingvistiskās daudzveidības un starpkultūru izglītības veicināšana

Izglītībai skolās ir jāpiedāvā sabiedrības lingvistiskās un kultūras daudzveidības godīgs atspoguļojums, un tādējādi jāveicina tādas vērtības kā iejūtība, starpkultūru dialogs un savstarpējā cieņa. Turklāt papildus minoritāšu valodas apgūšanai obligātajai mācību programmai būtu jāiekļauj arī informācija par līgumslēdzējas valsts vēsturi un minoritāšu ieguldījumu tās kultūras mantojumā un sabiedrībā. Šāda izglītošana nebūtu ierobežojama tikai ar teritorijām, kuras tradicionāli apdzīvojušas nacionālās minoritātes, lai izpratne un cieņa pret sabiedrības lingvistisko daudzveidību, sākot jau no agrīna vecuma, tiktu veicināta visā valstī.

---

⁵⁴ Turpat, 80. punkts, 26. lpp.

⁵⁵ Turpat, 81. punkts, 26., 27. lpp.

Šajā kontekstā Konsultatīvā komiteja pozitīvi vērtē karšu izmantošanu vēstures un ģeogrāfijas priekšmetos, kurās norādītas nacionālajām minoritātēm vēsturiski nozīmīgas teritorijas un vietējie vārdi atzīmēti minoritāšu valodās.⁵⁶

Sabiedrības saliedētības aspektā Konsultatīvā komiteja pozitīvi raugās uz iniciatīvām ar mērķi piesaistīt bērnus no citām kopienām pieteikties skolās ar minoritāšu valodu mācību veidu, tāpat kā uz pasākumiem, kuri sekmē starpkultūru un pārrobežu kontaktus un veicina valodu apgūšanu ar imersijas programmām.

Veidojot šādas starpkultūru pieejas, ir svarīgi panākt, lai ne vien izglītības sistēmas struktūra (piemēram, ar nodarbību daudzveidošanu, skolu un skolu administrācijas valžu starpniecību), bet arī izglītības saturs pats par sevi veicinātu tādas vērtības kā savstarpēja cieņa un starpetniskā saprašanās, vienlaikus ņemot vērā citus identitātes elementus, piemēram, tādas kā reliģija, ģeogrāfiskā atrašanās vieta vai dzimums.⁵⁷

- Valodas tiesības un līdzdalība

Vispārējās konvencijas par nacionālo minoritāšu aizsardzību 15. pantā noteiktās tiesības personām, kuras pieder pie nacionālajām minoritātēm, efektīvi piedalīties sabiedriskajā dzīvē ir uzskatāmas par šīs konvencijas būtiskāko noteikumu, un tam Konsultatīvā komiteja ir veltījusi savu otro tematisko komentāru.

Efektīva līdzdalība ir priekšnoteikums, lai pilnā apmērā baudītu citas ar Vispārējo konvenciju aizsargātās tiesības, sekmētu starpkultūru dialogu un veicinātu sabiedrības saliedētību. Visi šie līdzdalības aspekti valodas barjeras dēļ tomēr var izrādīties problemātiski personām, kuras pieder pie nacionālajām minoritātēm. Tādēļ šī nodaļa par valodas tiesībām un līdzdalību pieskaras tiem apsvērumiem, kas ir svarīgi arī citās šī tematiskā komentāra nodaļās, tai skaitā līdztiesības un nediskriminācijas jautājumiem, minoritāšu valodas lietošanai sabiedrībā, kā arī izglītībai minoritāšu valodās un minoritāšu valodas mācīšanai⁵⁸.

Valodas jautājumus un valodas lietošanu regulējoša likumdošana bieži ir būtiska minoritāšu kopienām un var radīt saspīlējumu sabiedrībā. Tādēļ ir jāvienojas par diviem vienlīdz svarīgiem mērķiem: garantijas un cieņa pret minoritāšu valodu lietošanu, no vienas puses, un sabiedrības saliedētība, no otras puses. Pēdējais no šiem jēdzieniem nereti ietver norādes uz vienu galveno oficiālo valodu.

Konsultatīvā komiteja vairākos savos viedokļos par atsevišķām valstīm ir atkārtoti uzsvērusi oficiālās valodas veicināšanas mērķa leģitimitāti, jo tas ieņem ļoti svarīgu lomu

⁵⁶ Turpat, 82. punkts, 27. lpp.

⁵⁷ Turpat, 83. punkts, 27. lpp.

⁵⁸ Turpat, 84. punkts, 28. lpp.

sabiedrības saliedētības veicināšanā un sekmē pie nacionālajām minoritātēm piederošo personu efektīvu līdzdalību sabiedriskajā dzīvē. Oficiālās valodas zināšanas palīdz identificēt iedzīvotājus un aktīvus valsts pilsoņus, tādēļ ir neaizstājamas pie nacionālajām minoritātēm piederošajām personām, lai efektīvi piedalītos sabiedriskajā dzīvē. Vienlaikus, kā iepriekš minēts, oficiālās valodas zināšanas un pie nacionālajām minoritātēm piederošo personu noteikto lingvistisko tiesību īstenošana viena otru neizslēdz. Visi plāni un pasākumi ar nolūku nostiprināt oficiālo valodu ir jāapspriež laikus un konsultācijās ar sabiedrību. Jānodrošina nacionālo minoritāšu pārstāvju aktīva līdzdalība, lai garantētu minoritāšu valodu tiesību efektīvu aizsardzību.⁵⁹

- Valodas tiesības un efektīva līdzdalība kultūras, sociālajā un ekonomiskajā dzīvē

Personas, kuras pieder pie nacionālajām minoritātēm, nereti vairāk nekā citi saskaras ar būtiskām problēmām darba tirgus, izglītības, mājokļa, veselības aprūpes un citu sociālo pakalpojumu pieejamības ziņā. Šīs grūtības nereti rodas valodas barjeras dēļ, kas saistīta ar oficiālās valodas nepietiekamām zināšanām. Situācija var būt vēl sliktāka tām pie nacionālajām minoritātēm piederošajām personām, kuras zemas kvalitātes minoritāšu valodas apguves iespēju dēļ pabeigušas skolu tikai ar ierobežotām minoritātes valodas zināšanām un bez oficiālās valodas zināšanām.

Vairumā gadījumu augstas kvalitātes mācīšanas metodes un labas oficiālās valodas zināšanas ir priekšnoteikums efektīvai līdzdalībai kultūras, sociālajā un ekonomiskajā dzīvē. Oficiālās valodas apgušana personām, kuras pieder pie nacionālajām minoritātēm, būtu jāatvieglo visām vecuma grupām, tostarp tiem, kuri jau ir nodarbināti publiskajā vai privātajā sektorā. Jo īpaši valstīs, kurās ieviestas jaunas oficiālās valodas, valsts pārvaldes iestādēm jāieinteresē pie nacionālajām minoritātēm piederošās personas mācīties jauno valodu, piemēram, piedāvājot karjeras iespējas personām, kuras runā gan oficiālajā, gan minoritātes valodā⁶⁰.

- Valsts finansiālā līdzdalība

Vispārējās konvencijas par nacionālo minoritāšu aizsardzību 14. pantā nav ietvertas nepārprotamas un precīzas prasības valstij attiecībā uz izglītības sistēmu izveidošanu savā teritorijā. Tiesības iegūt izglītību mazākumtautību valodā vai mācīties šajā valodā, kas nostiprinātas Konvencijas 14. panta 2. punktā, attiecas tikai uz valsts skolām. Attiecībā uz privātajām skolām 13. pants uzliek valdībai pienākumu nekavēt šādu skolu nodibināšanu un vadīšanu, bet neuzliekot valstij nekādu finansiālu nastu. Savukārt 14. panta 2. punkts prasa veikt

⁵⁹ Turpat, 85. punkts, 28. lpp.

⁶⁰ Turpat, 86. punkts, 28. lpp.

pozitīvus pasākumus, kas ietver arī finanšu resursu izlietošanu, un tie var izpausties kā mazākumtautības valodas mācība vai izglītības iegūšana šajā valodā, vai arī kā abi pasākumi vienlaikus. Šī panta mērķi var sasniegt, arī ieviešot bilingvālo mācību modeli.⁶¹

1.2.5. Vispārējās konvencijas par nacionālo minoritāšu tiesību aizsardzību Konsultatīvās komitejas Otrais viedoklis par Latviju

A. Vispārējās konvencijas 14. pants

- Pirmā cikla secinājumi⁶²

Savā pirmajā viedoklī Konsultatīvā komiteja secināja, ka izglītības reformas rezultātā vērojams latviešu valodas pārsvars valsts vidējās izglītības mazākumtautību programmās un ir noteikti stingrāki ierobežojumi mazākumtautību valodu lietošanai izglītības ieguvē. Tā uzskatīja, ka latviešu valodas obligātā lietošana vidusskolu gala eksāmenos rada problēmas mazākumtautībām, un aicināja valsts iestādes vairāk ņemt vērā mazākumtautībām piederīgu personu vajadzības un tiesības saistībā ar valodu, konsultējoties un efektīvi iesaistot mazākumtautību pārstāvjus ar šo jomu saistītu lēmumu pieņemšanā.

- Pašreizējā situācija

a) Pozitīvi uzlabojumi

Konsultatīvā komiteja atzinīgi vērtē valsts iestāžu nepārtrauktos pūliņus, lai sniegtu mazākumtautībām piederīgām personām atbilstošas izglītības iespējas mazākumtautību valodās, tostarp pirmsskolas izglītības iestādēs, un atzīmē, ka visām vispārējās izglītības skolām joprojām tiek nodrošināts valsts finansējums.⁶³

Tāpat tā atzīmē, ka kopš 2007. gada arvien lielāks skaits skolēnu izvēlas kārtot 12. klases eksāmenus latviešu valodā. No 2012. gada visās skolās ir vienādas latviešu valodas eksāmena prasības. Konsultatīvā komiteja atzinīgi vērtē Konsultatīvās padomes mazākumtautību izglītības jautājumos iesaistīšanos attiecīgo lēmumu pieņemšanā saistībā ar izglītības reformas īstenošanu

⁶¹ M. Mits. Par mazākumtautību tiesībām Latvijā reģionālā aspektā. Jurista Vārds, 23.10.2001., Nr. 32 (225).

⁶² Vispārējās konvencijas par nacionālo minoritāšu tiesību aizsardzību Konsultatīvās komitejas Otrais viedoklis par Latviju, 111. punkts, 35. lpp. Pieņemts 2013. gada 18. jūlijā. Pieejams: http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/minorities/3_FCNMdocs/PDF_2nd_OP_Latvia_lv.pdf [skatīts 6.01.2014.].

⁶³ Saskaņā ar vizītes laikā saņemto informāciju 2011./2012. mācību gadā tika uzņemti 198 469 skolēni, no tiem 55 435 mācījās pēc mazākumtautību valodas programmas, tostarp divpļūsmu skolās, no tiem 53 254 skolēni apguva programmu krievu valodā. 22 333 no 90 859 skolēniem, kas apmeklēja pirmsskolas izglītības iestādes, mācījās mazākumtautību valodās, tostarp 21 880 krievu valodā.

un pauž gandarījumu, ka Izglītības un zinātnes ministrija nesen uzsākusi apspriešanos ar skolēnu vecākiem, lai paaugstinātu viņu lomu ar skolu saistītu lēmumu pieņemšanā⁶⁴.

b) Neatrisināti jautājumi

Konsultatīvā komiteja ar bažām atzīmē, ka decentralizētās sistēmas ietvaros parasti vietējās pašvaldības iestādes ir tās, kas pieņem lēmumu, kāda veida skolas atvērt vai saglabāt. Tāpēc ievērojami grūtāk ir iegūt izglītību mazākumtautību valodā tajos novados, kur liela daļa mazākumtautībām piederīgu personu ir nepilsoņi, kam nav tiesību piedalīties vēlēšanās. Konsultatīvā komiteja uzskata, ka visām skolām ir jāsniedz skaidras pamatnostādnes par nepieciešamo skolēnu skaitu mazākumtautību valodas klases izveidošanai, lai nodrošinātu mazākumtautību vispārējo tiesību uz izglītību vienlīdzīgu īstenošanu visā Latvijā saskaņā ar Izglītības likuma 41. pantu.⁶⁵

Tāpat Konsultatīvo padomi satrauc vairākkārtēji ziņojumi, ka izglītības kvalitāte mazākumtautību skolās ir ievērojami zemāka nekā citās skolās, ņemot vērā pienācīgu mācību līdzekļu un atbilstoši apmācītu pedagoģu trūkumu.

Kā apgalvo mazākumtautību pārstāvji, mazākumtautību izglītība tiek piedāvāta tikai krievu un poļu valodā, savukārt izglītība retāk lietotās mazākumtautību valodās faktiski aprobežojas tikai ar valodas mācīšanu, kamēr pārējos priekšmetus pasniedz latviešu vai krievu valodā. Tādēļ vecāki ir spiesti izvēlēties starp latviešu vai krievu valodu kā bērna mācībvalodu, kas rada būtiskas sekas viņu vēlākai integrācijai darba tirgū.

Tā kā vairums vecāku vēlas, lai bērns apgūtu abas plaši lietotās valodas papildu mazākumtautību un angļu valodai, ievērojams skaits vecāku neizvēlas sūtīt savus bērnus mazākumtautību skolās, lai viņiem nodrošinātu iespējas mācīties vismaz citās valodās, tādējādi galu galā pakļaujot skolas likvidēšanas riskam⁶⁶.

Tāpat Konsultatīvā komiteja pauž bažas par diskusiju atsākšanos sabiedrībā saistībā ar mazākumtautību izglītību, ko šoreiz izraisīja dažu Saeimas deputātu aicinājums pārtraukt mazākumtautību pirmsskolas izglītības iestāžu finansēšanu no valsts budžeta. Konsultatīvā komiteja atkārtoti uzsver dzimtās valodas nozīmi bērna kognitīvajā attīstībā, tostarp vēlāk apgūstot citas valodas. Turklāt Komiteja atzīmē mazākumtautību pārstāvju nopietnās bažas par šo situāciju, uzskatot, ka tā ir vēl viena iniciatīva, lai mazinātu viņu tiesības, un atzinīgi vērtē Izglītības un zinātnes ministrijas lēmumu izveidot pirmsskolas izglītības darba grupu, kas izvērtē

---

⁶⁴ Vispārējās konvencijas par nacionālo minoritāšu tiesību aizsardzību Konsultatīvās komitejas Otrais viedoklis par Latviju, 112. punkts, 35. lpp. Pieņemts 2013. gada 18. jūlijā. Pieejams:

http://www.coe.int/t/dgh/monitoring/minorities/3_FCNMdocs/PDF_2nd_OP_Latvia_lv.pdf [skatīts 6.01.2014.].

⁶⁵ Ieteicamais skolēnu skaits joprojām ir 12, taču īstenošana netiek uzraudzīta.

⁶⁶ Turpat, 113. punkts, 35. lpp.

iespējas, kā uzlabot latviešu valodas kā mācībvalodas kvalitāti krievu valodas pirmsskolas izglītības iestādēs.

Konsultatīvā komiteja pauda raizes, uzzinot, ka Rēzeknes pašvaldība ir nolēmusi slēgt pirmsskolas izglītības iestādi ar poļu mācībvalodu, kas kopš atvēršanas 2002. gadā ir ļoti populāra un līdz šim saņēmusi vairāk pieteikumu nekā bērnu skaits, ko tā spēj uzņemt. Konsultatīvā komiteja ar interesi atzīmē, ka pēc vecāku un minoritāšu pārstāvju ierosinājuma ir paredzēta šī jautājuma sabiedriska apspriešana ar skolas vadību un pašvaldību⁶⁷.

Tāpat Konsultatīvā komiteja atzīmē Latgales reģionā veiktās aptaujas un pētījumus, saskaņā ar kuriem 77% respondentu vēlas, lai skolās pasniedz latgaliešu valodu kā mācībvalodu, obligāto otro valodu vai izvēles priekšmetu. Tā uzskata, ka izglītības ieviešana latgaliešu valodā vispārējās izglītības skolās būtu atbilstošs solis, lai īstenotu Valsts valodas likumā noteiktās garantijas latgaliešu valodai⁶⁸.

- Rekomendācijas

Konsultatīvā komiteja aicina valsts iestādes turpināt pasākumus, lai nodrošinātu kvalitatīvu izglītību mazākumtautību valodās, tostarp pirmsskolas līmenī, un Izglītības likuma 41. panta vienlīdzīgu īstenošanu visā Latvijā neatkarīgi no mazākumtautību kopienu pārstāvības pašvaldībās⁶⁹.

Tāpat Konsultatīvā komiteja aicina valsts iestādes cieši sadarboties ar mazākumtautību kopienu pārstāvjiem, tostarp vecākiem, lai nodrošinātu, ka tiek ņemtas vērā viņu intereses un bažas par mācībvalodām un kvalitātes standartu uzraudzību mazākumtautību skolās⁷⁰.

B. Valsts valodas apguve

- Pirmā cikla secinājumi

Konsultatīvā komiteja savā pirmajā viedoklī atzina, ka kopumā tiesiskajiem pasākumiem ar mērķi nostiprināt latviešu valodas statusu un lietošanu nevajadzētu atņemt nacionālo minoritāšu kopienām Vispārējā konvencijā noteiktās valodu tiesības. Tā turklāt aicināja valsts iestādes pievērst pastiprinātu uzmanību kvalitātei, kādā latviešu valodu māca personām, kas pieder pie mazākumtautībām, un izvēlēties elastīgu metodiku, kas pielāgota dažādu personu kategoriju īpašām vajadzībām⁷¹.

⁶⁷ Turpat, 114. punkts, 36. lpp.

⁶⁸ Turpat, 115. punkts, 36. lpp.

⁶⁹ Turpat, 116. punkts, 36. lpp.

⁷⁰ Turpat, 117. punkts, 35. lpp.

⁷¹ Turpat, 118. punkts, 37. lpp.

- Pašreizējā situācija

- a) Pozitīvi uzlabojumi

Konsultatīvā komiteja ar gandarījumu atzīmē latviešu valodas prasmes nepārtraukto uzlabošanu sabiedrībā kopumā. Latviešu valodas aģentūras 2011. gadā veiktais un publicētais pētījums liecina, ka vairāk nekā 90% respondentu, kuru dzimtā ir krievu valoda, norādījuši, ka prot latviešu valodu, un tas atbilst neoficiālajām aplēsēm.

Konsultatīvā komiteja atzīmē, ka 2011. gada nogalē pieņemtais Ministru kabineta lēmums, nosakot, ka pamatskolās 40% mācību priekšmetu jāpasniedz valsts valodā vai bilingvāli, faktiski ietekmēja tikai divu skolu darbu, jo lielākā daļa skolu jau bija palielinājušas latviešu valodas kā mācībvalodas lietošanu, lai pienācīgi sagatavotu skolēnus vidusskolas izglītībai.

Tāpat Konsultatīvā komiteja atzinīgi vērtē Latviešu valodas aģentūras nepārtraukto līdzdalību latviešu valodas apguves kvalitātes uzlabošanā un valodas kursu organizēšanā pedagogiem un vecākiem⁷².

- b) Neatrisināti jautājumi

Konsultatīvo padomi satrauc ziņojumi, ka dažas mazākumtautību skolas ir izjutušas „spiedienu” apliecināt vēlmi palielināt latviešu valodā apgūstamo priekšmetu skaitu, un to arī darījušas, lai gan tām trūcis atbilstošu profesionālo resursu. Pēc mazākumtautību pārstāvju teiktā, daudzus mācību priekšmetus, kurus saskaņā ar oficiālajiem dokumentiem pasniedz latviešu valodā, patiesībā māca, apvienojot krievu un latviešu valodu, īpaši Latgales reģionā. Šāda situācija rada skolēniem nelabvēlīgus apstākļus, jo tiek ierobežotas iespējas apgūt latviešu valodu un ietekmēta izglītības efektivitāte kopumā.

Atzinīgi vērtējot centienus skolās paplašināt pieejamību mācībām latviešu valodā, Konsultatīvā komiteja tomēr uzskata, ka jāpievērš lielāka uzmanība piedāvātās izglītības kvalitātes nodrošināšanai, tostarp nodarbinot latviešu valodas skolotājus, kuriem dzimtā ir latviešu valoda, vai pasniedzot priekšmetus latviešu valodā. Turklāt Konsultatīvā komiteja atsauca uz nepārtrauktiem ziņojumiem, ka pieaugušajiem un vecāka gadagājuma cilvēkiem ir īpaši sliktas latviešu valodas zināšanas, un uzskata, ka vecākiem jāpiedāvā vairāk kursu, lai pienācīgi veicinātu viņu līdzdalību ar skolām saistītu lēmumu pieņemšanas procesā⁷³.

Konsultatīvā komiteja atzīmē mazākumtautību pārstāvju kopumā pozitīvo attieksmi pret centralizētajiem latviešu valodas eksāmeniem 2011./2012. mācību gada sākumā. Taču tā vērs uzmanību uz mazākumtautību pārstāvju bažām, ka eksāmenā tika likts nesamērīgs uzsvārs uz

⁷² Turpat, 119. punkts, 37. lpp.

⁷³ Turpat, 120. punkts, 37. lpp.

latviešu valodas gramatikas zināšanām un vārdu krājumu, nevis analītiskajām spējām, tādēļ pārbaudījums nebija piemērots vidusskolas līmenim.

Kopumā atbalstot centralizēto eksāmenu nepieciešamību, mazākumtautību pārstāvji tomēr norāda arī uz oficiālo statistiku, kas ataino: mazākumtautību skolu absolventu rezultāti ir nedaudz sliktāki par latviešu valodas skolu beidzēju rezultātiem, īpaši ārpus Rīgas. Tas liecina, ka daudzās skolās skolēni nav pienācīgi sagatavoti pārejai no mazākumtautību valodas uz latviešu valodu un vairākumam skolēnu būtu vajadzējis vairāk laika. Šajā jautājumā Konsultatīvā komiteja uzskata, ka jāturpina veikt aptaujas un pasākumi, lai salīdzinoši uzraudzītu standartus visās skolās, nodrošinot mērķtiecīgu atbalstu tām skolām, kas saskaras ar noteiktām grūtībām.⁷⁴

- Rekomendācijas

Konsultatīvā komiteja aicina valsts iestādes turpināt pasākumus, lai uzlabotu skolēnu latviešu valodas zināšanas visās skolās, izvēloties elastīgāku pieeju un tādējādi nodrošinot, ka tikai atbilstoši kvalificēti pedagogi tiek pieņemti darbā, lai mācītu latviešu valodā, un neciestu izglītības kvalitāte. Turklāt jānodrošina arī pieaugušajiem, tostarp vecākiem, vairāk iespēju apgūt latviešu valodu⁷⁵.

1.2.6. Eiropas Komisijas pret rasismu un neiecietību sniegtās rekomendācijas saistībā ar izglītības jomu un neaizsargātākajām mērķa grupām, tai skaitā nacionālajām/ etniskajām minoritātēm

Eiropas Komisija pret rasismu un neiecietību (turpmāk – ECRI) 2011. gada 9. decembrī pieņēmusi ziņojumu par Latviju.⁷⁶ Minētajā dokumentā ECRI norādījusi vairākus aspektus, kuros Latvijā nepieciešams uzlabojums izglītības jomā.

Proti, trešajā ziņojumā ECRI stingri ieteica Latvijai turpināt uzlabot izglītības kvalitāti latviešu valodā etnisko minoritāšu bērniem, sevišķi krievvalodīgajiem, lai pēc skolas beigšanas viņiem nodrošinātu vienlīdzīgu pieeju augstākajai izglītībai un nodarbinātībai. Vienlaikus ECRI uzsver, ka minoritāšu valodas un kultūras mācīšanai ir jāvelta adekvāta uzmanība un Latvijai jādara viss iespējamais, lai etniskās minoritātes neuztvertu jauno bilingvālās izglītības sistēmu kā draudus savai kultūrai un valodai⁷⁷.

⁷⁴ 121. punkts, 37., 38. lpp.

⁷⁵ 121. punkts, 38. lpp.

⁷⁶ Eiropas Komisijas pret rasismu un neiecietību ziņojums par Latviju. Ceturtais posms. Pieņemts 2011. gada 9. decembrī, publicēts 2012. gada 21. februārī. Pieejams: www.coe.int/t/dghl/monitoring/.../LVA-CbC-IV-2012-003-LVA.pdf [skatīts 6.01.2014.].

⁷⁷ Turpat, 70. punkts.

Attiecībā uz noteikumiem par izglītību latviešu valodā jāatzīmē, ka pamatskolas, ieviešot mazākumtautību programmas, var izvēlēties priekšmetu skaitu, ko mācīt latviešu valodā un minoritāšu valodā, turpretim vidusskolām obligāti ar likumu ir noteikts, ka 60% procentu no mācību priekšmetiem jā māca latviešu valodā.

Kopš 2007. gada skolēniem, kuri kārtu vidusskolas beigšanas eksāmenus, tiek piedāvāta izvēle to darīt latviešu vai minoritāšu valodā. Latvija ir informējusi ECRI: lai uzlabotu izglītību latviešu valodā, no 2008. līdz 2010. gadam valsts finansēja mācību grāmatu un citu materiālu iegādi latviešu valodā no 4. līdz 7. klasei un no 10. līdz 12. klasei.

ECRI uzmanība tika vērsta arī uz vairākiem latviešu valodas apguves projektiem, kuri sākti ar ES struktūrfondu atbalstu. Šo projektu rezultātā, piemēram, tika izdotas grāmatas par latviešu valodas kā svešvalodas mācīšanas metodoloģiju un bilingvāla didaktiska vārdnīca. Reģionos, kur dzīvo liels skaits nacionālo/etnisko minoritāšu, Latviešu valodas aģentūra sadarbībā ar vietējo pašvaldību ir organizējusi latviešu valodas kursus skolēnu vecākiem. Lai gan tie ir pozitīvi piemēri, nacionālo/etnisko minoritāšu pārstāvji uzsver, ka joprojām trūkst atbilstoši kvalificētu darbinieku un izglītojošu materiālu bilingvālai apmācības sistēmai minoritāšu skolās (sk. ECRI trešā ziņojuma 53. rindkopu), kas ietekmē izglītības kvalitāti.

Lai gan saskaņā ar iestāžu informāciju minoritāšu skolu skolotāji ir guvuši plašu apmācību latviešu valodā un bilingvālajā izglītības sistēmā strādā kopš 2008. gada, nacionālo/etnisko minoritāšu pārstāvji sūdzas, ka kursi ir par īsu un nesniedz atbilstošu sagatavotības līmeni. Augstāku kompetenci varētu sasniegt, ja tiktu izveidots augstākās izglītības kurss bilingvālajā izglītībā.

ECRI ir nobažījies, ka mazākumtautību skolotājiem arvien biežāk jāpasniedz mācību priekšmeti oficiālajā, nevis viņu dzimtajā valodā, un savienojumā ar neatbilstošu sagatavotību bilingvālajā apmācībā rezultāts var kavēt minoritāšu tiesības saņemt kvalitatīvu izglītību.⁷⁸

ECRI iesaka Latvijas varas iestādēm ieviest augstāku specializāciju bilingvālajā izglītībā, lai uzlabotu skolotāju sagatavotību šajā jomā⁷⁹.

Attiecībā uz nacionālās/etniskās minoritāšu valodas un kultūras mācīšanu bilingvālajās skolās Latvija ir paziņojusi, ka ieteicamais stundu skaits sākumskolā ir pieaudzis. Tomēr citi avoti informēja ECRI, ka ir gluži pretēji - stundu skaits minoritāšu klasēs/skolās ir samazināts.

ECRI atzīmē, ka Latvijas likumdošanā nav paredzēti noteikumi, kas nosaka tiesības izveidot klases, kas nodrošina nacionālo/etnisko minoritāšu izglītību, un nepieciešamo skolēnu

---

⁷⁸ Eiropas Komisijas pret rasismu un neiecietību ziņojums par Latviju. Ceturtais posms, 71. punkts. Pieņemts 2011. gada 9. decembrī, publicēts 2012. gada 21. februārī. Pieejams: www.coe.int/t/dghl/monitoring/.../LVA-CbC-IV-2012-003-LVA.pdf [skatīts 6.01.2014.].

⁷⁹ Turpat, 72. punkts.

skaitu (lai gan ieteicamais skaitlis būtu 12), un tas ir pilnīgi atstāts vietējās pašvaldības ziņā.⁸⁰ ECRI tika informēta, ka valsts universitāte vairs neorganizēs studijas minoritāšu valodās, ja vien tās nav ES valodas, kā arī ticis ierosināts noteikt latviešu valodu par vienīgo izglītības valodu valsts finansētajās skolās.

Lai gan ECRI uzskata, ka šie jautājumi jārisina saskaņā ar Vispārējo nacionālo minoritāšu aizsardzības konvenciju, tā ir nobažījies, ka vienpusējie lēmumi par minoritāšu klašu atvēršanu savienojumā ar pasākumiem, kas arvien vairāk apgrūtinātu iespēju saņemt izglītību minoritāšu valodā, var nostiprināt minoritāšu uzskatu, ka pret viņiem izturas netaisnīgi un galu galā saasināt attiecības ar lielu iedzīvotāju daļu.⁸¹

ECRI vēlreiz atkārtoti ieteikumu Latvijai par atbilstošas iespējas radīšanu minoritāšu valodas un kultūras pasniegšanai, lai etniskās minoritātes neuztvertu jauno bilingvālās izglītības sistēmu minoritāšu skolās kā draudu savai kultūrai un valodai.⁸²

Trešajā ziņojumā ECRI rekomendēja, lai visi pasākumi, kas attiecas uz etnisko minoritāšu bērnu izglītošanu, īpaši pasākumi, lai veicinātu latviešu valodas mācīšanu, tiktu veikti pakāpeniski, konsultējoties ar attiecīgajām minoritātēm un ievērojot viņu intereses⁸³.

Latvija informēja ECRI, ka konsultācijas ar nacionālajām/etniskajām minoritātēm par jautājumiem, kas attiecas uz viņu bērnu izglītošanu, nodrošina Minoritāšu izglītības konsultatīvā padome.⁸⁴ Tā sanāk regulāri, tika veiktas konsultācijas par 2004. gada reformu un par priekšlikumu noteikt latviešu valodu par vienīgo izglītības valodu valsts finansētajās skolās, un šis viedoklis tika ņemts vērā. ECRI uzsver konsultāciju nozīmi ar nacionālajām/etniskajām minoritātēm par jautājumiem, kas attiecas uz nacionālo/etnisko minoritāšu bērnu izglītošanu⁸⁵.

ECRI ziņojumā uzsvērti ne tikai nepieciešamie uzlabojumi izglītības jomā, bet arī vispārīgi uzlabojumi, kas Latvijai veicami attiecībā uz neaizsargātākajām mērķa grupām, tai skaitā nacionālajām/etniskajām minoritātēm. ECRI ziņojuma par Latviju 97. punktā norādīts: ECRI rekomendē Latvijas varas iestādēm regulāri konsultēties ar nacionālo/etnisko minoritāšu padomēm par jautājumiem, kuri tām ir svarīgi. ECRI arī rekomendē Latvijai stiprināt Kultūras

⁸⁰ Tas noveda pie atteikuma dibināt mazākumtautību klasi Tukumā, kur to bija lūguši 15 bērnu vecāki.

⁸¹ Eiropas Komisijas pret rasismu un neiecietību ziņojums par Latviju. Ceturtais posms, 73. punkts. Pieņemts 2011. gada 9. decembrī, publicēts 2012. gada 21. februārī. Pieejams: www.coe.int/t/dghl/monitoring/.../LVA-CbC-IV-2012-003-LVA.pdf [skatīts 6.01.2014.].

⁸² Turpat, 74. punkts.

⁸³ Turpat, 75. punkts.

⁸⁴ Varas iestādes ir informējušas ECRI, ka lielākā daļa šīs padomes locekļu (skolu vadītāji) ir pašvaldību darbinieki. Pilsoniskās sabiedrības pārstāvji kritizēja padomi par neatbilstošu nacionālo minoritāšu pārstāvību un neatkarības trūkumu.

⁸⁵ Eiropas Komisijas pret rasismu un neiecietību ziņojums par Latviju. Ceturtais posms, 76. punkts. Pieņemts 2011. gada 9. decembrī, publicēts 2012. gada 21. februārī. Pieejams: www.coe.int/t/dghl/monitoring/.../LVA-CbC-IV-2012-003-LVA.pdf [skatīts 6.01.2014.].

ministrijas paspārnē esošo Mazākumtautību konsultatīvo padomi, nodrošinot nacionālo/etnisko minoritāšu pietiekamu pārstāvību.

ECRI ziņojuma par Latviju 99. punktā norādīts: ECRI mudina Latviju pārskatīt jauno Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likumu attiecībā uz tiesību ierobežojumiem apraidē lietot minoritāšu valodu. Tāpat Komisija mudina atturēties no minoritāšu valodas lietošanas kavēšanas vēlēšanu kampaņu laikā⁸⁶.

1.3. Eiropas Savienības regulējums

1.3.1. Eiropas Savienības Pamattiesību harta

Ar Pamattiesību hartu⁸⁷ Eiropas Savienība sev ir izveidojusi pamattiesību katalogu, kas tiek atjaunināts, ņemot vērā sabiedrības attīstību un zinātniskos un tehnoloģiskos atklājumus⁸⁸. Izglītības jomā Pamattiesību hartas 14. pants noteic: „1. Ikvienai personai ir tiesības uz izglītību, kā arī uz pieeju arodmācībām un tālākizglītībai. 2. Šīs tiesības ietver iespēju saņemt bezmaksas obligāto izglītību. 3. Brīvība dibināt mācību iestādes, ievērojot demokrātiskus principus, kā arī vecāku tiesības nodrošināt savu bērnu audzināšanu un izglītību saskaņā ar savu reliģisko, filozofisko un pedagoģisko pārliecību tiek ievērotas saskaņā ar valstu tiesību aktiem, kas nosaka šādas brīvības un tiesību izmantošanu”.

Pamattiesību hartas 21. pants noteic vispārējo diskriminācijas aizliegumu, 1. punktā paredzot: „Aizliegta jebkāda veida diskriminācija, tostarp diskriminācija dzimuma, rases, ādas krāsas, etniskās vai sociālās izcelsmes, ģenētisko īpatnību, valodas, reliģijas vai pārliecības, politisko vai jebkuru citu uzskatu dēļ, diskriminācija saistībā ar piederību pie nacionālās minoritātes, diskriminācija īpašuma, izcelsmes, invaliditātes, vecuma vai dzimumorientācijas dēļ.”

⁸⁶ Turpat.

⁸⁷ 2008. gada 29. maijā stājās spēkā likums „Par Lisabonas līgumu”, ar ko groza Līgumu par Eiropas Savienību, un Eiropas Kopienas dibināšanas līgums, tostarp ar to apstiprinātā Eiropas Savienības Pamattiesību harta. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/lv/treaties/dat/32007X1214/hlm/C2007303LV.01000101.htm> [skatīts 6.01.2014.].

⁸⁸ Komisijas paziņojums „Stratēģija Pamattiesību hartas efektīvai īstenošanai Eiropas Savienībā”. Briselē, 19.10.2010 COM(2010), 573 galīgā redakcija Pieejams: <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52010DC0573:lv:HTML> [skatīts 6.01.2014.].

1.3.2. 2000. gada 29. jūnija Padomes Direktīva 2000/43/EK, ar ko ievieš vienādas attieksmes principu pret personām neatkarīgi no rasu vai etniskās piederības

2000. gada 29. jūnija Padomes Direktīvas 2000/43/EK, ar ko ievieš vienādas attieksmes principu pret personām neatkarīgi no rasu vai etniskās piederības⁸⁹, preambulas 12. apsvērumā norādīts: „Lai nodrošinātu demokrātisku un tolerantu sabiedrību attīstību, kas pieņemtu visu personu līdzdalību neatkarīgi no rasu vai etniskās piederības, īpašai rīcībai tās diskriminācijas jomā, kas sakņojas rasu vai etniskajā piederībā, būtu jāsniedz plašāk par pieeju nodarbinātības un pašnodarbinātības pasākumiem un jāaptver tādas jomas kā izglītība, sociālā aizsardzība, tai skaitā sociālā nodrošināšana un veselības aprūpe, sociālās priekšrocības un piekļuve precēm un pakalpojumiem un to piegāde.”

Saskaņā ar direktīvas 1. pantu direktīvas mērķis ir noteikt sistēmu, lai apkarotu diskrimināciju rasu vai etniskās piederības dēļ, lai nodrošinātu vienādas attieksmes principa ievērošanu dalībvalstīs.

Direktīvas 2. panta 1. punkts noteic: „Šajā direktīvā vienādas attieksmes princips nozīmē to, ka nav ne tiešas, ne netiešas diskriminācijas rasu vai etniskās piederības dēļ”. Savukārt 3. panta 1. punkta g) apakšpunkts kā vienu no piemērošanas jomām paredz izglītību - visām personām gan valsts, gan privātajā sektorā.

Direktīvas 5. pants definē pozitīvu rīcību, nosakot, ka „ievērojot pilnīgas vienlīdzības nodrošināšanu praksē, vienādas attieksmes princips nekavē dalībvalsti no konkrētu pasākumu saglabāšanas vai pieņemšanas, lai izskaustu trūkumus vai atlīdzinātu par trūkumiem, kas saistīti ar rasu vai etnisku piederību”.

1.4. Eiropas Drošības un sadarbības organizācijas augstā komisāra Hāgas rekomendācijas par mazākumtautību tiesībām uz izglītību⁹⁰

Eiropas Drošības un sadarbības organizācijas (turpmāk – EDSO)⁹¹ augstā komisāra Hāgas rekomendācijas par mazākumtautību tiesībām uz izglītību attiecībā uz publiskām un privātām institūcijām 8. punktā norādīts: „Saskaņā ar starptautiskajām tiesībām personām, kuras pieder minoritātēm, tāpat kā pārējām personām, ir tiesības izveidot un vadīt privātas izglītības

⁸⁹ 2000. gada 29. jūnija Padomes Direktīva 2000/43/EK, ar ko ievieš vienādas attieksmes principu pret personām neatkarīgi no rasu vai etniskās piederības. Pieejams:

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2000:180:0022:01:LV:HTML> [skatīts 6.01.2014.].

⁹⁰ Hāgas rekomendācijas par mazākumtautību tiesībām uz izglītību, 8., 9., 10. Punkts. Pieņemtas 1996. gada 1. oktobrī. Pieejams: <http://www.unesco.org/most/ln2pol6.htm>

⁹¹ Latvijas Republikas Ārlietu ministrijas mājaslapas dati „Ārpolitika/ Starptautiskās organizācijas”.

Pieejams: <http://www.mfa.gov.lv/lv/Arpolitika/StarptautiskasOrganizācijas/EDSO/>

iestādes atbilstoši nacionālajām tiesībām. Šādas izglītības iestādes ietver skolas, kurās mācības notiek mazākumtautību valodā”.

Hāgas rekomendācijas par mazākumtautību tiesībām uz izglītību 9. punkts noteic: „Piešķirot personām, kuras pieder pie nacionālajām minoritātēm, tiesības dibināt un vadīt savas izglītības iestādes, valsts nedrīkst kavēt minēto tiesību īstenošanu, uzliekot pārmērīgas juridiskas un administratīvas prasības, kas regulē šo izglītības iestāžu dibināšanu un vadīšanu”.

Hāgas rekomendācijas par mazākumtautību tiesībām uz izglītību 10. punkts noteic: „Privātajām minoritāšu valodas izglītības iestādēm bez jebkādiem ierobežojumiem vai diskriminācijas ir tiesības meklēt pašfinansēšanas avotus no valsts budžeta, starptautiskajiem avotiem vai privātā sektora”.

EDSO augstā komisāra Hāgas rekomendācijās par mazākumtautību tiesībām uz izglītību uzsvērts sekojošais:

11. punkts: „Pirmajiem izglītības gadiem ir būtiska nozīme bērna attīstībā. Izglītības pētījumā konstatēts, ka apmācībām bērnudārzā un pirmsskolā valodai ir svarīga nozīme. Valstij ir jārada apstākļi, lai šāda iespēja būtu pieejama”.

12. punkts: „Pētījumi liecina, ka pamatskolā mācību programmas pamats ideālā gadījumā būtu jā māca minoritāšu valodā. Minoritāšu valoda jā māca kā pamatpriekšmets, tāpat kā valsts valoda, un, vēlams, divvalodu skolotājiem, kuriem ir laba izpratne par bērnu kultūru un valodu. Šī perioda beigās daži praktiski un neteorētiski priekšmeti jā māca valsts valodā.”

13. punkts: „Vidusskolās būtiska daļa mācību priekšmetu jā māca mazākumvalodā. Minoritāšu valoda jā māca kā pamatpriekšmets, tāpat kā valsts valoda, un, vēlams, divvalodu skolotājiem, kuriem ir laba izpratne par bērnu kultūru un valodu. Vidusskolās mācību priekšmetu, kas tiek pasniegti valsts valodā, skaits ir būtiski jā palielina. Pētījumu rezultāti norāda uz kopsakarību - jo pieaugums ir progresīvāks, jo labāk bērnam”⁹².

14. punkts: „Minoritāšu valodas apmācību uzturēšana pamata un vidējā izglītībā ir atkarīga no skolotāju pieejamības, kas apmācīti visos priekšmetos minoritāšu valodā. Tādēļ, lai nodrošinātu atbilstošas iespējas izglītībai minoritāšu valodā, valstij tam ir jārada atbilstoši priekšnoteikumi un iespējas.”⁹³

⁹² Hāgas rekomendācijas par mazākumtautību tiesībām uz izglītību, 13. punkts: „The number of subjects taught in the State language, should gradually be increased. Research findings suggest that the more gradual the increase, the better for the child”.

⁹³ Turpat, 11.,12.,13.,14. punkts. Pieejams: <http://www.unesco.org/most/ln2pol6.htm>

EDSO augstais komisārs nacionālo minoritāšu jautājumos Rolfs Ekeuss atzinis, ka Latvijai ir ne vien tiesības, bet pat pienākums nodrošināt mazākumtautību skolēniem apmācību valsts valodā un vienlaikus – mazākumtautību identitātes saglabāšanu.⁹⁴

Līdz ar to secināms, ka mazākumtautību izglītības jomā svarīga ir gan mazākumtautību valodas un kultūras saglabāšana, gan valsts valodas apguve, lai mazākumtautību bērniem būtu vienlīdzīgas iespējas visās dzīves jomās.

---

⁹⁴ OSCE High Commissioner on National minorities. Statement to the Permanent Council. 28 October 2004. Sk. lietas 2. sēj., 77. – 83. lpp.

2. Eiropas Cilvēktiesību tiesas prakse⁹⁵

ECT datubāze⁹⁶, izmantojot atlasē kritērijus „izglītība” un „minoritātes”, uzrādīja 359 rezultātus⁹⁷. Tos analizējot (pārsvārā ECT Lielās palātas spriedumus), secināms, ka bilingvisms, unilingvisms kopsakarā ar Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 1. protokola 2. pantu (tiesības uz izglītību) ir izvērtēts tikai vienā spriedumā - lietā „*Relating to certain aspects of the laws on the use of languages and education in Belgium v. Belgium (merits)*”.

Pārsvārā jautājumi par minoritātēm saistībā ar tiesībām uz izglītību ECT ir risināti sasaistē ar reliģijas brīvību, personas tiesībām izvēlēties vai atteikties no reliģisko mācību priekšmetu apguves⁹⁸, kā arī romu izcelsmes personām, kuras savas izcelsmes dēļ ir bijušas spiestas mācīties speciālajās mācību iestādēs, tādējādi ierobežojot personu tiesības uz iespējami kvalitatīvas izglītības iegūšanu⁹⁹.

Kā noteicošais faktors, atlasot un analizējot lietas, ir bijis ECT iesniegtais lūgums skatīt faktiskās situācijas atbilstību Konvencijas 1. protokola 2. pantam (tiesības uz izglītību) un Konvencijas 14. pantam (diskriminācijas aizliegums).

Izvērtējot ECT spriedumus, secināms, ka katrā lietā, kas ir saistīta ar izglītību un tiesībām uz izglītību, tiek skatīts, pirmkārt, Konvencijā iekļauto normu regulējums; otrkārt, normu satura skaidrošana un atsauce uz principiem, ko sevī ietver normas; treškārt, valsts vēsturiski politiskā situācija kopsakarā ar iepriekš norādīto un faktiskā analīze.

⁹⁵ Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir starptautiska tiesa, kas ir dibināta un darbojas saskaņā ar 1950. gada 4. novembra Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvenciju. Tiesa skata personu vai valstu iesniegumus, ja valsts, tajā skaitā, Latvija, ir pārkāpusi Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijā noteiktās pilsoniskās un politiskās tiesības. Informatīvs materiāls par ECT pieejams:

http://www.tiesibsargs.lv/img/content/iedzivotaju_tiesibas_versties_eiropas_cilvektiesibu_tiesa.pdf [skatīts 6.01.2014.].

⁹⁶ Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumi un lēmumi. Pieejams:

[http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{%22documentcollectionid%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{%22documentcollectionid%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22]}) [skatīts 6.01.2014.].

⁹⁷ Turpat.

⁹⁸ Sk., piemēram, lietas FOLGERØ AND OTHERS v. NORWAY; GRZELAK v. POLAND; HASAN AND EYLEM ZENGİN v. TURKEY.

⁹⁹ Sk., piemēram, lietas ORŠUŠ AND OTHERS v. CROATIA; D.H. AND OTHERS v. THE CZECH REPUBLIC; HORVÁTH AND KISS v. HUNGARY.

1. lieta „RELATING TO CERTAIN ASPECTS OF THE LAWS ON THE USE OF LANGUAGES IN EDUCATION IN BELGIUM” V. BELGIUM (MERITS)

1968. gada 23. jūlija spriedums¹⁰⁰

Pārkāpums. Ierobežojot tiesības uz izglītību, neatzīstot izglītības valodu atsevišķos Beļģijas Karalistes reģionos, pārkāpts Konvencijas 1. protokola 2. pants (tiesības uz izglītību), kopsakarā ar Konvencijas 14. pantu (diskriminācijas aizliegums).

Lietas apstākļi. Eiropas Komisija saņēma sešus iesniegumus par tiesību pārkāpumiem Beļģijas Karalistē. Tika izlemts par atzinuma sagatavošanu, iesniegumu apvienošanu un lietas nodošanu ECT, lai tiesa izlemtu, vai atsevišķas tiesību normas Beļģijā attiecībā uz valodas jautājumiem izglītības jomā atbilst Konvencijas 8., 14. pantam un Konvencijas 1. protokola 2. pantam.

Iesniedzēji, kuri ir beļģu pilsoņu vecāki, iesniedza pieteikumu savā un bērnu vārdā, kopā pārstāvot vairāk nekā 800 personu intereses. Iesniedzēji norādīja, ka ir franču valodā runājošie un viņi vēlas, lai bērni Beļģijas Karalistē tiktu izglītoti franču valodā. *Alsemberg, Beersel, Antwerp, Ghent, Louvain and Vilvorde* ir pilsētas, kurās dzīvo pieci no sešiem iesniedzējiem un kuras pieder Beļģijas Karalistes reģionam, kas pēc likuma tiek uzskatīts par holandiešu valodā runājošu. Turpretim *Kraainem*, no kurienes ir pēdējais iesniegums, - 1963. gadā tika atzīta par atsevišķu administratīvo apgabalu, kuram noteikts speciālais statuss. Visos apgabalos daļa sabiedrības (atsevišķos gadījumos - liela daļa) ir franču valodā runājošie.

Neskatoties uz to, ka iesniegumi pēc satura atšķīrās, tie ietvēra vairākus vienus un tos pašus jautājumus. Savā būtībā tajos bija sūdzība par Beļģiju, kura:

- nenodrošina izglītību franču valodā iesniedzēju administratīvajā teritorijā;
- neatļauj administratīvajās teritorijās pretendēt uz dotācijām, ja mācību iestādē realizētā izglītības programma atkāpjas no mācību valodas nosacījumiem;
- atsaka homologāciju sertifikātiem, kurus izdevušas mācību iestādes, ja mācību iestāde, realizējot izglītības programmu, atkāpusies no mācību valodas nosacījumiem;
- liedz iesniedzēju bērniem apmeklēt franču valodas klases, kuras tiek organizētas atsevišķās vietās.

Tādējādi iesniedzējiem ir uzlikts pienākums pieteikt savus bērnus vietējās skolās, ko iesniedzēji uzskata par pretēju savām vēlmēm, vai arī nosūtīt tos uz skolu rajonā, kur mācību

¹⁰⁰ Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumi un lēmumi. 1968. gada 23. jūlija spriedums lietā „RELATING TO CERTAIN ASPECTS OF THE LAWS ON THE USE OF LANGUAGES IN EDUCATION IN BELGIUM” V. BELGIUM (MERITS). Pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-57525>

valoda ir holandiešu vai franču. Iesniedzēji apgalvo, ka tāda piespiedu izglītības emigrācija bērniem var radīt nopietnus riskus un grūtības izglītības ieguvē.

Beļģijas valdība norādīja, ka valstī pieņemtās normas atbilst Konvencijai, un lūdza atzīt iesniegumus par nepamatotiem. Komisija daļēji apmierināja Beļģijas valdības lūgumu, noraidot iesniegumus attiecībā uz Konvencijas 9., 10. pantu, taču nemainīgi par pamatotu atzina iesniegumu attiecībā uz Konvencijas 8., 14. un Konvencijas 1. protokola 2. pantu pārkāpumiem. Komisija pēc nesekmīgiem mēģinājumiem samierināt puses sagatavoja ziņojumu, kas tika pieņemts 1965. gada 24. jūnijā un nodots Ministru komitejai un Eiropas Padomei 1965. gada 25. jūnijā, vienlaikus ar ziņojuma iesniegšanu ECT.

ECT savā spriedumā pārkāpumu attiecībā uz Konvencijas 1. protokola 2. pantu kopsakarā ar Konvencijas 14. pantu konstatēja apstākli, ka noteiktai bērnu grupai, pamatojoties uz vecāku dzīvesvietu, tiek liegta iespēja mācīties franču valodas skolās *Louvain* un sešās komūnās Briseles piepilsētā, kurām noteikts speciālais statuss, ieskaitot *Kraainem*.

Izvērtējot diskriminācijas aizliegumu, tiesa salīdzināja divas grupas, proti, franču un nīderlandiešu valodā runājošos, kuri dzīvo attiecīgajos reģionos, secinot, ka otrajiem ir tiesības uz izglītību valsts skolās vai valsts dotētās skolās arī tajos reģionos, kuri ir franču unilingvāli. Tiesa konstatēja, ka ierobežojums noteiktās administratīvajās teritorijās iegūt izglītību valsts skolās vai valsts dotētās skolās ietekmē iesniedzēju bērnus iegūt izglītību, ņemot vērā, ka administratīvajās teritorijās nav franču valodas skolas. Tiesības uz izglītību, kā tiesa to uzsver, jeb precīzāk - piekļuve valstī esošajām skolām ir katra indivīda tiesības, kas īstenojamas, ievērojot diskriminācijas aizliegumu, tostarp attiecībā uz valodas kritēriju.

Beļģijas Karalistes likumdošana, kuras rezultātā bērniem nav tiesības iegūt izglītību noteiktā administratīvajā reģionā, ir pretrunā ar Konvencijas 1. protokola 2. pantu kopsakarā ar Konvencijas 14. pantu. Tiesa nav uzskatījusi par lietderīgu izvērtēt, vai ir ticis pārkāpts Konvencijas 8. pants atsevišķi vai kopsakarā ar Konvencijas 14. pantu. Jānorāda, ka pārkāpums konstatēts, tiesnešiem balsojot 8 par un 7 pret.

Kā būtisks lietā jānorāda apstāklis, ka Beļģijā vienmēr ir pastāvējis teritoriāls iedalījums, un pēc attiecīgā teritoriālā iedalījuma valstī ir bijuši administratīvie apgabali, kurās lietotas un par oficiālām atzītas nīderlandiešu, franču un vācu valodas. Arī pašreiz saskaņā ar Beļģijas konstitūciju¹⁰¹, attiecīgi 1., 2. un 4. pantu, Beļģijā ir trīs oficiālās valodas, un valstī ir izdalīti reģioni atkarībā no valodas lietojuma reģionā.

¹⁰¹ The Constitution of Belgium. Coordinated text of 14 February 1994. Pieejams: <http://home.scarlet.be/dirkvanheule/compons/ConstitutionBelgium/ConstitutionBelgium.htm> [skatīts 6.01.2014.].

2. lieta CATAN AND OTHERS V. MOLDOVA AND RUSSIA

2012. gada 19. oktobra spriedums¹⁰²

Pārkāpums. Veidojot jaunas skolas un ierobežojot personu tiesības uz izglītību konkrētā separātistu teritorijā, nav ticis pārkāpts Konvencijas 1. protokola 2. pants (tiesības uz izglītību) attiecībā uz Moldovas Republiku un ir ticis pārkāpts Konvencijas 1. protokola 2. pants attiecībā uz Krievijas Federāciju.

Lietas apstākļi. Iesniedzēji ir 170 moldāvu pilsoņi, kuri dzīvo Piedņestras Moldāvu Republikā (MRT) – neatzītā separātistu teritorijā, kas atdalījās no Moldovas 1990. gada septembrī. 1992. gadā MRT pieņēma Valodu likumu, kurā tika noteikts, ka moldāvu – moldāvu/rumāņu valoda ir vienas no oficiālajām valodām MRT (vēl tādas ir krievu un ukraiņu), taču rakstībā ir jāizmanto kirilica, nevis latīņu alfabēts.

Subjektiem, kuri neievēroja noteiktās prasības, tika piemērota administratīvā atbildība. 1994. gadā MRT aizliedza lietot latīņu alfabētu skolās un prasīja no visām MRT teritorijā esošajām skolām, lai tās tiktu reģistrētas un sekojoši sāktu lietot MRT apstiprināto izglītības programmu un kirilicu. MRT varas iestādes slēdza mācību iestādes, kurās tika lietots latīņu alfabēts. Iesniedzēji bija personas, kuras mācījās minētajās skolās, tai skaitā *Evrīta* skolā *Rībnița* ciemā, *Alexandru cel Bun* skolu *Tighina* ciemā, *Bender* un *Ștefan cel Mare* skolā *Grigoriopol* ciemā.

Papildus 2002. gada augustā policija piespiedu kārtā izdzina visus skolēnus un skolotājus no *Ștefan cel Mare* skolas. Tika aizliegts no jauna atvērt slēgto skolu tajā pašā vietā, skolai tika ierādītas telpas aptuveni 20 kilometru attālumā, Moldovas kontrolētā teritorijā.

Skolēni un skolotāji no *Evrīta* skolas tika izdzīti 2004. gada jūlijā. Tajā pašā mēnesī *Alexandru cel Bun* skolai tika draudēts ar slēgšanu un elektrības, ūdens piegādes pārtraukšanu. Abas skolas mācību gada sākumā tika pārceltas uz mazāk izdevīgām un piemērotām telpām tajos pašos ciemos - ar Moldovas valdības palīdzību, kura maksā skolotājiem algas un nodrošina mācību līdzekļus, un transportu *Alexandru cel Bun* skolai, kuru nav iespējams sasniegt ar sabiedrisko transportu.

Visi iesniedzēji apgalvoja, ka tiem, kas turpināja apgūt izglītību moldāvu/rumāņu valodas skolās, bija jāsamierinās, ka izglītības kvalitāti ietekmēja mācību telpu nepiemērotība, tālie braucieni no un uz skolu (braucienos tika pārbaudītas somas, identitāte, kā arī MRT

¹⁰² Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumi un lēmumi. 2012. gada 19. oktobra spriedums lietā CATAN AND OTHERS V. MOLDOVA AND RUSSIA.

Pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-114082> [skatīts 6.01.2014.].

amatpersonas aizskāra personas, kuras apmeklēja skolas Moldāvu kontrolētajā teritorijā), mācību līdzekļu nepietiekamība, pieejamība ārpusstundu nodarbībām (tādu nebija).

Alternatīva bērniem bija izvēlēties moldāvu valodas skolas, kur mācību viela tika pasniegta, radot mākslīgu sasaisti ar rumāņu valodu, rakstībā izmantoja kirilicu. Tā kā šāda kombinācija nebija atzīta nekur citur pasaulē, mācību priekšmetos tika izmantoti padomju laiku mācību līdzekļi (padomju laikos moldāvu valodai bija oficiālais statuss), un skolēniem bija grūtības turpināt mācības, iegūt augstāko izglītību. MRT teritorijā nebija koledžas vai augstskolas, kurās būtu iespējams iegūt augstāko izglītību moldāvu valodā, tādēļ secināms, ka arī personām, kuras bija pabeigušas skolas moldāvu valodā, kurās rakstībā izmantoja latīņu alfabētu, bija nepieciešams no jauna apgūt alfabētu vai citu valodu.

Laikā starp 2002. un 2009. gadu skolēnu skaits *Evrīta* un *Alexandru cel Bun* skolās samazinājās uz pusi, bet laikā starp 2000. un 2009. gadu skolēnu skaits *Ștefan cel Mare* vidusskolā samazinājās par trim ceturtdaļām. Iesniedzēji un Moldāvijas valdība norādīja, ka tas ir saistīts ar vēsturisko reģiona situāciju un Piedņestras konfliktu, kurš, sākot ar pretošanos Moldāvijas neatkarības atjaunošanai 1989. gadā, 1991. gadā bija pārtapis par vardarbīgām sadursmēm starp Piedņestras separātistu un Moldāvijas bruņotajiem spēkiem. Separātistu režīms bija spējīgs eksistēt no Krievijas finansiālā atbalsta, Krievijai subsidējot gāzes ieguvu, maksājot pensijas un atbalstot skolas, slimnīcas un cietumus. Moldāvijas valdība norādīja, ka nav atbalstījusi režīmu un attiecībā uz skolām ir centusies darboties kā mediators.

ECT secināja, ka MRT teritorija varēja pretoties Moldāvijas un starptautiskajiem centieniem atrisināt konfliktu, tikai pateicoties Krievijas militārajai, ekonomiskajai un politiskajai palīdzībai. MRT atkarība no Krievijas norāda, ka Krievija īstenoja kontroli pār MRT pieņemtajiem lēmumiem laikā, kad MRT skolās tika noteikta rakstība kirilicā. Tiesa konstatēja, ka nav nepieciešama tieša saistība starp Krieviju un tās īstenoto kontroli pār procesiem saistībā ar valodu un izglītības politiku. Ņemot vērā Krievijas finansiālo, ekonomisko un politisko palīdzību, MRT kā tiesību subjekts nebūtu spējīgs pastāvēt.

Tiesa arī secināja, ka, liedzot MRT teritorijā dzīvojošajiem tiesības uz izglītību, mainot izglītības valodu vai alfabētu, pārceļot mācību iestādes uz citu, salīdzinoši grūtāk pieejamu vietu, ir ticis pārkāpts Konvencijas 1. protokola 2. pants. Jānorāda, ka šajā lietā, tiesas vērtējumā aprakstot galvenos principus, tiesa vairākkārt atsaukusies uz spriedumu lietā „*Relating to certain aspects of the laws on the use of languages and education in Belgium v. Belgium (merits)*” konstatēto.

3. lieta TEMEL AND OTHERS v. TURKEY

2003. gada 3. marta spriedums¹⁰³

Pārkāpums. Disciplināri sodot studentus, atstādinot tos no augstskolas, jo studējošie prasījuši universitātē ieviest kurdu valodu, pārkāpts Konvencijas 1. protokola 2. pants.

Lietas apstākļi. Iesniedzēji ir 18 Turcijas pilsoņi, kuri bija studenti vairākās *Afyon Kocatepe* Universitātes fakultātēs *Afyon* pilsētā. Dažādos laikos, starp 2001. gada 27. decembri un 2002. gada 4. janvāri, iesniedzēji lūdza universitātei ieviest papildu izvēles priekšmetu – kurdu valodu. Atbildot uz šo lūgumu, universitāte 2002. gada janvārī iesniedzējus izslēdza no augstskolas uz diviem semestriem, izņemot vienu no iesniedzējiem, kurš pauda nožēlu un tika izslēgts uz vienu semestri.

Iesniedzēji vērsās tiesā, lūdzot lemt par augstskolas lēmuma izpildes atcelšanu. Viņu izslēgšanas anulēšanas pieprasījumi tika noraidīti. Iesniedzēji pārsūdzēja lēmumus, taču arī apelācijas instance noraidīja iesniedzēju prasību, galvenokārt balstoties uz apsvērumu, ka studentu lūgumi augstskolai ieviest izvēles priekšmetu bija saistīti ar viņu darbību Kurdiešu Strādnieku partijā (*Kurdish Workers Party*), kas valstī ir aizliegta. Tiesa norādīja, ka aicinājuma ieviest kurdu valodu kā izvēles priekšmetu patiesais mērķis ir realizēt pilsonisko nepakļaušanos.

2003. gada decembrī Augstākā Administratīvā tiesa atcēla zemāko instanču spriedumus, nosūtot jautājumu atkārtotai izskatīšanai uz pirmo instanci. 2004. gada maijā tiesa lēma par labu iesniedzējiem, norādot, ka lūgums ieviest kurdu valodu ir saskaņā ar augstākās izglītības mērķi – izglītēt studentus, lai viņi kļūtu objektīvi, plaši domājoši un tostarp atbildīgi pret cilvēktiesībām.

Lietā galvenais strīds bija par samērīgumu. Iesniedzēju izslēgšana no universitātes ierobežoja viņu tiesības uz izglītību. Iesniedzēji nebija veikuši nevienu represīvu vai tādu darbību, kas būtu vardarbīga vai miera un kārtības pārtraucoša. Iesniedzēji pēc būtības tika sodīti par petīciju iesniegšanu un to, ka ir pauduši savu gribu.

Augstskola pamatoja savu lēmumu ar augstāko izglītības iestāžu regulējumā noteikto, proti, ka persona ir disciplināri sodāma par tādām darbībām, kas veicina polarizāciju valodas, rases, reliģijas vai vērtību dēļ, uz laiku izslēdzot personu no augstākās izglītības iestādes. Tiesa nosprieda, ka pieeja augstākajai izglītībai jebkurā augstākās izglītības iestādē ir neatņemama daļa no personas Konvencijas 1. protokola 2. pantā noteiktajām tiesībām. Tāpat tiesa norādīja: lai arī augstskolai ir likumā noteiktas tiesības studējošo uz laiku izslēgt no mācību iestādes, konkrētajā gadījumā šai darbībai nav bijis leģitīma mērķa Konvencijas izpratnē.

¹⁰³ Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumi un lēmumi. 2003. gada 3. marta spriedums lietā TEMEL AND OTHERS v. TURKEY. Pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=003-2656393-2897985> [skatīts 6.01.2014.].

Tiesa nosprieda, ka nav efektīvi vērtēt leģitimitāti, ņemot vērā, ka katrā lietā galvenais kritērijs, kas nododams pārbaudei, ir samērīgums. Tiesa secināja, ka iesniedzēji augstskolai ir lūguši mācību saturā iekļaut kurdu valodu kā izvēles kursu, neveicot nevienu darbību, kas būtu identificējama kā represīva. Tāpēc ECT secināja, ka iesniedzēji tika sodīti, ņemot vērā viņu izteikto gribu jeb vēlēšanos.

ECT nosprieda, ka ir ticis pārkāpts Konvencijas 1. protokola 2. pants, vērtējot pierādījumus konkrētajā lietā un atzīstot, ka iesniedzēju izslēgšana ir bijusi nepamatota un nesamērīga. Lai arī valsts tiesas ir atzinušas augstskolas darbības par atbilstošām likumam, tās ir radījušas iesniedzējiem negatīvas sekas, uz laiku liedzot tiesības mācīties.

4. lieta CYPRUS v. TURKEY

2001. gada 10. maija spriedums¹⁰⁴

Pārkāpums. Šajā lietā ECT kopumā atklājusi daudzus pārkāpumus: Konvencijas 2. panta (tiesības uz dzīvību), 5. panta (tiesības uz brīvību), 3. panta (spīdzināšanas aizliegums) pārkāpums attiecībā uz Kipras grieķiem (pazudušās personas un viņu radnieki), Konvencijas 8. panta (privātā un ģimenes dzīve), Konvencijas 1. protokola 1. panta (īpašumtiesību aizsardzība), 13. panta (efektīvas aizsardzības nodrošināšana) pārkāpums attiecībā uz īpašumu pārvietotajām personām, Konvencijas 9. panta (domu, apziņas un reliģijas brīvība), 10. panta (vārda brīvība), Konvencijas 1. protokola 2. panta (tiesības uz izglītību), 13. panta (efektīvas aizsardzības nodrošināšana) pārkāpums attiecībā uz Kipras grieķu dzīves apstākļiem Kipras ziemeļu reģionā Karpas.

Lietas apstākļi. Lieta attiecas uz situāciju, kas pastāvējusi Kipras ziemeļu daļā kopš sadursmes - Turcijas militāro operāciju veikšanas 1974. gada jūlijā - augustā un Kipras teritorijas sadalīšanu. Saistībā ar teritorijas sadalīšanu Kipra apgalvoja, ka Turcija Kipras ziemeļu daļā turpina pārkāpt Konvencijā noteikto arī pēc tam, kad Eiropas Cilvēktiesību komisija bija izdevusi divus ziņojumus.

Kipra apgalvo, ka Turcija ir atbildīga par konvencijas pārkāpumiem, pasludinot Ziemeļu Kipras Turcijas Republiku 1983. gada novembrī un 1985. gada maijā pieņemot TRNC (*Turkish Republic of Northern Cyprus*) Konstitūciju.

Tāpat Kipra apgalvo, ka TRNC nav atzīstama par likumīgu personu starptautisko tiesību aspektā, kā arī norādīja uz starptautiskās sabiedrības nosodījumu, pasludinot TRNC.

¹⁰⁴ Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumi un lēmumi. 2001. gada 10. maija spriedums lietā CYPRUS v. TURKEY. Pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-59454> [skatīts 6.01.2014.].

No otras puses, Turcija apgalvoja, ka TRNC bija demokrātiska un konstitucionāla valsts, kas bija politiski neatkarīga no visām citām suverēnām valstīm, ieskaitot Turciju. Šī iemesla dēļ Turcija uzsvēra, ka apgalvojumi, ko Kipra ir izteikusi, attiecināma tikai uz TRNC, un Turciju nevar saukt pie atbildības saskaņā ar Konvenciju par darbību vai bezdarbību, uz kuriem tika balstīti šie apgalvojumi.

Konvencijas 1. protokola 2. panta pārkāpums tika konstatēts attiecībā uz mācību iestādēm, liedzot Kipras grieķiem iespējas attiecīgajā teritorijā iegūt vidusskolas izglītību. Šim nolūkam viņiem bija jānododas ārpus teritorijas, turklāt pēc izglītības iegūšanas bija liegta iespēja atgriezties teritorijā, tādējādi šķirot vairākas ģimenes.

Spriedumā daļā par izglītības sistēmu ir atsauce uz lietā „*Relating to certain aspects of the laws on the use of languages and education in Belgium v. Belgium (merits)*” iekļautajiem principiem, novērojot, ka vidusskolas izglītības iestādes, kuras agrāk bija pieejamas Kipras grieķiem, likvidēja turku - kipriešu iestādes. Leģitīmā Kipras grieķu vēlēšanās iegūt vidusskolas izglītību saskaņā ar viņu kultūru un etniskajām tradīcijām, tai skaitā, mācības grieķu valodā, netika īstenota.

ECT secināja, ka vecākiem, lai bērni iegūtu vidusskolas izglītību grieķu valodā, tie bija jāpieraksta skolās valsts teritorijas dienvidos. Tiesa saskatīja: ņemot vērā, ka bērni ir ieguvuši pamatzglītību grieķu valodā, vidusskolā visām mācībām notiekot turku vai angļu valodu, iegūt izglītību ir neiespējami. Varas iestādēm Kipras ziemeļos ir jāatzīst Kipras grieķu vēlme, lai viņu bērni iegūtu izglītību grieķu valodā. Tādējādi ECT secināja, ka ir ticis pārkāpts Konvencijas 1. protokola 2. pants - tiesības uz izglītību attiecībā pret Kipras grieķiem, kuri dzīvo Kipras ziemeļos, ciktāl viņiem piemērotas vidusskolas mācību iestādes nebija pieejamas.

Minētās četras lietas iezīmē konstatētos pārkāpumus saistībā ar izglītības iegūšanu noteiktā valodā. Tāpat ECT ir izskatījusi vairākas citas lietas saistībā ar izglītību un minoritātēm, par kurām turpmāk sniegts plašāks apskats.

5. lieta ORŠUŠ AND OTHERS v. CROATIA

2010. gada 16. marta spriedums¹⁰⁵

Pārkāpums. Romu segregācija Horvātijas pamatskolās ir diskriminējoša (Konvencijas 6., 14. pants kopsakarā ar Konvencijas 1. protokola 2. pantu).

¹⁰⁵ Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumi un lēmumi. 2010. gada 16. marta spriedums lietā ORŠUŠ AND OTHERS v. CROATIA. Pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-97689> [skatīts 6.01.2014.].

Lietas apstākļi. Iesniedzēji ir 15 romu izcelsmes Horvātijas valstspiederīgie. Viņi dzimuši laikā no 1988. līdz 1994. gadam, visi dzīvo *Orehovica*, *Podtureň* un *Trnovec* pilsētās Horvātijas ziemeļos. Iesniedzēji uzskata, ka viņi tikuši segregēti, nošķirti sākumskolā, jo ir romi.

Iesniedzēji mācījās pamatskolā skolā ciemos *Macinec* un *Podutren* dažādos laikos starp 1996. un 2000. gadu. Viņi pamatskolā mācījās gan klasēs, kurās bija tikai romi, gan jauktajās klasēs. 2002. gada aprīlī iesniedzēji cēla prasību pret viņu pamatskolām. Viņi apgalvoja, ka romu klasēs tika realizētas mācību programmas, kuru saturs par 30% atšķīrās no oficiālās valsts mācību programmu satura par sliktu iesniedzējiem. Viņuprāt, šī situācija ir rasistiski diskriminējoša, un tādējādi ir pārkāptas tiesības uz izglītību, kā arī viņu tiesības uz brīvību no necilvēcīgas un pazemojošas izturēšanās.

Turklāt viņi iesniedza arī psiholoģisko pētījumu par romu bērniem, kas mācījās romu klasēs iesniedzēju reģionā. Pētījuma rezultāti uzrādīja, ka nošķirtība izglītībā rada emocionālo un psiholoģisko kaitējumu, kas traucē bērniem attīstīt pašcieņu un iegūt identitāti.

2002. gada septembrī *Čakovec* Municipālā tiesa noraidīja prasītāju sūdzību. Tā konstatēja, ka iemesls, kāpēc lielākā daļa romu skolēni tika ievietoti atsevišķās klasēs, bija cits - tiem nepieciešami papildu mācību priekšmeti horvātu valodas apguvei. Turklāt izglītības programma *Podtureň* un *Macinec* pamatskolā bija tāda pati, kāda tika izmantota paralēlās klasēs šajās skolās. Līdz ar to prasītāji nav pamatojuši savus apgalvojumus par rasu diskrimināciju. Prasītāju iebildumus vēlāk noraidīja arī apelācijas instancē. Pieteikuma iesniedzēju konstitucionālā sūdzība, kura tika iesniegta 2003. gada novembrī, ar saturiski līdzīgu pamatojumu tika noraidīta 2007. gada februārī.

6. lieta D.H. AND OTHERS v. THE CZECH REPUBLIC

2007. gada 13. novembra spriedums¹⁰⁶

Pārkāpums. Izglītojot bērnus speciālajās skolās, kur bērns ievietots, ņemot vērā, ka viņš ir roms, pārkāpts Konvencijas 14. pants kopsakarā ar Konvencijas 1. protokola 2. pantu.

Lietas apstākļi. Pieteikuma iesniedzēji ir 18 romu izcelsmes Čehijas Republikas pilsoņi, kuri dzimuši no 1985. līdz 1991. gadam un dzīvo Ostravas reģionā (Čehijas Republika).

Iesniedzēji apgalvo: ņemot vērā faktu, ka ir romi, viņi tika pārcelti uz speciālajām skolām. Laikā no 1996. līdz 1999. gadam iesniedzēji tika ievietoti speciālajās skolās (*zvlášt ní školy*) bērniem ar mācīšanās grūtībām, kuri nespēj izpildīt parasto skolu mācību programmas.

¹⁰⁶ Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumi un lēmumi. 2007. gada 13. novembra spriedums lietā D.H. AND OTHERS v. THE CZECH REPUBLIC.

Pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-83256> [skatīts 6.01.2014.].

Saskaņā ar likumu lēmumu pārcelt bērnu speciālā skolā pieņēma mācību pārzinis, pamatojoties uz izglītības psiholoģijas centra testu rezultātiem, kuri tika veikti, lai noteiktu bērna intelektuālās spējas, un pieprasīja piekrišanu bērna aizbildnim. 14 iesniedzēji lūdza sniegt atsaukumi par rezultātiem Ostravas Izglītības sistēmas pilnvarotajām personām (*školský úřad*), pamatojoties uz to, ka testi bija neprecīzi un iesniedzēju aizbildņi nebija pietiekami informēti par sekām, ko var radīt viņu sniegtā piekrišanu. Tika konstatēts, ka bērnu pārcelšana uz speciālajām skolām veikta saskaņā ar tiesību aktos noteikto. 12 no iesniedzējiem pārsūdzēja lēmumu konstitucionālajā tiesā. Viņi apgalvoja, ka ievietošana speciālajās skolās bija vispārēja prakse, kas rezultējusies ar sabiedrības grupas segregāciju un rasu diskrimināciju, pastāvot divām autonomām izglītības sistēmām, proti, speciālajās skolās romu izglītības sistēma un izglītības sistēma "parastajiem". Konstitucionālā tiesa pieteikumu noraidīja.

7. lieta HORVÁTH AND KISS v. HUNGARY

2013. gada 29. aprīļa spriedums¹⁰⁷

Pārkāpums. Veicot neprecīzus bērnu izmeklējumus, ievietojot romu izcelsmes bērnus izglītības iestādē, kas paredzēta personām ar garīgo invaliditāti, pārkāpts Konvencijas 14. pants (diskriminācijas aizliegums), Konvencijas 1. protokola 2. pants (tiesības uz izglītību).

Lietas apstākļi. Iesniedzēji *István Horváth* un *András Kiss* ir Ungārijas pilsoņi, kuri dzimuši attiecīgi 1994. un 1992. gadā un dzīvo *Nyíregyháza* pilsētā. Pēc izcelsmes ir romi.

I. Horváth uzsāka sākumskolas izglītību koriģējošajā pamatskolā un profesionālajā vidusskolā pēc ekspertu grupas atzinuma, kurš bija konstatējis iesniedzējam vieglu garīgo invaliditāti. Viņa pārbaudīšanu bija pieprasījusi pirmsskolas mācību iestāde, kuru tas apmeklēja. Izmeklējums sastāvēja no vairākiem testiem, tai skaitā dažādi IQ testi, kas uzrādīja dažādus rezultātus, robežās no 64 līdz 83. Iesniedzēja vecākus ekspertu grupa informēja, ka viņš tiks ievietots speciālajā skolā, un pirms izmeklējuma veikšanas lūdza parakstīt piekrišanu. Iesniedzēja vecākiem netika atļauts piedalīties iesniedzēja diagnostiskajos novērtējumos vai turpmākajos izmeklējumos. Turpinot iesniedzēja novērtēšanu, ekspertu grupa atzīmēja iesniedzēja labos rezultātus mācību iestādē, taču atstāja viņu speciālajā skolā.

Otrais iesniedzējs *A. Kiss* uzsāka izglītību parastajā mācību iestādē 1999. gadā. Pirmā mācību gada laikā skola pieprasīja ekspertu grupai veikt izmeklējumu, kura 2000. gadā iesniedzējam konstatēja vieglu garīgu invaliditāti. IQ testos viņa rezultāti bija amplitūdā starp 64

¹⁰⁷ Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumi un lēmumi. 2013. gada 29. aprīļa spriedums lietā HORVÁTH AND KISS v. HUNGARY. Pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-116124> [skatīts 6.01.2014.].

un 83. Iesniedzējs tika ievietots speciālajā pamatskolā un profesionālajā skolā, neskatoties uz vecāku iebildumiem. Pārvērtējot iesniedzēju, ekspertu grupa secināja: lai arī skolā viņš uzrāda labus rezultātus, iesniedzēja analītiskā domāšana ir neattīstīta. Ekspertu grupa norādīja, ka iesniedzēju nepieciešams paturēt speciālajā skolā.

2005. gadā, kamēr iesniedzējiem tika veikti vairāki izmeklējumi, neatkarīgi eksperti secināja, ka nevienam no tiem nav konstatējama garīga invaliditāte un ka viņi ir spējīgi apgūt zināšanas parastajā skolā ar normālu izglītības programmu. Neatkarīgie eksperti atzina, ka diagnostisko metožu, ko izmantoja ekspertu grupa, kas bija konstatējusi iesniedzēju garīgo invaliditāti, rezultāti ir jāpārskata. Iesniedzēji, iespējams, būtu uzrādījuši labākus rezultātus, ja nebūtu tikuši vērtēti ar testiem, kas paredzēti speciāli personām, kuras pieder pie etniskās minoritātes.

2006. gada novembrī iesniedzēji rajona tiesā iesniedza prasību, norādot uz vienlīdzības principa un tiesību uz izglītību pārkāpumu, prasot piedzīt zaudējumus no ekspertu grupas, kā arī vērsties pret administratīvā apgabala domi, speciālo pamatskolu un profesionālo skolu, kuru viņi bija spiesti apmeklēt.

2009. gada maijā rajona tiesa atzina, ka ir ticis pārkāpts vienlīdzības princips un ierobežotas iesniedzēju tiesības uz izglītību. Rajona tiesa atzina, ka ekspertu grupa nav individuāli izvērtējusi iesniedzēju speciālās izglītības vajadzības un sociālo tiesību jomas iestādes nav rīkojušās, lai novērstu negatīvās sekas.

Administratīvā apgabala dome un skola spriedumu pārsūdzēja. Apelācijas instances tiesa rajona tiesas lēmumu atcēla daļā, kas attiecas uz skolu un administratīvā apgabala domi. 2010. gada augustā augstākā tiesa pievienojās apelācijas instances spriedumam, konstatējot, ka skola un administratīvā apgabala dome nav vainojamas vienlīdzības principa pārkāpumā. Vienlīdz augstākā tiesa atzina, ka pastāv sistēmiskas nepilnības izmeklēšanas procedūrā, kā rezultātā iespējama nepareiza diagnoze, un valsts ir atbildīga par efektīva mehānisma izstrādi attiecībā uz izmeklēšanas veikšanu nelabvēlīgā situācijā esošajiem romu izcelsmes bērniem. Ņemot vērā, ka bija iestājušās negatīvas sekas, lieta tika skatīta ECT.

8. lieta FOLGERØ AND OTHERS v. NORWAY

2007. gada 29. jūnija spriedums¹⁰⁸

Pārkāpums. Liekot bērniem mācīties priekšmetu, kurā māca kristietību un dzīves filozofiju, ir pārkāpts Konvencijas 1. protokola 2. pants (tiesības uz izglītību).

Lietas apstākļi. Iesniedzēji - visi Norvēģijas Humānistu asociācijas (*Human-Etisk Forbund*) biedri - vecāki bērniem, kuri mācījās pamatskolā vēlāk izklāstīto notikumu laikā. Iesniedzēji: *Ingebjørg Folgerø* (1960), *Geir Tyberø* (1956), *Gro Larsen* (1966), *Arne Nytræ* (1963) and *Carolyn Midsem* (1953).

M

Mācību priekšmets – KRL – *kristendomskunnskap med religions – og livssynsorientering*, kas saturēja kristietību, reliģiju un filozofiju, tika ieviesta skolās 1999./2000. mācību gadā visos izglītības apguves līmeņos. Parlamentārās komisijas vairākums uzsvēra, ka kristietībai ir jābūt galvenajam mācību priekšmeta – KRL saturā. Iesniedzēji, kā arī citi vecāki nesekmīgi lūguši savus bērnus pilnībā atbrīvot no KRL priekšmeta apguves. 1998. gadā viņi nesekmīgi aizstāvēja savas tiesības Oslo pilsētas tiesā, norādot tiesā, ka viņu lūgumi ir noraidīti. Iesniedzēji apgalvoja, ka tādējādi pārkāptas Konvencijas 9. pantā noteiktās tiesības uz domas, apziņas un reliģijas brīvību, Konvencijas 1. protokola 2. pants, kur noteiktas tiesības uz izglītību, kā arī Konvencijas 14. pantā noteiktais diskriminācijas aizliegums. 1998. gada Izglītības likums, kurš stājās spēkā 1999. gada 1. augustā, noteica, ka skolēnam, par to iesniedzot rakstisku vecāku piekrišanu, var piešķirt atbrīvojumu no mācībām konkrētajā skolā daļā, kas saistītas ar reliģiju un dzīves filozofiju, ņemot vērā, ka mācību priekšmets nesakrīt ar viņu pašu ģimenē praktizēto reliģiju vai dzīves filozofiju.

9. lieta PONOMARYOVI v. BULGARIA

2011. gada 28. novembra spriedums¹⁰⁹

Pārkāpums. Liekot ārzemniekiem, kuriem ir tiesības pastāvīgi uzturēties Bulgārijā, bezvalstnieka statuss, maksāt par vidusskolas izglītību, pārkāpts Konvencijas 14. pants (diskriminācijas aizliegums) kopsakarā ar Konvencijas 1. protokola 2. pantu.

Lietas apstākļi. Iesniedzēji - *Anatolij and Vitaliy Ponomaryovy* - ir Krievijas pilsoņi, kuri dzimuši 1986. un 1988. gadā Kazahstānas Padomju Sociālistiskajā Republikā un dzīvo

¹⁰⁸ Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumi un lēmumi. 2007. gada 29. jūnija spriedums lietā FOLGERØ AND OTHERS v. NORWAY. Pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-81356> [skatīts 6.01.2014.].

¹⁰⁹ Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumi un lēmumi. 2011. gada 28. novembra spriedums lietā PONOMARYOVI v. BULGARIA. Pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-105295> [skatīts 6.01.2014.].

Pazardzhik, Bulgārijā. Pēc tam, kad izšķīrās iesniedzēju vecāki, viņi devās līdz savai mātei uz Bulgāriju, kur tā 1994. gadā apprecējās ar Bulgārijas pilsoni. Mātei tika piešķirta patstāvīgā pilsonība, ņemot vērā viņas laulību ar Bulgārijas pilsoni, un iesniedzējiem tika atļauts palikt Bulgārijā, ņemot vērā viņu mātes iegūto statusu.

Iesniedzēji apmeklēja pamatskolu un vidusskolu *Pazardzhik* pilsētā un brīvi runāja bulgāru valodā. 2005. gadā, kad *Anatoliy* mācījās vidusskolas pēdējā klasē un *Vitaliy* bija pirmspēdējā klasē, viņiem tika norādīts, ka par mācībām ir jāmaksā - attiecīgi 800 un 2600 eiro, pretējā gadījumā viņi nedrīkstēs turpināt mācības vidusskolā un netiks pie sertifikātiem, kas apliecina, ka ir pabeigts mācību gads. Skolas vadība pieņēma minēto lēmumu, pamatojoties uz 2004. gada Bulgārijas valdības lēmumu un 1991. gada Bulgārijas Izglītības likumu, kas noteica, ka ārzemniekiem, kuriem nav patstāvīgās uzturēšanās atļaujas, ir jāmaksā par mācībām vidusskolā. Iesniedzēji nesekmīgi pārsūdzēja lēmumu tiesā. Nesamaksājot skolas maksu, iesniedzējiem netika liegts apmeklēt skolu, taču *Anatoliy* vidusskolas izglītības diploms tika izdots divus gadus pēc tā sagatavošanas.

10. lieta GRZELAK v. POLAND

2010. gada 22. novembra spriedums¹¹⁰

Pārkāpums. Nenodrošinot iesniedzēju ar mācību priekšmetu, kas iekļauts izglītības programmā un kuru piedāvā skolas, liekot mācīties reliģisko mācību, pārkāpts Konvencijas 14. pants (diskriminācijas princips) un 9. pants (domu, apziņas un reliģijas brīvība).

Lietas apstākļi. Iesniedzēji - *Urszula Grzelak* un viņas vīrs *Czesław Grzelak* – ir dzimuši 1969. un 1965. gadā un dzīvo *Sobótka*, Polijā, tāpat kā viņu dēls *Mateusz Grzelak*, kurš dzimis 1991. gadā. Iesniedzēji sevi ir deklarējuši par agnostikiem.

Mateusz 7 gadu vecumā uzsāka mācības *Ostrów Wielkopolski* pamatskolā. Atbilstoši viņa vecāku vēlmēm *Mateusz* neapmeklēja reliģisko mācību. Neskatoties uz vecāku lūgumu, skola nenodrošināja *Mateusz* alternatīvu mācību priekšmetu reliģiskajai mācībai. *Mateusz* bija vienīgais klasē, kurš neapguva reliģisko mācību. Reliģiskās mācības stundas laikā *Mateusz* netika pasniegts neviens mācību priekšmets, šo laiku viņš pavadīja skolas bibliotēkā, gaitenēs bez uzraudzības.

Polijas valdība atbilstoši savai kompetencei norādīja, ka skolai ir jāveic uzraudzība pār katru tās skolēnu mācību stundu laikā un šāda uzraudzība tika veikta arī konkrētajā gadījumā.

¹¹⁰ Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumi un lēmumi. 2010. gada 22. novembra spriedums lietā GRZELAK v. POLAND. Pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-99384> [skatīts 6.01.2014.].

Iesniedzēji norādīja, ka *Mateusz* tika aizskarts un diskriminēts, jo neapguva kopīgi ar visiem reliģisko mācību. Šī iemesla dēļ *Mateusz* divas reizes mainīja skolu. Attieksme no apkārtējo puses pret *Mateusz* nemainījās arī pēc viņa pārcelšanas. Iesniedzēji lūdza skolai palīdzību risināt situāciju.

No Polijas valdības rīcībā esošās informācijas izrietēja, ka iesniedzēji nesagaidīja skolas atbildi attiecībā uz situācijas risināšanu un atkārtoti pārcēla *Mateusz* uz citu skolu. Iesniedzēji arī tur lūdza, lai skola nodrošinātu *Mateusz* alternatīvu reliģiskajai mācībai. Ņemot vērā, ka citi skolēnu vecāki un skolēni nebija ieinteresēti cita, alternatīvā mācību priekšmeta apgūvē, skola nenodrošināja reliģiskās mācības alternatīvu.

Mateusz liecība ietvēra trīs kategorijas: uzvedība; reliģija/ētika; vispārējā izglītība. Vietā, kur bija jābūt atzīmei kategorijā „reliģija/ētika”, nebija novērtējuma. Visā mācību laikā reliģiskajai mācībai nebija nodrošināta alternatīva, persona netika novērtēta priekšmetā.

11. lieta HASAN AND EYLEM ZENGİN v. TURKEY

2008. gada 9. janvāra spriedums¹¹¹

Pārkāpums. Liekot apgūt reliģisko kultūru un ētiku, kurā mācību priekšmeta saturs ir vērsts uz konkrētas reliģijas mācīšanu, pārkāpts Konvencijas 1. protokola 2. pants (tiesības uz izglītību).

Lietas apstākļi. *Hasan Zengin* un viņa meita *Eylem Zengin* ir Turcijas pilsoņi, kuri dzimuši 1960. un 1988. gadā un dzīvo Stambulā. *H. Zengin* un viņa ģimene ir alevisma sekotāji, kas ir islāma ticības novirziens un kam ir saknes Turcijas sabiedrībā un vēsturē. Tā ir viena no izplatītākajām ticībām Turcijā.

Alevismā reliģiskā prakse dažos aspektos, piemēram, lūgšanās, gavēnī un svētceļojumos atšķiras no tās, kas tiek veikta sunnītu skolās. Būtiska atšķirība starp alevisma un sunnītu rituāliem ir tāda, ka alevisma piekritēji nelūdzas piecas reizes dienā, kā to dara sunnīta piekritēji, bet pauž savu ticību, izmantojot reliģiskās dziesmas un dejas (*semah*); alevisma piekritēji neapmeklē mošejas, bet regulāri sanāk kopā tikšanās un pielūgsmes telpās, kā arī neuzskata svētceļojumu uz Meku kā reliģisku pienākumu.

Pieteikuma iesniegšanas brīdī *E. Zengin* mācījās septītajā klasē valsts skolā *Avcilar*, Stambulā. Kā katram skolēnam, kurš mācījās valsts skolā, viņas pienākums bija apmeklēt reliģiskās kultūras un ētikas nodarbības. Saskaņā ar Turcijas konstitūcijas 24. pantu un izglītības

¹¹¹ Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumi un lēmumi. 2008. gada 9. janvāra spriedums lietā HASAN AND EYLEM ZENGİN v. TURKEY. Pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-82580> [skatīts 6.01.2014.].

likuma Nr. 1739 12. punktu reliģiskā kultūra un ētika ir obligāts priekšmets Turcijas pamatskolās un vidusskolās.

2001. gadā *H. Zengin* iesniedza lūgumus Nacionālās izglītības direktorātā un administratīvajā tiesā par to, lai viņa meita tiktu atbrīvota no reliģiskās kultūras un ētikas nodarbībām. Norādot, ka viņa ģimene ir alevisma pārstāvji, viņš paskaidroja, ka saskaņā ar starptautiskajiem līgumiem, piemēram, Vispārējo cilvēktiesību deklarāciju, vecākiem ir tiesības izvēlēties izglītības veidu, ko viņu bērni saņem. *H. Zengin* arī apgalvoja, ka kurss „reliģiskā kultūra un ētika” ir pretrunā ar sekulārisma principu un nav neitrāla mācība, jo tā saturs ir balstīts uz konkrētas reliģijas – sunnītu islāma – mācīšanu.

Visi viņa lūgumi tika noraidīti, visbeidzot, Augstākās administratīvās tiesas spriedumā 2003. gada 5. augustā tiesa norādīja, ka mācību kursa „reliģiskā kultūra un ētika” mācīšana atbilst Turcijas konstitūcijai un citiem tiesību aktiem.

Secinājumi

Latvijas Republikas Satversmes 1. pants noteic, ka „Latvija ir neatkarīga demokrātiska republika”. Satversmes 4. panta pirmais teikums noteic, ka valstī ir viena konstitucionāli atzīta oficiālā valsts valoda.

Skatot tiesības uz izglītību un izglītības īstenošanu ieguvī, Latvijas situācijai ECT spriedumu kontekstā nav līdzīgas. Lai arī, kā vairākās iepriekš norādītajās ECT lietās jeb judikatūrā ir atziņas par Konvencijas 1. protokola 2. panta saturu, analizētās situācijas būtiski atšķiras no šā brīža Latvijas gadījuma.

Kā iepriekš apskatītajās lietās skaidrojusi ECT, būtiska nozīme ir valsts vēsturiskajam aspektam, pašreizējai valsts izveidotajai situācijai jeb tiesībām, ko katra valsts izvēlējusies īstenot, kā arī situācijas stabilitātei jeb saprātīgai valsts attieksmei attiecībā uz tiesību uz izglītību nodrošināšanu.

No ECT secinājumiem izriet, ka Konvencijas 1. protokola 2. panta un Konvencijas 14. panta pārkāpumi var būt saistīti ne tik ar valsts īstenoto politiku izglītības jautājumos, bet arī ar attiecīgās politikas īstenošanas veidu, piemēram, nepietiekama pārejas posma nodrošināšana vai izglītības pieejamība atkarībā no mācību iestāžu atrašanās noteiktā valsts teritorijā. Īpaša vērība jāpievērš jautājumiem, kas saistīti ar romu izglītību, proti, pastāv risks, ka personas tiek izglītotas speciālajās klasēs un šajās klasēs izglītības līmenis ir zemāks par vidējo valstī.

3. Bilingvisms izglītībā citās valstīs¹¹²

Tiesībsargs monitoringa ietvaros lūdza Eiropas Ombuda tīkla un Eiropas līdztiesības iestāžu tīklam sniegt informāciju par bilingvālo izglītības sistēmu, atbildot uz šādiem jautājumiem:

1. Vai Jūsu valsts ir ratificējusi Vispārējo konvenciju par nacionālo minoritāšu aizsardzību? Vai minētā konvencija Jūsu valstī tika ratificēta ar atrunām un deklarācijām? Ja jā, lūdzu norādiet, kādām.

2. Vai normatīvais regulējums Jūsu valstī paredz bilingvālās izglītības sistēmas izveidi? Vai ir izstrādāti īpaši modeļi, lai veicinātu zināšanu apguvi minoritāšu un valsts valodā?

3. Ja atbilde uz 2. jautājumu ir pozitīva, precizējiet, kā valsts sagatavo skolotājus mācībām valsts valodā?

4. Cik nacionālo minoritāšu grupu dzīvo Jūsu valstī? (Ja iespējams, norādiet to skaitu)

4.1. Cik nacionālo minoritāšu valodu tiek izmantots izglītības sistēmā?

4.2. Kuras nacionālo minoritāšu valodas tiek izmantotas izglītības sistēmā?

4.3. Kādi ir kritēriji, lai skolās, kas tiek finansētas no valsts budžeta līdzekļiem, izveidotu speciālas izglītības programmas nacionālo minoritāšu valodā?

4.4. Cik plaši nacionālo minoritāšu valodas tiek lietotas izglītības sistēmā:

a) tikai dzimtās valodas mācību stundās;

b) dzimtās valodas un kultūras mācību stundās;

c) citos humanitārajos vai eksaktajos mācību priekšmetos (lūdzu, norādiet kuros);

d) skolās, kurās izglītība tiek nodrošināta tikai nacionālo minoritāšu valodā (minoritāšu skolās);

e) valstī nav iespējas mācīties minoritāšu valodā valsts finansētajās skolās, bet ir iespējams mācīties minoritāšu speciālajās skolās/ institūtos/ valodu centros;

f) cita veida sistēma (lūdzu, norādiet kāda).

5. Vai valsts finansē izglītību minoritāšu valodā skolās? Ja daļēji, norādiet, kāda ir proporcija.

6. Vai noslēguma pārbaudījumi minoritāšu skolēniem ir valsts valodā, vai ir iespējams izmantot minoritāšu valodu?

¹¹² „Segregācijas klases” nozīmē klases, kurās ir apvienoti bērni, kas pieder konkrētai tautībai, minētās klases netiek veidotas saskaņā ar speciālu izglītības programmu, kurā papildus vispārējai izglītībai bērns ir tiesīgs apgūt savu dzimto valodu un kultūru. Savukārt „mazākumtautību/ minoritāšu klases” nozīmē valsts vai pašvaldību līmenī apstiprinātu speciālu izglītības programmu, kuras ietvaros konkrētas mazākumtautības bērni papildus vispārējās izglītības programmai ir tiesīgi apgūt savu dzimto valodu un kultūru.

Atbildes sniedza šādas valstis: Luksemburga, Zviedrija, Bulgārija, Rumānija, Grieķija, Itālija, Gruzija, Serbija, Lietuva, Īrija, Horvātija, Igaunija, Norvēģija, Armēnija, Ukraina, Portugāle, Polija un Ungārija.

3.1. Luksemburgas pieredze

Vispārējā konvencija par nacionālo minoritāšu aizsardzību (turpmāk nodaļā – Konvencija) ir parakstīta, bet nav ratificēta. Normatīvais regulējums nedefinē, kas ir minoritāte, tomēr visiem valsts iedzīvotājiem tiek nodrošināta vienāda attieksme. Luksemburga nekad nav apkopojusi statistikas datus par minoritātēm.

Valstī pastāv bilingvālā (franču-vācu) un trilingvālā (franču-vācu-angļu) izglītības sistēma, kas tika ieviesta pirms 30 vai 40 gadiem. Šajā laiku iebraucēju skaits Luksemburgā ir strauji pieaudzis gan skaita, gan dažādu tautību ziņā. Pašlaik Luksemburgā ir liels iebraucēju pieaugums (50% no iedzīvotāju skaita), tādēļ integrācija ir pastāvīgs diskusiju temats.

Līdz šim Luksemburga iebraucējiem nodrošina īpašas klases „*d'accueil*”, kuru mācību ilgums ir seši mēneši un kurās liels uzsvars tiek likts uz valodu apguvi, īpaši uz franču. Šo mācību mērķis ir iekļaut ikvienu pastāvošajā nacionālajā izglītības sistēmā. Tie, kuri nespēj apgūt valodu, neiekļaujas izglītības sistēmā, un līdz ar to izglītību iegūst kādā no kaimiņu valstīm.

3.2. Zviedrijas pieredze

Konvencija tika ratificēta 1999. gadā, un 2000. gadā minoritāšu politiku izveidoja kā atsevišķu politikas nozari. Līdz ar Konvencijas ratificēšanu Zviedrija definēja nacionālās minoritātes: ebreji, romi, sāmi, Zviedrijas somi un tornedālieši (*the Tornedalers*). Kopējais elements nacionālajām minoritātēm Zviedrijā ir ilgstoša vēsturiskā klātbūtne; viņu valoda un kultūra ir daļa no Zviedrijas nacionālā mantojuma. Katra no minoritātēm var realizēt savu reliģiju, valodu, tradīcijas un kultūru.

Viens no minoritāšu politikas svarīgākajiem elementiem ir minoritāšu valodu uzturēšana. Oficiāli Zviedrijā ir atzītas šādas minoritāšu valodas: ivrits, romu, sāmu, somu un menkieli (*Meänkieli*) valoda. Trīs no šīm valodām – somu, sāmu un menkieli (*Meänkieli*) – ir vēsturiski saistītas ar konkrētiem Zviedrijas reģioniem, tādēļ tām ir lielāka juridiskā aizsardzība salīdzinājumā ar citām minoritāšu valodām.

Sāmu, somu un menkieli valodām ir noteikts īpašs normatīvais regulējums tajos Zviedrijas reģionos, ar kuriem šīs valodas ir visvairāk saistītas. Tādejādi personām šajos Zviedrijas apgabalos ir tiesības lietot šīs trīs valodas pašvaldību iestādēs vai tiesās. Tāpat normatīvais regulējums daļēji vai pilnīgi tās atļauj izmantot pirmsskolas izglītības iestādēs un veco ļaužu aprūpes centros.

3.3. Bulgārijas pieredze

Konvencija tika ratificēta 1999. gadā ar deklarāciju, ka minētās Konvencijas ratificēšana nedod tiesības iejaukties Bulgārijas iekšpolitikā un apdraudēt Bulgārijas Republikas pastāvēšanu un suverenitāti.

Vienlaikus Bulgārijas konstitūcijas 36. pants noteic ikviena pilsoņa tiesības un pienākumu zināt un lietot bulgāru valodu. Savukārt pilsoņiem, kuru dzimtā valoda nav bulgāru valoda, ir tiesības apgūt un lietot savu dzimto valodu, vienlaikus obligāti apgūstot bulgāru valodu.

Tādejādi minoritāšu grupu bērniem ir iespēja mācīties dzimto valodu kā izvēles vai obligāto mācību priekšmetu. Pamatskolās un vidusskolās mācību priekšmetu „dzimtā valoda” var apgūt četrās oficiāli atzītās valodās: turku, armēņu, ebreju un romu.

3.4. Rumānijas pieredze

Rumānija ir ratificējusi Konvenciju 1995. gadā ar 1995. gada 29. aprīļa likumu Nr. 33.

Izglītība Rumānijā tiek nodrošināta rumāņu valodā, kā arī minoritāšu valodās un svešvalodās. Visas pašvaldības rūpējas par to, lai izglītību varētu saņemt gan rumāņu valodā, gan, ja tas nepieciešams, arī minoritāšu valodā mācību iestādē, kas atrodas pēc iespējas tuvāk bērna dzīvesvietai.

Rumāņu valodas apguve ir obligāta visiem Rumānijas pilsoņiem. Izglītības programmās ir stingri noteikts, cik stundas ir nepieciešamas pienācīgai rumāņu valodas apguvei, tāpat valsts institūcijām ir jā rūpējas, lai šim nolūkam būtu pieejams kvalificēts personāls un izglītības materiāli.

Pašlaik Rumānijā ir atzītas 18 minoritātes: albāņi, armēņi, bulgāri, horvāti, čehi, slovāki, vācieši, grieķi, ebreji, ungāri, itāļi, poļi, krievi, maķedonieši, serbi, tatāri, turki un ukraiņi.

Rumānija norāda, ka saskaņā ar Nacionālā izglītības likuma 46. pantu noslēguma pārbaudījumi var notikt arī minoritāšu valodā.

3.5. Grieķijas pieredze

Grieķija ir parakstījusi, bet nav ratificējusi Konvenciju. Vienīgā minoritāšu valoda, kura tiek izmantota izglītības sistēmā, ir turku valoda, kuras lietojums ir noteikts likumos Nr. 1109/1972 un Nr. 3065/1954.

Attiecīgi turku tautības skolotāji pasniedz priekšmetus turku valodā, savukārt grieķu tautības skolotāji - grieķu. Minoritāšu valoda tiek izmantota dzimtās valodas un matemātikas stundās.

Grieķija finansē turku valodas mācības valsts skolās.

3.6. Itālijas pieredze

Itālija ir ratificējusi Konvenciju ar 1999. gada 15. decembra likumu Nr. 482 „Par vēsturisko minoritāšu valodu aizsardzību.” Normatīvais regulējums minoritāšu bērniem vecumā no 3 līdz 13 gadiem paredz tiesības mācīties minoritāšu valodā (pirmsskolas, pamatskolas izglītības iestādēs). Arī universitātēs ir iespējams apgūt mācību priekšmetus minoritāšu valodā, ja ir pieprasījums. Šādā gadījumā mācību priekšmeti tiek finansēti no valsts budžeta vai personīgajiem līdzekļiem.

Speciāla skolotāju izglītošana tiek organizēta pašvaldību līmenī.

Itālijā ir atzītas 12 minoritāšu valodas: albāņu, kataloniešu, vācu, grieķu, slovēņu, horvātu, franču, franko-provencāļu (*franco-provenzale*), friulāņu (*Friulan*), ladino (*Ladino*), oksitāņu (*Occitan*) un sardīniešu.

Pašvaldību līmenī reģionālās izglītības padomes var rosināt priekšlikumus plašākai minoritāšu valodu izmantošanai skolās.

Katra skola Izglītības ministrijā var iesniegt priekšlikumus par speciālas programmas izveidi. Desmit gadus pēc likuma „Par vēsturisko minoritāšu valodu aizsardzību” spēkā stāšanās tika veikts tā izvērtējums, un praksē konstatēja daudzas nepilnības, piemēram, sadarbības trūkums starp skolām, īslaicīgu mērķu noteikšana, nepieciešamība pēc augstāk kvalificētiem skolotājiem. Pamatojoties uz izvērtējuma rezultātu, Izglītības ministrija izstrādāja jaunu stratēģiju, lai turpinātu attīstīt minoritāšu valodu mācību skolās. Šīs stratēģijas ietvaros tiek atbalstīta skolotāju tālākizglītība, sadarbības nodrošināšana starp skolām un izstrādātas ilgtermiņa attīstības programmas.

Itālijā minoritāšu valodu var apgūt dzimtās valodas vai arī dzimtās valodas un kultūras stundās. Minētie mācību priekšmeti tiek finansēti no valsts budžeta un speciālo fondu līdzekļiem.

Noslēguma pārbaudījumi notiek valsts valodā, tomēr Itālija norāda, ka ir bijuši arī izņēmuma gadījumi.

Papildus Itālija vērs uzmanību, ka, ratificējot Konvenciju, tā nav atzinusi par minoritātēm romus un sintus (*Sinti*), jo Itālijas nacionālā likumdošana atzīst un aizsargā tikai to kopienu minoritāšu valodas, kuras dzīvo īpašos valsts reģionos.

Tā kā romu un sintu kopienu dzīvesvietas atrodas vairākos valsts reģionos, likums tos neaizsargā. Lai nodrošinātu vienlīdzīgu aizsardzību un iespējas arī romiem un sintiem, daži deputāti atbalstīja Eiropas Hartas par reģionālajām un minoritāšu valodām ratifikāciju, ko Itālija parakstīja 2000. gadā, bet tā vēl nav ratificēta. Parlaments vēl aizvien diskutē par minētās hartas ratifikāciju.

3.7. Gruzijas pieredze

1. Vai Jūsu valsts ir ratificējusi Vispārējo konvenciju par nacionālo minoritāšu aizsardzību? Vai minētā konvencija Jūsu valstī tika ratificēta ar atrunām un deklarācijām? Ja jā, lūdzu norādīt, kādām.

Konvencija tika ratificēta 2005. gadā un stājās spēkā 2006. gadā. Lai arī Konvencija tika ratificēta bez atrunām un deklarācijām, tomēr 2005. gadā Gruzijas Parlaments pieņēma rezolūciju attiecībā uz minoritātēm.

Nacionālās minoritātes statuss tiek piešķirts, ja:

- a) minoritātes grupas piederīgiem ir Gruzijas pilsonība;
- b) minoritātes grupas piederīgie atšķiras no Gruzijas pamatiedzīvotājiem valodas, kultūras un etniskās identitātes ziņā;
- c) minoritātes grupas piederīgie paaudzēm ilgi ir dzīvojuši Gruzijas teritorijā;
- d) minoritātes grupas piederīgo skaits ir pietiekami liels Gruzijas teritorijā.

Rezolūcija uzliek par pienākumu minoritāšu personvārdus rakstīt gruzīnu valodā, tomēr vienlaikus nodrošinot personvārdu izrunas saglabāšanu attiecīgās minoritātes valodā. Savukārt vietvārdi tiek norādīti gan gruzīnu, gan oficiālo minoritāšu valodā.

Tāpat Gruzija pilnā apjomā piemēro Konvencijas 16. pantu¹¹³, izņemot, ja nepieciešams pārvietot cilvēkus, kuri ir vides katastrofu vai cilvēku izraisīto katastrofu upuri, un/vai cilvēki, kuri dzīvo dzīvībai un veselībai bīstamās zonās. Tāpat šis pants neattiecas uz personām, kas ieguvušas pastāvīga vai īslaicīga bēgļa statusu.

2. Vai normatīvais regulējums Jūsu valstī paredz bilingvālās izglītības sistēmas izveidi? Vai ir izstrādāti īpaši modeļi, lai veicinātu zināšanu apguvi minoritāšu un valsts valodā?

---

113 Vispārējās konvencijas par nacionālo minoritāšu aizsardzību 16. pants: „Puses apņemas atturēties no tādiem pasākumiem, kas mainītu iedzīvotāju proporcionālo struktūru teritorijā, kuru apdzīvo personas, kuras pieder pie nacionālajām minoritātēm, ar mērķi ierobežot tiesības un brīvības, kas izriet no šajā Vispārējā konvencijā noteiktajiem principiem.”

Gruzijas pilsoņiem, kuriem gruzīnu valoda nav dzimtā, ir tiesības iegūt izglītību savā dzimtajā valodā, kā otro valodu apgūstot gruzīnu valodu. Šis nosacījums ir plaši izplatīts Gruzijas izglītības sistēmā. Bilingvālā izglītība tiek nodrošināta gruzīnu/armēņu un gruzīnu/azerbaidžāņu valodā.

Gruzijas Izglītības un zinātnes ministrija ir izstrādājusi vairākas programmas, lai integrētu nacionālās minoritātes sabiedrībā. Visnozīmīgākā ir daudzvalodu izglītības programma, kuras ietvaros ir iespējams mācīties no daudzvalodu mācību grāmatām un apgūt dažus priekšmetus gruzīnu, dažus – minoritāšu valodā. Turklāt pēdējos gados dažus mācību priekšmetus ir iespējams vienlaikus mācīties gan gruzīnu, gan minoritāšu valodā.

Otra svarīgākā programma ir „Gruzīnu valodas programma.” Tās apakšprogrammas ietvaros tiek nodrošināta minoritāšu valodas aizsardzība, skolēnu piekļuve mācību grāmatām utt.

Papildus Izglītības un zinātnes ministrija organizē azerbaidžāņu, armēņu un krievu valodas olimpiādes. Šajās trijās valodās minoritāšu bērniem ir iespējams kārtot arī noslēguma pārbaudījumus. Tāpat tiek organizēti dažādi projekti starp gruzīnu un minoritāšu bērniem.

3. Ja atbilde uz 2. jautājumu ir pozitīva, precizējiet, kā valsts sagatavo skolotājus mācībām valsts valodā?

Skolotāji tiek īpaši izglītoti un apmācīti, lai varētu mācīt oficiālajās valodās. Pirmkārt, Izglītības un zinātnes ministrija 2012. gadā izveidoja standartu daudzvalodu skolotājam. Īpašas OSCE vadlīnijas tika iztulkotas gruzīnu valodā.

Izglītības un zinātnes ministrija pastāvīgi nodrošina intensīvo mācību kursus skolotājiem, kas pieder etniskajām/nacionālajām minoritātēm. Tikai tie skolotāji, kuri izcili pabeidza mācības, bija tiesīgi sākt darbu skolās.

4. Cik nacionālo minoritāšu grupu dzīvo Jūsu valstī? (Ja iespējams, norādiet to skaitu)

Saskaņā ar Tautas skaitīšanas datiem (2002. gads) etnisko minoritāšu grupas veido 16,2% no visu iedzīvotāju skaita. Šīs grupas ir: azerbaidžāņi (6,5%), armēņi (5,7%), krievi (1,5%), osetieši (0,9%), abhāzieši (0,1%), jezidi¹¹⁴ (0,4%), grieķi (0,3%), kisti¹¹⁵ (0,2%), ukraiņi (0,2%), kurdi (0,1%), ebreji (0,1%), aisori¹¹⁶ (0,1%).

Ir vairākas minoritātes, kuru populācija ir mazāka par 0,1% – vācieši, tatāri, baltkrievi, turki, poļi, čečeni, moldāvi, romi utt.

4.1. Cik nacionālo minoritāšu valodu tiek izmantots izglītības sistēmā?

Izglītības sistēmā tiek lietotas trīs minoritāšu valodas.

4.2. Kuras nacionālo minoritāšu valodas tiek izmantotas izglītības sistēmā?

¹¹⁴ Angļu valodā – Yezid.

¹¹⁵ Angļu valodā – Kist.

¹¹⁶ Angļu valodā – Assyrian.

Šīs valodas ir: azerbaidžāņu, armēņu un krievu.

4.3. Kādi ir kritēriji, lai skolās, kas tiek finansētas no valsts budžeta līdzekļiem, izveidotu speciālas izglītības programmas nacionālo minoritāšu valodā?

Lai ieviestu mācību programmu minoritāšu valodā, ir nepieciešams pieprasījums, kas ir saistīts ar konkrētā reģionā dzīvojošo minoritāšu pārstāvju skaitu.

4.4. Cik plaši nacionālo minoritāšu valodas tiek lietotas izglītības sistēmā?

Minoritāšu valodas tiek plaši izmantotas izglītības sistēmā. Gruzijas Izglītības un zinātnes ministrija ir izstrādājusi speciālu bilingvālās izglītības programmu. Tās ietvaros nacionālo minoritāšu valodas tiek izmantotas ne tikai dzimtās valodas apgūvē, bet arī mācoties citus priekšmetus un vienlaikus apgūstot arī gruzīņu valodu (skat. 2. punktu).

5. Vai valsts finansē izglītību minoritāšu valodā skolās? Ja daļēji, norādiet, kāda ir proporcija.

Valsts pilnībā finansē minoritāšu skolas.

6. Vai noslēguma pārbaudījumi minoritāšu skolēniem ir valsts valodā, vai ir iespējams izmantot minoritāšu valodu?

Noslēguma pārbaudījumi norit trīs minoritāšu valodās: azerbaidžāņu, armēņu un krievu.

3.8. Serbijas pieredze

1. Vai Jūsu valsts ir ratificējusi Vispārējo konvenciju par nacionālo minoritāšu aizsardzību? Vai minētā konvencija Jūsu valstī tika ratificēta ar atrunām un deklarācijām? Ja jā, lūdzu norādiet, kādām.

Serbija ir ratificējusi Konvenciju.

2. Vai normatīvais regulējums Jūsu valstī paredz bilingvālās izglītības sistēmas izveidi? Vai ir izstrādāti īpaši modeļi, lai veicinātu zināšanu apguvi minoritāšu un valsts valodā?

Normatīvais regulējums paredz vairākus izglītības veidus: bilingvālo izglītību, minoritāšu valodas izglītību un mācības izvēles priekšmetā „dzimtā/minoritāšu valoda” ar kultūras elementu.

Ja skolēns izvēlas izglītības modeli „minoritāšu valodas izglītība”, serbu valoda ir obligāts mācību priekšmets. Savukārt izvēles priekšmetu „dzimtā/minoritāšu valoda” var apgūt jebkurš students - gan minoritāšu grupas pārstāvis, gan citas minoritāšu grupas piederīgais.

3. Ja atbilde uz 2. jautājumu ir pozitīva, precizējiet, kā valsts sagatavo skolotājus mācībām valsts valodā?

Skolotājiem, kuri māca minoritāšu valodā, profesionālā līmenī ir jāpārvalda attiecīgā minoritātes valoda, savukārt pedagoģisko izglītību skolotāji var iegūt serbu valodā.

4. Cik nacionālo minoritāšu grupu dzīvo Jūsu valstī? (Ja iespējams, norādiet to skaitu)

Serbijā pavisam dzīvo 25 dažādas minoritāšu grupas, no kurām 19 ir izveidojušas savas nacionālās padomes. Minoritāšu nacionālā padome ir institūcija, kas reprezentē minoritātes un kuras kompetencē ir šādas jomas: izglītība, kultūra, mediji un oficiāla minoritātes valodas lietošana un rakstība.

4.1. Cik nacionālo minoritāšu valodu tiek izmantots izglītības sistēmā?

Izglītības sistēmā tiek izmantotas 11 valodas un divi dialekti.

4.2. Kuras nacionālo minoritāšu valodas tiek izmantotas izglītības sistēmā?

Izglītības sistēmā tiek izmantotas šādas valodas: ungāru, rumāņu, slovāku, rutēņu (*Ruthenian*), ukraiņu, maķedoniešu, bosniešu, albāņu, bulgāru, romu un horvātu. Tāpat izglītībā tiek izmantots vlača (*Vlach*) un bunjevakas (*Bunjevac*) dialekts.

4.3. Kādi ir kritēriji, lai skolās, kas tiek finansētas no valsts budžeta līdzekļiem, izveidotu speciālas izglītības programmas nacionālo minoritāšu valodā?

Vienīgais kritērijs, lai izveidotu izglītības programmu minoritāšu valodā konkrētā skolā, ir 15 skolēnu pieprasījums. Normatīvais regulējums ļauj izveidot izglītības programmu minoritāšu valodā, ja ir mazāk nekā 15 skolēnu pieprasījums, bet tādā gadījumā ir nepieciešama Izglītības ministrijas atļauja.

4.4. Cik plaši nacionālo minoritāšu valodas tiek lietotas izglītības sistēmā?

Minoritāšu valoda izglītības sistēmā tiek lietota vairākos veidos:

- a) dzimtās valodas un kultūras mācību stundās;
- b) citos humanitārajos vai eksaktajos mācību priekšmetos – vēsturē, mākslā, mūzikā, ķīmijā, bioloģijā un ģeogrāfijā;
- c) skolās, kurās izglītība tiek nodrošināta tikai nacionālo minoritāšu valodā.

5. Vai valsts finansē izglītību minoritāšu valodā skolās? Ja daļēji, norādiet, kāda ir proporcija.

Izglītība minoritāšu valodā valsts skolās tiek finansēta no valsts budžeta līdzekļiem.

6. Vai noslēguma pārbaudījumi minoritāšu skolēniem ir valsts valodā, vai ir iespējams izmantot minoritāšu valodu?

Skolēniem ir tiesības kārtot noslēguma pārbaudījumu tajā valodā, kurā ir apguvis mācību vielu.

Papildus Serbija vērš uzmanību uz labās prakses piemēriem attiecībā uz romu bērniem, lai tos mudinātu turpināt mācības vidusskolā. Pamatskolas noslēguma pārbaudījumos romu bērniem papildus tiek piešķirti 30 punkti, tādējādi viņus motivējot turpināt izglītību vidusskolā. Tāpat papildus pozitīvie nosacījumi romiem ir attiecībā uz augstāko izglītību, stipendijām, aizdevumiem utt.

3.9. Lietuvas pieredze

1. *Vai Jūsu valsts ir ratificējusi Vispārējo konvenciju par nacionālo minoritāšu aizsardzību? Vai minētā konvencija Jūsu valstī tika ratificēta ar atrunām un deklarācijām? Ja jā, lūdzu norādiet, kādām.*

Lietuva ratificēja Konvenciju 2000. gada 17. februārī. Tā stājās spēkā 2000. gada 1. jūlijā.

2. *Vai normatīvais regulējums Jūsu valstī paredz bilingvālās izglītības sistēmas izveidi? Vai ir izstrādāti īpaši modeļi, lai veicinātu zināšanu apguvi minoritāšu un valsts valodā?*

Izglītības likuma 30. pants noteic, ka vispārējās izglītības skolām un neformālās izglītības iestādēm ir jārada iespēja nacionālo minoritāšu pārstāvjiem kopt savu nacionālo, etnisko un lingvistisko identitāti, kā arī mācīties minoritāšu valodu, vēsturi un kultūru. Vispārējās izglītības skolās un neformālās izglītības iestādēs, kuru nolikums paredz minoritāšu valodas mācības, mācību process var notikt vai daži mācību priekšmeti var tikt pasniegti minoritāšu valodā. Šajās skolās lietuviešu valodas mācību apjomam ir jābūt vismaz tikpat lielam kā minoritāšu valodas mācībām.

Šajās skolās:

a) pirmsskolas izglītības programmā nevar būt mazāk par četrām stundām nedēļā veltītām lietuviešu valodas mācībām. Daļa no mācību priekšmetiem var būt lietuviešu valodā, ja to pieprasa vecāki (aizbildņi);

b) sākumskolas, pamatskolas un vidusskolas programmas tiek veidotas kā bilingvālās izglītības modeļi: mācības notiek minoritāšu valodā un lietuviešu valodā. Lietuviešu valoda sākumskolā tiek mācīta integrētā veidā, pamatskolā un vidusskolā lietuviešu valodā ir mācību priekšmeti, kas attiecas uz Lietuvas vēsturi un ģeogrāfiju, pasaules izpratni un pilsoņu tiesībām;

c) pārējie priekšmeti lietuviešu valodā sākumskolā, pamatskolā un vidusskolā var tikt mācīti, ja to pieprasa vecāki (aizbildņi).

3. *Ja atbilde uz 2. jautājumu ir pozitīva, precizējiet, kā valsts sagatavo skolotājus mācībām valsts valodā?*

Lietuvas augstākās izglītības iestādēs (universitātēs un koledžās) ir iespējams studēt pirmā līmeņa mācību programmās, kas sagatavo pasniedzējus pirmsskolas un vispārējās izglītības iestādēm, iegūstot bakalaura grādu pedagoģijā un specializējoties konkrētā mācību priekšmetā.

Lietuvas augstākās izglītības mācību iestāžu valoda ir lietuviešu valoda, jo visiem skolotājiem ir jābūt gataviem strādāt jebkurā izglītības iestādē Lietuvā, tādēļ ir jāzina oficiālā valsts valoda. Personas var iegūt baltkrievu, poļu, krievu, vācu filoloģijas bakalaura grādu un

pedagoga profesionālo kvalifikāciju (Viļņas Pedagoģijas universitātē), kurš nodrošina iespēju strādāt par skolotāju minoritāšu skolās.

Minoritāšu skolotāju mācība un sertifikācija mācībām minoritāšu valodā pirmsskolas un vispārējās izglītības mācību iestādēs tiek nodrošināta, pamatojoties uz vispārīgiem nosacījumiem, kas attiecas uz skolotāju mācību un profesionālās kvalifikācijas iegūšanu Lietuvā. Saskaņā ar starptautiskajiem sadarbības līgumiem skolotājiem ir iespēja papildināt kvalifikāciju ārvalstu augstākajās mācību iestādēs.

4. Cik nacionālo minoritāšu grupu dzīvo Jūsu valstī? (Ja iespējams, norādiet to skaitu)

Statistika par 2001. gadu

Tautība	Skaitis (tūkstošos)	Procents, salīdzinot ar kopējo rezidentu skaitu
Lietuvieši	2561,3	84,1
Krievi	176,9	5,8
Poļi	200,3	6,6
Balkrievi	36,2	1,2
Ukraiņi	16,4	0,5
Ebreji	3,1	0,1
Latvieši	2,0	0,1
Tartari	2,8	0,1
Vācieši	2,4	0,1
Romi	2,1	0,1
Citas tautības	6,9	0,2
Nav zināms	33,0	1,1

4.2. Kuras nacionālo minoritāšu valodas tiek izmantotas izglītības sistēmā?

2013/2014. mācību gadā 26,9 tūkstoši bērnu (7,5% no visa skolēnu skaita) mācās minoritāšu valodā (piemēram, krievu valodā mācās 4% skolēnu, poļu valodā – 3,3%).

Minoritāšu valodas tiek mācītas skolās, kurās mācības norit vienā valodā, bilingvālās izglītības skolās un skolās, kurās ir trīs mācību valodas. Vairākās skolās ir iespējams iegūt izglītību lietuviešu valodā, paralēli apgūstot dzimto valodu (piemēram, vācu un ebreju).

Mācību valodas skolās	Skolu skaits	Skolēnu skaits	Skolēnu skaits, kas mācās:					
			lietuviešu valodā	poļu valodā	krievu valodā	baltkrievu valodā	franču valodā	angļu valodā
Vispārējs skaits	1208	357477	330603	11888	14354	180	112	340
Tikai lietuviešu	1075	322513	322513					
Tikai poļu	54	8446		8446				
Tikai krievu	33	11837			11837			
Tikai baltkrievu	1	180				180		
Tikai franču	1	112					112	
Tikai angļu	1	196						196
Lietuviešu un poļu	11	2956	2080	876				
Lietuviešu un krievu	14	4039	3028		1011			
Krievu un poļu	9	3206		2208	998			
Lietuviešu un angļu	3	1971	1827					144
Lietuviešu, krievu un poļu	6	2021	1155	358	508			

Vienlaikus Lietuva norāda, ka pēdējos gados ir izveidota jauna sistēma, kas dod iespēju minoritāšu grupu bērniem apgūt dzimto valodu, ja skolā mācību programmas valoda ir cita, nevis bērna dzimtā. Tas nozīmē, ka persona, kas pieder pie nacionālo minoritāšu grupas, var apgūt savu dzimto valodu ne tikai skolās, kurās tradicionāli mācības norit poļu, krievu vai baltkrievu valodā, bet jebkurā lietuviešu skolā.

Vispārējās sākumskolas, pamatskolas un vidusskolas izglītības modeļa ietvaros pēc piecu skolēnu pieprasījuma un, ja attiecīgajā skolā ir konkrētas minoritātes skolotājs, var tikt izveidota speciāla programma, kas ļautu minoritāšu bērniem apgūt viņu dzimto valodu. Šī sistēma attiecas uz tām minoritātēm, kuras skaitliski nav lielas un kuras, lai saglabātu savu valodu un kultūru, līdz šim bērniem dzimtās valodas apguvi ir nodrošinājušas ar Svētdienas skolu palīdzību.

4.4. Cik plaši nacionālo minoritāšu valodas tiek lietotas izglītības sistēmā?

Izglītības likuma 30. pants noteic, ka vispārējās izglītības skolām un neformālās izglītības iestādēm ir jārada iespēja minoritāšu pārstāvjiem kopt savu nacionālo, etnisko un lingvistisko identitāti, kā arī mācīties minoritāšu valodu, vēsturi un kultūru. Vispārējās izglītības skolās un neformālās izglītības iestādēs, kuru nolikums to paredz, visas mācības vai dažus mācību priekšmetus var pasniegt minoritāšu valodā. Šajās skolās lietuviešu valodas mācību apjomam ir jābūt vismaz tikpat lielam kā minoritāšu valodas mācībām.

Vispārējās izglītības iestādēs, kurās mācību valoda ir kāda no minoritāšu valodām, mācību process notiek saskaņā ar valstī apstiprinātajām vispārējās izglītības programmām (sākumskolas, pamatskolas un vidusskolas), tādejādi skolēniem tiek nodrošināta vienāda izglītība visā Lietuvā. Tomēr šajās skolās lietuviešu valoda tiek mācīta papildus kā obligātais mācību priekšmets.

Ir izstrādātas un apstiprinātas vispārīgas baltkrievu, poļu, krievu un vācu programmas, kas kalpo kā palīglīdzekļi skolotājiem, lai izstrādātu individuālas programmas, pamatojoties uz bērnu vajadzībām.

5. Vai valsts finansē izglītību minoritāšu valodā skolās? Ja daļēji, norādiet, kāda ir proporcija.

Minoritāšu izglītība tiek finansēta no valsts budžeta līdzekļiem.

6. Vai noslēguma pārbaudījumi minoritāšu skolēniem ir valsts valodā, vai ir iespējams izmantot minoritāšu valodu?

Saskaņā ar izglītības un zinātnes ministra 2012. gada 31. decembra rīkojuma Nr. V-1771 „Par noslēguma pārbaudījumu organizēšanu un īstenošanu” 39. punktu noslēguma pārbaudījumi, izņemot pārbaudījumus minoritāšu valodā (baltkrievu, poļu, krievu un vācu) un svešvalodā (angļu, franču, krievu un vācu), notiek lietuviešu valodā. Jāpiebilst, ka mazāk lietotus terminus bioloģijā, ķīmijā, fizikā, ģeogrāfijā, informācijas tehnoloģijā, vēsturē un matemātikā pārbaudījumu laikā var arī paskaidrot krievu un poļu valodā.

3.10. Īrijas pieredze

1. *Vai Jūsu valsts ir ratificējusi Vispārējo konvenciju par nacionālo minoritāšu aizsardzību? Vai minētā konvencija Jūsu valstī tika ratificēta ar atrunām un deklarācijām? Ja jā, lūdzu norādiet, kādām.*

Konvencija tika ratificēta 1999. gada 7. maijā bez deklarācijām un atrunām. Konvencija stājās spēkā 1999. gada 1. septembrī.

2. *Vai normatīvais regulējums Jūsu valstī paredz bilingvālās izglītības sistēmas izveidi? Vai ir izstrādāti īpaši modeļi, lai veicinātu zināšanu apguvi minoritāšu un valsts valodā?*

Īrija ir bilingvāla valsts, kuras konstitūcijā īru valoda ir noteikta kā pirmā oficiālā valsts valoda un angļu valoda kā otrā.

Īrijā ir aptuveni 144 sākumskolas un 36 skolas, kurās mācības notiek īru valodā (sauktas *Gaelscoileanna*). Šīs skolas tiek uzskatītas par bilingvālām, jo mācību līdzekļi ir angļu valodā un sarunu valoda skolās ir gan angļu, gan īru.

Tāpat jebkuram skolēnam, kurš mācās no valsts budžeta finansētās angļu sākumskolās vai skolās, ir jāapgūst īru valoda. Skolēnu var atbrīvot no īru valodas mācībām tikai īpašos gadījumos, ja viņš ilgstošu laika periodu ir pavadījis ārzemēs vai tam ir mācīšanās traucējumi.

Viens no 1998. gada Izglītības likuma mērķiem bija nacionālās politikas īstenošana attiecībā uz bilingvālisma izplatību īru sabiedrībā, īpaši uzsverot lielāku īru valodas izmantošanu izglītības iestādēs un sabiedrībā kopumā. Šī mērķa sasniegšanā minētais likums paredzēja īpašu monitoringa mehānismu, lai izvērtētu izglītības procesa efektivitāti, attīstību, veicināšanu un lietošanu īru skolās.

Īrijas valdība 2010. gadā publicēja stratēģiju „20 gadu stratēģija īru valodai 2010. - 2030. gadam”. Viens no stratēģijas mērķiem ir nodrošināt augsta līmeņa īru valodas apguvi skolās visiem skolēniem, kuru vecāki (aizbildņi) tam piekrīt vai to pieprasa.

3. *Ja atbilde uz 2. jautājumu ir pozitīva, precizējiet, kā valsts sagatavo skolotājus mācībām valsts valodā?*

Sākumskolas skolotājiem ir jāizpilda Izglītības departamenta noteiktie kritēriji, t.i., šie skolotāji var mācīt ne tikai īru valodu, bet arī dažādus sākumskolas mācību priekšmetus īru valodā. Lai iegūtu pirmsskolas skolotāja kvalifikāciju, ir jānokārto pārbaudījums īru valodā un jāuzrāda sertifikāts par trīs nedēļu prakses iziešanu īru valodas populācijas apkaimē (*Gaeltacht*). Pamatskolu/vidusskolu (*post-primary schools*) skolotājiem nav nepieciešama kvalifikācija īru valodā, ja vien viņi nav darba tiesiskajās attiecībās ar īru skolu (*Gaeltacht*) vai skolu, kurā īru valoda ir mācību valoda.

Stratēģijā „20 gadu stratēģija īru valodai 2010. - 2030. gadam” kā prioritātes ir noteiktas skolotāju mācības, pirmsskolas un pamatskolas mācību programmu reformas un nodrošināšana ar skolotājiem, kuri var mācīt īru valodā.¹¹⁷

4. Cik nacionālo minoritāšu grupu dzīvo Jūsu valstī? (Ja iespējams, norādiet to skaitu)

Īru valodas lietotāji ir lielākā nacionālā minoritāte Īrijā, un saskaņā ar 2011. gada datiem personu skaits, kuri runāja īru valodā, bija 1 774 437.

Otra nacionālā minoritāte Īrijā ir romi, kuri veido 0,6% no visas populācijas (vai 29 573). Centrālais Statistikas birojs 2011. gadā publicēja datus par minoritātēm, kas dzīvo Īrijā.¹¹⁸

4.1. Cik nacionālo minoritāšu valodu tiek izmantots izglītības sistēmā?

Papildus īru valodai kā izvēles priekšmetu ir iespējams mācīties: antīko grieķu, arābu, franču, vācu, ebreju, itāļu, japāņu, spāņu un krievu valodu.

Ja skolēns atbilst noteiktiem kritērijiem¹¹⁹, pārbaudījumus var kārtot latviešu, lietuviešu, rumāņu, grieķu, somu, poļu, igauņu, slovāku, zviedru, čehu, bulgāru, ungāru, portugāļu, dāņu un holandiešu valodā.

4.2. Kuras nacionālo minoritāšu valodas tiek izmantotas izglītības sistēmā?

Izglītības un zinātnes ministrija veido pirmsskolu, pamatskolu un vidusskolu izglītības programmas, konsultējoties ar Nacionālo padomi mācību priekšmetu un novērtējumu izveidei. Stratēģiju izstrādes gaitā jautājumos, kas attiecas uz īru valodas izplatību un apguvi skolās, minētā padome sniedz ieteikumus Izglītības un zinātnes ministrijai.

6. Vai noslēguma pārbaudījumi minoritāšu skolēniem ir valsts valodā, vai ir iespējams izmantot minoritāšu valodu?

Skolēni, kuri iegūst izglītību Īrijas skolās, ir tiesīgi noslēguma pārbaudījumus kārtot īru vai angļu valodā. Skolēns, kurš noteiktos mācību priekšmetos rakstiskajā daļā atbild īru valodā, iegūst papildus punktus.

3.11. Horvātijas pieredze

1. Vai Jūsu valsts ir ratificējusi Vispārējo konvenciju par nacionālo minoritāšu aizsardzību? Vai minētā konvencija Jūsu valstī tika ratificēta ar atrunām un deklarācijām? Ja jā, lūdzu norādiet kādām.

Konvencija ir ratificēta, un tā stājās spēkā 1998. gadā.

¹¹⁷ Plašāk par atbalsta pasākumiem pirmsskolas un vidusskolas skolotājiem sk.: <http://www.teachingcouncil.ie/> [skatīts 6.01.2014.].

¹¹⁸ Plašāk sk.:

<http://www.cso.ie/en/statistics/population/personsusuallyresidentandpresentinthestateoncensusnightclassifiedbynationalityandagegroup/> [skatīts 6.01.2014.].

¹¹⁹ Kritēriji atsevišķi netika nodalīti.

2. *Vai normatīvais regulējums Jūsu valstī paredz bilingvālās izglītības sistēmas izveidi? Vai ir izstrādāti īpaši modeļi, lai veicinātu zināšanu apguvi minoritāšu un valsts valodā?*

Horvātijas konstitūcija, Nacionālo minoritāšu konstitucionālais likums (2002. gads) un Nacionālo minoritāšu valodu izglītības likums (2000. gads) noteic tiesības uz vienādu pieeju izglītībai visām Horvātijā dzīvojošo minoritāšu grupām. Saskaņā ar Pretdiskriminācijas likumu jebkura minoritāšu pārstāvju diskriminācijas forma vai segregācija ir aizliegta.

Minoritāšu pārstāvji var realizēt savas konstitūcijā noteiktās tiesības uz izglītību dzimtajā valodā ar trīs modeļu palīdzību. Visu modeļu un izglītības formu apguve ir iespējama Horvātijas vispārējās izglītības sistēmā:

1. Modelis A – minoritāšu klase;
2. Modelis B – bilingvālā klase;
3. Modelis C – kopjot valodu un kultūru.

Papildus: vasaras skola, ziemas skola (rutēņu (*Ruthenians*), ukraiņi, romi) un speciālas programmas, lai iekļautu romu skolēnus izglītības sistēmā.

Modelis A. Tajos reģionos, kuros minoritāšu pārstāvji veido relatīvi lielāko daļu no iedzīvotāju skaita un kuros ir pieprasījums, izveidotas atsevišķas minoritāšu skolas vai klases, kurās mācību valoda ir attiecīgā minoritāšu valoda, tomēr horvātu valoda ir obligātais mācību priekšmets. Modelis A tiek īstenots speciālās izglītības iestādēs, bet tāpat var tikt īstenots arī izglītības iestādēs ar horvātu valodu kā mācību valodu, izveidojot speciālas klases. Ja ir nepietiekams skolēnu skaits, lai izveidotu Modeli A, pēc vecāku pieprasījuma tiek veidotas atsevišķas klases, kurās bērni var apgūt minoritāšu kultūru, vēsturi un literatūru.

Modelis B paredz bilingvālo izglītību, attiecīgi nosakot, ka mācību valoda ir horvātu un minoritāšu valoda. Eksaktie mācību priekšmeti tiek mācīti horvātu valodā, bet humanitārie un nacionālie - attiecīgajā minoritāšu valodā. Šāda mācību forma tiek izmantota izglītības iestādēs ar horvātu valodu kā mācību valodu, kurās ir atsevišķas minoritāšu klases.

Modelis C paredz speciālu valodas un kultūras mācību programmu, kura tiek īstenota piecās mācību stundās nedēļā, saglabājot horvātu valodu kā galveno mācību procesa valodu. Programma ietver mācības dzimtajā valodā un literatūrā, minoritātes vēsturē, ģeogrāfijā, mūzikā un mākslā. Konkrēto mācību programmu apstiprina MoSES pēc minoritāšu grupas pārstāvju ieteikuma. Modeļa C ietvaros minoritāšu izglītības klases tiek veidotas kā fakultatīvās nodarbības.

Jāpiebilst, ka pēc Horvātijas sniegtajām ziņām, romu bērnu skaits izglītības sistēmā ir ļoti zems, lai arī zināms progress ir vērojams kopš „Romu iekļaušanas desmitgades darbības plāna 2005. - 2015. gadam” ieviešanas. Skolēnu skaits, kas neturpina mācības pamatskolā, joprojām ir liels, tikai aptuveni 25% romu skolēnu pabeidz pamatskolu. Visvairāk zemais izglītības līmenis

skar romu meitenes, jo tieši viņas visbiežāk nepabeidz mācības pamatskolā un vidusskolā. Vairākums romu meiteņu nepabeidz mācības laulību dēļ.

Tāpat ir bijuši vairāki minoritāšu segregācijas gadījumi, kad romu bērni tika ievietoti atsevišķās klasēs (lieta *Oršušs un citi pret Horvātiju*).

Tā kā minoritāšu izglītība ir atkarīga no romu biedrību iniciatīvas, līdz šim nav izveidota neviena klase, kurās notiktu romu valodas mācība. Tomēr lielākā problēma šādu klašu izveidei ir pietiekami kvalificētu romu skolotāju trūkums.

3. Ja atbilde uz 2. jautājumu ir pozitīva, precizējiet, kā valsts sagatavo skolotājus mācībām valodā?

Nepārtraukti notiek to skolotāju tālākizglītība, kuri māca minoritāšu valodā. Izglītības un skolotāju apmācību aģentūra nodrošina profesionālu izglītību skolotājiem, īpaši čehu, ungāru, serbu, itāļu un romu skolotājiem.

4. Cik nacionālo minoritāšu grupu dzīvo Jūsu valstī? (Ja iespējams, norādiet to skaitu)

Horvātijas konstitūcija noteic šādas minoritātes: serbi, čehi, slovāki, itāļi, ungāri, ebreji, vācieši, austrieši, ukraiņi un rutēņi (*Ruthenians*), kā arī citas etniskās minoritātes, kuras ir Horvātijas pilsoņi.

Papildus iepriekš minētajam kā minoritāšu kopienas ir atzītas vairākas etniskās grupas: albāņi, bosnieši, bulgāri, montenegrieši, maķedonieši, poļi, romi, rumāņi, slovēņi, turki, vlahi (*Vlahs*) un ebreji.

Horvātijas Republikā dzīvo aptuveni 4,3 miljoni iedzīvotāji. 2011. gada Tautas skaitīšanas rezultāti uzrādīja, ka 90,4% no iedzīvotājiem ir horvāti un 9,6% nacionālo minoritāšu pārstāvji: 186 633 jeb 4,36% serbi; 31 479 jeb 0,73% bosnieši; 17 807 jeb 0,42% itāļi; 17 513 jeb 0,41% albāņi; 16 975 jeb 0,40% romi; 14 048 jeb 0,33% ungāri; 10 517 vai 0,25% slovēņi; 9 641 jeb 0,22% čehi.

4.1. Cik nacionālo minoritāšu valodu tiek izmantots izglītības sistēmā?

Izglītības sistēmā tiek izmantotas piecas valodas.

4.2. Kuras nacionālo minoritāšu valodas tiek izmantotas izglītības sistēmā?

Tās ir itāļu, serbu, čehu, ungāru un ebreju valodas.

4.3. Kādi ir kritēriji, lai skolās, kas tiek finansētas no valsts budžeta līdzekļiem, izveidotu speciālas izglītības programmas nacionālo minoritāšu valodā?

Modeļu izveides ieviešana skolās ir atkarīga no minoritāšu pārstāvju pieprasījuma un minoritāšu klašu lieluma. Modelis A ir paredzēts lielākām minoritāšu skolēnu grupām, savukārt B un C attiecas uz tām minoritātēm, kuras konkrētā reģionā nav tik plaši izplatītas. Ikviens minoritātes pārstāvja lūgums attiecībā uz kāda modeļa ieviešanu tiek akceptēts, ja ir iespējams

nodrošināt atbilstoši kvalificētus skolotājus. Šāds priekšnosacījums tieši attiecas uz valodas un kultūras mācību priekšmetiem.

4.4. Cik plaši nacionālo minoritāšu valodas tiek lietotas izglītības sistēmā?

a) tikai dzimtās valodas mācības stundās;

Modelis A:

- minoritāšu valodu klases ar horvātu valodas mācībām;
- speciālas skolas vai speciālas minoritāšu klases vispārējās izglītības iestādēs;
- izmanto šādu minoritāšu bērnu izglītībā: itāļu, serbu, čehu, ungāru un ebreju.

b) dzimtās valodas un kultūras stundās;

Modelis B

- „bilingvālā” izglītība: zinātniskie mācību priekšmeti horvātu valodā, sociālie – minoritāšu valodā;

- īpašas minoritāšu klases vispārējās izglītības mācību iestādēs;
- šādu minoritāšu bērnu izglītībā: čehi, ungāri un serbi.

c) citos eksaktajos un humanitārajos mācību priekšmetos;

Modelis C

- saglabājot dzimtās valodas un kultūras mācību;
- minoritāšu valodas, literatūras, ģeogrāfijas, vēstures, mūzikas un mākslas klases;
- izmanto šādu minoritāšu bērnu izglītībā: albāņi, vācieši/ austrieši, maķedonieši, serbi, krievi, rutēņi (Ruthenians), slovāki, slovēņu, čehi, ukraiņi un ungāri.

d) minoritāšu skolās;

Horvātijā ir minoritāšu skolas ungāriem, čehiem, serbiem un itāļiem.

e) valstī nav iespējams mācīties minoritāšu valodā valsts finansētajās skolās, bet ir iespējams mācīties minoritāšu speciālajās skolās/ institūtos/ valodu centros.

Izglītības iestādes, kurās mācību valoda ir minoritāšu valoda, var tikt finansētas no valsts budžeta, kā arī no fizisko vai juridisko personu līdzekļiem, izveidojot privātskolas. Privātās minoritāšu skolas ir izveidojušas un uztur ebreju reliģiskā kopiena Zagrebā, musulmaņu reliģiskā kopiena Zagrebā, serbu minoritāšu kopiena Zagrebā, ungāru minoritāšu kopiena Osijekā (*Osijek*) un itāļu minoritāšu kopiena Istrijā (*Istria*).

Papildus obligātajiem mācību priekšmetiem minoritāšu skolās ir plašākas mācību programmas, lai aizsargātu un veicinātu minoritāšu identitāti, ieskaitot kultūras, dzimtās valodas, ģeogrāfijas, vēstures un literatūras mācību. Minoritāšu mācību programmu saturu apstiprina Izglītības, zinātnes un sporta ministrija, pamatojoties uz Minoritāšu biroja priekšlikumiem.

5. Vai valsts finansē izglītību minoritāšu valodā skolās? Ja daļēji, norādiet, kāda ir proporcija.

Izglītības, zinātnes un sporta ministrija daļēji finansē vispārējās izglītības sistēmu, sākot no bērnudārza.

6. Vai noslēguma pārbaudījumi minoritāšu skolēniem ir valsts valodā, vai ir iespējams izmantot minoritāšu valodu?

Noslēguma pārbaudījumi ir trīs minoritāšu valodās – serbu, ungāru un itāļu. Noslēguma pārbaudījumu ietvaros skolēni kārto eksāmenu horvātu valodā, minoritāšu valodā un kā trešo var izvēlēties matemātiku vai svešvalodu.

3.12. Igaunijas pieredze

1. Vai Jūsu valsts ir ratificējusi Vispārējo konvenciju par nacionālo minoritāšu aizsardzību? Vai minētā konvencija Jūsu valstī tika ratificēta ar atrunām un deklarācijām? Ja jā, lūdzu norādīt, kādām.

Konvencija ir ratificēta ar deklarāciju, kuras ietvaros Igaunija ar terminu „minoritāte” saprot tos Igaunijas pilsoņus:

- kuru rezidences vieta ir Igaunijā;
- kuriem ir ilgstošas, ciešas un noturīgas saites ar Igauniju;
- kuri atšķiras no igauņiem etniskās piederības, kultūras, reliģijas vai valodas dēļ;
- kuri ir motivēti saglabāt savas kultūras tradīcijas, reliģiju vai valodu, pamatojoties uz kopējo identitāti.

2. Vai normatīvais regulējums Jūsu valstī paredz bilingvālās izglītības sistēmas izveidi? Vai ir izstrādāti īpaši modeļi, lai veicinātu zināšanu apguvi minoritāšu un valsts valodā?

Pamatskolās mācību valoda ir igauņu. Tomēr pašvaldību pamatskolās vai atsevišķās klasēs mācību valoda var būt cita, saskaņā ar pašvaldības domes lēmumu, kas ir pamatots ar skolas pilnvaroto pārstāvju padomes ierosinājumu. Valsts pamatskolās vai konkrētās klasēs mācību valoda var būt cita, nevis igauņu, ja Izglītības un zinātnes ministrija to ir akceptējusi.

Vidusskolās mācību valoda arī ir igauņu. Tomēr pašvaldību vidusskolās vai konkrētās klasēs mācību valoda var būt cita. Šādos gadījumos atļauju izmantot citu mācību valodu piešķir Igaunijas Republikas valdība, pamatojoties uz pašvaldību domes priekšlikumu. Savukārt skolas pilnvaroto pārstāvju padome iesniedz šādu priekšlikumu pašvaldības domei kā skolas attīstības plāna sastāvdaļu.

Igaunijas izglītības sistēmā termins „bilingvālā izglītība” netiek lietots tādā pašā izpratnē kā Latvijā. Igaunijā klasē kā mācību valoda tiek lietota tikai viena valoda, vienlaikus nelietojot divas valodas. Visbiežāk izmantojamā metode ir satura un valodas integrēta apguve (CLIL), kas

tiek izmantota visās skolās, kurās mācību valoda ir krievu. Tāpat arī valodas imersijas (iegremdēšanas) metode līdz šim ir bijusi veiksmīga.

4. Cik nacionālo minoritāšu grupu dzīvo Jūsu valstī? (Ja iespējams, norādiet to skaitu)

Igaunijā dzīvo vairāk nekā 100 minoritāšu grupu.¹²⁰

4.1. Cik nacionālo minoritāšu valodu tiek izmantots izglītības sistēmā?

Dažās pamatskolās mācību valoda ir krievu un somu. IB¹²¹ un Eiropas skolā mācību valoda ir angļu.

Papildus valsts finansē minoritāšu svētdienas skolas (2013./2014. gadā tiek finansētas 25 skolas, kurās mācības notiek 10 dažādās valodās).

4.2. Kuras nacionālo minoritāšu valodas tiek izmantotas izglītības sistēmā?

Krievu, somu un angļu.

4.3. Kādi ir kritēriji, lai skolās, kas tiek finansētas no valsts budžeta līdzekļiem, izveidotu speciālas izglītības programmas nacionālo minoritāšu valodā?

Skola organizē dzimtās valodas un kultūras stundas pamatskolas skolēniem, kuru dzimtā valoda nav izglītības iestādes mācību valoda vai kuri mājās komunicē citā valodā kā izglītības iestādes mācību valoda un šī valoda ir dzimtā valoda vismaz vienam no vecākiem. Valodas un kultūras stundas tiek organizētas ne mazāk kā 10 vienas minoritātes skolēniem.

4.4. Cik plaši nacionālo minoritāšu valodas tiek lietotas izglītības sistēmā?

a) tikai dzimtās valodas mācību stundās;

Aptuveni 15% pamatskolu skolēni mācās skolās, kuru mācību valoda ir krievu. Tikai vienā pamatskolā (ar 35 skolēniem) somu valoda ir mācību valoda.

b) dzimtās valodas un kultūras mācību stundās;

Divās skolās ir ukraiņu klases, un ir 25 svētdienas skolas ar 10 dažādām valodām.

c) skolās, kurās izglītība tiek nodrošināta tikai nacionālo minoritāšu valodā;

Pamatskolas, kurās mācību valoda ir krievu (apmēram 15% no visām skolām), kā arī viena skola ar somu valodu kā mācību valodu.

d) cita veida sistēma (lūdzu norādiet, kāda).

Minoritāšu svētdienas skolas (valodas un kultūras mācības vienu reizi nedēļā).

5. Vai valsts finansē izglītību minoritāšu valodā skolās? Ja daļēji, norādiet, kāda ir proporcija.

Minoritāšu skolas, kurās mācību valoda ir krievu, tiek pilnībā finansētas no valsts budžeta līdzekļiem. Arī svētdienas skolas saņem līdzekļus no valsts budžeta.

¹²⁰ Plašāka informācija ir pieejama Kultūras ministrijas interneta vietnē. Pieejams: <http://www.kul.ee/index.php?path=0x1377x1496> [skatīts 6.01.2014.].

¹²¹ *International Baccalaureate.*

6. *Vai noslēguma pārbaudījumi minoritāšu skolēniem ir valsts valodā, vai ir iespējams izmantot minoritāšu valodu?*

Pamatskolu skolēni var izvēlēties kādu valodu – igauņu vai krievu – lietot noslēguma pārbaudījumos.

3.13. Norvēģijas pieredze

1. Vai Jūsu valsts ir ratificējusi Vispārējo konvenciju par nacionālo minoritāšu aizsardzību? Vai minētā konvencija Jūsu valstī tika ratificēta ar atrunām un deklarācijām? Ja jā, lūdzu norādīt, kādām.

Norvēģija Konvenciju bez rezolūcijām ir ratificējusi 1999. gadā. Norvēģijā ir piecas minoritātes: romi, romāņi/tateri (*Romani people/ tater*), somi (*Forest Finns*), ebreji un kveni (*kven*)/Norvēģijas somi (somu izcelsmes piederīgie, kuri dzīvo Norvēģijas ziemeļos).

Sāmi Norvēģijā tiek uzskatīti par minoritāti starptautisko tiesību izpratnē. Tomēr Sāmu parlaments ir pasludinājis, ka Konvencija neattiecas uz sāmiem, jo tiem ir plašākas politiskās un juridiskās tiesības, nekā Konvencijā paredzēts. Līdz ar to, respektējot sāmu viedokli, sāmi netiek uzskatīti par minoritāti Konvencijas izpratnē.¹²²

2. Vai normatīvais regulējums Jūsu valstī paredz bilingvālās izglītības sistēmas izveidi? Vai ir izstrādāti īpaši modeļi, lai veicinātu zināšanu apguvi minoritāšu un valsts valodā?

Izglītības likuma 2. – 8. pants noteic, ka „sākumskolas un pamatskolas skolēniem, kuru dzimtajā valodā nav norvēģu vai sāmu, ir tiesības uz piemērotu izglītību norvēģu valodā, kamēr šie skolēni var iekļauties Norvēģijas izglītības sistēmā. Ja nepieciešams, šie skolēni var saņemt izglītību dzimtajā valodā, bilingvālā mācību priekšmetā vai abos”.

Dzimtās valodas mācību programma minoritātēm var tikt izmantota sākumskolā, pamatskolā, vidusskolā un tālākizglītībā. Šīs mācību programmas un norvēģu valodas pamatu mācību programmas mērķis ir veicināt piemērotas izglītības apguvi saskaņā ar Izglītības likumu.

Visi Norvēģijas skolēni saskaņā ar Zinību veicināšanas reformu iegūst informāciju par minoritātēm, viņu kultūru un tradīcijām. Šo mācību stundu mērķi ir noteikti valsts apstiprinātajā izglītības programmā. Tomēr skolotāji izvēlas, kādu metodi un izglītības modeli īstenot.

Norvēģijas Izglītības un apmācību direktorāts pašlaik izstrādā informatīvo materiālu skolām un bērnudārziem par piecām nacionālajām minoritātēm Norvēģijā, ieskaitot romus.

¹²² Konvencijas īstenošana Norvēģijā. Pieejams: www.regjeringen.no/upload/FAD/Vedlegg/SAMI/Minoritetssprakpakten_norges_5_rapport_EN.pdf www.regjeringen.no/upload/FAD/Vedlegg/SAMI/Rammekonvensjon_tredje_rapportering_eng.pdf [skatīts 6.01.2014.].

3. Ja atbilde uz 2. jautājumu ir pozitīva, precizējiet, kā valsts sagatavo skolotājus mācībām valsts valodā?

Papildus minoritāšu valodām līdz zināmam līmenim skolotājuursos māca arī kvenu/somu valodu.

4. Cik nacionālo minoritāšu grupu dzīvo Jūsu valstī? (Ja iespējams, norādiet to skaitu)

Norvēģijā ir piecas minoritātes: romi, romāņi/tateri (*Romani people/ tater*), somi (*Forest Finns*), ebreji un kveni (*kven*)/Norvēģijas somi (somu izcelsmes piederīgie, kuri dzīvo Norvēģijas ziemeļos), kā arī sāmi (vairāk informācijas 1. jautājumā).

4.1. Cik nacionālo minoritāšu valodu tiek izmantots izglītības sistēmā?

Izglītības sistēmā – papildus sāmu valodai – tiek lietotas arī kvenu (*Kven*)/somu, romāņu un romu valodas.

4.2. Kuras nacionālo minoritāšu valodas tiek izmantotas izglītības sistēmā?

Saskaņā ar Izglītības likuma 2. – 7. Paragrāfu, „ja vismaz trīs kvenu (*Kven*)/somu izcelsmes skolēni apmeklē sākumskolu un pamatskolu Tromsā (*Troms*) un Finmarkā (*Finnmark*), skolēniem ir tiesības saņemt paskaidrojumus somu valodā. Izglītības saturs un izglītības ieguvei nepieciešamais laika periods ir noteikts šī likuma 2–2 un 2–3 nodaļās.”

Saskaņā ar sākumskolu un pamatskolu izglītības statistikas datiem 2013./2014. mācību gadā divi skolēni iegūst dzimtās valodas mācību romāņu valodā, divi iegūst dzimtās valodas un bilingvālo izglītību romāņu valodā un trīs – romu valodā, viens skolēns – bilingvālo izglītību romāņu valodā un viens romu valodā, vēl četri skolēni iegūst izglītību romāņu valodā un viens romu valodā.

4.3. Kādi ir kritēriji, lai skolās, kas tiek finansētas no valsts budžeta līdzekļiem, izveidotu speciālas izglītības programmas nacionālo minoritāšu valodā?

Dzimtās valodas apguvei skat. 2. jautājumā daļu par Izglītības likuma 2. – 8. paragrāfu. Kvenu (*Kven*)/somu bērnu gadījumā skat. 4.2. jautājumu par Izglītības likuma 2. – 7. paragrāfa piemērošanu.

4.4. Cik plaši nacionālo minoritāšu valodas tiek lietotas izglītības sistēmā?

a) tikai dzimtās valodas mācību stundās;

Šajā mācību gadā 594 skolēni apgūst somu valodu kā otro valodu, šo skolēnu vidū ir arī daži, kas mācās kvenu (*Kven*) valodu, bet precīzas statistikas par šo skolēnu skaitu nav. Attiecībā uz citu valodu apguvi skat. atbildes 4.2. jautājumam.

b) dzimtās valodas un kultūras mācību stundās;

Kultūras stundas ir daļa no dzimtās valodas stundām. Kā tas ir norādīts 2. jautājumā, visiem Norvēģijas skolēniem saskaņā ar Zinību veicināšanas reformu ir jāmacās par

minoritātēm, to kultūru un tradīcijām. Šo mācību stundu mērķi ir apstiprināti valsts izglītības programmā.

c) citos humanitārajos vai eksaktajos mācību priekšmetos (lūdzu, norādiet, kuros).

Šie mācību priekšmeti tiek mācīti norvēģu valodā.

d) skolās, kurās izglītība tiek nodrošināta tikai nacionālo minoritāšu valodā

Norvēģijā nav skolu, kurās mācību valoda būtu tikai kāda minoritāšu valoda.

e) valstī nav iespējams mācīties minoritāšu valodā valsts finansētajās skolās, bet ir iespējams mācīties minoritāšu speciālajās skolās/institūtos/valodu centros.

Saskaņā ar Izglītības likuma 8. – 1. paragrāfu „sākumskolu un pamatskolu skolēniem ir tiesības iegūt izglītību tajā izglītības iestādē, kura atrodas vistuvāk dzīvesvietai.” Ja skolēniem ir nepieciešama izglītība minoritāšu valodā, saskaņā ar Izglītības likuma 2. – 8. paragrāfu to nodrošina skolēna dzīvesvietai tuvākajā skolā. Norvēģijā nav speciālas skolas vai privātskolas, kurās mācību valoda ir minoritāšu valoda.

5. Vai valsts finansē izglītību minoritāšu valodā skolās? Ja daļēji, norādiet, kāda ir proporcija.

Valsts nodrošina bezmaksas izglītību un piešķir pašvaldībām papildu finansējumu, lai nodrošinātu somu/kvenu valodas kā otrās valodas mācību. Tāpat valsts piešķir finansējumu romu valodas apguvei.

6. Vai noslēguma pārbaudījumi minoritāšu skolēniem ir valsts valodā, vai ir iespējams izmantot minoritāšu valodu?

Visi noslēguma pārbaudījumi ir norvēģu vai sāmu valodā, un nav iespējams tos kārtot kādā no minoritāšu valodām.

3.14. Polijas pieredze

1. Vai Jūsu valsts ir ratificējusi Vispārējo konvenciju par nacionālo minoritāšu aizsardzību? Vai minētā konvencija Jūsu valstī tika ratificēta ar atrunām un deklarācijām? Ja jā, lūdzu norādiet, kādām.

Polija ir ratificējusi Konvenciju 2000. gadā ar deklarāciju par interpretāciju: „Ņemot vērā to, ka Konvencijā nav definēts termins „minoritāte”, Polijas Republika noteic, ka Polijā ar terminu „minoritāte” tiek saprasti tie nacionālo minoritāšu grupu piederīgie, kuru rezidence ir Polijas Republikas teritorijā un kuri ir Polijas pilsoņi. Polijas Republika piemēro Konvencijas 18. pantu, saskaņā ar kuru Polija aizsargā tās teritorijā mītošās minoritātes un citās valstīs mītošos poļus, un to kopienas.”

2. *Vai normatīvais regulējums Jūsu valstī paredz bilingvālās izglītības sistēmas izveidi? Vai ir izstrādāti īpaši modeļi, lai veicinātu zināšanu apguvi minoritāšu un valsts valodā?*

Izglītības sistēmas likums un ar to saistītie normatīvie akti regulē jautājumus, kas skar nacionālās minoritātes un citas etnisko minoritāšu grupas. Administrācijas un digitalizācijas ministrijas kompetencē ir jautājumi, kas skar nacionālo minoritāšu un etnisko grupu kultūras identitātes aizsardzību, saglabāšanu un attīstību, kā arī reģionālo valodu saglabāšanu un attīstību.

3. *Ja atbilde uz 2. jautājumu ir pozitīva, precizējiet, kā valsts sagatavo skolotājus mācībām valsts valodā?*

Skolotāju izglītību mācībām skolā oficiālajās valodās nodrošina Skolotāju Izglītības centrs, kurš specializējas sadarbības tīkla izveidē un skolotāju un skolu direktoru izglītībā. Vienlaikus kursus skolotājiem nodrošina arī Mācību traucējumu dienests un pedagoģiskās bibliotēkas.

4. *Cik nacionālo minoritāšu grupu dzīvo Jūsu valstī? (Ja iespējams, norādiet to skaitu)*

Polijā ir deviņas nacionālo minoritāšu grupas: vācieši, baltkrievi, ukraiņi, krievi, lietuvieši, slovāki, ebreji, armēņi un čehi, kā arī četras etniskās minoritāšu grupas: romi, lemki (*Lemki*), karaiti (*Karaites*) un tatāri. Likums noteic kašubiešu (*Kashubian*) valodai kā reģionālajai valodai tādas pašas tiesības kā nacionālo minoritāšu valodām.

4.1. *Cik nacionālo minoritāšu valodu tiek izmantots izglītības sistēmā?*

Izglītības sistēmā tiek lietotas astoņas minoritāšu valodas un viena reģionālā valoda.

4.2. *Kuras nacionālo minoritāšu valodas tiek izmantotas izglītības sistēmā?*

Baltkrievu, vācu, lemku (*Lemki*), lietuviešu, slovāku, ukraiņu, armēņu, ebreju un kašubiešu valodas.

4.3. *Kādi ir kritēriji, lai skolās, kas tiek finansētas no valsts budžeta līdzekļiem, izveidotu speciālas izglītības programmas nacionālo minoritāšu valodā?*

Valsts skolas nodrošina skolēniem iespēju saglabāt viņu nacionālo, etnisko, valodas un reliģisko identitāti, īpaši dzimtās valodas, vēstures un kultūras mācībās. Tāpat tiek nodrošinātas ģeogrāfijas stundas par minoritāšu izcelsmes valsti, mākslas klases vai citi papildu mācību priekšmeti. Minēto mācību forma tiek veidota, pamatojoties uz skolēnu vecāku (likumisko aizbildņu) rakstisku pieprasījumu.

Klases tiek veidotas, ja izglītības iestāde ir saņēmusi nepieciešamo pieprasījumu skaitu. Attiecīgi bērnudārzā atsevišķas minoritāšu programmas tiek veidotas, ja ir septiņu bērnu vecāku pieprasījums, sākumskolā un pamatskolās – arī vismaz septiņi pieprasījumi, bet vidusskolā - 14. Ja skolēnu skaits ir mazāks nekā nepieciešams, ir iespējams minoritāšu valodas mācību veidot kā starpklašu vienības (apvienojot vienā klasē viena līmeņa minoritāšu valodas pratējus).

4.4. *Cik plaši nacionālo minoritāšu valodas tiek lietotas izglītības sistēmā?*

Minoritāšu valodas izglītības procesā tiek lietotas:

- minoritāšu vai reģionālo valodu stundās;
- vēstures un kultūras stundās;
- ģeogrāfijas stundās par minoritāšu izcelsmes valsti; mākslas stundās vai citās papildu valodas stundās.

5. *Vai valsts finansē izglītību minoritāšu valodā skolās? Ja daļēji, norādiet, kāda ir proporcija.*

Nacionālo un etnisko minoritāšu izglītība tiek finansēta no valsts budžeta līdzekļiem.

6. *Vai noslēguma pārbaudījumi minoritāšu skolēniem ir valsts valodā, vai ir iespējams izmantot minoritāšu valodu?*

Studenti, kuri mācās klasēs ar minoritāšu valodu kā mācību valodu, tajā var kārtot centralizētos noslēguma pārbaudījumus (pēc sākumskolas un ģimnāzijas), ja viņu vecāki (aizbildņi) ir saskaņojuši šādu darbību ar skolu direktoriem. Minoritāšu skolu absolventi neatkarīgi no mācību procesa organizēšanas veida kārtā noslēguma pārbaudījumus attiecīgajā minoritātes valodā gan rakstiski, gan mutiski.

3.15. Armēnijas pieredze

1. *Vai Jūsu valsts ir ratificējusi Vispārējo konvenciju par nacionālo minoritāšu aizsardzību? Vai minētā konvencija Jūsu valstī tika ratificēta ar atrunām un deklarācijām? Ja jā, lūdz norādiet, kādām.*

Armēnija ir ratificējusi Konvenciju 1998. gada 20. jūlijā bez atrunām.

2. *Vai normatīvais regulējums Jūsu valstī paredz bilingvālās izglītības sistēmas izveidi? Vai ir izstrādāti īpaši modeļi, lai veicinātu zināšanu apguvi minoritāšu un valsts valodā?*

Saskaņā ar 1993. gada 20. marta Valodas likumu armēņu valoda ir oficiālā valoda Armēnijā, tomēr nacionālajām minoritātēm ir tiesības lietot to dzimtās valodas. Minētais likums arī noteic, ka nacionālo minoritāšu kopienās vispārējā izglītība var tikt nodrošināta minoritāšu valodā no valsts budžeta līdzekļiem, vienlaikus nodrošinot armēņu valodas obligātās mācības.

Arī 2009. gada 10. jūlija Vispārējās izglītības likuma 4.10. pants paredz vispārējās izglītības nodrošināšanu minoritāšu valodā ar armēņu valodu kā obligāto mācību priekšmetu.

Valsts prezidenta kancelejas padotībā ir izveidota Etnisko Minoritāšu koordinācijas padome, kuras kompetencē ir informēšana par minoritāšu valodu zināšanām, kā arī problēmu identificēšana saistībā ar minoritāšu kultūru un valodu.

3. *Ja atbilde uz 2. jautājumu ir pozitīva, precizējiet, kā valsts sagatavo skolotājus mācībām valsts valodā?*

Izglītības un zinātnes ministrijas padotības iestāde Nacionālais Izglītības institūts nodrošina minoritāšu skolotāju regulāras mācības, lai tie varētu mācīt valsts valodā tikpat labā līmenī kā minoritāšu valodā.

4. Cik nacionālo minoritāšu grupu dzīvo Jūsu valstī? (Ja iespējams, norādiet to skaitu)

Armēnijā pavisam ir atzīstas 11 minoritāšu kopienas: *Yezidies*, krievi, aisori (*Assyrians*), kurdi, ukraiņi, baltkrievi, poļi, grieķi, gruzīni, ebreji un vācieši.

Saskaņā ar 2011. gada Tautas skaitīšanas datiem kopējais iedzīvotāju skaits Armēnijā ir 2 773 266, no kuriem: 2 721 414 armēņi; 31 600 *Yezidies*; 11 179 krievi; 2528 aisori; 1894 kurdi; 1137 ukraiņi; 849 grieķi; 593 gruzīni; 447 irānieši; 1533 citi; 92 atteicās sniegt atbildi.

4.1. Cik nacionālo minoritāšu valodu tiek izmantots izglītības sistēmā?

Armēnijā ir 102 nacionālo minoritāšu skolas/klases.

4.2. Kuras nacionālo minoritāšu valodas tiek izmantotas izglītības sistēmā?

Saskaņā ar Vispārējās Izglītības likuma 4.9. un 4.10. pantu vispārējā izglītība Armēnijā tiek nodrošināta armēņu valodā, izņemot Valodas likumā noteiktos gadījumus. Nacionālo minoritāšu izglītība Armēnijā tiek organizēta to dzimtajā valodā, nodrošinot obligātu armēņu valodas mācību.

4.3. Kādi ir kritēriji, lai skolās, kas tiek finansētas no valsts budžeta līdzekļiem, izveidotu speciālas izglītības programmas nacionālo minoritāšu valodā?

Izglītības un zinātnes ministrija ir apstiprinājusi Izglītības parauga plānu nacionālo minoritāšu skolām un klasēm, kurš ir izstrādāts kā vadlīnijas, lai organizētu mācības minētajās skolās. Klasēm, kas ir izveidotas saskaņā ar Izglītības parauga plānu, tiek sagatavotas mācību programmas un izstrādāti mācību līdzekļi (mācību grāmatas utt.). Mācību programmas un mācību līdzekļus apstiprina ar Izglītības un zinātnes ministrijas rīkojumu.

4.4. Cik plaši nacionālo minoritāšu valodas tiek lietotas izglītības sistēmā?

Armēnijā minoritāšu valodas tiek lietotas:

- a) tikai dzimtajās valodas mācību stundās;
- b) skolās, kurās izglītība tiek nodrošināta tikai nacionālo minoritāšu valodā, piemēram, krievu skolās, kurās mācību valoda ir krievu.

5. Vai valsts finansē izglītību minoritāšu valodā skolās? Ja daļēji, norādiet, kāda ir proporcija.

Minoritāšu skolas un klases tiek pilnībā finansētas no valsts budžeta līdzekļiem.

6. Vai noslēguma pārbaudījumi minoritāšu skolēniem ir valsts valodā, vai ir iespējams izmantot minoritāšu valodu?

Šādas problēmas parasti rodas ar skolēniem, kas atgriežas Armēnijā no Krievijas Federācijas. Zināšanu novērtēšanas centrs, pamatojoties uz konkrētas skolas pieprasījumu, nodrošina valsts noslēguma pārbaudījuma tekstu tulkošanu.

3.16. Ukrainas pieredze

1. Vai Jūsu valsts ir ratificējusi Vispārējo konvenciju par nacionālo minoritāšu aizsardzību? Vai minētā konvencija Jūsu valstī tika ratificēta ar atrunām un deklarācijām? Ja jā, lūdzu norādiet, kādām.

Saskaņā ar likumu „Par Vispārējo konvenciju par nacionālo minoritāšu aizsardzību ratifikāciju” (reģistrācijas numurs 703/97-BP) Ukrainas parlaments (*Verkhovna Rada*) ratificēja Konvenciju 1997. gada 9. decembrī, un tā stājās spēkā 1998. gada 1. maijā. Minētais likums nenoteic atrunas.

Tāpat Ukraina ir ratificējusi Eiropas reģionālo vai minoritāšu valodu hartu (2003. gada 15. maijs). Minētajai hartai Ukraina ir pievienojusies ar atrunām. Tādejādi minoritāšu tiesības iegūt pirmsskolas, pamatskolas, vidusskolas un profesionālo, un aroda izglītību dzimtajā valodā var nodrošināt, ja ir pietiekams pieprasījums. Augstākās izglītības un pieaugušo izglītības jomā valstij ir pienākums atbalstīt minoritāšu valodu kā atsevišķu mācību priekšmetu apguvi.

2. Vai normatīvais regulējums Jūsu valstī paredz bilingvālās izglītības sistēmas izveidi? Vai ir izstrādāti īpaši modeļi, lai veicinātu zināšanu apguvi minoritāšu un valsts valodā?

Papildus abiem iepriekšminētajiem starptautiskajiem tiesību aktiem, kuri saskaņā ar Ukrainas konstitūcijas 9. pantu ir nacionālo normatīvo aktu sastāvdaļa, Ukrainas konstitūcijas 53. pants garantē personām, kuras pieder pie nacionālajām minoritātēm, saņemt izglītību viņu dzimtajā valodā vai studēt viņu dzimto valodu valsts un pašvaldību izglītības iestādēs vai nacionālo kultūru biedrībās.

Līdzīgas tiesības paredz likuma „Par nacionālajām minoritātēm Ukrainā” 6. pants.

Likumi „Par izglītību” (7. pants), „Par pirmsskolas izglītību” (10. pants), „Par vidējo izglītību” (7. pants), „Par augstāko izglītību” (5. pants) un „Par ārpuskolas izglītību” (7. pants) paredz, ka mācību valoda var tikt noteikta saskaņā ar likumu „Par valsts valodas politikas pamatiem”, kurš stājās spēkā 2012. gada 10. augustā.

Likuma „Par valsts valodas politikas pamatiem” 20. pants noteic, ka ikvienam Ukrainas pilsonim ir tiesības izvēlēties izglītības valodu, – vai tā ir valsts oficiālā, reģionālā vai minoritāšu valoda. Valstij ir pienākums nodrošināt šo tiesību īstenošanu valsts un pašvaldību pirmsskolās, vidusskolās, interešu izglītības mācību iestādēs, tehniskajās un arodskolās, un augstākās izglītības mācību iestādēs.

Saskaņā ar normatīvajiem aktiem izglītības iestādēm ir jānodrošina iespēja iegūt izglītību konkrētā valodā, pamatojoties uz skolēnu un/vai viņu vecāku rakstisku pieprasījumu, un tādejādi nosakot izglītības valodu izglītības iestādē vai arī izveidojot atsevišķas klases vai grupas, kurās mācību valoda ir savādāka nekā pārējā izglītības iestādē.

Lai arī bilingvālā izglītība netiek tieši regulēta normatīvajos aktos, kuri galvenokārt paredz izglītības nodrošināšanu reģionālajās vai minoritāšu valodās, Izglītības un zinātnes ministrijas ieskatā, bilingvālā izglītība tiek uzskatīta par daļu no izglītības sistēmas. Ministrija ir izdevusi vienu lēmumu un vairākus izskaidrojošus normatīvos aktus, kas īpaši atrunā jautājumus par bilingvālo izglītību, piemēram, Izglītības un zinātnes ministrijas rīkojums „Par specializēto programmu attiecībā uz ukraiņu valodas apguves uzlabošanu minoritāšu vidējās izglītības mācību iestādēs (Nr. 461, 2008. gada 26. maijs); Izglītības un zinātnes ministrijas vēstule „Rekomendācijas mācību personālam attiecībā uz bilingvālo izglītību konkrētos mācību priekšmetos minoritāšu vidējās izglītības mācību iestādēs” (2009. gada 28. augusts Nr. 1/9-581).

3. Ja atbilde uz 2. jautājumu ir pozitīva, precizējiet, kā valsts sagatavo skolotājus mācībām valsts valodā?

Pamatojoties uz likuma „Par nacionālajām minoritātēm Ukrainā” 7. pantu valstij ir uzlikts pienākums nodrošināt minoritāšu skolotāju un skolotāju minoritāšu skolās/klasēs izglītību. Papildus arī likuma „Par valsts valodas politikas pamatiem” 20. pants paredz līdzīgu normatīvo regulējumu, nosakot, ka valstij ir jānodrošina mācību personāla sagatavošana izglītības iestādēm ar minoritāšu vai reģionālo valodu kā mācību valodu.

Mācību personāla izglītošana krievu, moldāvu, rumāņu, Krimas tatāru, ungāru, poļu, slovāku un bulgāru valodās notiek 1. – 4. līmeņa augstākās izglītības iestādēs visā Ukrainā. Pavisam 46 augstākās izglītības mācību iestādes nodrošina skolotāju sagatavošanu mācībām krievu valodā/krievu valodas skolotājus, 8 – poļu valodā/poļu valodas skolotājus, 6 – bulgāru valodā/bulgāru valodas skolotājus, 6 – moldoviešu valodā, 4 – rumāņu valodā, 3 – ungāru valodā, 3 – Krimas tatāru valodā, 2 – ebreju un jidišā, 2 – slovāku valodā.

Tāpat pēcdiploma izglītību minoritāšu skolotāji vai skolotāji minoritāšu valodā var iegūt vairākās izglītības iestādēs Krimas Autonomajā Republikā, Sevastopolē un *Kyiv*, un vairākos pašvaldību centros.

4. Cik nacionālo minoritāšu grupas dzīvo Jūsu valstī? (Ja iespējams norādiet to skaitu)

2001. gada tautas skaitīšanas dati

Tautība	Kopā (tūkstošos)	Dzimtā valoda			
		Mazākumtautību valoda	Ukrainu valoda	Krievu valoda	Citas valodas
Krievi	8334,1	7993,8	328,1	-	6,4
Baltkrievi	275,7	54,5	48,2	172,2	0,5
Moldāvieši	258,6	181,1	27,7	45,6	4,0
Krimas tatāri	248,1	228,3	0,1	15,2	4,2
Bulgāri	204,5	131,2	10,2	62,0	0,9
Ungāri	156,5	149,4	5,3	1,5	0,2
Rumāņi	150,9	138,5	9,3	00	3,0
Poļi	144,1	18,6	102,2	22,4	0,6
Ebreji	103,5	3,2	13,9	85,9	0,2
Armēņi	99,8	50,3	5,7	43,1	0,9
Grieķi	91,5	5,8	4,3	80,9	0,3
Tatāri	73,3	25,7	3,3	43,0	1,1
Romi	47,5	21,2	10,0	6,3	9,8
Azeri (<i>Azeri</i>)	45,1	23,9	3,2	16,9	0,9
Gruzīni	34,1	12,5	2,8	18,5	0,2
Vācieši	33,3	4,0	7,3	21,5	0,3
Gagauzi (<i>Gagauz</i>)	31,9	22,8	1,1	7,2	0,7

Citu minoritāšu grupu piederīgo skaits (piemēram, slovāki, uzbeki utt.) variē no 300 līdz 13 000 cilvēku. Ļoti liels skaits šo cilvēku norāda krievu valodu kā savu dzimto valodu.

4.1. Cik nacionālo minoritāšu valodu tiek izmantots izglītības sistēmā?

Saskaņā ar Izglītības un zinātnes ministrijas sniegto informāciju, kas ir norādīta Ukrainas otrā perioda ziņojumā par Eiropas reģionālo un minoritāšu valodas hartas ieviešanu, 2012./2013. mācību gadā izglītības iestādēs tika lietotas astoņas minoritāšu valodas.

4.2. Kuras nacionālo minoritāšu valodas tiek izmantotas izglītības sistēmā?

Pirmsskolas izglītības iestādes

Mācību valoda	Iestāžu skaits	Skolēnu skaits
Ukrainu	13535	1222815
Krievu	1060	195374
Ungāru	73	4551
Rumāņu	58	3167
Moldoviešu	15	1419

Krimas tatāru	1	814
Bilingvālās/ multilingvālās izglītības iestādes	929	

Vidējās izglītības mācību iestādes (valsts, pašvaldību, privātās)

Mācību valoda	Izglītības iestāžu skaits	Skolēnu skaits	Skolēnu skaits, kas valodu mācās kā obligāto priekšmetu	Skolēnu skaits, kas valodu mācās kā izvēles priekšmetu
Ukraiņu	16356	3370306	738321	-
Krievu	1256	694331	1183739	163817
Rumāņu	82	18094	1092	439
Ungāru	66	15140	679	409
Krimas tatāru	15	5406	13305	6644
Moldoviešu	6	3288	1854	193
Poļu	5	1470	10917	7703
Slovāku	-	127	161	211
Bulgāru	-	64	8067	710
Grieķu	-	-	2376	1133
Ebreju	-	-	3540	152
<i>Gagauz</i>	-	-	1303	32
Bilingvālās/ multilingvālās izglītības iestādes	1283			

4.3. Kādi ir kritēriji, lai skolās, kas tiek finansētas no valsts budžeta līdzekļiem, izveidotu speciālas izglītības programmas nacionālo minoritāšu valodā?

Normatīvie akti nenoteic īpašus nosacījumus, kuru iestāšanās gadījumā ir nepieciešams izveidot minoritāšu izglītības programmas valsts vai pašvaldību finansētās skolās, tomēr ir nepieciešams konkrēts pieprasījumu skaits no skolēniem un/vai viņu vecākiem, lai šādas programmas tiktu izveidotas.

Saņemot šādu pieprasījumu, vietējā mēroga izglītības departamenti izskata iespēju nodrošināt minoritāšu valodu apguvi, kā arī formu, kādā tas varētu tikt īstenots.

Ukrainas tiesībsarga ieskatā, šāda procedūra ietver vairākus riskus. Piemēram, tā piešķir ekskluzīvu varu vietēja mēroga izglītības departamentiem un atņem cilvēkiem tiesības apstrīdēt departamenta pieņemtos lēmumus.

4.4. Cik plaši nacionālo minoritāšu valodas tiek lietotas izglītības sistēmā?

Saskaņā ar iepriekš minēto ir vairāki veidi, kā ieviest minoritāšu valodu apguvi izglītības sistēmā, t.i., minoritāšu skolās ar minoritāšu valodu kā mācību valodu, izņemot mācību priekšmetus Ukrainas literatūrā un ukraiņu valodā; izveidojot atsevišķas klases ar minoritāšu valodu kā mācību valodu; izveidojot minoritāšu valodas un kultūras mācību kā obligāto vai izvēles mācību priekšmetu.

5. *Vai valsts finansē izglītību minoritāšu valodā skolās? Ja daļēji, norādiet, kāda ir proporcija.*

Valsts nodrošina pilnu finansiālo atbalstu mācību programmām minoritāšu valodās, ja tās tiek īstenotas valsts vai pašvaldību skolās.

6. *Vai noslēguma pārbaudījumi minoritāšu skolēniem ir valsts valodā, vai ir iespējams izmantot minoritāšu valodu?*

Noslēguma pārbaudījumus vairākās minoritāšu valodās var kārtot, sākot no 2014. gada. 2013. gada 3. septembrī Izglītības un zinātnes ministrija izdeva rīkojumu Nr. 1258, saskaņā ar kuru Izglītības kvalitātes nodrošinājuma centram ir uzlikts par pienākumu pārbaudījumus Ukrainas vēsturē, pasaules vēsturē, matemātikā, bioloģijā, ģeogrāfijā, fizikā un ķīmijā tulkot Krimas tatāru, moldovu, poļu, krievu, rumāņu un ungāru valodās.

3.17. Portugāles pieredze

1. *Vai Jūsu valsts ir ratificējusi Vispārējo konvenciju par nacionālo minoritāšu aizsardzību? Vai minētā konvencija Jūsu valstī tika ratificēta ar atrunām un deklarācijām? Ja jā, lūdzu norādiet, kādām.*

Portugāle Konvenciju ir parakstījusi 1995. gada 1. februārī, ratificējusi 2001. gadā.

2. *Vai normatīvais regulējums Jūsu valstī paredz bilingvālās izglītības sistēmas izveidi? Vai ir izstrādāti īpaši modeļi, lai veicinātu zināšanu apguvi minoritāšu un valsts valodā?*

Portugālē ir tikai viena minoritāšu valoda, tā sauktā mirandiešu valoda (*Mirandês*), kura nepieder portugāļu valodas saimei. Mirandiešu valodā runā daži tūkstoši cilvēku mazā ziemeļaustrumu reģionā *Miranda do Douro*, kuri lieto portugāļu valodu dzimtās valodas līmenī.

Portugāle ar 1999. gada 29. janvāra likumu Nr. 7/99 oficiāli atzina mirandiešu kopienas tiesības uz valodu. Papildus minētā likuma 4. pants noteic, ka „valsts un pašvaldību institūcijas, kuras atrodas *Miranda do Douro*, paralēli portugāļu valodai var izdot dokumentus arī mirandiešu valodā.”

Tādejādi tiek veikti šādi pasākumi, lai veicinātu mirandiešu valodas lietošanu:

- palielināta mirandiešu valodas mācība (kā fakultatīvs mācību priekšmets viena stunda nedēļā) valsts un pašvaldību skolu visās klasēs – no bērnudārza līdz 12. klasei (t.i., bērni no 3 līdz 17 gadu vecumam);
- mirandiešu valodas lietošana pieaugušo izglītības ietvaros;
- kursi mirandiešu valodā un kultūrā, kuras organizē universitātes, dažādas biedrības un valsts iestādes;
- *Miranda do Douro* pašvaldības atbalsts publikācijām mirandiešu valodā;
- bilingvālo ceļazīmju (portugāļu un mirandiešu valodā) novietošana *Miranda do Douro* un dažos reģiona administratīvajos apgabalos;
- ik nedēļu reģionālajos laikrakstos tiek iekļauta lapa mirandiešu valodā;
- *Miranda do Douro* pašvaldības interneta vietnes un *Facebook* lapas uzturēšana bilingvāli;
- mirandiešu valodas vārdnīcas un gramatikas materiālu sagatavošana.

3. *Ja atbilde uz 2. jautājumu ir pozitīva, precizējiet, kā valsts sagatavo skolotājus mācībām valsts valodā?*

Pašlaik *Miranda do Douro* skolās ir trīs mirandiešu skolotāji. Šiem skolotājiem Izglītības ministrija nenodrošina īpašu papildu izglītību. Tāpat nav izveidotas īpašas programmas vai rokasgrāmatas mirandiešu valodas apguvei, tādējādi katrs skolotājs individuāli sagatavo mācību programmas un materiālus.

4. *Cik nacionālo minoritāšu grupu dzīvo Jūsu valstī? (Ja iespējams, norādiet to skaitu)*

Minoritāšu jautājums netiek diskutēts nacionālā līmenī.

4.1/4.2. *Cik nacionālo minoritāšu valodu tiek izmantots izglītības sistēmā? Kuras nacionālo minoritāšu valodas tiek izmantotas izglītības sistēmā?*

Izglītības sistēmā pašlaik tiek izmantota viena minoritāšu valoda.

4.3. *Kādi ir kritēriji, lai skolās, kas tiek finansētas no valsts budžeta līdzekļiem, izveidotu speciālas izglītības programmas nacionālo minoritāšu valodā?*

Lai arī valsts apstiprināta mācību programma mirandiešu valodas apguvei nav izstrādāta, tomēr pašvaldību skolām, kas īsteno minētās valodas kursus, katru gadu ir jāsniedz projekts par mācībām mirandiešu valodā, kuru apstiprina Izglītības ministrijas centrālie dienesti.

4.4. *Cik plaši nacionālo minoritāšu valodas tiek lietotas izglītības sistēmā?*

2013./2014. mācību gadā *Miranda do Douro* no 776 skolēniem 472 mācījās mirandiešu klasēs. 2012/2013. mācību gadā – 497, bet 2011/2012. mācību gadā mirandiešu klasēs bija 469 skolēni.

5. *Vai valsts finansē izglītību minoritāšu valodā skolās? Ja daļēji, norādiet, kāda ir proporcija.*

Valsts nodrošina atbalstu tiem skolotājiem, kas māca mirandiešu valodu. *Miranda do Douro* pašvaldība pastāvīgi atbalsta dažādas aktivitātes, kā, piemēram, ekskursijas, nodrošina telpas pasākumiem un izrādēm, finansē publikācijas utt.

6. *Vai noslēguma pārbaudījumi minoritāšu skolēniem ir valsts valodā, vai ir iespējams izmantot minoritāšu valodu?*

Noslēguma pārbaudījumi notiek tikai portugāļu valodā.

3.18. Ungārijas pieredze

1. *Vai Jūsu valsts ir ratificējusi Vispārējo konvenciju par nacionālo minoritāšu aizsardzību? Vai minētā konvencija Jūsu valstī tika ratificēta ar atrunām un deklarācijām? Ja jā, lūdzu norādiet, kādām.*

Ungārija ir ratificējusi Konvenciju 1995. gada 25. septembrī bez atrunām. Konvencija tika izsludināta ar 1999. gada likumu XXXIV.

2. *Vai normatīvais regulējums Jūsu valstī paredz bilingvālās izglītības sistēmas izveidi? Vai ir izstrādāti īpaši modeļi, lai veicinātu zināšanu apguvi minoritāšu un valsts valodā?*

2011. gada likuma CLXXIX „Par minoritāšu tiesībām” preambulā jau ir noteikts, ka Ungārija dod iespēju minoritātēm kopt savu kultūru, lietot dzimto valodu, nodrošinot izglītību minoritāšu dzimtajā valodā un dodot iespēju lietot minoritāšu vārdus viņu dzimtajā valodā. Likums definē terminu „minoritāšu vispārējās izglītības iestāde” kā:

a) vispārējās izglītības iestādi, kuras statūti atbilstoši likumam „Par vispārējo valsts izglītību” noteic minoritāšu pienākumu izpildi, nodrošinot, lai izglītības iestāde darbojas atbilstoši noteiktajiem pienākumiem un bērnodārzu, skolu un internātskolu gadījumā vismaz 25% no skolēniem vai studentiem apgūst minoritāšu programmas pirmsskolā un skolā;

b) daudzfunkcionālu minoritāšu institūciju, minoritāšu pārstāvju institūciju un minoritāšu vispārējās izglītības iestāžu institucionālās vienības, kuras ir jāveido saskaņā ar 2011. gada likumu CXC „Par vispārējo valsts izglītību.”

Likums paredz atšķirības minoritāšu vispārējām (II nodaļa), personiskajām (III nodaļa) un kolektīvajām tiesībām (IV nodaļa).

Saskaņā ar iepriekš minētā likuma 12. daļu kā personiskās tiesības tiek noteiktas personas, kas pieder minoritātei, tiesības mācīties dzimto valodu, apmeklēt valsts izglītības iestādes, izglītības un kultūras notikumus dzimtajā valodā. Valsts nodrošina šīs personas vienādas iespējas izglītībā un attiecībā uz kultūras notikumiem.

Likuma 19. daļa noteic šādas minoritāšu kolektīvās tiesības:

- a) dibināt un veidot institūcijas, kā arī pārņemt institūcijas no citām iestādēm likumā noteiktajā apmērā;
- b) iegūt pirmsskolas izglītību, pamatizglītību, minoritāšu internātskolu izglītību, vidējo un ģimnāzijas izglītību, profesionālo izglītību un augstāko izglītību;
- c) izteikt un izstrādāt priekšlikumus nacionālo minoritāšu vadībai par papildu izglītību minoritātēm.

Likuma V nodaļa ir veltīta minoritāšu izglītības, kultūras un mediju tiesībām, kā pirmo regulējot minoritāšu izglītības pašpārvaldi. Ungārija atzīst minoritāšu dzimtās valodas kā sociālās kohēzijas faktoru. Ungārija atbalsta minoritāšu valodas lietošanu vispārējā izglītības sistēmā, un minoritāšu izglītības papildu izdevumi tiek segti no valsts budžeta līdzekļiem atbilstoši Izglītības un zinātnes ministrijas rīkojumam Nr. 50/2013.

Izglītības modeļi tiek izveidoti saskaņā ar vecāku (aizbildņu) lēmumu, tādejādi minoritāšu bērni var apgūt dzimto valodu vai iegūt bilingvālo izglītību. Romu izglītība var tikt īstenota tikai ungāru valodā, tomēr, pamatojoties uz vecāku vēlmēm, izglītības iestādes vadītājam ir jānodrošina romu valodas mācība. Vecāki īsteno šīs tiesības kopā ar bērniem, ja bērni ir sasnieguši 4 gadu vecumu. Izglītību dzimtajā valodā vai dzimtās valodas mācību var īstenot minoritāšu bērnudārzos, skolās, skolu klasēs vai grupās pēc iespējām un pieprasījuma.

Pašvaldībās saskaņā ar likuma „Par vispārējo valsts izglītību” nosacījumiem var izveidot minoritāšu izglītības programmas bērnudārzos un skolās, ja to pieprasa astoņu vienas minoritātes bērnu vecāki. Ja skolēnu skaits pašvaldībā nav pietiekams, lai izveidotu minoritātes bērnudārzu vai skolu, vispārējās izglītības pārvaldes iestāde, pamatojoties uz nacionālo minoritāšu pašpārvaldes iniciatīvu, nodrošina apstākļus, lai radītu noteikumus papildus minoritāšu izglītībai. Nacionālās minoritātes pašpārvalde arī pati var nodrošināt iespēju uz papildu izglītību minoritāšu bērniem.

Likums „Par minoritāšu tiesībām” noteic pienākumu likumdevējam nodrošināt, ka katras minoritātes izglītības intereses atbilstoši tās kultūras īpatnībām, ir pilnībā ievērotas saskaņā ar likumā noteikto attiecībā uz vispārējās un augstākās izglītības normatīvo regulējumu, struktūras un satura izglītojošu pasākumu noteikšanu un uzraudzību (23. sadaļa).

Minoritāšu bērnudārzos un skolās mācību vielai, kas attiecas uz „nacionālo mācību bloku”, jābūt integrētai mācību programmā, īpaši uzsverot tādu zināšanu iegūšanu, kas skar vēsturi, literatūru, ģeogrāfiju, minoritāšu kultūras vērtības un tradīcijas, minoritāšu tiesības un institūciju sistēmu.

Vispārējās izglītības pārvaldes iestādēm likumā noteiktajā apjomā ir jāveic pienākumi, kas attiecas uz izglītības nodrošināšanu, tāpat ir jāsadarbojas ar nacionālo minoritāšu pašpārvaldēm, lai pēc pieprasījuma izveidotu minoritāšu bērnudārzus un skolas.

3. Ja atbilde uz 2. jautājumu ir pozitīva, precizējiet, kādā veidā valsts sagatavo skolotājus mācībām valsts valodā?

2011. gada likums CLXXIX „Par minoritāšu tiesībām” uzliek pienākumu valstij nodrošināt pietiekamu izglītību skolotājiem, lai būtu iespējams mācīt dzimto valodu un mācīt dzimtajā valodā. Ungārija arī atbalsta viesskolotājus no minoritāšu izcelsmes valstīm.

4. Cik nacionālo minoritāšu grupu dzīvo Jūsu valstī? (Ja iespējams, norādiet to skaitu)

Ungārijā ir atzītas 13 minoritātes: bulgāri, grieķi, horvāti, poļi, vācieši, armēņi, romi, rumāņi, rutēņi (*Ruthenian*), serbi, slovāki, slovēņi un ukraiņi (2011. gada likuma CLXXIX 1. pielikums).

2011. gada tautas skaitīšanas dati

Mazākumtautība	Personu skaits
Romi	315 583
Vācieši	185 696
Slovāki	35 208
Rumaņi	35 641
Horvati	26 774
Serbi	10 038
Ukraiņi	7 396
Poļi	7 001
Bulgari	6 272
Grieķi	4 642
Rutēņi (<i>Ruthenian</i>)	3 882
Armēņi	3 571
Slovēņi	2 820

124 111 personas norādīja uz piederību tautībai, kas nav atzīta kā minoritāte (piemēram, ķīnieši vai ebreji).

4.1. Cik nacionālo minoritāšu valodu tiek izmantots izglītības sistēmā?

2011. gada likums CLXXIX atzīst bulgāru, grieķu, horvātu, poļu, vāciešu, armēņu, romu, rumāņu, rutēniešu (*Ruthenian*), serbu, slovāku, slovēņu un ukraiņu (un romu un armēņu gadījumā arī ungāru valodu) kā minoritāšu valodas.

Visas šīs valodas var izmantot minoritāšu izglītībā; saskaņā ar 2011. gada likumu CXC „Par vispārējo valsts izglītību” ungāru valoda ir mācību valoda valsts izglītības iestādēs un bērnudārzos; savukārt minoritāšu valodu – pilnīgi vai daļēji – mācību procesā var izmantot minoritāšu skolās un bērnudārzos. Visā valstī visas minoritāšu valodas tiek izmantotas izglītības sistēmā, tomēr ne vienmēr katrā pašvaldībā tiek izmantotas visas minoritāšu valodas. Minoritāšu pirmskolas izglītības nodrošināšana ir vietējo pašvaldību pārziņā (skatīt 2. jautājumu).

4.2. Kuras nacionālo minoritāšu valodas tiek izmantotas izglītības sistēmā?

Skatīt 4.1. punktu.

4.3. Kādi ir kritēriji, lai skolās, kas tiek finansētas no valsts budžeta līdzekļiem, izveidotu speciālas izglītības programmas nacionālo minoritāšu valodā?

Izglītības ministra rīkojumi regulē nacionālo minoritāšu pirmsskolu izglītību un bilingvālo izglītību skolās. Minoritāšu pašpārvaldes piekrišana ir vēlama attiecībā uz vispārīgo mācību programmu izveidi, kas skar minoritāšu izglītību, tāpat pašpārvaldes iesaiste ir nepieciešama, izstrādājot minoritāšu pirmsskolas izglītības iestāžu vadlīnijas un vadlīnijas minoritāšu skolām.

Minoritāšu skolām kā vispārējās izglītības sastāvdaļai ir pienākums nodrošināt:

- a) vispārējās izglītības iegūšanu;
- b) minoritāšu izglītības iegūšanu.

Pēdējais nosacījums ietver minoritāšu valodas mācību, mācīšanu minoritāšu valodā, mācības par minoritātes vēsturi, kultūru un tradīcijām, kopjot minoritātes identitāti, kā arī vienlaikus informējot par minoritāšu tiesībām.

Minoritātes skolai ir jāpalīdz minoritātes skolēnam saglabāt un attīstīt viņa identitāti, pieņemot un atbalstot minoritātes vērtības un stiprinot viņa piederību minoritātes kopienai.

Tāpat minoritāšu skolu pienākums ir informēt par pozitīvajām iezīmēm, kas attiecas uz kultūras un valodas atšķirībām, atļaujot veidoties nacionālajai un minoritāšu identitātei; kā arī iepazīstinot skolēnus ar aizspriedumu formām un nevienlīdzības principiem, informējot par tiesiskām un cita veida iespējām novērst šo fenomenu.

4.4. Cik plaši nacionālo minoritāšu valodas tiek lietotas izglītības sistēmā?

- a) dzimtās valodas un kultūras mācību stundās;
- b) citos humanitārajos vai eksaktajos mācību priekšmetos;
- c) skolās, kurās izglītība tiek nodrošināta tikai nacionālo minoritāšu valodā.

5. Vai valsts finansē izglītību minoritāšu valodā skolās? Ja daļēji, norādiet, kāda ir proporcija.

Minoritāšu izglītība tiek finansēta no valsts budžeta saskaņā ar 2013. gada likumu CCXXX „Par Ungārijas valsts budžetu.” Budžetā ir paredzēts finansējums visām institūcijām, kas īsteno valsts vispārējās izglītības programmas (tai skaitā minoritāšu pašpārvaldēm), iekļaujot mācībspēku atalgojumu (balstoties uz vidējo atalgojumu). Minoritāšu pašpārvalžu uzturētajām izglītības iestādēm ir tiesības saņemt papildu finansējumu (likuma 33. sadaļa).

6. Vai noslēguma pārbaudījumi minoritāšu skolēniem ir valsts valodā, vai ir iespējams izmantot minoritāšu valodu?

Noslēguma pārbaudījumus vidusskolās ir iespējams kārtot minoritāšu valodā. Kad skolēns piesakās kārtot noslēguma pārbaudījumu, ir jānorāda, vai to vēlas darīt minoritāšu valodā.

Saskaņā ar valdības rīkojuma 100/1997 „Par skolu noslēguma pārbaudījumu kārtības izsludināšanu” 53. daļu skolēnam, kas ir mācījies minoritāšu vidusskolā, ir jākārtoto pārbaudījumi minoritāšu valodā vismaz divos no mācību priekšmetiem, ko viņš ir apguvis attiecīgajā valodā (papildus minoritāšu valodas un literatūras eksāmeņiem).

Secinājumi

Līdz ar to, izvērtējot iepriekš minēto valstu praksi, secināms, ka minoritāšu izglītība lielākoties tiek īstenotā šādās izglītības formās:

1. Atsevišķi mācību priekšmeti par minoritāšu valodu, literatūru un kultūru.
2. Atsevišķas minoritāšu klases.
3. Atsevišķas minoritāšu skolas.

Vienlaikus ir jānorāda uz vispārēju tendenci, kuras ietvaros valstis uzsver: minoritāšu valodas apguve nedrīkst ietekmēt valsts valodas zināšanu apguvi. Līdz ar to valsts valodas apguvei ir jābūt vismaz tikpat lielā apmērā kā minoritāšu valodai.

4. Latvijas Republikas vēsturiskā situācija un normatīvais regulējums

4.1. Vēsturiskā situācija

Analizējot normatīvo regulējumu un faktisko situāciju Latvijā izglītības jomā, ir jāņem vērā īpašā vēsturiskā situācija Latvijā, kam ir nozīmīga loma arī šodienas mazākumtautību tiesību, tostarp tiesību uz izglītību analīzē.

Vēsturiski Latvija vienmēr ir bijusi multietniska valsts. Jau pieņemot 1922. gada Satversmi, Latvijas likumdevējs un tiesību zinātnieki atzina, ka papildus latviešiem Latvijas tauta ietver sevī arī dažādas citas etniskās grupas (mazākumtautības).

Latvijā ir virkne vēsturisko mazākumtautību¹²³, piemēram, ebreju, krievu, lietuviešu, poļu, romu, vāciešu¹²⁴.

4.1.1. Latvijas okupācija

Latvijas okupācija vēl joprojām ir atstājusi nopietnas sekas, kuras ir jāņem vērā, analizējot mazākumtautību situāciju Latvijā. Proti, 1939. gada 23. augustā noslēgtais Padomju Savienības un Vācijas neuzbrukšanas līgums un tā neatņemamā sastāvdaļa – slepenais papildu protokols (Molotova - Ribentropa pakts) sadalīja Austrumeiropu vācu un padomju ietekmes zonās. Protokola 1. pants noteica, ka Latvija, Somija un Igaunija tiek "atdota" Padomju Savienībai: "Teritoriāli politiskas pārkārtošanās gadījumā Baltijas valstīm (Somijas, Igaunijas, Latvijas, Lietuvas) piederīgos apvidos Lietuvas ziemeļu robeža ir vienlaikus Vācijas un PSRS interešu sfēru robeža."¹²⁵

Molotova – Ribentropa pakts, nenoliedzami, bija pretrunā ar toreiz spēkā esošajām vispārējām starptautiskajām tiesībām, kas "vairs nepieļāva vienošanās uz trešo valstu neatkarības rēķina"¹²⁶. Molotova – Ribentropa pakts nebija savienojams arī ar 1933. gada 3. jūlija Londonas konvenciju par agresijas definīciju.¹²⁷

Slepenais papildu protokols tieši neizmainīja Somijas, Latvijas, Igaunijas un Lietuvas (tā tika iekļauta padomju interešu sfērā 1939. gada 28. septembrī) starptautiski tiesisko statusu. Taču

¹²³ Ziemeļi I. Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa Cilvēka pamattiesības (autoru kolektīvs). Latvijas Vēstnesis, 2011, 696. lpp, §§2.3, 712. lpp, §41.

¹²⁴ 2012. gada 3. septembra Latvijas Republikas otrais nacionālais ziņojums par Vispārējās konvencijas par nacionālo minoritāšu aizsardzību izpildi Latvijā, 20. punkts. Pieejams: http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/minorities/3_fcnmdocs/PDF_2nd_SR_Latvia_lv.pdf [skatīts 6.01.2014.].

¹²⁵ Секретный дополнительный протокол. Новая и новейшая история, 1993, № 1, с. 89.

¹²⁶ Meissner B. The Occupation of the Baltic States from a Present – Day Perspective. The Baltic States at Historical Crossroads. Rīga, 2001, p. 440.

¹²⁷ Turpat, 81. lpp.

interesešu sfēru noteikšana liecināja par minēto valstu suverenitātes nerespektēšanu¹²⁸ un neatkarības apšaubīšanu.¹²⁹

1940. gada 17. jūnijā Padomju Savienība, kura toreiz bija oficiāla nacistiskās Vācijas sabiedrotā, "veica neprovocētu militāru agresiju¹³⁰ pret Latviju un to okupēja".¹³¹ Latvija nonāca pilnīgā padomju, t.i., svešas armijas varā, kas saskaņā ar 1907. gada Hāgas sauszemes kara reglamenta 42. pantu ir būtiska okupācijas pazīme.¹³²

Latvijas valdība zaudēja rīcības spēju, bet situāciju valstī kontrolēja PSRS sūtniecība Rīgā. 1940. gada 18. jūnijā Latvijā ieradās Padomju Savienības oficiālais pārstāvis A. Višinskis, kura rokās nonāca reālā vara valstī. Padomju emisāra nosūtīšana uz Rīgu jaunas valdības sastādīšanai bija klajā pretrunā ar PSRS un Latvijas savstarpējās palīdzības līguma 5. pantu, kas paredzēja, ka pakta realizēšana nekādā ziņā nedrīkst skart līgumslēdzēju pušu suverēnās tiesības, to valsts iekārtu, ekonomisko un sociālo sistēmu, kā arī militāros pasākumus.¹³³

Visām trim mazajām valstīm, pārkāpjot to spēkā esošās konstitūcijas un likumus, tika uzspiestas jaunas vēlēšanas, kas notika padomju okupācijas karaspēka klātbūtnē. Latvijā A. Kirhenšteina valdība, nevis piemēroja Satversmes sadaļu par Saeimas darbību, kas bija vienīgā konstitucionāli pieļautā iespēja rīkot parlamenta vēlēšanas, bet gan pieņēma jaunu Saeimas vēlēšanu likumu, kas bija pretrunā ar Satversmes fundamentālajiem principiem.¹³⁴

Vēlēšanās, kas notika 1940. gada 14. un 15. jūlijā, bija pieļauts tikai viens - "Darba tautas bloka" - izvirzītais kandidātu saraksts. Visi citi alternatīvie saraksti tika noraidīti. Oficiāli tika paziņots, ka par minēto sarakstu nodotas 97,5% vēlētāju balsis¹³⁵. Vēlēšanu rezultāti bija viltoti¹³⁶, un tie neatspoguļoja tautas gribu. Maskavā padomju ziņu aģentūra TASS sniedza informāciju par vēlēšanu iznākumu jau divpadsmit stundas pirms balsu skaitīšanas uzsākšanas Latvijā.¹³⁷

¹²⁸ Turpat, 68. lpp.

¹²⁹ Turpat, 79. lpp.

¹³⁰ Saskaņā ar Londonas konvenciju, kuru 1933. gada 3. jūlijā parakstīja PSRS, Latvija, Lietuva, Igaunija un citas valstis, par agresoru tika uzskatīta valsts, kas pirmā ir pieteikusi karu citai valstij, ievedusi savus bruņotos spēkus citas valsts teritorijā ar vai bez kara pieteikšanas. Pamatojoties uz šo formulējumu, PSRS darbība 1940. gada jūnijā kvalificējama kā agresija.

¹³¹ Stranga A. Latvijas okupācija un iekļaušana PSRS (1940 - 1941). Latvijas Vēsture. Jaunie un jaunākie laiki. 2004, Nr. 2, 61. lpp.

¹³² Sk. Meissner B. The Occupation of the Baltic States, p. 443.

¹³³ Stranga A. Latvijas okupācija un iekļaušana PSRS (1940 - 1941). Latvijas Vēsture. Jaunie un jaunākie laiki. 2004, Nr. 2, 119. lpp.

¹³⁴ Ziemeļe I. Latvijas Republikas starptautiski tiesiskais statuss. Latvija. Starptautiskās organizācijas. Starptautiskie līgumi. Rīga, 1995, 9. lpp.

¹³⁵ Stranga A. Latvijas okupācija un iekļaušana PSRS (1940 - 1941). Latvijas Vēsture. Jaunie un jaunākie laiki. 2004, Nr. 2, 554. lpp.

¹³⁶ Kusiņš G. Latvijas valstiskuma konstitucionālā attīstība. Latvija. Starptautiskās organizācijas. Starptautiskie līgumi. Rīga, 1995, 15. lpp.

¹³⁷ Newman B. Baltic Background. London, 1998, p. 163.

Nelikumīgi ievēlētā Saeima pasludināja Latviju par sociālistisku republiku un iesniedza lūgumu to uzņemt PSRS sastāvā.¹³⁸ Bez debatēm pieņemtā deklarācija "Par Latvijas iestāšanos Padomju Sociālistisko Republiku Savienības sastāvā" mainīja Latvijas valstisko iekārtu un likvidēja tās formālo neatkarību, ignorējot tautas nobalsošanas nepieciešamību, kā tas ir noteikts Latvijas Satversmes 77. pantā. Līdz ar to deklarācija un tai sekojošā Latvijas iekļaušana PSRS sastāvā pārkāpa Satversmes 1., 2. un 3. pantu un ir uzskatāma par antikonstitucionālu.¹³⁹

Latvijas valsts kā pastāvīga tiesību subjekta pastāvēšana vēsturiski ir tikusi pārtraukta. Baltijas valstu inkorporācija PSRS sastāvā noslēdzās 1940. gada augusta sākumā. Tā bija vardarbīga svešu valstu teritoriju piesavināšanās, modernajās starptautiskajās tiesībās aizliegta aneksija.¹⁴⁰ Tā tika īstenota, pārkāpjot daudzus starptautiskus un divpusējus līgumus, nenoslēdzot uz brīvprātību balstītu Savienības līgumu, kā arī ignorējot starptautisko tiesību principus, ieskaitot tautu tiesības uz pašnoteikšanos.

Baltijas valstu iekļaušanas PSRS sastāvā neatzīšanas politikai, kas turpinājās 50 gadus, līdz tika atjaunota Latvijas, Lietuvas un Igaunijas neatkarība, nebija un nav precedenta pasaules starptautisko tiesību praksē. Tā liecināja, ka pasaulē jau kopš 20. gadsimta 30. gadiem nepārtraukti pieauga starptautiska neiecietība pret teritoriālajām izmaiņām, kas panāktas, lietojot spēku vai arī draudot ar spēka lietošanu ("Stimsona doktrīna").¹⁴¹

Latvijas valdība norādījusi, ka Latvija turpina līdz Padomju Sociālistisko republiku savienības (turpmāk – PSRS) okupācijai 1940. gadā pastāvējušās Latvijas Republikas juridisko personu, un pēc neatkarības atjaunošanas 1991. gadā ir atjaunotas pastāvējušās Latvijas Republikas demokrātiskās institūcijas, pilsoņu kopums, tiesību sistēma, īpašuma tiesības un starptautiskās saistības kā būtiski valstiskās identitātes pamatelementi.

Tādējādi starptautisko publisko tiesību izpratnē Latvija nav jaunizveidota valsts vai PSRS saistību pārņēmēja. PSRS politikas, kas ietvēra Latvijas iedzīvotāju deportāciju, rusifikāciju un PSRS iekšēju migrāciju rezultātā, Latvijas nacionālais sastāvs tika izmainīts. Pēc tautas skaitīšanas datiem 1989. gadā latviešu īpatsvars Latvijā samazinājās līdz 52%, salīdzinot ar 77% 1935. gadā¹⁴².

Saskaņā ar minētajiem datiem tikai 22,3% citu tautību iedzīvotāji Latvijā prata latviešu valodu, bet 68,7% latviešu prata krievu valodu.¹⁴³ Šī realitāte noteica īpašus un ilgstošus

¹³⁸ Latvijas Tautas Saeimas 1. sesija. 1940. gada 21., 23. jūlijs. Stenogrammu atreferējums. Rīga, 1940, 33.–35. lpp.

¹³⁹ Kusiņš G. Latvijas valstiskuma konstitucionālā attīstība. 15. lpp.

¹⁴⁰ Meissner B. The Occupation of the Baltic States. P. 444.

¹⁴¹ Pārpublicēts: Dr.habil.hist. I. Feldmanis. Latvijas okupācija: Vēsturiskie un starptautiski tiesiskie aspekti. Pieejams: <http://www.mfa.gov.lv/lv/Arpolitika/latvijasvesture/okupācijas-aspekti/> [skatīts 6.01.2014.].

¹⁴² Latvijas demogrāfijas gadagrāmata. Latvijas Republikas Valsts statistikas komiteja, Rīga, 1995, 17. lpp.

¹⁴³ 1989. gada tautas skaitīšanas rezultāti Latvijā: statistisks biļetens, II daļa. Latvijas Valsts Statistikas komiteja, Rīga, 1991, 42. lpp.

aizsardzības pasākumus, lai nodrošinātu, saglabātu un attīstītu būtiskus Latvijas valsti raksturojošus elementus, piemēram, latviešu valodas prasmi un lietošanu valstī. Daudzi no veiktajiem pasākumiem ir aktuāli arī šodien, situācijā, kad Latvija vēl joprojām turpina nostiprināt valstiskās identitātes elementus. Šis apstāklis jāņem vērā, vērtējot pasākumus, kurus Latvijas valsts veic, īstenojot saistības mazākumtautību jomā¹⁴⁴.

4.1.2. Latvijā dzīvojošās tautas

Pašreizējās situācijas analīze:

Latvijā dzīvojošās tautības	Skaitis Latvijā ¹⁴⁵	Skaitis pasaulē ¹⁴⁶	Procenti no pasaules iedzīvotāju skaita ¹⁴⁷	Vieta pasaulē (valsts pēc iedzīvotāju skaita) ¹⁴⁸
Latvieši	1 237 463		0,03%	140
Krievi	530 419	141.8 miljoni	1,99%	9
Baltkrievi	70 273	9.4 miljoni	0,13%	92
Ukraiņi	46 335	45 miljoni	0,63%	30
Poļi	44 457	38 miljoni	0,53%	35
Lietuvieši	25 593	3 miljoni	0,04%	132
Ebreji	5 761	7,7 miljoni	0,11%	97
Romi	5 906			
Vācieši	2 782	82,6 miljoni	1,15%	15
Igauņi	1 938	1,3 miljoni	0,02%	147
Citas tautības, ieskaitot neizvēlētu vai nenorādītu tautību	52 898			

¹⁴⁴ Latvijas Republikas otrais nacionālais ziņojums par Vispārējās konvencijas par nacionālo minoritāšu aizsardzību izpildi Latvijā, 7. 8., 9. punkts. Pieejams:

http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/minorities/3_fcnmdocs/PDF_2nd_SR_Latvia_lv.pdf [skatīts 6.01.2014.].

¹⁴⁵ Centrālās Statistikas pārvaldes datubāze.

Pieejams:

http://data.csb.gov.lv/Table.aspx?layout=tableViewLayout1&px_tableid=IS0070.px&px_path=Sociala__lkgad%C4%93jie%20statistikas%20dati__ledz%C4%ABvot%C4%81ji__ledz%C4%ABvot%C4%81ji%20skaitis%20un%20t%C4%81%20izmai%C5%86as&px_language=lv&px_db=Sociala&rxid=992a0682-2c7d-4148-b242-7b48ff9fe0c2

¹⁴⁶ World Population review. Pieejams: <http://worldpopulationreview.com/countries/> [skatīts 6.01.2014.].

¹⁴⁷ Ibid.

¹⁴⁸ Ibid.

4.2. Spēkā esošais normatīvais regulējums

4.2.1. Latvijas Republikas Satversme

Satversme ir juridiskā spēka ziņā augstākais nacionālais tiesību avots un tiesību akts¹⁴⁹. Tiesības uz izglītību garantētas Latvijas Republikas Satversmes 112.pantā, kas noteic: „Ikvienam ir tiesības uz izglītību. Valsts nodrošina iespēju bez maksas iegūt pamatizglītību un vidējo izglītību. Pamatizglītība ir obligāta”.

Latvijas Republikas Satversmes 114. noteic: „Personām, kuras pieder pie mazākumtautībām, ir tiesības saglabāt un attīstīt savu valodu, etnisko un kultūras savdabību. Latvijas Republikas Satversmē garantētās tiesības tiek īstenotas normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā”. Latvijas Republikas Satversmes 91. pants noteic: „Visi cilvēki Latvijā ir vienlīdzīgi likuma un tiesas priekšā. Cilvēka tiesības tiek īstenotas bez jebkādas diskriminācijas”.

4.2.2. Izglītības reforma

- Pamatskolas

Sākot ar 1995./1996. mācību gadu divi mācību priekšmeti pamatskolās bija jāapgūst, kā mācībvalodu izmantojot latviešu valodu. 1999. gadā tika izstrādāti četri mazākumtautību izglītības programmu modeļi, kas noteica mācību priekšmetu proporciju latviešu valodā, bilingvāli un/vai mazākumtautību valodā. Katra skola no šiem modeļiem varēja izvēlēties vienu vai vairākus, vai arī izstrādāt savu izglītības programmu - to izvēle un ieviešana bija pakāpeniska līdz 2002. gadam.

Tādā veidā pamatskolās jeb obligātās izglītības līmenī pāreja uz mazākumtautību izglītības programmām sākās 1995. gada septembrī un tika pabeigta 2002. gada jūnijā. Proti, visas skolas, kuras bija izvēlējušās īstenot mazākumtautību izglītības programmas, bija tās ieviesušas visā posmā – no 1. klases līdz 9. klasei¹⁵⁰.

- Vidusskolas

Vidusskolās, kas nav obligātā izglītība, pāreja uz mazākumtautību izglītības programmām sākās 1995. gada septembrī un tika pabeigta 2007. gada jūnijā.

Ar grozījumiem, kas izdarīti ar [05.02.2004.](#) likumu, kas stājas spēkā 27.02.2004. Izglītības likuma Pārejas noteikumu 9.punkta 3.apakšpunkts noteic: „3) 2004.gada 1.septembrī

¹⁴⁹ Autoru kolektīvs. Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 6. lpp.

¹⁵⁰ Mazākumtautību izglītības ieviešana. Pieejams: <http://www.latvija.lv/Arpolitika/integracija/mazakumtautibu-izglitiba/ieviesana/> [skatīts 6.01.2014.].

— valsts un pašvaldību vispārējās vidējās izglītības iestādēs, kurās īsteno mazākumtautību izglītības programmas, sākot ar desmito klasi, mācības notiek valsts valodā atbilstoši valsts vispārējās vidējās izglītības standartam;”.

Pāreja bija pakāpeniska: 2004./2005. mācību gadā proporcija attiecās uz 10. klasi, 2005./2006. mācību gadā – uz 10. un 11. klasi, bet 2006./2007. mācību gadā uz 10., 11. un 12. klasi.

Mācību priekšmetus varēja un līdz šim var apgūt latviski, mazākumtautību valodā vai divās valodās jeb bilingvāli. Sākot ar 2007. gadu, mazākumtautību izglītības iestādes 12. klašu valsts pārbaudes darbu materiālus saņem latviešu valodā, savukārt skolēni paši var izvēlēties eksāmenu izpildes valodu – latviešu vai krievu. Sākot ar 2009./2010. mācību gadu, tika ieviests vienots mācību priekšmeta standarts latviešu valodas apguvei vidusskolā, līdz ar to no 2011./2012. mācību gada centralizētā eksāmena saturs latviešu valodā visiem 12. klases skolēniem ir identisks¹⁵¹.

Par izglītības reformu notika asi protesti sabiedrībā, jo daļa pret to izteica iebildes. Visasākās diskusijas notika 2003. gadā, kad sabiedrisko organizāciju grupa pēc Latvijas Krievu jaunatnes asociācijas priekšlikuma izveidoja Krievu skolu aizstāvības štābu. 2003. gadā štābs ar politiskās apvienības PCTVL un Latvijas Krievu mācībvalodas skolu atbalsta asociācijas (kas arī vēlāk iestājās štābā) atbalstu piedalījās vairāku mītiņu un gājieni rīkošanā (23. maija un 4. septembra pasākumos, pēc štāba aplēsēm, piedalījās vairāk par 10 000 dalībnieku), noorganizēja apmēram 107 000 parakstu savākšanu krievu skolu atbalstam, pedagogu un vecāku sapulces, informatīvo akciju sēriju, Latvijas skolēnu braucienu uz Strasbūru.

Valdība veica izmaiņas Izglītības likumā, paredzot, ka latviešu valodā tiks pasniegts ne mazāk kā 60% stundu, bet Saeima nesteidzās grozījumus apstiprināt vai noraidīt¹⁵².

4.2.3. Izglītības politika

1998. gadā pieņemtais Izglītības likums ir pamats valodu apguves jautājuma reglamentēšanai skolās, kas īsteno mazākumtautību izglītības programmas. Izglītības likums stājās spēkā 1999. gada 1. jūnijā (iepriekš spēkā bija Augstākās Padomes 1991. gada 19. jūnija Latvijas Republikas Izglītības likums).

Izglītības likums noteic, ka „mazākumtautību izglītības programmās papildus iekļauj attiecīgās etniskās kultūras apguvei un mazākumtautību integrācijai Latvijā nepieciešamo saturu”.

¹⁵¹ Turpat.

¹⁵² Pieejams: http://www.pctvl.lv/?lang=lv&mode=party&submode=history&page_id=89;

http://lv.wikipedia.org/wiki/Krievu_skolu_aizst%C4%81v%C4%ABas_%C5%A1t%C4%81bs [skatīts 6.01.2014.]

Izglītības attīstības pamatnostādnes 2007. – 2013. gadam (apstiprinātas ar Ministru kabineta 2006. gada 27. septembra rīkojumu Nr. 742) nosaka pamatmērķi nodrošināt katram iedzīvotājam iespēju iegūt kvalitatīvu izglītību mūža garumā atbilstoši individuālām interesēm, spējām un valsts ekonomiskās attīstības vajadzībām, kas tajā skaitā paredz paplašināt izglītības iespējas dažādām iedzīvotāju grupām visos reģionos. Savukārt viens no Latvijas Izglītības attīstības pamatnostādņēs 2014. – 2020. gadam¹⁵³ minētajiem rīcības virzieniem ir veicināt daudzvalodīgas personības attīstību, gan apgūstot svešvalodas, gan arī sekmējot dzimtās valodas un valsts valodas apguvi. Etniskās kultūras un valodu apguvei ir nozīmīga loma skolēna personības izaugsmē un vispārējās izglītības programmas apgūvē, kas līdztekus jau iepriekš sasniegtajam izglītības jomā Latvijā ir akcentēts arī pamatnostādņēs noteiktajos turpmākās darbības virzienos.

Deklarācijas par Laimdotas Straujumas vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību¹⁵⁴ 19. punktā norādīts: „Turpināsim nodrošināt pirmsskolas izglītību saistībā ar principu "nauda seko bērnam līdz pirmsskolas izglītības iestādei". Nodrošināsim pirmsskolas izglītības un pamatizglītības apguvi pēc iespējas tuvu bērna dzīvesvietai, bet vidējās izglītības apguvi koncentrēsim skolās ar attīstītu pedagoģisko un materiāltehnisko bāzi. Izveidosim skolu tīkla attīstības stratēģisko modeli, kas ietver starpnozaru programmu Latvijas lauku skolu kā nozīmīgu infrastruktūras centru saglabāšanai. Skolās īstenošim iekļaujošu izglītību. Reemigrācijas veicināšanai izstrādāsim konkrētu atbalsta programmu reemigrējušo ģimeņu bērniem, lai viņi veiksmīgi uzsāktu vai turpinātu mācības Latvijā”.

Deklarācijas 20. punktā pausta apņemšanas strādāt pie pedagogu atalgojuma: „Izstrādāsim jaunu pedagogu darba samaksas aprēķināšanas modeli un sagatavosim pedagogu darba samaksas paaugstināšanas grafiku”.

Attiecībā uz valsts valodu deklarācijas 29. punktā minēts: „Pieņemsim Valsts valodas politikas plānošanas dokumentu 2015. – 2020. gadam, lai nostiprinātu latviešu valodu visās sabiedriskās dzīves jomās. Pilnveidosim izglītības sistēmas un kultūras lomu valsts valodas politikas īstenošanā, latviskas kultūrtelpas un vienotas sabiedrības veidošanā. Izstrādāsim jaunu mazākumtautību izglītības programmu latviešu valodas agrīnas apguves nodrošināšanai”¹⁵⁵.

¹⁵³ Ministru kabineta 2014. gada 7. janvāra sēdē nolemts atbalstīt Izglītības attīstības pamatnostādņu 2014. – 2020. gadam projektu. Līdz 2014. gada 10. februārim pamatnostādnes nav tikušas apstiprinātas Saeimā. Latvijas Republikas Ministru kabineta 2014. gada 7. janvāra sēdes protokols, 40. paragrāfs.

Pieejams: <http://www.mk.gov.lv/lv/mk/mksedes/saraksts/protokols/?protokols=2014-01-07> [skatīts 6.01.2014.].

¹⁵⁴ Ministru kabineta mājaslapa.

Pieejams: <http://www.mk.gov.lv/lv/mk/darbibu-reglamentejosie-dokumenti/Straujumas-valdibas-deklaracija/>

¹⁵⁵ Turpat.

Kopumā Izglītības likums¹⁵⁶ no tā spēkā stāšanās 1999. gada 1. jūnijā ir grozīts 22 reizes¹⁵⁷. Biežie grozījumi norāda uz secīgu īstermiņa un ilgtermiņa mērķu īstenošanas trūkumu līdzšinējā Latvijas Republikas izglītības politikā. Stabils izglītības politikas īstenošanas trūkums¹⁵⁸ ir saskatāms arī Izglītības standartu noteikšanā¹⁵⁹ un īstenošanā.¹⁶⁰

¹⁵⁶ Izglītības likums. Pieņemts 1998. gada 29. oktobrī, stājās spēkā 1999. gada 1. jūnijā. Publicēts: Latvijas Vēstnesis (LV), 17.11.1998., Nr. 343/344 (1404/1405).

¹⁵⁷ Grozījumi Izglītības likumā:

1. Grozījumi Izglītības likumā. 09.07.2013. likums. LV, 142 (4948), 24.07.2013. Stājās spēkā 07.08.2013.
2. Grozījumi Izglītības likumā. 15.11.2012. likums. LV, 190 (4793), 04.12.2012. Stājās spēkā 01.01.2013.
3. Grozījumi Izglītības likumā. 05.07.2012. likums. LV, 108 (4711), 11.07.2012. Stājās spēkā 01.10.2012.
4. Grozījumi Izglītības likumā. 15.03.2012. likums. LV, 54 (4657), 04.04.2012. Stājās spēkā 18.04.2012.
5. Grozījumi Izglītības likumā. 15.12.2011. likums. LV, 202 (4600), 23.12.2011. Stājās spēkā 01.01.2012.
6. Grozījums Izglītības likumā. 16.12.2010. likums. LV, 205 (4397), 29.12.2010. Stājās spēkā 01.01.2011.
7. Grozījumi Izglītības likumā. 04.03.2010. likums. LV, 47 (4239), 24.03.2010. Stājās spēkā 26.03.2010.
8. Grozījumi Izglītības likumā. 01.12.2009. likums. LV, 196 (4182), 15.12.2009. Stājās spēkā 01.01.2010.
9. Grozījumi Izglītības likumā. 16.06.2009. likums. LV, 98 (4084), 27.06.2009. Stājās spēkā 01.07.2009.
10. Grozījums Izglītības likumā. 12.12.2008. likums. LV, 200 (3984), 23.12.2008. Stājās spēkā 01.01.2009.
11. Grozījumi Izglītības likumā. 13.11.2008. likums. LV, 187 (3971), 02.12.2008. Stājās spēkā 16.12.2008.
12. Grozījums Izglītības likumā. 19.12.2006. likums. LV, 207 (3575), 29.12.2006. Stājās spēkā 01.01.2007.
13. Par Izglītības likuma 59. panta otrās daļas otrā teikuma daļā par piedalīšanos privāto izglītības iestāžu finansēšanā, ja tiek īstenotas izglītības programmas valsts valodā, atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. pantam un Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 14. pantam (saistībā ar Pirmā protokola 2. pantu). 2005. gada 14. septembra Satversmes tiesas spriedums. LV, 148 (3306), 16.09.2005.
14. Grozījumi Izglītības likumā. 05.02.2004. likums. LV, 24 (2972), 13.02.2004. Stājās spēkā 27.02.2004.
15. Grozījumi Izglītības likumā. Ministru kabineta 12.08.2003. noteikumi Nr. 444. LV, 114 (2879), 15.08.2003.
16. Grozījumi Izglītības likumā. 20.09.2001. likums. LV, 142 (2529), 05.10.2001. Stājās spēkā 06.10.2001.
17. Grozījumi Izglītības likumā. 05.07.2001. likums. LV, 110 (2497), 20.07.2001. Stājās spēkā 01.09.2001.
18. Grozījumi Izglītības likumā. 10.05.2001. likums. LV, 81 (2468), 25.05.2001. Stājās spēkā 01.08.2001.
19. Grozījumi Izglītības likumā. 11.05.2000. likums. LV, 182/183 (2093/2094), 23.05.2000. Stājās spēkā 06.06.2000.
20. Grozījumi Izglītības likumā. Ministru kabineta 07.01.2000. noteikumi Nr. 11. LV, 6 (1917), 08.01.2000. Stājās spēkā 09.01.2000.
21. Grozījumi Izglītības likumā. 11.11.1999. likums. LV, 397/398 (1857/1858), 01.12.1999. Stājās spēkā 01.01.2000.
22. Grozījumi Izglītības likumā. 05.08.1999. likums. LV, 255 (1715), 12.08.1999. Stājās spēkā 13.08.1999.

¹⁵⁸ 2013. gada 6. augusta Ministru kabineta noteikumu „Noteikumi par valsts pamatizglītības standartu, pamatizglītības mācību priekšmetu standartiem un pamatizglītības programmu paraugiem” 51. punkts noteic: „Noteikumi ir spēkā līdz 2014. gada 1. jūnijam”. Pirms šo noteikumu spēkā stāšanās pamatizglītības standartā grozījumi veikti katru gadu. 2013. gada 21. maija Ministru kabineta noteikumos Nr. 281 „Noteikumi par valsts vispārējās vidējās izglītības standartu, mācību priekšmetu standartiem un izglītības programmu paraugiem” nav veikti grozījumi, tomēr iepriekšējais vispārējais izglītības standarta regulējums gadu pēc pieņemšanas grozīts divas reizes.

¹⁵⁹ Grozījumi Ministru kabineta 2008. gada 2. septembra noteikumos Nr. 715 "Noteikumi par valsts vispārējās vidējās izglītības standartu un vispārējās vidējās izglītības mācību priekšmetu standartiem". Ministru kabineta 03.01.2012. noteikumi Nr. 18. LV, 3 (4606) 05.01.2012.; Ministru kabineta 24.11.2009. noteikumi Nr. 1352. LV, 187 (4173), 27.11.2009.; Ministru kabineta 25.06.2009. noteikumi Nr. 632. LV, 99 (4085), 29.06.2009.

¹⁶⁰ Ministru kabineta 2006. gada 19. decembra noteikumi Nr. 1027 "Noteikumi par valsts standartu pamatizglītībā un pamatizglītības mācību priekšmetu standartiem". Grozījumi Ministru kabineta 2006. gada 19. decembra noteikumos Nr. 1027 "Noteikumi par valsts standartu pamatizglītībā un pamatizglītības mācību priekšmetu standartiem". Ministru kabineta 03.01.2012. noteikumi Nr. 17. LV, 3 (4606), 05.01.2012.; Ministru kabineta 23.08.2011. noteikumi Nr. 660. LV, 137 (4535), 01.09.2011.; Ministru kabineta 26.04.2011. noteikumi Nr. 325. LV, 69 (4467), 05.05.2011.; Ministru kabineta 12.10.2010. noteikumi Nr. 968. LV, 167 (4359), 21.10.2010.; Ministru kabineta 24.11.2009. noteikumi Nr. 1353. LV, 187 (4173), 27.11.2009.; Ministru kabineta 25.06.2009. noteikumi Nr. 637. LV, 99 (4085), 29.06.2009.; Ministru kabineta 03.03.2008. noteikumi Nr. 141. LV, 36 (3820), 05.03.2008.; Ministru kabineta 15.05.2007. noteikumi Nr. 329. LV, 83 (3659), 24.05.2007. Zaudējuši spēku ar 2013. gada 6. augusta Ministru kabineta noteikumiem Nr. 530 „Noteikumi par valsts pamatizglītības standartu, pamatizglītības mācību priekšmetu standartiem un pamatizglītības programmu paraugiem”.

Neapšaubāmi, ir izmaiņas, kuras būtiski ietvert regulējumā, tomēr izglītības programmu un standartu īstenošanā svarīgi ir noteikt skaidrus ilgtermiņa, īstermiņa un vidēja termiņa mērķus, lai attiecīgi mazākumtautību pārstāvjiem tiktu nodrošināta kvalitatīva izglītība. Biežie grozījumi normatīvajā regulējumā rada grūtības to piemērošanā un bērnu vislabāko interešu nodrošināšanā.

4.2.4. Izglītības likums

Izglītības likuma mērķis ir nodrošināt katram Latvijas iedzīvotājam iespēju attīstīt savu garīgo un fizisko potenciālu, lai veidotos par patstāvīgu un attīstītu personu, demokrātiskas Latvijas valsts un sabiedrības locekli¹⁶¹.

Tiesības uz izglītību ir: 1) Latvijas pilsonim; 2) Latvijas nepilsonim; 3) Eiropas Savienības pilsonim, Eiropas Ekonomikas zonas pilsonim vai Šveices Konfederācijas pilsonim; 4) Eiropas Kopienas pastāvīgajam iedzīvotājam, kuram ir derīga uzturēšanās atļauja Latvijas Republikā; 5) bezvalstniekam, kuram ir derīgs bezvalstnieka ceļošanas dokuments, kas izsniegts Latvijas Republikā; 6) citas valsts, kas nav Eiropas Savienības, Eiropas Ekonomikas zonas vai Šveices Konfederācijas pilsonis, valstspiederīgajam (turpmāk — trešās valsts valstspiederīgajam) vai bezvalstniekam, kuram ir derīga uzturēšanās atļauja Latvijas Republikā; 7) bēglim vai alternatīvo statusu ieguvušai personai; 8) personai, kura ir saņēmusi pagaidu aizsardzību Latvijas Republikā.

Patvēruma meklētāja nepilngadīgam bērnam un nepilngadīgam patvēruma meklētājam ir tiesības uz pamatizglītību un vidējo izglītību, kā arī tiesības pēc pilngadības sasniegšanas turpināt iesākto izglītību. Nepilngadīgam trešās valsts valstspiederīgajam vai bezvalstniekam, kuram nav likumīga pamata uzturēties Latvijas Republikā, ir tiesības iegūt pamatizglītību laikā, kas noteikts brīvprātīgai izceļošanai, vai laikā, uz kādu izraidīšana atlikta, kā arī viņa aizturēšanas laikā¹⁶².

Tiesības uz izglītību nodrošināmas neatkarīgi no mantiskā un sociālā stāvokļa, rases, tautības, etniskās piederības, dzimuma, reliģiskās un politiskās pārliecības, veselības stāvokļa, nodarbošanās un dzīvesvietas¹⁶³.

Izglītības likums un uz tā pamata izdotie Ministru kabineta noteikumi paredz salīdzinošu rīcības brīvību izglītības iestādēm saistošo vadlīniju un standartu ietvaros izstrādāt un īstenot mazākumtautību programmas, vienlaikus nosakot prasības valsts valodas apguvei un zināšanu

¹⁶¹ Izglītības likuma 2. pants.

¹⁶² Izglītības likuma 3. pants.

¹⁶³ Izglītības likuma 3.¹ pants. Atšķirīgas attieksmes aizliegums.

pārbaudei, kā arī pienākumu iekļaut attiecīgās etniskās kultūras apguvei un mazākumtautību integrācijai Latvijā nepieciešamo saturu.

Attiecībā uz izglītības ieguves valodu Izglītības likuma 9. pantā ir paredzēts, ka valsts un pašvaldību izglītības iestādēs izglītību iegūst valsts valodā. Citā valodā izglītību var iegūt: privātās izglītības iestādēs; valsts un pašvaldību izglītības iestādēs, kurās tiek īstenotas mazākumtautību izglītības programmas, ievērojot šā likuma 41. panta noteikumus; citos likumos paredzētās izglītības iestādēs.

Saskaņā ar Izglītības likuma 41. pantu mazākumtautību izglītības programmas izstrādā izglītības iestāde, izvēloties kādu no valsts pirmsskolas izglītības vadlīnijās vai attiecīgajā valsts izglītības standartā ietvertajiem izglītības programmu paraugiem. Mazākumtautību izglītības programmās papildus iekļauj attiecīgās etniskās kultūras apguvei un mazākumtautību integrācijai Latvijā nepieciešamo saturu.

Izglītības likuma Pārejas noteikumu 9. punkts noteic: „Šā likuma 9. panta pirmā daļa un otrās daļas 2. punkts stājas spēkā pakāpeniski: 2004. gada 1. septembrī — valsts un pašvaldību vispārējās vidējās izglītības iestādēs, kurās īsteno mazākumtautību izglītības programmas, sākot ar desmito klasi, mācības notiek valsts valodā atbilstoši valsts vispārējās vidējās izglītības standartam [...]”.

4.2.5. Pirmsskolas izglītības vadlīnijas: mazākumtautību programmas

Pirmsskolas izglītības vadlīnijas noteiktas 2012. gada 31. jūlija Ministru kabineta noteikumos Nr. 533 „Noteikumi par valsts pirmsskolas izglītības vadlīnijām” (turpmāk – Noteikumi Nr. 533), kuri izdoti saskaņā ar Izglītības likuma 14. panta 18.¹ punktu. Mazākumtautību vispārējās pirmsskolas izglītības programmās (2. pielikums) un mazākumtautību speciālajās pirmsskolas izglītības programmās (4. pielikums) noteikts: „Izglītības saturu apgūst mācību satura jomās vai integrētos mācību priekšmetos, kas nodrošina pirmsskolas izglītības un pamatzglītības satura pēctecību. Izglītības satura apguvei izmanto šādus integrētos mācību priekšmetus:

- mazākumtautības valoda (valodas attīstīšana un orientēšanās apkārtnē, runas attīstīšana dzimtajā valodā, iepazīstināšana ar literatūru un folkloru, rakstītprasmes un lasītprasmes veidošana);
- latviešu valoda (runas attīstīšana saziņai latviešu valodā);
- dabaszinības (valodas attīstīšana un orientēšanās apkārtnē, sensoro spēju attīstīšana, darbības ar priekšmetiem, iepazīstināšana ar dabu);
- matemātika (sensoro spēju attīstīšana, konstruēšana, matemātisko priekšstatu veidošana, matemātika);

- sociālās zinības un ētika (valodas attīstīšana un orientēšanās apkārtņē, sociālo prasmju attīstīšana, darbības ar priekšmetiem, iepazīstināšana ar apkārtni un sabiedriskās dzīves norisēm);
- mūzika;
- fiziskā izglītība un veselība (kustību attīstība);
- vizuālā māksla (sensoro spēju attīstīšana, darbības ar priekšmetiem, tēlotājdarbība, zīmēšana, gleznošana, veidošana);
- mājturība un tehnoloģijas (tēlotājdarbība, mājturība, rokdarbi, aplicēšana, konstruēšana).”

Attiecībā uz latviešu valodas apguvi pirmskolas izglītības iestādēs Noteikumu Nr. 533 2. pielikuma 7. punkts noteic: „Latviešu valodas mācību programma veidota tā, lai bērns apgūtu sarunvalodas pamatus un valodas lietošanas prasmes ikdienā”. Savukārt 17. punkts paredz: „Latviešu valodas apguvei rotaļnodarbībās ar integrētu mācību saturu un ikdienas saskarsmē ieteicams izmantot bilingvālo pieeju (mācību satura un valodas apguvi vienlaikus)”.

Attiecībā uz nodarbību skaitu pirmskolas izglītības vadlīnijās – Noteikumu Nr. 533 18.5. punktā minēts: „Latviešu valodas apguvi rotaļnodarbībās bērniem no divu līdz piecu gadu vecumam plāno ne mazāk kā divas reizes nedēļā, bērniem no piecu gadu vecuma – katru dienu”.

4.2.6. Pamatizglītība: mazākumtautību programmas

Pamatizglītības standarts noteikts 2013. gada 6. augusta Ministru kabineta noteikumos Nr. 530 „Noteikumi par valsts pamatizglītības standartu, pamatizglītības mācību priekšmetu standartiem un pamatizglītības programmu paraugiem” (turpmāk – Noteikumi Nr. 530). Tie izdoti saskaņā ar Izglītības likuma 14. panta 19. punktu un Vispārējās izglītības likuma 4. panta 11. punktu.

Izglītības iestādei „ir dota rīcības brīvība¹⁶⁴ izvēlēties vienu no pamatizglītības programmā īstenojamiem mācību priekšmetu un mācību stundu plāna modeļiem, kas ieteicami izglītojamiem¹⁶⁵:

- kuri ir ieguvuši pirmskolas izglītību latviešu valodā un kuriem ir latviešu valodas prasmes un lietošanas pieredze, – 1. modelis;
- kuri ir ieguvuši pirmskolas izglītību mazākumtautību valodā un kuriem ir latviešu sarunvalodas prasmes un lietošanas pieredze, – 2. modelis;
- kuri ir ieguvuši pirmskolas izglītību mazākumtautību valodā un kuriem ir latviešu sarunvalodas prasmes, bet nav latviešu valodas lietošanas pieredzes, – 3. modelis;

¹⁶⁴ 2013. gada 6. augusta Ministru kabineta noteikumi Nr. 530 „Noteikumi par valsts pamatizglītības standartu, pamatizglītības mācību priekšmetu standartiem un pamatizglītības programmu paraugiem”, 8. punkts.

¹⁶⁵ Jēdziens bilingvāls lietots kā mācību satura pasniegšana divās valodās – mazākumtautību valodā un valsts valodā.¹⁶⁵

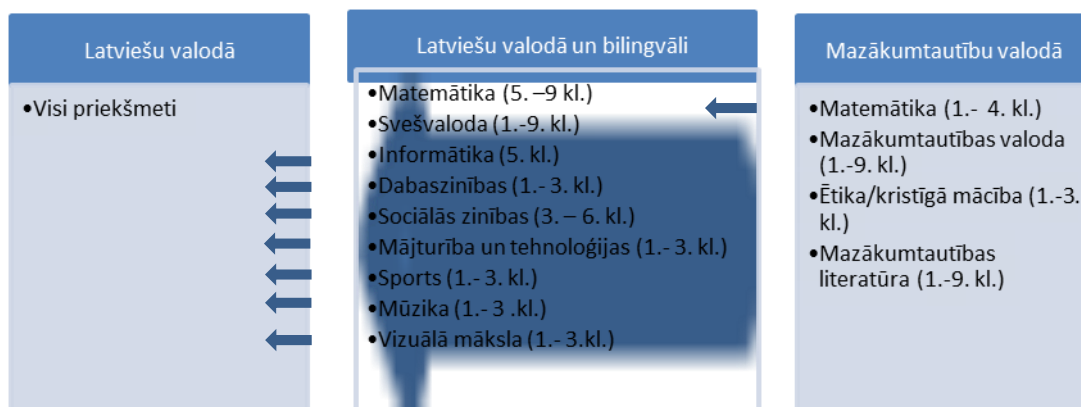
- kuriem nav priekšzināšanu latviešu valodā, – 4. modelis;
- kuriem ir latviešu valodas prasmes un kuri vēlas padziļināti apgūt etnisko kultūru, – 5. modelis”.

Pēc attiecīgā modeļa pamatizglītības programmas parauga izglītības iestāde izstrādā pamatizglītības programmu, kas licencējama, akreditējama un reģistrējama Izglītības programmu reģistrā Izglītības likuma noteiktajā kārtībā.¹⁶⁶

Mācību priekšmetu plāna modeļu, kuru izglītības iestāde izvēlas, izstrādājot pamatizglītības programmu, shematisks attēlojums¹⁶⁷

1. modelis noteic pakāpenisku pāreju no mācībām dzimtajā valodā uz mācībām latviešu valodā. 1. klasē mācību priekšmeti latviešu valodā ir tikai latviešu valoda un literatūra. 4. klasē notiek pāreja uz latviešu valodu šādos mācību priekšmetos, kas līdz 4. klasei tika pasniegti bilingvāli: informātika, mājturība un tehnoloģijas, sports, mūzika, vizuālā māksla.

1. modelis

9. klasē 1. modelī visi mācību priekšmeti tiek pasniegti latviešu valodā, izņemot matemātiku un svešvalodu, kas var mācīt bilingvāli¹⁶⁸, un mazākumtautību valodu un literatūru, kas pasniedzama mazākumtautību valodā.

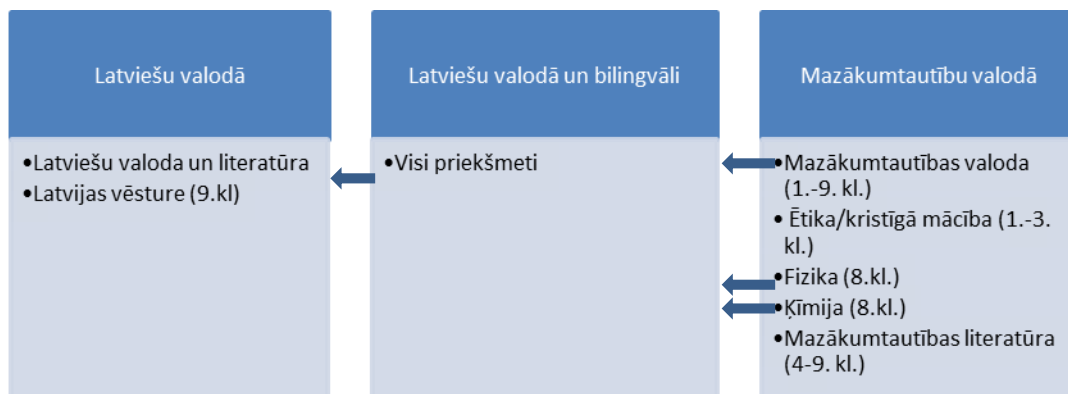
¹⁶⁶ Vispārējās izglītības likuma 18. pants attiecībā uz vispārējās izglītības programmu licencēšanu, akreditāciju un reģistrāciju noteic: „ (1) Izglītības iestāde drīkst īstenot tikai licencētas vispārējās izglītības programmas. (2) Vispārējās izglītības programmas licencējamas, akreditējamas un reģistrējamas Izglītības programmu reģistrā Izglītības likumā noteiktajā kārtībā”.

¹⁶⁷ 1997./1998. gadā IZM pasūtīja pētījumu, kurā tika apkopota mazākumtautību izglītības pieredze un prakse ES dalībvalstīs. Tika izveidota darba grupa, kurā piedalījās mazākumtautību skolu direktori, asociāciju pārstāvji, augstskolu mācībspēki, IZM speciālisti, kas izstrādāja Latvijas situācijai atbilstīgas mazākumtautību izglītības programmas. Šīs darba grupas izstrādātās mazākumtautību izglītības programmas – 4 modeļus – apsprieda reģionālajās konferencēs un 1999. gadā ieviesa mācību saturā. Izglītība un Kultūra „Bilingvālā izglītība ļauj vienlaicīgi apgūt mācību priekšmetu un valodu”. Autors: IZM 2011. gada 14. jūnija informatīvais izdevums. Pieejams: <http://www.izglitiba-kultura.lv/zinas/bilingvala-izglitiba-lauj-vienlaicigi-apgut-macibu-prieksmetu-un-valodu>

2. modelis noteic pārsvarā bilingvālu apmācību, izņemot mazākumtautību valodu un literatūru, ētiku vai kristīgo mācību mazākajās klasēs un fiziku, ķīmiju 8. klasē, kas pasniedzama mazākumtautību valodā. Latviešu valoda un literatūra attiecīgi pasniedzama latviešu valodā.

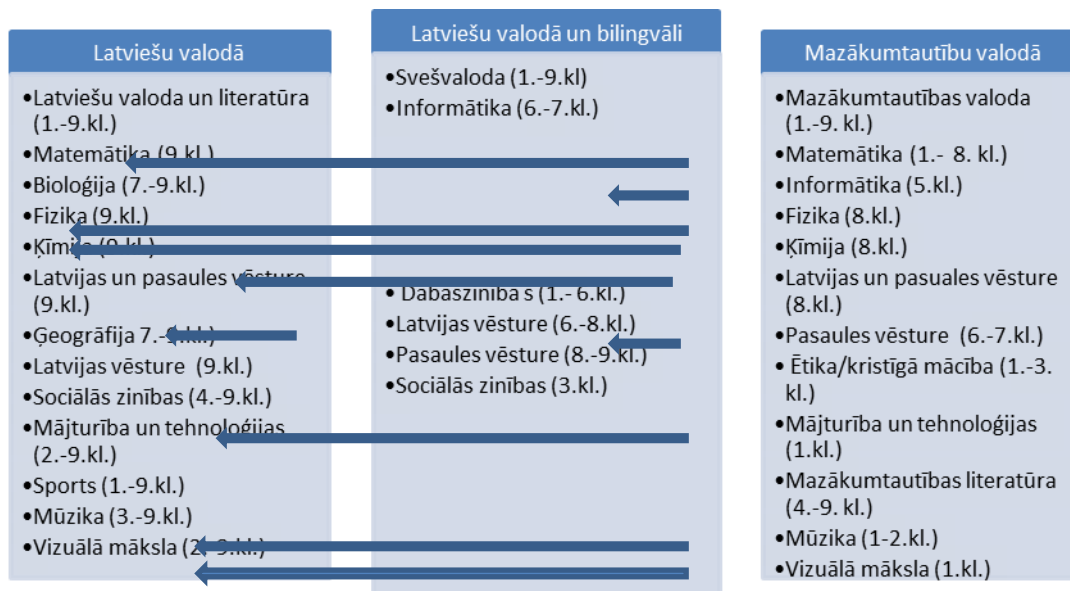
2. modelis

9. klasē 2. modelī visi mācību priekšmeti pasniedzami bilingvāli, izņemot mazākumtautību valodu un literatūru, kas tiek pasniegta mazākumtautību valodā, un latviešu valodu un literatūru, un Latvijas vēsturi, kas pasniedzams latviešu valodā.

3. modelis noteic, ka salīdzinoši liels priekšmetu skaits tiek pasniegts mazākumtautību valodā. Šis modelis paredz radikālu pāreju no mazākumtautību valodas uz latviešu valodu, neizmantojot bilingvālo starpposmu, tādus mācību priekšmetos kā matemātika, fizika, ķīmija, mājturība un tehnoloģijas, mūzika un vizuālā māksla.

3. modelis

¹⁶⁸ Latviešu valodā vai latviešu valodā un mazākumtautības valodā.

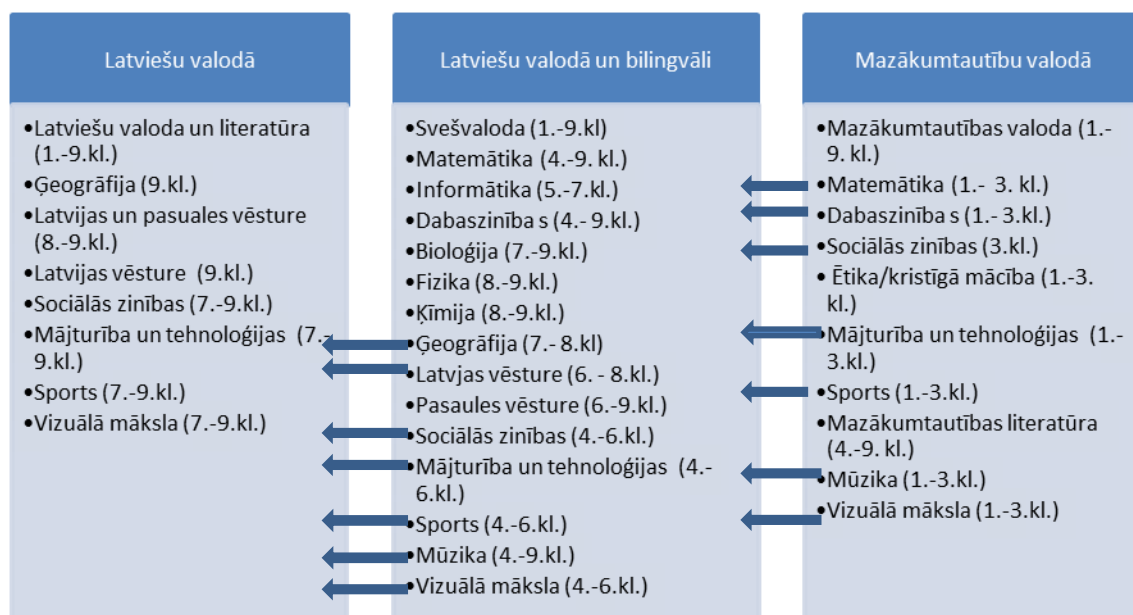
9. klasē 3. modelī visi priekšmeti ir latviešu valodā, izņemot pasaules vēsturi, svešvalodu, kas tiek pasniegta bilingvāli, kā arī mazākumtautību valodu un literatūru, kas tiek pasniegtas mazākumtautību valodā.

4. modelis noteic pakāpenisku pāreju uz mācībām latviešu valodā. 1.– 3. klasei mazākumtautību valodā ir šādi priekšmeti: mazākumtautību valoda, matemātika, dabaszinības, sociālās zinības, ētika vai kristīgā mācība, mājturība un tehnoloģijas, sports, mūzika, vizuālā māksla.

4. klasē notiek pāreja uz bilingvālu apmācību, un bilingvāli tiek pasniegti šādi mācību priekšmeti: matemātika, dabaszinības, sociālās zinības, mājturība un tehnoloģijas, sports, mūzika un vizuālā māksla.

Nākamais posms, kad notiek pāreja, ir 7. klase, kurā latviešu valodā sāk pasniegt šādus mācību priekšmetus: sociālās zinības, mājturība un tehnoloģijas, sports un vizuālā māksla.

4. modelis

9. klasē 4. modelī latviešu valodā pasniedzami šādi mācību priekšmeti: latviešu valoda un literatūra, ģeogrāfija, Latvijas un pasaules vēsture, Latvijas vēsture, sociālās zinības, mājturība un tehnoloģijas, sports, vizuālā māksla, bet bilingvāli: svešvaloda, matemātika, bioloģija, fizika, ķīmija, mūzika. Savukārt mazākumtautību valodā pasniedzama mazākumtautību valoda un literatūra.

5. modelis noteic priekšmetu sadalījumu līdzīgi kā 2. modelī, liela daļa bilingvālo mācību priekšmetu ar iespējām iekļaut Valsts pamatizglītības standartā nepieminētu mācību priekšmetu.

5. modelis

Latviešu valodā	Latviešu valodā un bilingvāli	Mazākumtautību valodā
<ul style="list-style-type: none"> • Latviešu valoda un literatūra (1.-9.kl.) 	<ul style="list-style-type: none"> • Visi mācību priekšmeti 	<ul style="list-style-type: none"> • Mazākumtautības valoda (1.-9. kl.) • Ētika/kristīgā mācība (1.-3. kl.) • Mazākumtautības literatūra (4.-9. kl.)

9. klasē 5. modelī visi mācību priekšmeti pasniedzami bilingvāli, izņemot mazākumtautību valodu un literatūru, kas apgūstama mazākumtautību valodā, un latviešu valodu un literatūru – latviešu valodā.

4.2.7. Vidējā izglītība: mazākumtautību programmas

Vispārējās vidējās izglītības standarts noteikts 2013. gada 21. maija Ministru kabineta noteikumos Nr. 281 „Noteikumi par valsts vispārējās vidējās izglītības standartu, mācību priekšmetu standartiem un izglītības programmu paraugiem” (turpmāk – Noteikumi Nr. 281). Tie izdoti saskaņā ar Izglītības likuma 14. panta 19. punktu un Vispārējās izglītības likuma 4. panta 11. punktu.

Bilingvālās izglītības sistēma, mācību priekšmetu sadalījums mazākumtautību programmās pamatzglītībā pēc viena no pieciem modeļiem ar pakāpenisku mācību priekšmetu valsts valodā palielinājumu, atbilst starptautiskajiem cilvēktiesību dokumentiem attiecībā uz mazākumtautību izglītību: Starptautisko paktu par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām, Starptautisko paktu par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām, ANO Starptautisko konvenciju par jebkuras rasu diskriminācijas izskaušanu, ANO Konvenciju pret diskrimināciju izglītībā, ANO Konvenciju par bērna tiesībām, Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvenciju, Vispārējo konvenciju par nacionālo minoritāšu aizsardzību.

Izglītības sistēmā, gan izstrādājot regulējumu, gan to piemērojot praksē, jāņem vērā mērķis un jēga, ar kādu izstrādāti pētījuma pirmajā nodaļā minētie, Latvijai saistošie tiesību akti, proti, mazākumtautību tiesības saglabāt savu identitāti, valodu, kultūru. Tikai pastāvot pienācīgai mazākumtautību valodas un kultūras apmācībai, mazākumtautību pārstāvji mācību priekšmetus valsts valodā neuztvers kā apdraudējumu savai identitātei, un tiks sasniegts Izglītības likumā noteiktais mērķis nodrošināt bērniem tiesības un praktiskas iespējas attīstīt savu garīgo un fizisko

potenciālu, lai veidotos par patstāvīgu un attīstītu personību, demokrātiskas Latvijas valsts un sabiedrības locekli, kas ietver gan mazākumtautību valodas un kultūras, gan valsts valodas un kultūras pārzināšanu.

Latvijas Republikā dzīvo dažādu tautību pārstāvji. Pēc Centrālās statistikas pārvaldes datiem¹, 2013. gada sākumā Latvijas Republikas patstāvīgo iedzīvotāju etniskais sastāvs bija šāds: 61,1% latvieši, 26,2% krievi, 3,5% baltkrievi, 2,3% ukraiņi, 2,2% poļi, 1,3% lietuvieši, 1,3% ebreji, 0,3% romi, 0,1% vācieši un 0,1% igauņi.

Ikvienas tautības¹⁶⁹ bērnu vecāki var izvēlēties, uz kuru izglītības iestādi sūtīt bērnu, attiecīgi iepazīstoties ar piedāvāto izglītības programmu saturu. Tādējādi izglītības iestādēs, kas īsteno mācību programmas valsts valodā, un izglītības iestādēs, kas īsteno mazākumtautību programmas, ir dažāds etniskais sastāvs. Tomēr ne visām mazākumtautībām ir iespēja sūtīt bērnu valsts un pašvaldību izglītības iestādēs, lai mācītos savu valodu un izglītības sākumposmā to arī izmantotu mācību satura apguvei. Šāda iespēja ir septiņām mazākumtautībām: krieviem, poļiem, ebrejiem, ukraiņiem, igauņiem, lietuviešiem un baltkrieviem¹⁷⁰.

Tiesībsargs saskata nevienlīdzīgas iespējas tām mazākumtautībām, kurām neviena valsts un pašvaldību izglītības iestāde neīsteno attiecīgu mazākumtautību programmu, kā rezultātā bērniem nav iespēju mācīties un saglabāt savu valodu, kultūru, kā arī sākumskolā apgūt pamatpriekšmetus savā valodā.

Īpaši atstumti ir romu tautības pārstāvji, kuri, neskatoties uz tiesībām izstrādāt un īstenot romu mazākumtautību programmu, to nespēj īstenot, jo šim nolūkam trūkst attiecīgas kvalifikācijas pedagogu, bilingvālās izglītības materiālu un materiālu romu valodā. Nepieciešami īpaši atbalsta pasākumi romu izglītībai, romu valodas un kultūras saglabāšanai. Mācību materiālu izstrādei romu valodā un bilingvāli ir jāpievērš īpaša uzmanība.

4.2.8. Valsts pārbaudījumi

Valsts pārbaudījumu kārtību regulē 2013. gada 17. decembra Ministru kabineta noteikumi Nr. 1510 „Valsts pārbaudījumu norises kārtība” (turpmāk – Noteikumi Nr. 1510). Tie izdoti saskaņā ar Izglītības likuma 9. panta trešo daļu, 14. panta 33. punktu un Vispārējās izglītības likuma 4. panta 12. punktu.

¹⁶⁹ Centrālās Statistikas pārvaldes datu bāze.

Pieejams: http://data.csb.gov.lv/Table.aspx?layout=tableViewLayout1&px_tableid=IS0070.px&px_path=Sociala__lk_gad%C4%93jie%20statistikas%20dati__ledz%C4%ABvot%C4%81ji__ledz%C4%ABvot%C4%81ji%20skaits%20un%20t%C4%81%20izmai%C5%86as&px_language=lv&px_db=Sociala&rxid=992a0682-2c7d-4148-b242-7b48ff9fe0c2

¹⁷⁰ Izglītības un kvalitātes valsts dienests. Pieejams: <http://www.ikvd.gov.lv/licenceto-izglitibas-programmu-registri.html>

Pārbaudījumi 9. klasei. Noteikumi Nr. 1510 paredz: „9. klases izglītojamais, kurš apgūst mazākumtautību izglītības programmu, ir tiesīgs izvēlēties eksāmena materiāla valodu – latviešu vai krievu valodu (izņemot eksāmenos valodu mācību priekšmetos)”.

Pārbaudījumi 12. klasei. Noteikumi Nr. 281 noteic: „Valsts pārbaudes darbu materiālu saturs ir latviešu valodā (izņemot svešvalodu eksāmenus un eksāmenu mazākumtautību valodā un literatūrā)”.

Attiecībā uz eksāmena jautājumu izpildes valodu eksāmenos, kas nav valodu mācību priekšmeti, gan 9., gan 12. klases izglītojamais var izvēlēties eksāmena valodu. Noteikumu Nr. 1510 divdesmit pirmais punkts noteic: „Izglītojamais, kurš apgūst mazākumtautību izglītības programmu, ir tiesīgs izvēlēties eksāmena darba izpildīšanas valodu – mācībvalodu vai latviešu valodu (izņemot eksāmenus valodu mācību priekšmetos)”.

Satversmes 91. pants noteic, ka „visi cilvēki Latvijā ir vienlīdzīgi likuma un tiesas priekšā. Cilvēka tiesības tiek īstenotas bez jebkādas diskriminācijas”. Satversmes tiesa, interpretējot Satversmes 91. pantu, ir atzinusi, ka vienlīdzības princips liedz valsts institūcijām izdot tādas normas, kas bez saprātīga pamata pieļauj atšķirīgu attieksmi pret personām, kuras atrodas vienādos un pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos. Vienlīdzības princips pieļauj un pat prasa atšķirīgu attieksmi pret personām, kuras atrodas atšķirīgos apstākļos, kā arī pieļauj atšķirīgu attieksmi pret personām, kuras atrodas vienādos apstākļos, ja tam ir objektīvs un saprātīgs pamats¹⁷¹.

Salīdzināšanai ir jāizvēlas tāda situācija, kurai ir viens vai vairāki kopēji elementi ar pārbaudāmo situāciju. Kopējiem elementiem ir jāapvieno abas situācijas zem virsjēdziena (*genus proximum*)¹⁷². Visas mazākumtautības attiecībā uz tiesībām iegūt izglītību atrodas vienādos, salīdzināmos apstākļos. Tomēr regulējums noteic, ka 9. klases izglītojamais, kurš apgūst mazākumtautību izglītības programmu, ir tiesīgs izvēlēties eksāmena materiāla valodu – latviešu vai krievu valodu (izņemot eksāmenos valodu mācību priekšmetos), neparedzot vienlīdzīgu izvēles iespēju citām minoritātēm izvēlēties savu minoritātes valodu, kuras 9. klasē mācās mazākumtautību izglītības programmā.

4.2.9. Vienots izglītības standarts un eksāmens vidusskolā mācību priekšmetā – valsts valoda

Sākot ar 2009./2010. mācību gadu, ieviests vienots mācību priekšmeta standarts latviešu valodas apguvei vidusskolā. Sākot ar 2011./2012. mācību gadu, centralizētā eksāmena saturs mācību priekšmetā „latviešu valoda” visiem 12. klases skolēniem ir identisks, tas ir, gan

¹⁷¹ 2001. gada 3. aprīļa Satversmes tiesas spriedums lietā Nr. 2000-07-0409, secinājumu daļas 1. punkts.

¹⁷² Autoru kolektīvs. Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Latvijas Vēstnesis, 2011., 95. lpp.

skolēniem, kuri mācījušies mazākumtautību izglītības programmā, gan tiem, kuri mācījušies valsts valodā.

Noteikumu Nr. 281 septiņpadsmitais punkts noteic: „Valsts pārbaudījumi par vispārējās vidējās izglītības ieguvu ir ne mazāk kā četri: 17.1. centralizētais eksāmens latviešu valodā; 17.2. centralizētais eksāmens vienā svešvalodā pēc izglītojamā izvēles; 17.3. centralizētais eksāmens matemātikā; 17.4. vismaz viens eksāmens pēc izglītojamā izvēles, kurš atbilst vienam no šādiem nosacījumiem: 17.4.1. mācību priekšmetā, kurā eksāmenu (izņemot šo noteikumu 17.1., 17.2. un 17.3.apakšpunktā minētos) organizē Valsts izglītības satura centrs; 17.4.2. mācību priekšmetā, kura apjoms izglītības programmā nav mazāks par 105 mācību stundām un kurā eksāmenu organizē pašvaldības izglītības speciālists, izglītības pārvaldes iestāde vai izglītības iestāde”.

Lai netiktu pārkāptas mazākumtautību tiesības, jāraugās, lai vidusskolā mācību stundu skaits un saturs latviešu valodā būtu vienāds gan skolām, kuras īsteno mazākumtautību programmu, gan skolām, kur mācības notiek valsts valodā. Ja tiek izvirzītas vienotas prasības, jānodrošina vienādas iespējas mācību satura apguvē. Minētais attiecas arī uz vienlīdzīgu, kvalitatīvu mācību līdzekļu, izglītības materiālu pieejamību skolās.

Nozīmīga ir arī iepriekšējā mācību vielas apguve pamatizglītības posmā. Nosakot vienādas prasības vidusskolas centralizētajā eksāmenā, mācību priekšmetā „latviešu valoda” apmācībām mazākumtautību programmās ir jābūt tādām, lai attiecīgi vidusskolā personas netiktu nostādītas nevienlīdzīgā situācijā, jo nepārzina tos pašus latviešu valodas pamatus, kas tiek mācīti pamatskolā skolēniem, kuri iegūst izglītību valsts valodā.

4.2.10. Valsts valodas proporcija vidusskolā

Attiecībā uz valsts valodas proporcionālo sadalījumu mazākumtautību izglītības programmās Satversmes tiesa 2005. gada 14. septembra spriedumā lietā Nr. 2005-02-0106¹⁷³ norādījusi: valodu lietojuma proporcijas noteikšana mācību satura apguvē nav darbība, kas atceltu starptautiskā līguma – Minoritāšu konvencijas – objektu vai būtu pretrunā ar šīs konvencijas mērķiem. Šīs konvencijas mērķis nav izslēgt mācībvalodu proporcijas noteikšanu mazākumtautību skolās un paredzēt mazākumtautību pārstāvju tiesības iegūt izglītību tikai dzimtajā valodā. Tieši otrādi. Eiropas Padomes dotajos Minoritāšu konvencijas skaidrojumos ir teikts, ka tās normas dalībvalstīm sniedz plašu izvēles brīvību attiecībā uz līdzekļiem, ar kādiem

---

¹⁷³ Satversmes tiesas 2005. gada 14. septembra spriedums lietā Nr. 2005-02-0106.

mazākumtautību pārstāvjiem tiek nodrošinātas tiesības uz izglītību dzimtajā valodā. Viens no šādiem līdzekļiem ir bilingvālās izglītības ieviešana¹⁷⁴.

Turklāt Minoritāšu konvencijas 14. panta trešajā daļā ir noteikts, ka neviena no šā panta prasībām neierobežo valsts valodas apguvi vai izglītības ieguvu valsts valodā.¹⁷⁵ Līdz ar to valstij ir tiesības noteikt stingrākas prasības attiecībā uz valsts valodas apguvi, tostarp speciālajos mācību priekšmetos, papildus nodrošinot ar mazākumtautības valodu, identitāti un kultūru saistīta mācību satura apguvi mazākumtautības valodā.

4.2.11. Izglītības iestāžu finansēšana

Privātai izglītības iestādei, kas īsteno licencētas pirmsskolas izglītības programmas bērniem no piecu gadu vecuma līdz pamatizglītības ieguves uzsākšanai, kā arī akreditētas pamatizglītības un vidējās izglītības programmas, piešķir valsts finansējumu pedagogu darba samaksai un valsts sociālās apdrošināšanas obligātajām iemaksām no valsts budžetā šim mērķim paredzētajiem līdzekļiem atbilstoši izglītojamo skaitam.

2011. gada 27. decembrī pieņemti Ministru kabineta noteikumi Nr. 1037 „Kārtība, kādā valsts finansē pirmsskolas izglītības programmas bērniem no piecu gadu vecuma līdz pamatizglītības ieguves uzsākšanai un pamatizglītības un vidējās izglītības programmas, kuras īsteno privātās izglītības iestādes” (turpmāk – Noteikumi Nr. 1037). Tie izdoti saskaņā ar Izglītības likuma 14. panta 3. punktu un Vispārējās izglītības likuma 4. panta 3.³ punktu. Līdz ar to Latvijas iestāžu veikums mazākumtautību izglītības finansēšanā pārsniedz Vispārējās konvencijas par minoritāšu izglītību prasības.

4.2.12. Normatīvajos aktos noteiktās prasības pedagogam

Normatīvi ir noteiktas prasības gan pedagogu izglītībai, gan valsts valodas zināšanām. Izglītības likuma 48. panta pirmā daļa noteic: „Strādāt par pedagogu ir tiesības personai, kurai ir pedagoģiskā izglītība vai kura apgūst pedagoģisko izglītību, kas atbilst Ministru kabineta noteiktajām profesionālās kvalifikācijas prasībām”.

Attiecībā uz valsts valodu Izglītības likuma 50. panta trešā daļa paredz: „Par pedagogu nedrīkst strādāt valsts vai pašvaldību dibinātās izglītības iestādēs — persona, kurai nav Ministru kabineta noteiktajā kārtībā izsniegta dokumenta, kas apliecina valsts valodas prasmi augstākajā pakāpē, izņemot augstskolu akadēmisko personālu — citu valstu pilsoņus un bezvalstniekus, kuri

⁹³ Framework Convention for the Protection of National Minorities. Explanatory Report. Pieejams: <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Reports/Html/157.htm>

¹⁷⁵ Satversmes tiesas 2005. gada 14. septembra spriedums lietā Nr. 2005-02-0106, secinājumu daļas 8.2. punkts.

piedalās noteiktu izglītības programmu īstenošanā uz starptautiska līguma pamata, kā arī ārvalstu dibinātās izglītības iestādēs vai to filiālēs strādājošos pedagogus”.

Līdz ar to tiesībsargs vērš uzmanību uz nepieciešamību pārskatīt esošo pedagogu kvalifikāciju dokumentu atbilstību iepriekš minētajai normai. Detalizētāks regulējums noteikts 2013. gada 2. jūlija Ministru kabineta noteikumos Nr. 363 „Noteikumi par pedagogiem nepieciešamo izglītību un profesionālo kvalifikāciju un pedagogu profesionālās kvalifikācijas pilnveides kārtību”.

Normatīvi ir noteiktas ne vien speciālās prasības pedagogiem, bet arī pedagogu tiesības, precīzāk, tiesības uz atalgojumu. Pedagogu atalgojuma regulējums ir ietverts 2009. gada 28. jūlija Ministru kabineta noteikumos Nr. 836 „Pedagogu darba samaksas noteikumi” (turpmāk – Noteikumi Nr. 836), kuri izdoti saskaņā ar Izglītības likuma 14. panta 16. un 22. punktu.

Atbilstoši Noteikumu Nr. 836 1. pielikuma 4. tabulai pedagogu zemākās mēneša darba algas likmes ir šādas: „Pedagoģiskā darba stāžs (gados) mazāks par 5 – atalgojums 384,18 eiro. Pedagoģiskā darba stāžs (gados) no 5 līdz 10 – atalgojums 391,29 eiro. Pedagoģiskā darba stāžs (gados) lielāks par 10 – atalgojums 398,40 eiro”.

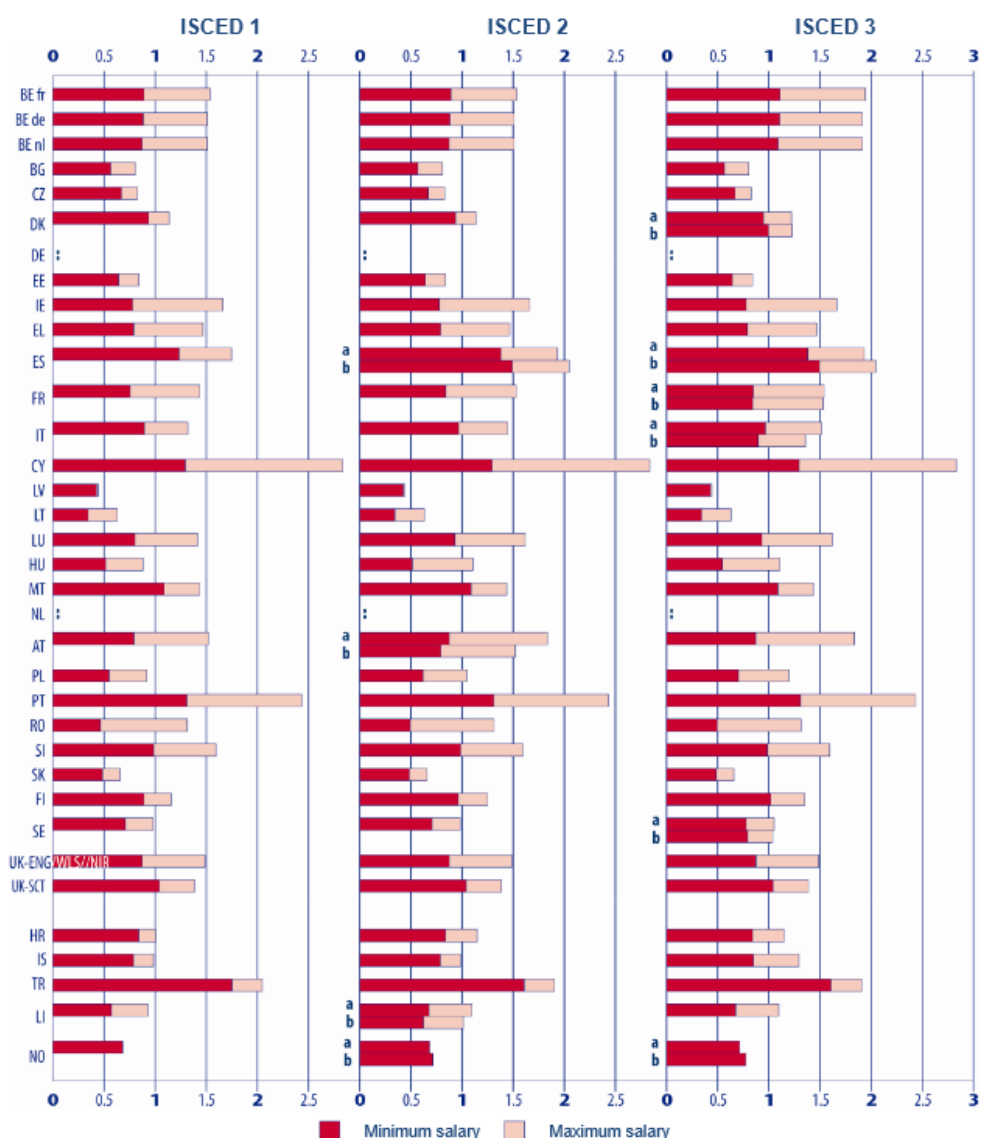
Latvijas Republikas pedagogiem salīdzinājumā ar pārējo Eiropas valstu pedagogiem ir zemākais atalgojums¹⁷⁶, ko apliecina 2012., 2013. gada pedagogu un izglītības iestāžu vadītāju atalgojumu un pabalstu salīdzinājums Eiropas Savienības dalībvalstīs. Tabula atspoguļo minimālo un maksimālo pieaugumu vidējam atalgojumam pilna laika un pilnas kvalifikācijas skolotājiem attiecībā pret iekšzemes kopprodukta pieaugumu.

---

¹⁷⁶ Teachers an School Heads Salaries and Allowances in Europe 2012/2013. Eurydice Facts and Figures. Pieejams: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/facts_and_figures/salaries.pdf

Figure 2: The minimum and maximum annual gross statutory salary of full-time fully qualified teachers in public schools relative to per capita GDP (ISCED 1, 2, and 3), 2012/13

4.2.13. Izglītības kvalitātes kontrole

Izglītības likuma 20. panta pirmā daļa noteic: „Šā likuma, vispārējās izglītības likuma, profesionālās izglītības likuma, Augstskolu likuma un citu ar izglītību saistīto normatīvo aktu ievērošanu kontrolē Izglītības kvalitātes valsts dienests”. Normatīvajos aktos nav noteikts kvalitātes kontroles mehānisms, kā veikt izglītības kvalitātes kontroli, tostarp to, vai bilingvālajās mācību stundās lietotā valsts un mazākumtautību valodas proporcija ir atbilstoša.

Satversmes tiesa attiecībā uz kvalitātes kontroli izglītībā atzinusi, ka Saeimas un Ministru kabineta kompetencē ir noteikt optimālo līdzsvaru starp apstrīdētajā normā paredzēto mācībvalodu proporciju un valsts pārbaudes darbu valodu, ņemot vērā to, ka eksāmenā jābūt iespējai pārbaudīt, vai skolas absolvents ir spējīgs turpināt izglītību latviešu valodā – vienīgajā

valodā, kurā notiek mācības valsts augstākajās izglītības iestādēs. Tomēr, interpretējot Noteikumu 3. pielikuma 3.3. punktu tādējādi, ka šī norma neierobežo skolēna tiesības izvēlēties valsts pārbaudījumu atbildes valodu, tiek ievērota gan apstrīdētā norma, gan samērīguma princips¹⁷⁷.

Satversmes tiesa norāda: „Ir jābūt tādām mehānismam, ar kura palīdzību turpmāk varētu konstatēt kvalitātes izmaiņas. It īpaši tas attiecas uz izglītošanas procesa kvalitāti. Tās izmaiņas šobrīd ne tikai var kontrolēt, bet pat ir aktīvi jākontrolē. To pieprasa Satversmes 112. panta pirmajā teikumā ietvertās tiesības uz izglītību. Bez tam no šā teikuma izriet, ka kvalitātes kontroles mehānismam jābūt objektīvam, vispusīgam, profesionālam, regulāram, kā arī uz zinātniskām atziņām un metodēm balstītam. Valstij ir pienākums nodrošināt tādu datu iegūvi, kurus analizējot varētu pieņemt izsvērtus lēmumus, kā arī sabiedrībai, izglītojamiem un viņu vecākiem sniegt informāciju par izglītības kvalitātes izmaiņām un izglītošanas procesa norisi. Neraugoties uz to, ka šīs lietas ietvaros Satversmes tiesas kompetencē nav analizēt vai vērtēt valstī pastāvošo izglītības un izglītošanas procesa kvalitātes kontroles mehānismu (piemēram, eksamināciju un uzraudzību), tiesa, balstoties uz lietas sagatavošanas un iztiesāšanas laikā gūtajām atziņām, izsaka šaubas par šo mehānismu pietiekamu efektivitāti. Šobrīd kontroles mehānisms galvenokārt vērsts uz kvantitatīva, nevis kvalitatīva rakstura datu iegūšanu. Šo datu apkopošana un analīze ir nepietiekama. Jau iepriekš iegūtie dati nav pietiekami sistematizēti un analizēti. Netieši to apstiprina Izglītības un satura eksaminācijas centra vēstule Satversmes tiesai. Turklāt kopš 1996./97. mācību gada nav veikti sistemātiski pētījumi par mazākumtautību izglītības kvalitātes izmaiņām. Līdz ar to var rasties tāda situācija, ka jebkuras izglītības sistēmā ieviestās pārmaiņas nerasniedz savu mērķi un izglītošanas process zaudē jēgu.”¹⁷⁸

---

¹⁷⁷ Satversmes tiesas 2005. gada 14. septembra spriedums lietā Nr. 2005-02-0106, secinājumu daļas 20.1. punkts.

¹⁷⁸ Turpat, secinājumu daļas 20.2.3. punkts.

5. Monitorings izglītības iestādēs

5.1. Monitoringa apraksts

5.1.1. Monitoringa mērķis

Viena no tiesībsarga funkcijām ir sekmēt vienlīdzīgas attieksmes principa ievērošanu un jebkāda veida diskriminācijas novēršanu¹⁷⁹. Monitoringa mērķis bija iepazīties ar faktisko situāciju mazākumtautību izglītības iestādēs – izpētīt, kā praksē tiek īstenotas mazākumtautību tiesības saglabāt savu valodu un kultūru – gan attiecībā uz mazākumtautību tiesībām saglabāt savu valodu, kultūru ievērošanu, gan, ņemot vērā Latvijas vēsturisko situāciju un latviešu valodas kā mazas valodas attiecību pret lielās kaimiņvalsts Krievijas valodu, valsts valodas regulējuma ievērošanu, valsts nozīmes svētku un kultūras pasākumu atzīmēšanu Latvijas Republikas valsts finansētajās izglītības iestādēs, kuras saskaņā ar normatīvo regulējumu īsteno mazākumtautību izglītības programmas vai kuru nosaukumā ir ietverta mazākumtautību pārstāvība.

5.1.2. Pētījuma metodes apraksts

- Bilingvālās izglītības izpētei (skolu monitoringiem) tika izvēlēta jaukta metodoloģija: kvalitatīvās un kvantitatīvās pētījumu metodes.
- Monitoringa laika periods: 2013. gada 11. novembris – 4. decembris.
- Skolu izlase

Lai izpētītu skolas, kuras īsteno mazākumtautību izglītības programmas, tika atlasītas 49 skolas no visas Latvijas. Skolu atlases kritēriji prioritārā secībā:

1) skola atrodas republikas pilsētā (Rīga, Daugavpils, Jelgava utt.), un tās teritorijā ir vairākas mazākumtautību skolas;

2) prioritāri izvēlētas mazāk pārstāvētās mazākumtautību skolas (poļu, ukraiņu u.c.), tad krievu mazākumtautību skolas – šāds atlases kritērijs pamatots ar to, ka no visām mazākumtautību skolām visvairāk ir krievu skolu;

3) skolas ar attiecīgajā teritorijā vislielāko skolu skaitu un vismazāko skolēnu skaitu skolā.

- Skolu monitoringos iekļautās skolas

Rīgā: Rīgas 24. pamatskola; Rīgas 22. vidusskola; Rīgas 40. vidusskola; Rīgas 33. vidusskola; Rīgas 68. vidusskola; Rīgas Ostvalda vidusskola; Rīgas Daugavgrīvas vidusskola; Rīgas

¹⁷⁹ Tiesībsarga likuma 11. panta otrais punkts.

71. vidusskola; Rīgas Anniņmuižas vidusskola; Jankas Kupalas Rīgas Baltkrievu pamatskola; Rīgas Ukrainu vidusskola; Rīgas 65. vidusskola; Rīgas 86. vidusskola; Rīgas Krievu vidusskola; Rīgas Lietuviešu vidusskola; Rīgas Itas Kozakēvičas Poļu vidusskola; Š.Dubnova Rīgas Ebreju vidusskola; Rīgas 60. vidusskola; Rīgas Klasiskā ģimnāzija; Rīgas 21. vidusskola; Rīgas 74. vidusskola; Rīgas Igaņu pamatskola; Rīgas 53. vidusskola; Rīgas 95. vidusskola; Rīgas Pārdaugavas pamatskola; Rīgas 61. vidusskola; Rīgas Zolitūdes ģimnāzija; Rīgas 10. vidusskola; Rīgas 37. vidusskola; Rīgas 46. vidusskola; Rīgas 13. vidusskola; Puškina licejs; Rīgas Rīnūžu vidusskola.

Rēzeknē: Rēzeknes valsts poļu ģimnāzija; Rēzeknes 2. vidusskola; Rēzeknes 4. vidusskola; Rēzeknes 6. vidusskola.

Daugavpilī: J.Pilsudska Daugavpils valsts poļu ģimnāzija; Daugavpils 10. vidusskola; Daugavpils krievu vidusskola – licejs; Daugavpils 11. pamatskola.

Jelgavā: Jelgavas 5. vidusskola un Jelgavas 6. vidusskola.

Jūrmalā: Jūrmalas pilsētas Kauguru vidusskola un Jūrmalas pilsētas Jaundubultu vidusskola.

Liepājā: Liepājas 3. pamatskola; Liepājas 7. vidusskola; Liepājas A. Puškina 2. vidusskola; Liepājas 8. vidusskola.

Skolu atlasei tika izmantota Izglītības un zinātnes ministrijas mājaslapā izvietotā informācija par vispārīzglītojošām dienas skolām 2012./2013. mācību gadā¹⁸⁰, informācija par 2013./2014. mācību gadu šajā vietnē nebija pieejama.

Kvalitatīvā pētījuma metode – daļēji strukturētā intervija ar skolas direktoru, lai noskaidrotu, kādas mazākumtautību izglītības programmas skola īsteno, kuri priekšmeti notiek valsts valodā, mazākumtautību valodā un bilingvāli; kas un kādā veidā veic kontroli par to, lai bilingvālie mācību priekšmeti tiešām būtu bilingvāli; kāda ir skolotāju sagatavotība bilingvālās izglītības procesa realizācijai; kādas fakultatīvas un interešu izglītības nodarbības organizē izglītības iestāde. Skolas direktoriem jautāts arī par mācību līdzekļu nodrošinājumu un skolas iekšējās kārtības noteikumiem.

Bilingvālās izpētes monitoringa ietvaros tika veiktas 49 daļēji strukturētās intervijas ar izglītības iestāžu vadītājiem vai to pilnvarotām personām, t.i., 39 – skolu direktoriem, 9 – vietniekiem un vienu mācību koordinātoru.¹⁸¹

Kvantitatīvā pētījumu metode – novērojums klasē. Novērojumam izvēlētas tikai 6., 9. un 12. klases, jo, tās beidzot, ir jākārto valsts pārbaudījums.

¹⁸⁰ Izglītības un zinātnes ministrijas mājaslapas sadaļa „Reģistri un statistika”. Vispārīzglītojošo dienas skolu kontaktinformācija 2012./2013. m. g. Pieejams: <http://izm.izm.gov.lv/registri-statistika/statistika-vispareja/9576.html>

¹⁸¹ Sarunas protokolu ar direktoru skat. pielikumā.

Novērojumiem izvēlētas tādas 6., 9. un 12. klašu mācību stundas, kuras attiecīgā novērojuma laikā pēc skolu stundu plāna notika bilingvāli (prioritārā izvēle) vai valsts valodā (sekundārā izvēle).

Novērojuma pamatā ir novērojuma protokols, kurā tika atzīmēts mācību nodarbībā notiekošais, piemēram, valoda, kādā skolotājs vadīja stundu un skolēni iesaistījās (piemēram, jautājumu uzdošanas, atbilžu sniegšanas un izmantoto mācību līdzekļu valoda u.c.), kā arī faktiskais nodrošinājums klasē ar mācību līdzekļiem.

Novērotājs (Tiesībsarga biroja darbinieks) neiesaistījās stundā, vienīgi novēroja procesu, atrodoties klases telpas beigās un veicot pierakstus protokolā. Skolēniem vai skolotājam novērojuma laikā nekas netika jautāts.

Novērotās nodarbības beigās attiecīgā priekšmeta skolotājam tika uzdoti jautājumi par to, kādā valodā šis priekšmets bija jāvada, kurš un kādā veidā veic kontroli, lai mācību priekšmeti notiek tiem paredzētajā valodā.

Bilingvālās izglītības izpētes laikā tika novērotas 215 mācību stundas 49 mazākumtautību skolās¹⁸².

Kvantitatīvā pētījumu metode – aptauja, kuras ietvaros notika skolēnu anketēšana. Aptaujas izlase ir iekļauto skolu 6., 9. un 12. klases visi skolēni, kuru stundas tika novērotas, t.i., visu apsekoto skolu 215 novēroto mācību stundu skolēni. Aptaujas anketas bija anonīmas un atbildes uz tiem brīvprātīgas, t.i., skolēns varēja atteikties pildīt anketu vai nodot to neaizpildītu. Anketās jautājumi bija valsts valodā par apmācību valodu novērotajam un citiem mācību saturā iekļautajiem priekšmetiem; tāpat tika lūgts veikt skolēna pašnovērtējumu par savu valsts valodas zināšanu līmeni, mācību vielas valsts valodā uztveramību un vēlmi apgūt priekšmetus valsts valodā; aptaujā tika jautāts arī par svētku pasākumiem skolā un nodrošinājumu ar mācību līdzekļiem.

Aptaujā no 215 novērotajām mācību stundām kopsummā piedalījās 3 272 skolēni, no tiem 1350 – 6. klašu, 1126 – 9. klašu un 796 – 12. klašu skolēni.¹⁸³

5.2. Monitoringa dati – izglītības iestādes

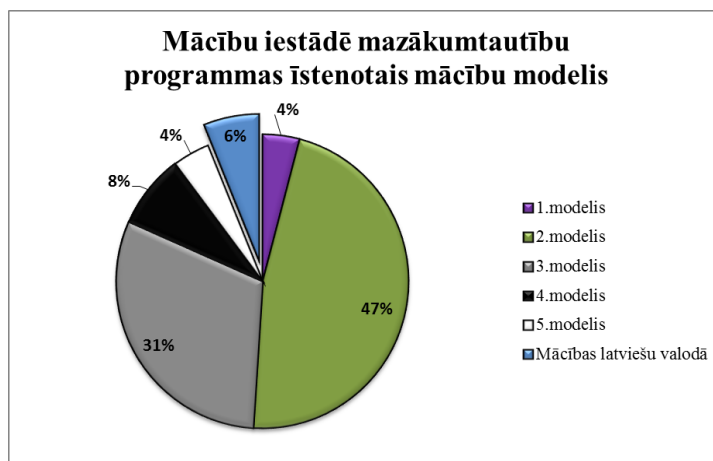
5.2.1. Monitoringa datu sadalījums pa programmām

Pēc apkopotajām 49 izglītības iestāžu vadītāju atbildēm secināts, ka skolās tika īstenoti visi mazākumtautību programmu mācību modeļi. Pārsvārā skolas īstenoja 2., 3. modeļi, attiecīgi 23 un 15 skolās. Trijās no monitorētajām skolām – Rēzeknes valsts poļu ģimnāzijā, Rīgas Igaunų

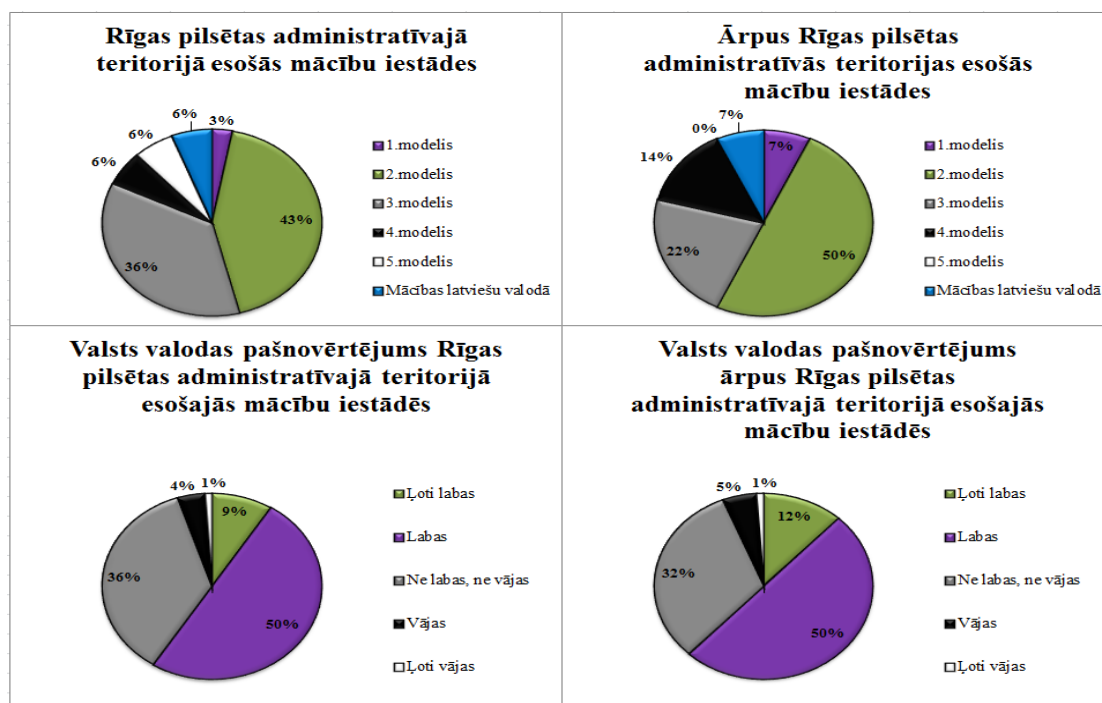
¹⁸² Novērojuma protokolu klasē skat. pielikumā.

¹⁸³ Skolēnu aptaujas anketu skat. pielikumā.

pamatskolā un Rīgas Lietuviešu vidusskolā – mācību viela tika pasniegta valsts valodā, izņemot atsevišķus minoritātēm paredzētos speciālos priekšmetus, piemēram, poļu, igauņu, lietuviešu valodu un attiecīgās valsts kultūras mācību priekšmetus.

Salīdzinājums starp mazākumtautību programmas īstenoto modeli Rīgas pilsētas mācību iestādēs un ārpus tās administratīvās teritorijas esošajās mācību iestādēs, kā arī salīdzinājums starp valsts valodas zināšanu pašnovērtējumu:

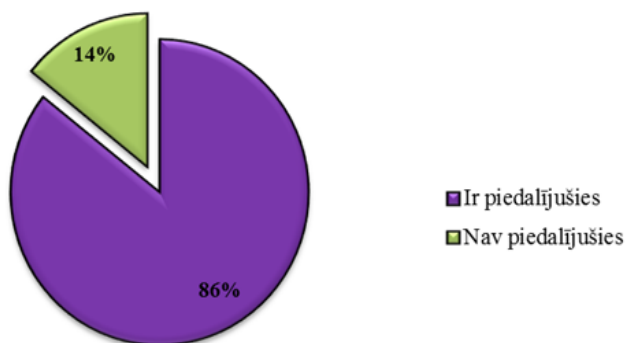
5.2.2. Bilingvālās izglītības kontrole

Kā izriet no anketām, kontroli pār mācību programmas īstenošanu, tostarp bilingvālās metodikas pielietošanu, veic skolas administrācija, novērojot stundas (stundu hospitācija). No monitoringā apmeklētajām 49 skolām Izglītības kvalitātes valsts dienests (turpmāk – IKVD) ar mērķi veikt kontroli ir apmeklējis tikai trīs skolās.

5.2.3. Skolotāju apmācība (valsts valoda, bilingvālā metodika)

Intervējot mācību iestāžu vadītājus, viens no uzdotajiem jautājumiem bija par to, vai skolotāji ir piedalījušies apmācībās, lai vadītu stundas bilingvāli. Uz jautājumu atbildēja visu monitoringa mācību iestāžu vadītāji. No 49 mācību iestāžu vadītājiem 42 atbildēja, ka skolotāji ir piedalījušies šādās apmācībās. Jānorāda, ka astoņās skolās no 42 iestāžu vadītāji informēja, ka apmācību kursi ir bijuši pirms 5 – 10 gadiem, atsevišķās mācību iestādēs bilingvālo stundu apmācībās bija piedalījušies tikai atsevišķi skolotāji.

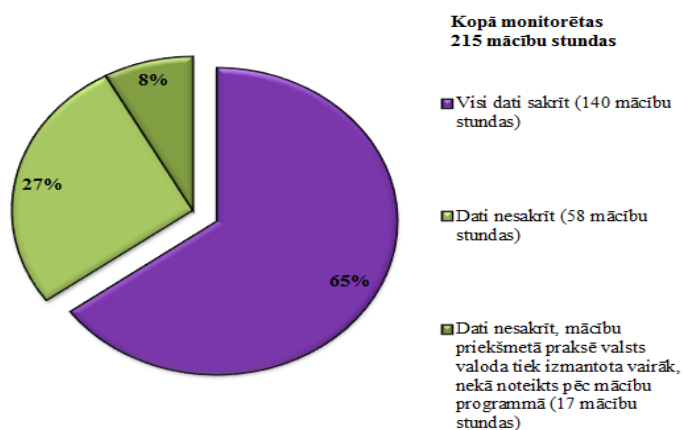
Vai skolotāji ir piedalījušies apmācībās, lai vadītu stundas bilingvāli?

5.2.4. Valodas lietojums praksē

Izglītības iestāžu vadītāju, pedagogu, skolēnu sniegtās informācijas apkopojums par to, kādā valodā jāvada mācību priekšmets un kādā tas tika vadīts:

Valodas lietojums praksē

Lai noskaidrotu, vai problēma ir normatīvajā regulējumā, vai tā piemērošanā, tika salīdzināta skolotāju, skolēnu un skolas direktoru sniegtā informācija par novērotajām 215 stundām. Skolēni sniedza atbildi uz jautājumu: „Kādā valodā parasti notiek šis mācību priekšmets?“, izvēloties atbilžu variantu: dzimtajā, latviešu valodā, bilingvāli (dzimtajā valodā un latviešu valodā).

Skolotāji sniedza atbildi uz jautājumu: „Kurā valodā bija jāvada mācību priekšmets – mazākumtautību, valsts valodā vai bilingvāli.” Savukārt skolu direktori informēja par akreditēto mācību priekšmetu valodu.

Attiecīgi 65% gadījumu šo trīs avotu sniegtā informācija sakrita, kas nozīmē, ka mācības novērotajās stundās norisinājušās atbilstoši akreditētajai programmai, t.i, valsts valodā, mazākumtautību valodā vai bilingvāli.

35% gadījumu skolotāju, skolēnu, skolas direktoru sniegtā informācija bija atšķirīga, attiecīgi konkrētā mācību priekšmeta pasniegšanā izmantotā valoda nav tikusi lietota atbilstoši programmā noteiktajam. 35% no novērotajām 215 mācību stundām jeb 75 skolotāji ikdienā neīsteno to, kas noteikts mācību programmā, arī pašreizējā situācijā, kad izglītības iestāžu vadītājiem, licenzējot un īstenojot mazākumtautību programmu, ir dota rīcības brīvība noteikt konkrētās izglītības iestādes minoritāšu programmas saturu, attiecīgi pamatizglītības mazākumtautību programmu veidojot pēc viena no pieciem programmu modeļiem, kas noteikti Noteikumos Nr. 530 un vidējās izglītības programmu atbilstoši Noteikumiem Nr. 281.

Analizējot detalizētāk 35% mācību stundu, kur aptaujāto skolas direktoru, skolotāju un skolēnu sniegtā informācija par mācību priekšmetā lietoto valodu nesakrita, 8% gadījumu valsts valoda tika lietota vairāk nekā paredzēts programmā (proti, programmā paredzētie bilingvālie mācību priekšmeti tiek mācīti valsts valodā vai mazākumtautību valodā paredzētie mācību priekšmeti tiek mācīti bilingvāli). Minētais atspoguļo atsevišķu izglītības iestāžu labo gribu īstenot Satversmē noteiktās tiesības uz izglītību, nodrošinot konstitucionāla ranga pamatvērtības – latviešu valodas – saglabāšanu, vienlaikus saglabājot apmācības mazākumtautībām par mazākumtautību valodu un kultūru, kā to noteic starptautiskie tiesību akti.

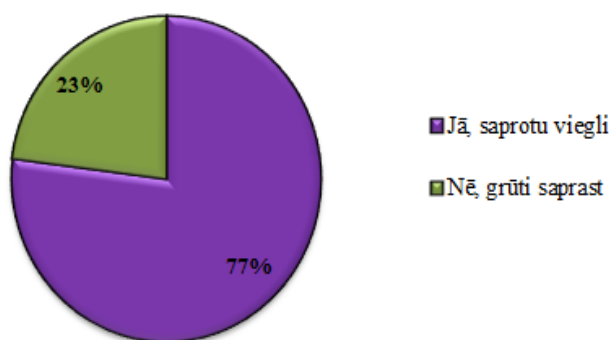
21 mācību stundā sniegta savstarpēji pretrunīga informācija par to, kādā valodā bija jāvada konkrētais mācību priekšmets. Tas ne vien norāda uz to, ka skolotāji nav informēti par mācību priekšmeta vielas apgūvē lietojamo valodu, bet arī liecina, ka netiek ievērots akreditācijā noteiktais. Tas savukārt norāda uz kontroles trūkumu no augstākas institūcijas puses.

5.3. Monitoringa dati – skolēnu anketas

5.3.1. Mācību vielas izpratne

Vai Tu nodarbības valsts valodā saproti viegli?

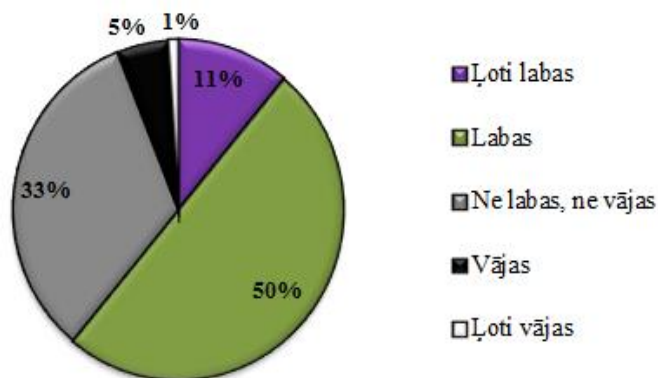

Aptaujā tika nosakaidrots skolēnu pašvērtējums par spēju saprast mācību vielu valsts valodā. Attiecīgi, atbildot uz jautājumu: „Vai Tu nodarbības valsts valodā saproti viegli?“, 77% jeb vairāk nekā 3/4 skolēnu atbildēja, ka nodarbības valsts valodā saprot viegli. 23% norādīja, ka mācību vielu ir grūti saprast.

Minētais parāda, ka skolēnu pašvērtējums ir salīdzinoši augsts un skolēni saprot mācību vielu valsts valodā.

5.3.2. Valsts valodas zināšanu pašnovērtējums

Kā Tu vērtē savas latviešu valodas zināšanas?

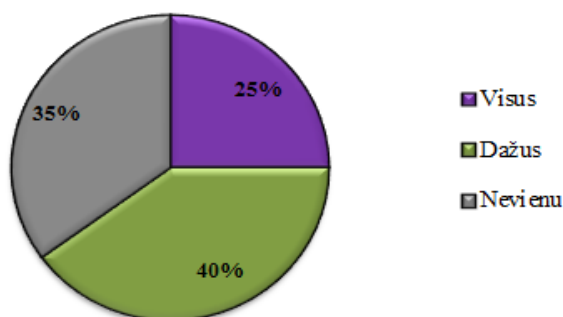
Skolēnu aptaujā detalizētāk tika nosakaidrots skolēnu valsts valodas zināšanu pašvērtējums. Lielākā daļa aptaujāto skolēnu jeb 94% ir tādu, ar kuriem līdz šim ir veiksmīgi strādāts un sasniegti rezultāti – zināšanas ir ļoti labas, labas vai vidējas (ne labas, ne vājas).

50% skolēnu ir atbildējuši, ka valodas zināšanas ir labas, 33% novērtējuši valodas zināšanas kā „ne labas, ne vājas”, bet 11% skolēnu ir augsts valsts valodas zināšanu pašvērtējums, norādot, ka zināšanas ir ļoti labas. Tikai 5% gadījumu zināšanu pašvērtējums ir norādīts kā vājš, bet 1% gadījumu kā ļoti vājš.

No minētā izriet secinājums, ka principā ļoti neliela skolēnu daļa ir tādu, kuriem valsts valodas zināšanu pašvērtējums ir neapmierinošs un būtu nepieciešams pievērst papildu uzmanību valsts valodas apguvei. Tādejādi tiesībsargs norāda, ka ir nepieciešams ieguldīt papildu darbu, izstrādāt attiecīgu metodiku un pieeju atbalstam tiem skolēniem, kuru zināšanas ir vājas un ļoti vājas, attiecīgi nodrošinot izglītības kvalitāti.

5.3.3. Skolēnu attieksme pret mācību vielas apguvi valsts valodā

Kurus priekšmetus Tu gribētu mācīties valsts valodā?

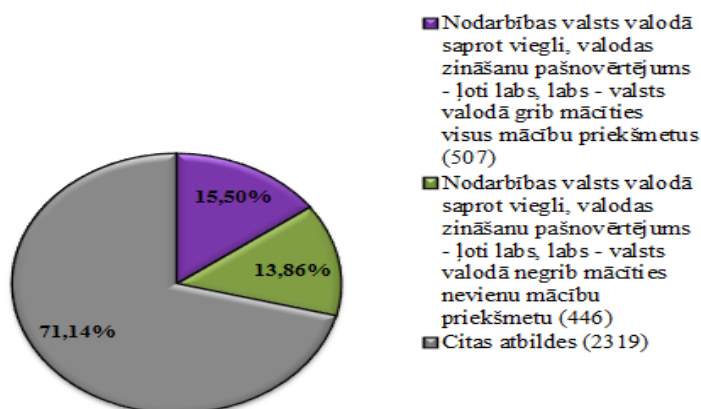

Skolēni, izsakot viedokli par vēlmī mācīties valsts valodā, 25% gadījumu norādīja, ka vēlas mācīties valsts valodā visu mācību vielu. Liela daļa – 40% – vēlas mācīties valsts valodā dažus mācību priekšmetus (akceptējot arī pašreiz īstenoto bilingvālās izglītības modeli), bet 35% gadījumu mazākumtautību skolēni ir norādījuši, ka nevēlas mācīties valsts valodā nevienu mācību priekšmetu.

No tiem, kuri norāda, ka valsts valodā vēlas apgūt „dažus priekšmetus”, 17,5% valsts valodā vēlas mācīties tikai mācību priekšmetu „latviešu valoda”. No minētajiem datiem izriet secinājums, ka ir ieguldāms darbs bērnu motivēšanā, lai tiem būtu interese un praktiskas iemaņas valsts valodas apguvē.

5.3.4. Analīze par attieksmi pret mācībām valsts valodā kopsakarā ar valsts valodas zināšanām

Skolēnu attieksme pret mācību priekšmetiem valsts valodā

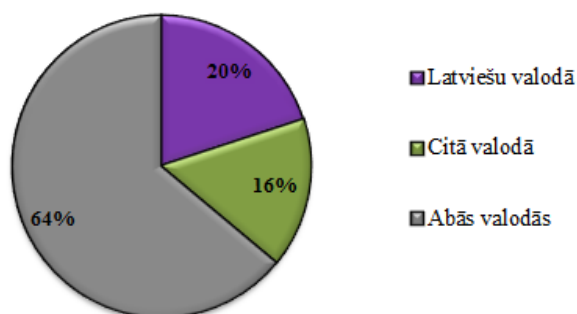
Analizējot skolēnu norādīto informāciju par valsts valodas sapratni, zināšanu pašvērtējumu un vēlmi mācīties valsts valodā, redzama korelācija starp zināšanām un motivāciju.

15,5% skolēnu ir pozitīva attieksme pret valsts valodas zināšanu nepieciešamību un lietošanu, ir laba valsts valodas zināšanu sapratne, labs zināšanu pašvērtējums un pozitīva attieksme pret mācībām valsts valodā.

13,86% gadījumu skolēni nodarbības valsts valodā saprot viegli, valodas zināšanu pašvērtējums labs, bet tik un tā nevēlas mācīties nevienu priekšmetu valsts valodā. Tam var būt dažādi iemesli: protests; ģimenes nostāja; politiskās retorikas; mediju ietekme.

5.3.5. Mazākumtautību tiesības uz kultūras īstenošanu

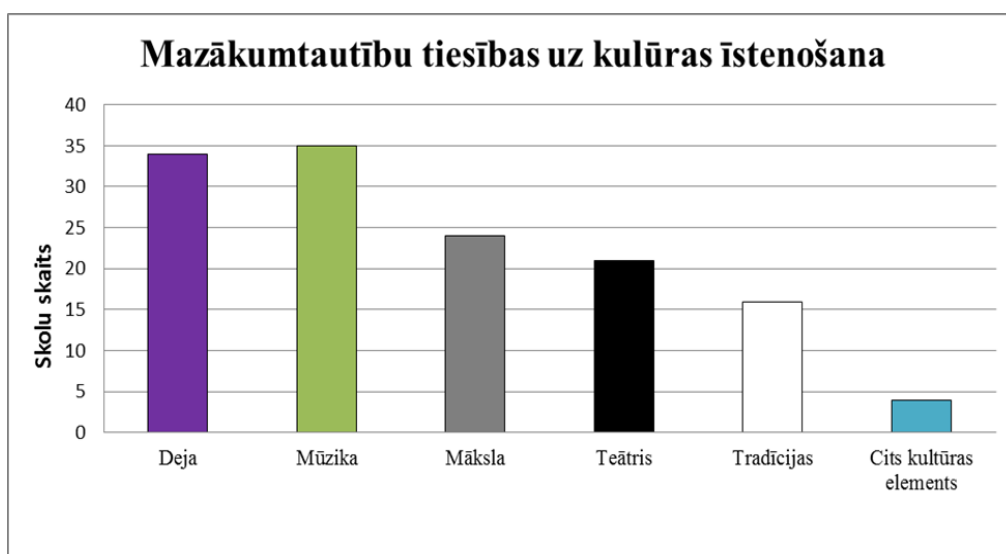
Kurā valodā notiek svētku pasākumi skolā?

Uz jautājumu par svētku pasākumu norisi skolās 64% skolēnu ir norādījuši, ka svētku pasākumi norit abās valodās.

5.3.6. Skolēnu iespējas nodarboties interešu pulciņos

Ņemot vērā starptautiskajos dokumentos noteikto mazākumtautību tiesību aizsardzību uz kultūru, tiesībsargu interesēja jautājums par to, kādā veidā mācību iestādēs tiek realizētas bērnu tiesības uz kultūru. Atbildes tika saņemtas no visiem monitoringa izglītības iestāžu vadītājiem.

5.3.7. Salīdzinājums klašu grupās

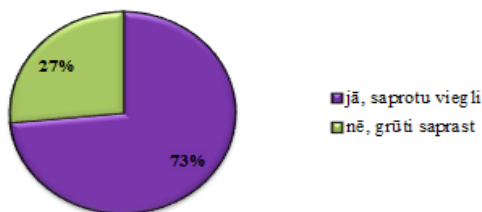
Monitoringa mācību iestādēs tika veikts trīs klasēs – 6., 9. un 12. klasē. No anketās norādītajām skolēnu atbildēm bija iespējama korelācija starp attiecīgo klašu skolēniem un viņu sniegtajām atbildēm.

Kā norādīts zemāk, procentuāli būtiska atšķirība ir starp skolēnu pašvērtējumu par nodarbībām valsts valodā – par attiecīgo nodarbību izpratni. Vislielākā skolēnu vēlme mācīties dažus vai visus priekšmetus valsts valodā ir 6. klases skolēnu vidū.¹⁸⁴

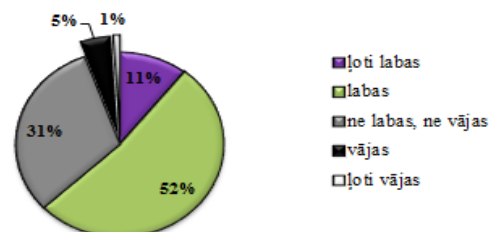
¹⁸⁴ Detalizētāks pārskats par katras izglītības iestādes skolēnu anketām, skolēnu atbildēm, iekļauts pētījuma 1. pielikumā.

Anketētā klase	Anketēto skaits	Vai Tu nodarbības valsts valodā saproti viegli?		Kā Tu vērtē savas latviešu valodas zināšanas?					Kurus priekšmetus Tu gribētu mācīties valsts valodā?			Kurā valodā notiek svētku pasākumi skolā?		
		jā, saprotu viegli	nē, grūti saprast	ļoti labas	labas	ne labas, ne vājas	vājas	ļoti vājas	visus	dažus (morādi kurus)	nevienu	latviešu valodā	citā valodā	abās
6.klase	1350	952	344	139	681	408	59	13	373	516	378	261	259	746
9.klase	1126	851	249	113	528	403	56	16	240	420	413	192	178	719
12.klase	796	644	136	103	385	255	33	10	169	306	280	158	70	548

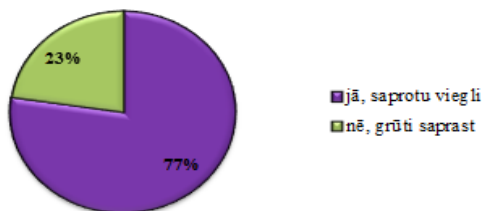
Vai Tu nodarbības valsts valodā saproti viegli (6.klase)?

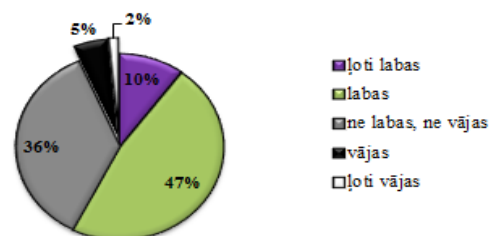
Kā Tu vērtē savas latviešu valodas zināšanas (6.klase)?

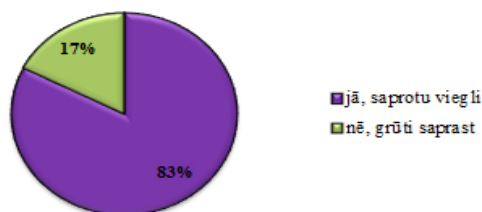
Vai Tu nodarbības valsts valodā saproti viegli (9.klase)?

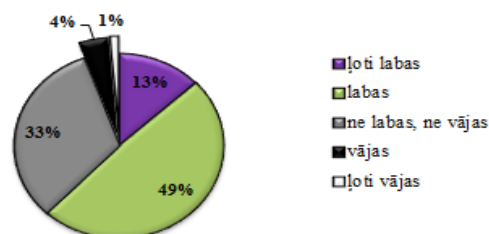
Kā Tu vērtē savas latviešu valodas zināšanas (9.klase)?

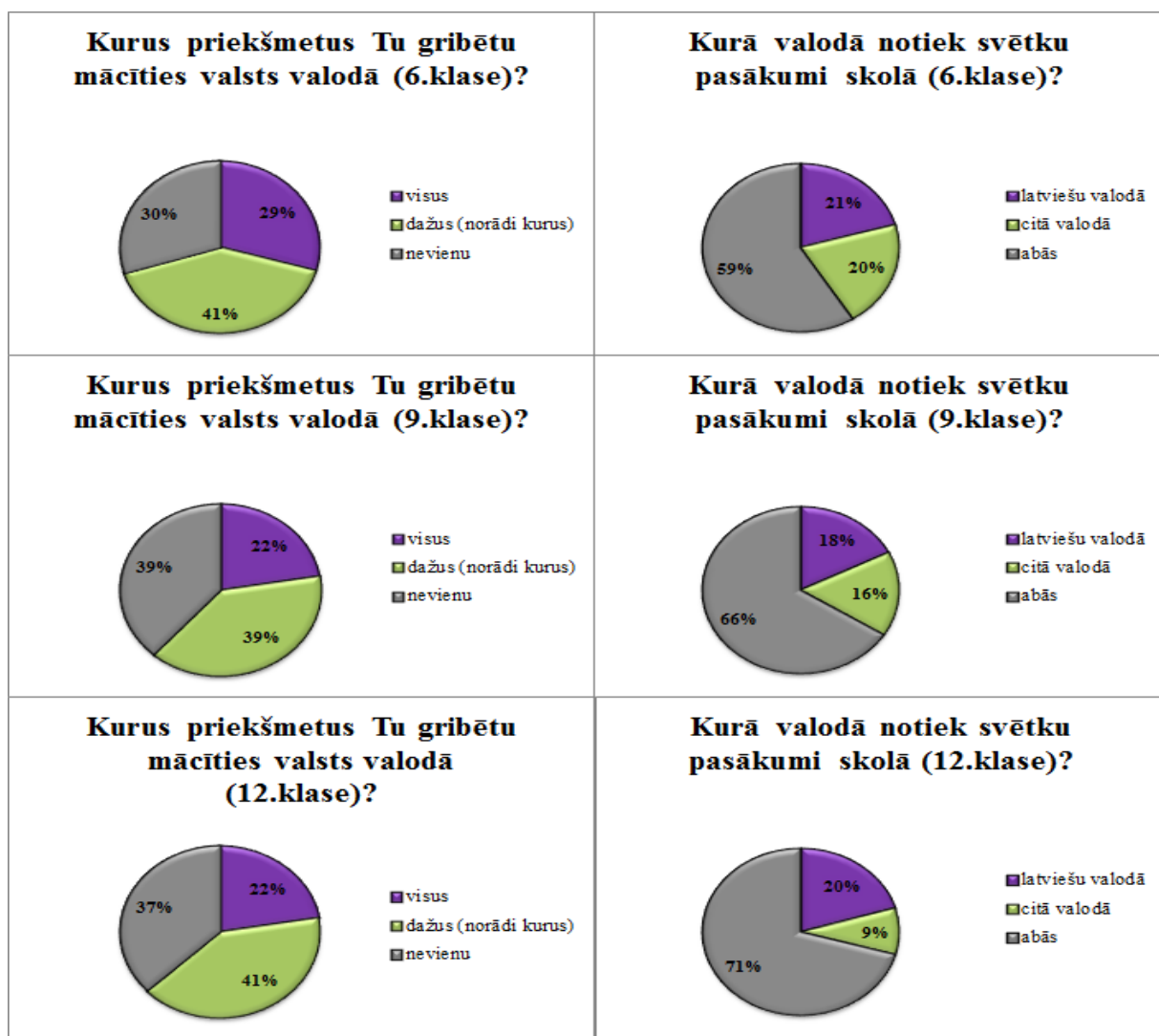

Vai Tu nodarbības valsts valodā saproti viegli (12.klase)?

Kā Tu vērtē savas latviešu valodas zināšanas (12.klase)?

5.4. Monitoringa novērojumi

1. Katrā vecuma grupā (6., 9. un 12. klase) tika novērots dažāds skolēnu valsts valodas zināšanu līmenis. Tika novērota cēloņsakarība starp skolas administrācijas, skolotāju nostāju pret valsts valodas nepieciešamību un bērnu valsts valodas zināšanu līmeni. Skolās, kur skolas vadībai ir stingra nostāja par normatīvo aktu ievērošanu, netika konstatēti gadījumi, ka skolotāji nezina valsts valodu un mācību priekšmets tika pasniegts atbilstoši programmā noteiktajam. Tāpat skolās, kur mācību priekšmets ikdienā tiek pasniegts valsts valodā vai bilingvāli, Tiesībsarga biroja darbinieku novērošana nerādīja nekādas izmaiņas, un arī skolēni savās anketās apstiprināja: parasti konkrētais mācību priekšmets tiek pasniegts valsts valodā vai bilingvāli.

2. Kontroli pār mācību programmas īstenošanu, tostarp bilingvālās metodikas pielietošanu, veic skolas administrācija, novērojot stundas. Salīdzinoši reti novērotajās 49 skolās

notikusi valsts iestāžu kontrole. IKVD veicis pārbaudi tikai trīs skolās. Tiesībsarga ieskatā, salīdzinoši nelielā kontrole un direktoru nevērība pret normatīvo aktu ievērošanu noved pie situācijas, ka skolotāji nezina valsts valodu normatīvajos aktos noteiktajā apmērā un ikdienā, pasniedzot mācību vielu, neievēro normatīvo regulējumu, tostarp attiecībā uz valodu, kādā mācību priekšmets ir pasniedzams.

3. Atsevišķos gadījumos tika novērots, ka skolotāji nezināja, kurā valodā mācību priekšmets bija jāvada (valsts, mazākumtautību vai bilingvāli). Skolotāji nespēja sniegt atbildes uz Tiesībsarga biroja darbinieku jautājumu, kādā valodā jāvada šis mācību priekšmets, vai sniegtā atbilde nesakrīta ar skolas vadības norādīto.

Kā nepietiekams ir vērtējams atsevišķu skolotāju valsts valodas zināšanu līmenis. Monitoringa laikā Tiesībsarga biroja darbinieki novēroja, ka ir nepieciešams veikt pārbaudi par valsts valodas zināšanām septiņiem skolotājiem, jo tie nespēja atbildēt uz valsts valodā uzdotajiem jautājumiem, kas radīja šaubas par to, vai konkrētajam skolotājam ir normatīvajos aktos noteiktais valsts valodas zināšanu līmenis un tam atbilstošās praksē nostiprināmās valsts valodas zināšanas.

Valsts valodas centrs pēc tiesībsarga lūguma veica pārbaudi un konstatēja, ka sešas skolotājas nelieto valsts valodu profesionālo amata pienākumu veikšanai nepieciešamā apjomā. Vienai skolotājai pārbaudu laikā bija darba nespēja.

Papildus Valsts valodas centrs norādīja, ka 2013. gadā pie administratīvās atbildības ir saucis vienu skolas direktoru, vienu direktora vietnieku, 21 skolotāju, 13 pirmsskolas izglītības skolotājas, 31 skolotāja palīdzi, kā arī divas pirmsskolas izglītības iestāžu vadītājas. Pie administratīvās atbildības sauktajām personām ir uzdots uzlabot savu valodas lietojumu. Tātad var secināt, ka mācību iestāžu darbinieku nepilnīgās valsts valodas zināšanas nav atsevišķi gadījumi, bet gan sistēmiska problēma.

4. Mācību līdzekļi valsts valodā bilingvālās izglītības stundās sekmē valsts valodas apguvi. Lielākoties novērotajās mācību stundās tika izmantotas grāmatas un mācību līdzekļi latviešu valodā.

5. Liels bērnu skaits klasēs apgrūtina individuālo skolotāja darbu ar skolēniem, kuriem tas ir nepieciešams. Tikai svešvalodu apguvei skolēni tiek dalīti mazākās grupās.

6. Atsevišķi skolotāji nespēja definēt, kā ir jāīsteno apmācība bilingvāli. Novērots, ka mācību priekšmetu, kas pēc programmas jāvada bilingvāli, skolotājs vada krievu valodā, atsevišķus terminus tulkojot latviski (Rīgas Pārdaugavas pamatskola, Rīgas Daugavgrīvas 33. vidusskola).

7. Atsevišķās skolās latviešu valodas stundas līdzinājās iestudētam priekšnesumam. Tika atrādītas skolēnu sagatavotās prezentācijas, bet skolotājs bija kā vērotājs no malas un

pilnīgi neiesaistījās diskusijā, un nenorādīja uz skolēnu latviešu valodā pieļautajām kļūdām (piemēram, neizskaidroja, kā būtu pareizāk izteikties). Šāda formāla apmācība neveicina motivāciju apgūt latviešu valodu un pilnveidot jau iegūtās zināšanas.

5.5. Labās prakses piemēri

1. Atsevišķās skolās pilotprojekta ietvaros vidējās izglītības mācību saturs pilnībā tiek pasniegts valsts valodā (Liepājas 8. vidusskola). Daži skolu direktori uzskata, ka vidusskolēni ir gatavi un spējīgi pāriet uz apmācībām tikai valsts valodā (piemēram, Liepājas 7. vidusskola).

2. Darbavietu izveidošana skolotāju palīgiem, kas īpaši nozīmīgi bērniem ar mācīšanās traucējumiem un tiem, kuriem nepieciešama palīdzība mācību vielas apguvei.

3. Latvijas valsts svētku pasākumu organizēšana, neuzspiežot, bet iesaistot bērnus. Piemēram, bērni brīvprātīgi veidoja sienas avīzes par Latvijas vēsturi, Rīgas ielām, videokolāžu dzejoļiem par Latviju, Latvijas jostas simbolus u.c. Interaktīvās darbnīcas (piemēram, Rīgas Zolitūdes ģimnāzija).

4. Skolēnu izglītošana par Latvijas kultūru (izstādes, muzeji, teātra izrādes). Caur kultūru un tradīcijām tiek veicināta integrācija. Īpaši nozīmīgi tas ir bērniem, kuru vecākiem nav iespēju un zināšanu savām atvasēm nodrošināt iespēju apmeklēt dažādus kultūras pasākumus, piemēram, izrādi „Skroderdienas Silmačos”, Lāčplēša muzeju u.c. muzejus, izstādes, kultūras objektus (piemēram, Rīgas Rīnūžu vidusskola).

5. Informatīvo pasākumu organizēšana ar dzejniekiem, aktieriem un amatpersonām (Rīgas Rīnūžu vidusskola).

6. Bilingvālās metodikas centru izveide. Pateicoties šo centru darbībai, joprojām Daugavpilī norisinās skolotāju zināšanu uzlabošana – gan valsts valodā, gan bilingvālā metodikā, apmeklējot stundas un sniedzot konkrētas rekomendācijas, kā uzlabot darbu par bilingvālo metodiku un pedagogu valodas zināšanu lietojumu.

7. Pedagogu savstarpējā sadarbība kvalifikācijas celšanā. Latviešu valodas skolotāji sadarbojas ar bilingvālo priekšmetu skolotājiem terminoloģijas apguvē (Rīgas 86. vidusskola). Izveidots integrācijas centrs, kura mērķis ir bilingvālās izglītības ieviešana. Tiek organizēti valsts mēroga kursi bilingvālajā izglītībā (Liepājas 8. vidusskola). Skolotāju pieredzes apmaiņa, jaunas metodikas projektu īstenošana kā, piemēram, projekts „Atvērtā skola” (Liepājas A. Puškina vidusskolā) u.c., kur skolotāji apguvuši gan valsts valodas zināšanas, gan uzlabojuši mācību priekšmeta pasniegšanas kvalitāti.

8. Starptautiskā sadarbība. Tiek organizēti apmaiņas braucieni uz Poliju, kur skolēni dzīvo poļu ģimenēs. Skolā strādā arī viesskolotāji no Polijas (Daugavpils Poļu vidusskola). dalība starptautiskajā projektā „Dzīvot kopā”, notiek pieredzes apmaiņas braucieni uz Slovēniju, Poliju, Vāciju, Portugāli (Jelgavas 6. vidusskola).

9. Dažādības iepazīšana. Skolēni apmeklē internātu, kur ir bērni ar speciālām vajadzībām un dāvina dāvanas (Rīgas Rīnūžu vidusskola). Mācīšanās vidusskolā kopā latviešiem un mazākumtautību bērniem vienā klasē veicina toleranto attieksmi pret citu tautību pārstāvjiem (Liepājas 8. vidusskola). Latviešu valodas nometnes bērniem (Rīgas Zolitūdes ģimnāzija).

10. Nākotnes vīzija – trilingvālā izglītība – latviešu/krievu/angļu; plaša tālmācības programma; sadarbības līgums ar RTU – fizika, informātika, angļu valoda, robotu tehnika (Liepājas A.Puškina vidusskola).

11. Olimpiāžu, konkursu, valsts pārbaudes darbu organizēšana valsts valodā kā stimulē skolotājiem un skolēniem (Jelgavas 5. vidusskola). Lai sagatavotu bērnus olimpiādēm, tie priekšmeti, kuri pēc programmas jā māca mazākumtautību valodā, tiek pasniegti bilingvāli (Jelgavas 6. vidusskola).

5.6. Skolu direktoru norādītais par sistēmiskām problēmām

Skolu direktori sarunās ar Tiesībsarga biroja darbiniekiem norādīja uz valsts valodas¹⁸⁵ un bilingvālās metodikas¹⁸⁶ kursu nepietiekamību, profesionālo kursu nepieciešamību zināšanu padziļināšanai mācību priekšmetā,¹⁸⁷ finanšu nepietiekamību,¹⁸⁸ skolotāju nepietiekamību (nav paaudžu maiņas skolotāju vidū),¹⁸⁹ bērnu valsts valodas dažādu zināšanu līmeni, kā rezultātā skolotājiem ir jāiegulda papildu darbs,¹⁹⁰ skolotāju palīgu nepieciešamību,¹⁹¹ valsts vīzijas trūkumu – nav vienoti mērķi izglītības sistēmai kopumā, uzlabojumi tiek veikti ar atsevišķiem

¹⁸⁵ Rīgas Zolitūdes ģimnāzija; Rīgas Rīnūžu vidusskola; Rīgas 86. vidusskola; Jelgavas 5. vidusskola; J.Kupalas Rīgas Baltkrievu pamatskola.

¹⁸⁶ Rīgas Rīnūžu vidusskola (nepieciešami kursi par bilingvālo metodiku); Rīgas 86. vidusskola (nav bilingvālo materiālu skolotājiem, ir tikai sākumskolai. Nepieciešanas terminoloģiskās skaidrojošās vārdnīcas fizikā, ķīmijā u.c.); Liepājas 8. vidusskola (nepieciešama jauno materiālu apguve); J.Kupalas Rīgas Baltkrievu pamatskola; Rīgas 46. vidusskola; Rīgas Ostvalda vidusskola; Bilingvālā terminoloģija: Š.Dubnova Rīgas ebreju vidusskola; Rīgas 86. vidusskola.

¹⁸⁷ Rīgas 95. vidusskola.

¹⁸⁸ Rīgas Zolitūdes ģimnāzija; Rīgas 95. vidusskola (skolai piešķirtais finansējums tiek novirzīts komunālo maksājumu veikšanai, nevis izglītības kvalitātes uzlabošanai); Rīgas Anniņmuižas vidusskola.

¹⁸⁹ Rīgas Zolitūdes ģimnāzija; Rīgas 86. vidusskola (pēc augstskolas beigšanas absolventi nevēlas strādāt skolā, izvēlas citu darbu, skolā ir tikai viens jauns skolotājs). Kā cēlonis tiek minēta arī psiholoģiskā slodze, lielās klasēs ir grūti nodrošināt individuālo pieeju audzēkņiem); J.Kupalas Rīgas Baltkrievu pamatskola; Rīgas Anniņmuižas vidusskola; vecāka gadagājuma skolotājiem ir grūtības ar valsts valodas apguvi (vienā apmeklētajā skolā skolotāju vidējais vecums ir 50 gadu, un ne visi pārzina valsts valodu).

¹⁹⁰ Š.Dubnova Rīgas ebreju vidusskola; Rīgas Zolitūdes ģimnāzija.

¹⁹¹ Liepājas 7. vidusskola.

projektiem, nevis sistēmiski,¹⁹² problēmām ar audzinošo darbu, jo daudzu bērnu vecāki ir aizbraukuši uz ārzemēm, bērnus audzina vecvecāki, un skolām ir jātiek galā ar viņu audzināšanu.¹⁹³

Tāpat praksē ir grūtības latviešu valodas centralizētā eksāmena kārtošana sasniegt vienādus rezultātus mazākumtautību skolām salīdzinājumā ar latviešu skolām, kā rezultātā pirmajām ir zemāki eksāmena rezultāti¹⁹⁴.

2014. gada 6. februārī Tiesībsarga birojā tika organizēta mazākumtautību skolu direktoru diskusija „Bilingvālās izglītības problēmas un iespējamie risinājumi”. Diskusijā bija aicinātie piedalīties visu monitoringa skolu vadītāji, kā arī izglītības iestāžu vadītāji, kurus bija deleģējušas pašvaldības, kurās netika veikts monitoringa.

Diskusijā visiem izglītības iestāžu vadītājiem bija iespēja izteikties, un tajā tika aktualizēti vairāki jautājumi, izglītības iestāžu vadītājiem vai vadītāju pilnvarotajām personām (turpmāk – Direktori) norādot uz vairākām problēmām un sniedzot ieskatu par iespējamajiem risinājumiem izglītības jomas stiprināšanai saistībā ar mazākumtautību skolām:

- ❖ Augstskolas Latvijā un ārpus tās nodrošina augstākās izglītības pieejamību personām, kuras ieguvušas vidējo izglītību – neatkarīgi no tā, vai mācību viela apgūta latviešu valodā, vai bilingvāli.
- ❖ Mazākumtautību skolās ir novērojama tendence, ka spējīgākie skolēni, tāpat kā skolās, kurās izglītība tiek īstenota tikai latviešu valodā, var pretendēt uz mācīšanos valsts prestižākajās skolās. Tomēr lielākā daļa skolēnu visu mācību periodu, līdz vidējās izglītības iegūšanai, paliek tajā pašā skolā, kurā sākuši mācīties.
- ❖ Rīgas Zolitūdes ģimnāzijas direktore norādīja, ka skolā, pēc tiesībsarga monitoringa, tika veikta skolēnu aptauja, un no tās izrietēja, ka vairākiem skolēniem ir problēmas ar mācībām valsts valodā.
- ❖ Direktori paši uzņemas atbildību pār mācībspēkiem, proti, par to, lai pedagogi, kuri salīdzinoši sliktāk pārziņā valsts valodu, tādēļ nespēj brīvi vadīt stundas, tiktu pielaisti vadīt tikai tās mācību stundas, kurās viņu iesaistīšana nekaitētu bērniem.
- ❖ Trūkst kursu, kuros skolotāji apgūtu zināšanas saistībā ar konkrēto mācību priekšmetu. Vispārīgās valsts valodas zināšanas nenozīmē, ka skolotājs būs spējīgs kvalitatīvi, bez papildus apmācībām pasniegt konkrētu mācību priekšmetu valsts valodā.
- ❖ Skolotājiem ir nepieciešami valsts valodas līmeņa uzturēšanas kursi, kuros iegūtās zināšanas no jauna nostiprināt.

---

¹⁹² Rīgas 95. vidusskola.

¹⁹³ Rēzeknes 2. vidusskola.

¹⁹⁴ Rīgas 21. vidusskola.

- ❖ Nepieciešams ieviest bilingvālo izglītību pēc iespējas agrākā vecumā, lai visiem bērniem, jau ierodoties sākumskolā, pirmajā klasē būtu valsts valodas zināšanas. Piedāvājums vairāk strādāt ar bērniem pirmsskolas periodā tieši attiecībā uz valsts valodas apmācību.
- ❖ Valsts valodas apmācības nepieciešamas arī pirmsskolas izglītības iestāžu pedagogiem.
- ❖ Modeļi, lai arī ieviesti normatīvi, praksē nestrādā, jo faktiskā situācija prasa no skolas direktora, lai viņi katrai klasei pieietu individuāli, ņemot vērā pirmsskolas periodā iegūtās zināšanas.
- ❖ Priekšlikums mazākumtautību izglītojamo valsts valodas zināšanu uzlabošanai un Latvijas sabiedrības apvienošanai – nedalīt skolas mazākumtautību skolās un latviešu skolās.
- ❖ Vecākiem un bērniem ir tiesības prasīt tādu izglītību, kādu paredz izglītības programma, kuru īsteno mācību iestāde. Mācību iestādei ir pienākums šīs tiesības nodrošināt.
- ❖ Bilingvālā izglītība ir atradusi vietu mācību iestādēs.
- ❖ Problēmas pastāv ar iedalījumu mikrorajonos un tajos atbilstošo latvisko vai mazākumtautību vidi. Bērnu vecāki nevar izvēlēties jebkuru mācību iestādi, kurā bērnam mācīties.
- ❖ Ļoti nekvalitatīvas ir mācību grāmatas, to saturs. Lai arī naudas ir vairāk, ar Izglītības likuma grozījumiem saistībā ar mācību līdzekļu nodrošināšanu skolai un skolēniem pilnīgi visus nodrošināt ar nepieciešamajiem mācību materiāliem 2013./2014. mācību gadā vēl nav bijis iespējams.
- ❖ Problēmas pastāv ar diviem valsts standartiem – viens mazākumtautību skolām, otrs skolām, kurās izglītību nodrošina latviešu valodā. Bērni, sākot mācības 10. klasē, atrodas divās dažādās starta pozīcijās (problēmas tieši ar latviešu valodas eksāmenu).
- ❖ Poļu skolās nav iespējas kārtot eksāmenu poļu valodā. Eksāmenu iespējams kārtot vienīgi latviešu vai krievu valodā. Pret minoritātēm tiek īstenota vienāda attieksme, neņemot vērā, ka situācijas un valodas jautājums prasa atšķirīgu attieksmi.
- ❖ Ukrainu skolā problēmu ar valsts valodas apguvi nav. Ir salīdzinoši apjomīgāks darbs pedagogiem ar skolēniem, kuri nepārzina valsts valodu. Tās apguvei skolā ir sagatavošanas klase.
- ❖ Mācību iestādēs pietrūkst jaunu motivētu skolotāju. Skolotāju sagatavošanai jābūt, nevis projekta veidā, bet gan pastāvīgai valsts prioritātei, tai skaitā, nodrošinot potenciālajiem pedagogiem augstākās izglītības pieejamību.
- ❖ Problēmas pastāv ar to, ka daļai pedagogu nav Latvijas pilsonības (atšķirīgu iemeslu dēļ). Pedagogi kā paraugs bērniem demonstrē savu attieksmi pret valsti un valsts valodu.
- ❖ Jāpalielina latviešu valodas stundu skaits mazākumtautību skolās.

- ❖ Pedagoģi ir pilnīgi neaizsargāti pret bērniem. Ir problēmas strādāt, cilvēcīgi komunicēt ar bērniem, kuriem ir uzvedības traucējumi. Katrā skolā nepieciešami palīgskolotāji, lai strādātu ar problemātiskajiem bērniem.
- ❖ Nav vienota valsts plāna, koncepcijas attiecībā uz izglītību tālākā plānošanas periodā. Mērķi ir ļoti neskaidri un neprecīzi.
- ❖ Jebkāda politikas plānošana attiecībā uz izglītības jautājumiem, tai skaitā izglītības valodu, ir jārealizē, apspriežoties ar izglītības iestādēm un to vadītājiem.
- ❖ Valsts valodas kursu nepietiekamība (Rīgas Zolitūdes ģimnāzija; Rīgas Rīnužu vidusskola; Rīgas 86. vidusskola; Jelgavas 5. vidusskola; J. Kupalas Rīgas Baltkrievu pamatskola).

Arī plašsaziņas līdzekļos skolu direktori ir vērsuši uzmanību uz bilingvālās izglītības īstenošanas praktiskajām problēmām. Piemēram, Rīgas Klasiskās ģimnāzijas direktors Romāns Alijevs paudis, ka joprojām trūkst mācību grāmatu, dažādu uzskates materiālu, arī metodisko līdzekļu, lai palīdzētu skolotājiem sagatavoties stundām.

Savukārt Rīgas 15. vidusskolas direktore Natālija Kubasova par mācību materiālu trūkumu nesūdzas: “Latviešu valodas aģentūra visu laiku kaut ko drukā.” Problēmas esot bijušas ar mācību grāmatām vidusskolas klasēm – tās, pēc N. Kubasovas domām, ir pārāk sarežģītas pat latviešu skolēniem. Pašlaik speciālisti strādā, lai uzlabotu šo situāciju.

Latviešu valodas aģentūras izglītības daļas galvenā speciāliste metodiķe Vineta Vaivade atzina, ka metodisko materiālu esot daudz, bet jāņem vērā, ka tie ātri noveco un tāpēc nepārtraukti jāatjauno.

Pedagoģijas doktores Tatjanas Russitas pētījumā par to, kā tiek organizētas bilingvālās stundas mazākumtautību skolās, atklājas, ka skolotāji bilingvālās izglītības programmās izmanto dažādas stratēģijas. Daži māca tikai latviski, daži tiešām māca bilingvāli, taču daļa skolotāju arī krāpjas. Šie skolotāji mācot krieviski, bet, ja ierodas inspekcija, nospēlē kādu iepriekš sagatavotu bilingvālo stundu, cenšoties izmantot tik daudz latviešu valodu, cik nu var. T. Russita akcentē, ka ir labi novērojama saistība starp skolotāju vecumu un bilingvālās izglītības īstenošanu. Jaunākie pedagoģi, kuri pabeiguši kādu no Latvijas augstskolām, prot runāt latviski, un viņiem nevajagot neko „apiet”. Taču problēma esot ar mācībspēkiem, kas studējuši padomju laikā un kuriem latviešu valoda bijusi nepieciešama tikai ļoti retos gadījumos. “Skolotāju paaudzes mainās lēnāk, nekā reformas tiek īstenotas,” T. Russita iezīmē bilingvālās izglītības problēmu. Viņasprāt, pietiktu ar augstāko izglītību latviešu valodā, nav nepieciešamības

“spēlēties bilingvālajā izglītībā”. Situācija pakāpeniski vienalga mainīšoties, un skolotāji, kuri prot un grib mācīt latviski, radīšoties bez strīdiem.¹⁹⁵

5.7. Priekšlikumi

1. Izglītības sistēmai gan normatīvi, gan faktiski ir jānodrošina bērnu vislabāko interešu ievērošana.

2. Mazākumtautību bērniem tiesības uz valsts valodas apguvi ir jāgarantē pienācīgā līmenī. Latvijas situācijā vēstures seku dēļ ir jo īpaši svarīgi, lai mazākumtautību bērniem būtu vienlīdzīgas tiesības, tālāk studējot un strādājot Latvijā amatos, kur valsts valodas prasība ir objektīvi nepieciešama sabiedrības interešu nodrošināšanai.

3. Izglītības procesā nedrīkst tikt apdraudēta mazākumtautību identitāte, jādod iespēja pienācīgi apgūt mazākumtautību literatūru, kultūru, valodu, lai mazākumtautības valsts valodas apguvi neuztvertu kā apdraudējumu savai identitātei, bet gan kā ieguvumu, vērtību, redzesloka paplašinājumu.

4. Visām mazākumtautībām jānodrošina vienlīdzīgas tiesības apgūt savas tautības valodu, īpašu uzmanību pievēršot vēsturiski atstumtajai mazākumtautībai – romiem.

5. Jāpalielina valsts uzraudzība mazākumtautību izglītības iestādēs par:

- a) mazākumtautību valodas, kultūras apmācību, valsts valodas lietojumu, izglītības procesa kvalitāti;
- b) tādu skolotāju nodarbināšanu, kas atbilst normatīvajos aktos noteiktajām prasībām.

6. Jānodrošina apmācības mazākumtautību skolotājiem latviešu valodas lietojuma un mazākumtautību valodas lietojuma, bilingvālās metodikas uzlabošanai.

7. Izglītības sistēmai dažādu tautību pārstāvjiem primāri ir jābūt vērstai uz apvienošanu, nevis nodalīšanu.

8. Jāizstrādā metodoloģija, kā konstatēt, vai bilingvālajā mācību stundā valsts un mazākumtautības valodas tiek lietotas atbilstoši proporcijai.

9. Jānodrošina samērīgums starp valsts valodas apguvi un saglabāšanu, un mazākumtautības valodas apguvi.

---

¹⁹⁵ Mānīšanās ar bilingvālo izglītību skolās iespējama. [E-klase 23.01.2012.] Pieejams: <http://www.e-klase.lv/lv/zina/zinas/aktualitates/manisanas-ar-bilingvalo-izglitibu-skolas-iespejama/>

Izmantotā literatūra un avoti

1. Deklarācija „Par Latvijas Republikas pievienošanos starptautisko tiesību dokumentiem cilvēktiesību jautājumos”. Pieņemta un stājās spēkā 1990. gada 4. maijā. Publicēts: Ziņotājs, 21, 24.05.1990. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=75668>
2. ANO Vispārējā cilvēktiesību deklarācija.
Pieņemta 1948. gada 10. decembrī.
Pieejams: http://www.ohchr.org/EN/UDHR/Documents/UDHR_Translations/lat.pdf
3. Starptautiskais pakts par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām. Pieņemts 1966. gada 16. decembrī. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 61 (2826), 23.04.2003.
Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=74040>
4. ANO Cilvēktiesību komiteja. Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām Vispārējs komentārs Nr. 34 par vārda brīvību. Ženēva, 2011.
Pieejams: <http://bangkok.ohchr.org/programme/documents/general-comment-34.aspx>
5. ANO Cilvēktiesību komiteja. Noslēguma piezīmes par Latvijas trešo ziņojumu „Par starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām” izpildi. Pieejams: http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CCPR%2fC%2fLVA%2fCO%2f3&Lang=en
6. Starptautiskais pakts par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām. Pieņemts 1966. gada 16. decembrī.
Pieejams: <http://pro.nais.lv/naiser/text.cfm?Key=0240111966121632770>
7. Limburg Principles on the Implementation of the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights. U.N. Commission on Human Rights, U.N. ESCOR, 43d Sess., U.N. Doc. E/CN.4/1987/17.
8. Starptautiskā konvencija par jebkuras rasu diskriminācijas izskaušanu. ANO Ģenerālā Asambleja apstiprinājusi 1965. gada 21. decembrī, bet spēkā stājusies 1969. gada 4. janvārī.
Pieejams: <http://nais.lv/text.cfm?Key=0240111965120232769>
9. Konvencija pret diskrimināciju izglītībā. Pieņemta 1960. gada 14. decembrī.
Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=205041>
10. Konvencija par bērna tiesībām. Pieņemta 1989. gada 20. novembrī, spēkā stājas 1992. gada 14. maijā. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=85620>

11. FACT SHEET: A summary of the rights under the Convention on the Rights of the Child. Pieejams: http://www.unicef.org/crc/files/Rights_overview.pdf

12. Latvijas bērnu ziņojums Apvienoto Nāciju Organizācijai par ANO Konvencijas par bērnu tiesībām izpildi valstī.

Pieejams:

http://s3.amazonaws.com/politika/public/article_files/1594/original/ber_zin_lat.pdf?1332254698

13. Apvienoto Nāciju Organizācijas Bērnu tiesību komiteja. Noslēgumu apsvērumi: Latvija. Pieejams: www.lm.gov.lv/upload/berns_gimene/bernu_tiesibas/lv_crc.doc

14. Konsolidētais – trešā, ceturtnā un piektā perioda – periodiskais ziņojums par ANO Bērnu tiesību aizsardzības konvencijas ieviešanu Latvijā.

Pieejams:

http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRC%2fC%2fLVA%2f3-4&Lang=en

15. Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms Signature: 10/2/1995, Ratification or accession: 27/6/1997, Entered into force: 27/6/1997 <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ListeTraites.asp?PO=Lat&MA=999&SI=2&CM=3&CL=ENG>

Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=43859>

16. Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija ar grozījumiem, kas izdarīti ar 11. un 14. protokoliem, iekļaujot protokolus Nr. 1, 4, 6, 7, 12 un 13. Pieejams: http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_LAV.pdf

17. ECT spriedums lietā *Larkos v. Cyprus*. Citēts 2005. gada 13. maija Latvijas Republikas Satversmes tiesas spriedumā lietā Nr. 2004-18-0106.

18. ECT spriedums *Kjeldsen, Busk Madsen and Pedersen v. Denmark*. Citēts 2005. gada 13. maija Latvijas Republikas Satversmes tiesas spriedumā lietā Nr. 2004-18-0106.

19. Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas Pirmais protokols „Par 1950. gada 4. novembra Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvenciju un tās 1., 2., 4., 7. un 11. protokolu”. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=43857>

20. Alan Phillips. The Framework Convention for the Protection of National Minorities In: Mechanisms for the implementation of minority rights Council of Europe, 2004, p. 3. Pieejams: www.minorityrights.org/download.php?id=36

21. Vispārējās konvencijas par nacionālo minoritāšu aizsardzību teksts un paskaidrojošais ziņojums. Strasbūra, 1995. gada februāris. Pieejams: http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/minorities/1_atglance/PDF_Text_FCNM_lv.pdf

22. Advisory comitee on the Framework Convection for the Protection of National Minorities.

Pieejams:

http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/minorities/3_FCNMdocs/PDF_CommentaryEducation_en.pdf

23. M. Mits. Par mazākumtautību tiesībām Latvijā reģionālā aspektā. Jurista Vārds, 2001. gada 23. oktobris., Nr. 32 (225).

24. Vispārējās konvencijas par nacionālo minoritāšu tiesību aizsardzību Konsultatīvās komitejas Otrais viedoklis par Latviju. Pieņemts 2013. gada 18. jūlijā. Pieejams: http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/minorities/3_FCNMdocs/PDF_2nd_OP_Latvia_lv.pdf 111

25. Likums par Lisabonas līgumu, ar ko groza Līgumu par Eiropas Savienību, un Eiropas Kopienas dibināšanas līgums, tostarp ar to apstiprinātā Eiropas Savienības Pamattiesību harta. Stājās spēkā 2008. gada 29. maijā Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/lv/treaties/dat/32007X1214/htm/C2007303LV.01000101.htm>

26. Stratēģija Pamattiesību hartas efektīvai īstenošanai Eiropas Savienībā. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52010DC0573:lv:HTML>

27. Eiropas Padomes 2000. gada 29. jūnija Direktīva 2000/43/EK, ar ko ievieš vienādas attieksmes principu pret personām neatkarīgi no rasu vai etniskās piederības. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2000:180:0022:01:LV:HTML>

28. Eiropas Komisijas pret rasismu un neiecietību ziņojums par Latviju. Ceturtais posms. Pieņemts 2011. gada 9. decembrī, publicēts 2012. gada 21. februārī. Pieejams: www.coe.int/t/dghl/monitoring/.../LVA-CbC-IV-2012-003-LVA.pdf

29. CESCR General Comment No. 13: The Right to Education (Art. 13) Adopted at the Twenty-first Session of the Committee on Economic, Social and Cultural Rights, on 8 December 1999. Pieejams: <http://www.refworld.org/docid/4538838c22.html>

30. Latvijas Republikas 8. Saeimas pavasara sesijas astotās sēdes – 2005. gada 26. maijā – stenogramma.

Pieejams: http://www.saeima.lv/steno/2002_8/st_050526/st2605.htm#b019

31. Likumprojekta “Par Vispārējo konvenciju par nacionālo minoritāšu aizsardzību” anotācija. Pieejams: http://helios-web.saeima.lv/bi8/lasa?dd=LP1225_0#d

32. Latvijas Republikas Ārlietu ministrijas mājaslapas informācija.

Pieejams: <http://www.mfa.gov.lv/lv/Arpolitika/StarptaustiskasOrganizācijas/EDSO/>

33. Hāgas rekomendācijas par mazākumtautību tiesībām uz izglītību. Pieejams: <http://www.unesco.org/most/ln2pol6.htm>

34. OSCE High Commissioner on National minorities. Statement to the Permanent Council. 28 October 2004.

35. Iedzīvotāju tiesības vērsties Eiropas Cilvēktiesību tiesā. Informatīvs materiāls.

Pieejams:

http://www.tiesibsargs.lv/img/content/iedzivotaju_tiesibas_versties_eiropas_cilvektiesibu_tiesa.pdf

36. Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumi un lēmumi.

Pieejams:

[http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#%22documentcollectionid%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#%22documentcollectionid%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22]})

37. Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumi un lēmumi. 1968. gada 23. jūlija spriedums lietā "RELATING TO CERTAIN ASPECTS OF THE LAWS ON THE USE OF LANGUAGES IN EDUCATION IN BELGIUM" v. BELGIUM (MERITS).

Pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-57525>

38. The Constitution of Belgium. Coordinated text of 14 February 1994. Pieejams: <http://home.scarlet.be/dirkvanheule/compons/ConstitutionBelgium/ConstitutionBelgium.htm>

39. Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumi un lēmumi. 2012. gada 19. oktobra spriedums lietā CATAN AND OTHERS v. MOLDOVA AND RUSSIA.

Pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-114082>

40. Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumi un lēmumi. 2003. gada 3. marta spriedums lietā TEMEL AND OTHERS v. TURKEY.

Pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=003-2656393-2897985>

41. Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumi un lēmumi. 2001. gada 10. maija spriedums lietā CYPRUS v. TURKEY.

Pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-59454>

42. Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumi un lēmumi. 2010. gada 16. marta spriedums lietā ORŠUŠ AND OTHERS v. CROATIA.

Pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-97689>

43. Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumi un lēmumi. 2007. gada 13. novembra spriedums lietā D.H. AND OTHERS v. THE CZECH REPUBLIC.

Pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-83256>

44. Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumi un lēmumi. 2007. gada 29. jūnija spriedums lietā FOLGERØ AND OTHERS v. NORWAY.

Pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-81356>

45. Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumi un lēmumi. 2013. gada 29. aprīļa spriedums lietā HORVÁTH AND KISS v. HUNGARY.

Pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-116124>

46. Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumi un lēmumi. 2011. gada 28. novembra spriedums lietā PONOMARYOVI v. BULGARIA.

Pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-105295>

47. Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumi un lēmumi. 2010. gada 22. novembra spriedums lietā GRZELAK v. POLAND.

Pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-99384>

48. Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumi un lēmumi. 2008. gada 9. janvāra spriedums lietā HASAN AND EYLEM ZENGİN v. TURKEY.

Pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-82580>

49. Informācija par atbalsta pasākumiem pirmsskolas un vidusskolas skolotājiem. Pieejams: <http://www.teachingcouncil.ie/>.

50. <http://www.cso.ie/en/statistics/population/personsusuallyresidentandpresentinthestateoncenusnightclassifiedbynationalityandagegroup/>

51. Konvencijas īstenošana Norvēģijā.

Pieejams:

www.regjeringen.no/upload/FAD/Vedlegg/SAMI/Minoritetssprakpakten_norges_5_rapport_EN.pdf

www.regjeringen.no/upload/FAD/Vedlegg/SAMI/Rammekonvensjon_tredje_rapportering_eng.pdf

52. Autoru kolektīvs. Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011.

53. Секретный дополнительный протокол. Новая и новейшая история, 1993.

54. Meissner B. The Occupation of the Baltic States from a Present – Day Perspective. The Baltic States at Historical Crossroads . Rīga, 2001.

55. Stranga A. Latvijas okupācija un iekļaušana PSRS (1940 – 1941). Latvijas Vēsture. Jaunie un jaunākie laiki. 2004, Nr. 2.

56. Ziemele I. Latvijas Republikas starptautiski tiesiskais statuss. Latvija. Starptautiskās organizācijas. Starptautiskie līgumi. Rīga, 1995.

57. Kusiņš G. Latvijas valstiskuma konstitucionālā attīstība. Latvija. Starptautiskās organizācijas. Starptautiskie līgumi. Rīga, 1995.

58. Newman B. Baltic Background. London, 1998, p.163.

59. Latvijas Tautas Saeimas 1. sesija. 1940. gada 21. – 23. jūlijs. Stenogrammu atreferējums. Rīga, 1940.

60. Lēbers D.A. Latvijas valsts bojā eja 1940. gadā. Starptautiski tiesiskie aspekti. Latvijas valsts atjaunošana 1986 -1993. Rīga, 1998.

61. LPSR Augstākās Padomes Deklarācija par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu. Latvijas Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs, 1990, Nr. 20.

62. Pārpublicēts: Dr.habil.hist. I. Feldmanis. Latvijas okupācija: Vēsturiskie un starptautiski tiesiskie aspekti.

Pieejams: <http://www.mfa.gov.lv/lv/Arpolitika/latvijasvesture/okupācijas-aspekti/>

63. Latvijas demogrāfijas gadagrāmata. Latvijas Republikas Valsts statistikas komiteja. Rīga, 1995.

64. 1989. gada tautas skaitīšanas rezultāti Latvijā: statistisks biļetens, II daļa. Latvijas Valsts Statistikas komiteja. Rīga, 1991.

65. Latvijas Republikas otrais nacionālais ziņojums par Vispārējās konvencijas par nacionālo minoritāšu aizsardzību izpildi Latvijā.

Pieejams:

http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/minorities/3_fcnmdocs/PDF_2nd_SR_Latvia_lv.pdf

66. Centrālās Statistikas pārvaldes datubāze.

Pieejams:

http://data.csb.gov.lv/Table.aspx?layout=tableViewLayout1&px_tableid=IS0070.px&px_path=Sociala__Ikgad%C4%93jie%20statistikas%20dati__Iedz%C4%ABvot%C4%81ji__Iedz%C4%ABvot%C4%81ji%20skaits%20un%20t%C4%81%20izmai%C5%86as&px_language=lv&px_db=Sociala&rxid=992a0682-2c7d-4148-b242-7b48ff9fe0c2

67. World Population review. Pieejams: <http://worldpopulationreview.com/countries/>

68. Mazākumtautību izglītības ieviešana.

Pieejams: <http://www.latvija.ie/lv/Arpolitika/integracija/mazakumtautibu-izglitiba/ieviesana/>

69. Krievu skolu aizsardzības štābs.

Pieejams: http://www.pctvl.lv/?lang=lv&mode=party&submode=history&page_id=89

http://lv.wikipedia.org/wiki/Krievu_skolu_aizst%C4%81v%C4%ABbas_%C5%A1t%C4%81bs

70. Ministru kabineta 2014. gada 7. janvāra sēdes protokols.

Pieejams: <http://www.mk.gov.lv/lv/mk/mksedes/saraksts/protokols/?protokols=2014-01-07>

71. Latvijas Republikas Ministru kabinets. L. Straujumas valdības deklarācija.

Pieejams: <http://www.mk.gov.lv/lv/mk/darbibu-reglamentejosie-dokumenti/Straujumas-valdibas-deklaracija/>

72. Izglītības likums. Pieņemts 1998. gada 29. oktobrī, spēkā stājās 1999. gada 1. jūnijā. Latvijas Vēstnesis, 17.11.1998., Nr. 343/344 (1404/1405).

73. Izglītības un kvalitātes valsts dienesta mājaslapa.

Pieejams: <http://www.ikvd.gov.lv/licenceto-izglitiba-programmu-registri.html>

74. Satversmes tiesas 2001. gada 3. aprīļa spriedums lietā Nr. 2000-07-0409.

75. Satversmes tiesas 2005. gada 14. septembra spriedums lietā Nr. 2005-02-0106.

76. Framework Convention for the Protection of National Minorities. Explanatory Report. Pieejams: <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Reports/Html/157.htm>

77. Satversmes tiesas 2005. gada 14. septembra spriedums lietā Nr. 2005-02-0106.

78. Teachers an School Heads Salaries and Allowances in Europe 2012/2013. Eurydice Facts and Figures.

Pieejams: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/facts_and_figures/salaries.pdf

79. Izglītības un zinātnes ministrijas mājaslapa.

Pieejams: <http://izm.izm.gov.lv/registri-statistika/statistika-vispareja/9576.html>

80. Mānīšanās ar bilingvālo izglītību skolās iespējama. E-klase. Pieejams: <http://www.e-klase.lv/lv/zina/zinas/aktualitates/manisanas-ar-bilingvalo-izglitibu-skolas-iespejama/> E-klase 23.01.2012.

Pielikumi

1. pielikums

Tiesībsarga biroja darbinieki, izdalot anketas, bērņus informēja, ka viņi var neatbildēt uz tajās norādītajiem jautājumiem, ja nevēlas vai tos nesaprot, tādēļ anketēto skaits un atbilžu skaits var atšķirties.

Praksē, anketējot bērņus, kā arī izvērtējot anketās atainotos rezultātus, tiesībsargs secināja, ka atsevišķiem bērņiem starp atbildēm "jā, saprotu viegli" un "nē, grūti saprast" bija nepieciešams vismaz vēl viens atbilžu variants, kas raksturotu viņa izpratni par nodarbībām valsts valodā.

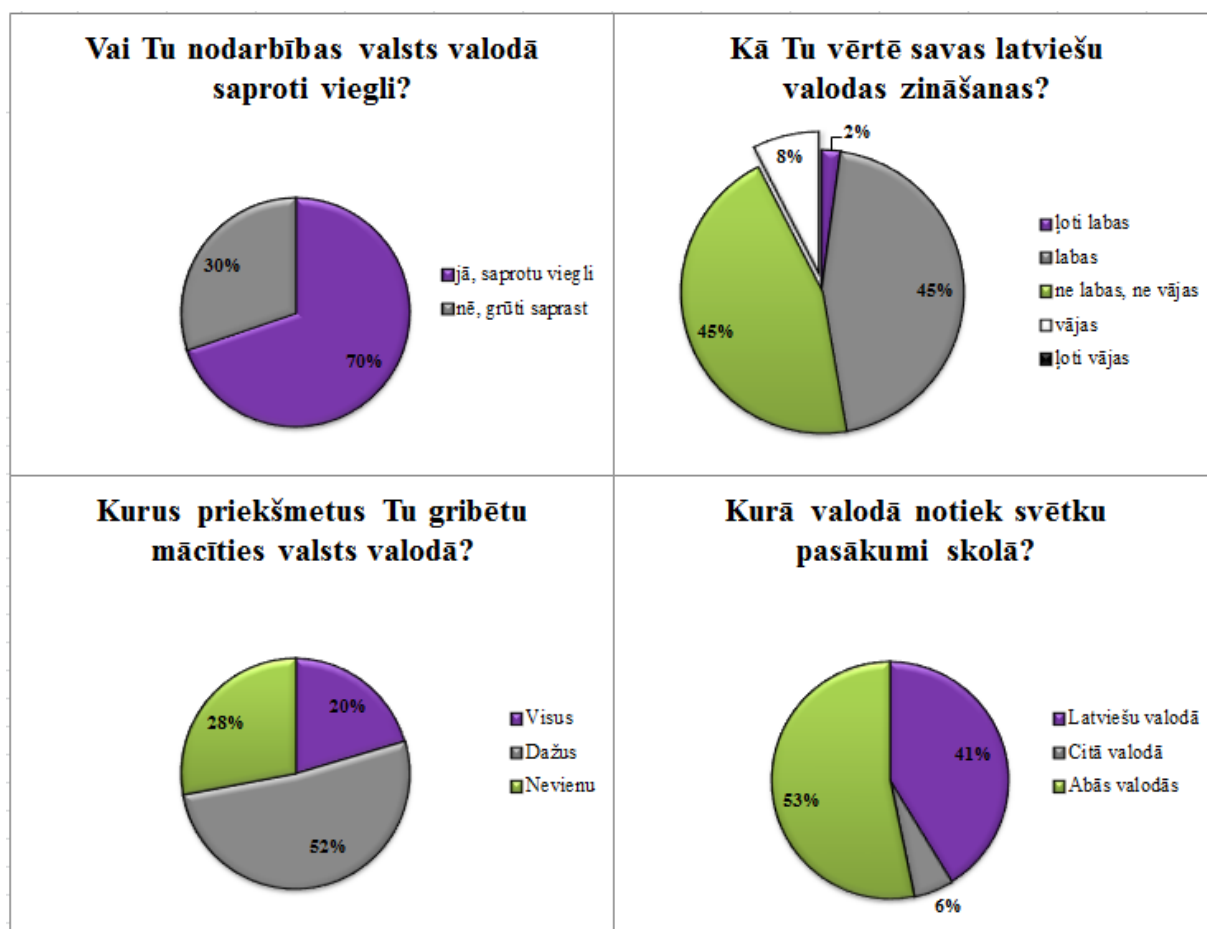
Attiecībā uz jautājumu par to, kurus priekšmetus bērņi gribētu mācīties valsts valodā, pie atbilžu varianta „dažus” bērņiem bija lūgts norādīt – kurus tieši. Tiesībsargs arī novēroja, ka atsevišķi bērņi, kuri atbildēja, ka mācību vielu valsts valodā nesaprot viegli, vienlaikus savas valsts valodas zināšanas novērtēja kā labas.

Papildus tiesībsargs norāda, ka saistībā ar skolas stundu plānojumu un klašu sadalījumu grupās atsevišķās skolās tika iegūti rezultāti no salīdzinoši neliela respondentu skaita, piemēram, Rīgas 37. vidusskolā – 17 bērņi; J.Kupola Rīgas Baltkrievu pamatskolā – 22 ; Rēzeknes 4. vidusskolā – 28; Rīgas Igauņu pamatskolā – 22. Rīgas 60. vidusskolā anketēšana nebija iespējama vispār, jo bērņiem skolā bija ekskursiju diena.

Daugavpils 10. vidusskola

Aptaujāto skolēnu skaits	Vai Tu nodarbības valsts valodā saproti viegli?		Kā Tu vērtē savas latviešu valodas zināšanas?					Kurus priekšmetus Tu gribētu mācīties valsts valodā?			Kurā valodā notiek svētku pasākumi skolā?		
	jā, saprotu viegli	nē, grūti saprast	ļoti labas	labas	ne labas, ne vājas	vājas	ļoti vājas	Visus	Dažus	Nevienu	Latviešu valodā	Citā valodā	Abās valodās
96	67	29	2	42	42	7	0	19	48	26	38	5	49

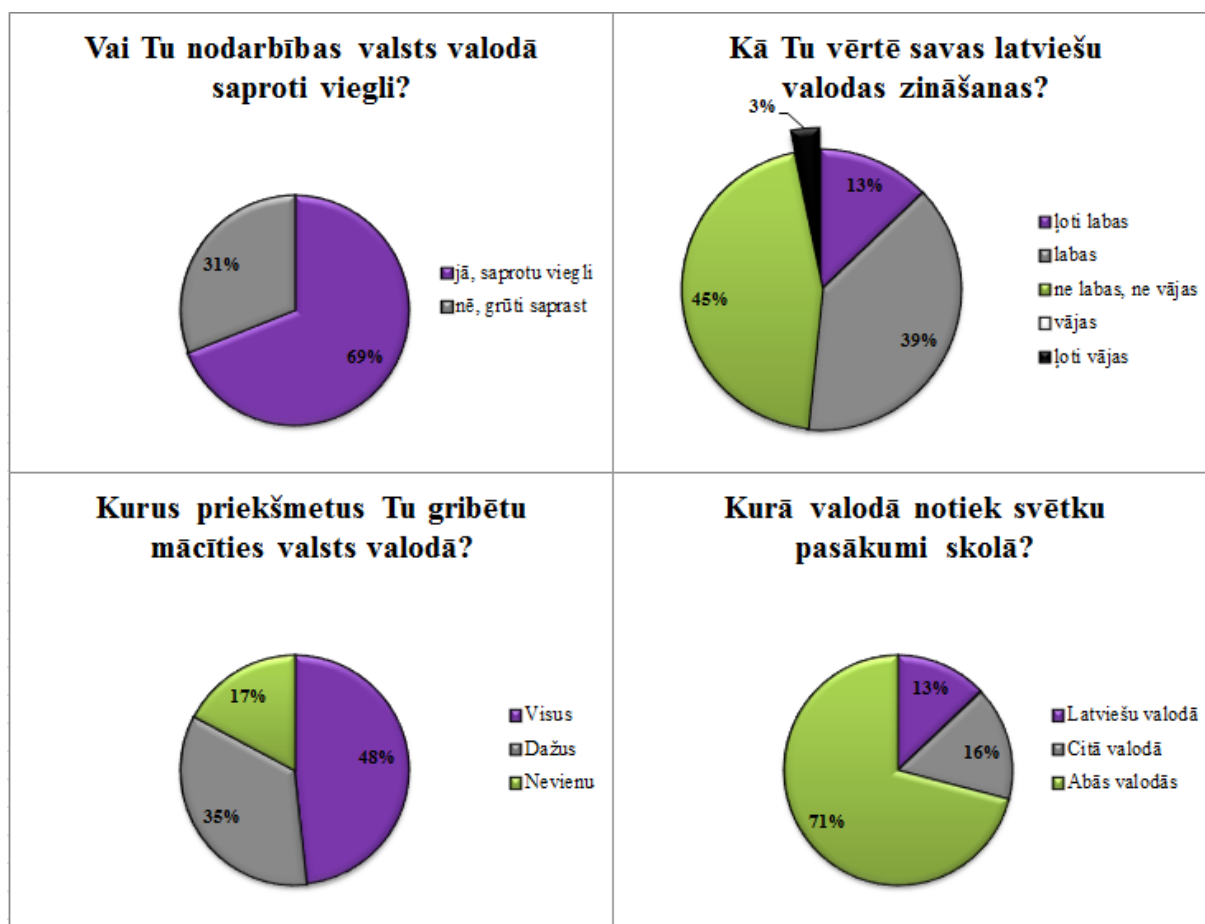
96	67	29	2	42	42	7	0	19	48	26	38	5	49
----	----	----	---	----	----	---	---	----	----	----	----	---	----

Daugavpils 11. pamatskola

Aptaujāto skolēnu skaits	Vai Tu nodarbības valsts valodā saproti viegli?		Kā Tu vērtē savas latviešu valodas zināšanas?					Kurus priekšmetus Tu gribētu mācīties valsts valodā?			Kurā valodā notiek svētku pasākumi skolā?		
	jā, saprotu viegli	nē, grūti saprast	ļoti labas	labas	ne labas, ne vājas	vājas	ļoti vājas	Visus	Dažus	Nevienu	Latviešu valodā	Citā valodā	Abās valodās
33	20	9	4	12	14	0	1	14	10	5	4	5	22

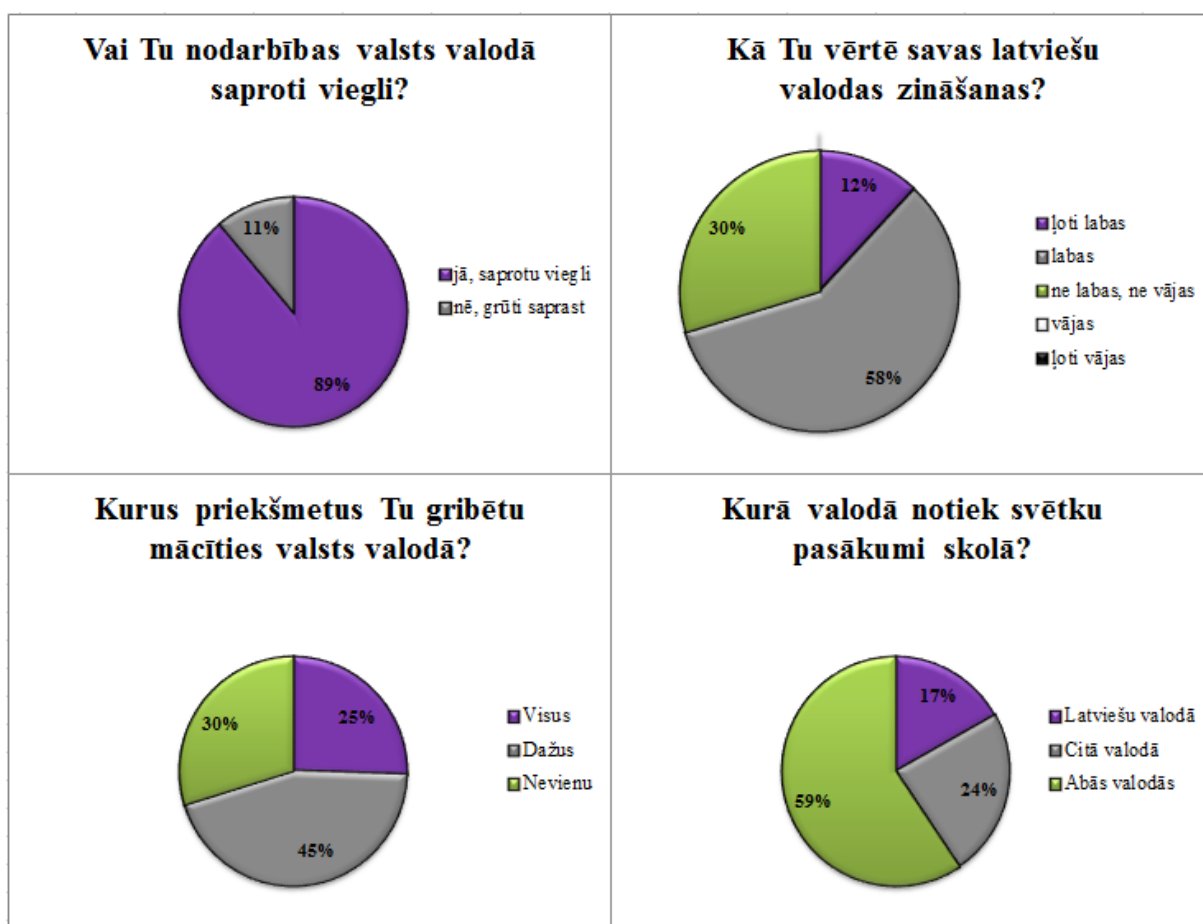
33	20	9	4	12	14	0	1	14	10	5	4	5	22
----	----	---	---	----	----	---	---	----	----	---	---	---	----

Daugavpils Krievu vidusskola – licejs

Aptaujāto skolēnu skaits	Vai Tu nodarbības valsts valodā saproti viegli?		Kā Tu vērtē savas latviešu valodas zināšanas?					Kurus priekšmetus Tu gribētu mācīties valsts valodā?			Kurā valodā notiek svētku pasākumi skolā?		
	jā, saprotu viegli	nē, grūti saprast	ļoti labas	labas	ne labas, ne vājas	vājas	ļoti vājas	Visus	Dažus	Nevienu	Latviešu valodā	Citā valodā	Abās valodās
101	88	11	12	59	30	0	0	24	42	28	17	24	60

101	88	11	12	59	30	0	0	24	42	28	17	24	60
-----	----	----	----	----	----	---	---	----	----	----	----	----	----

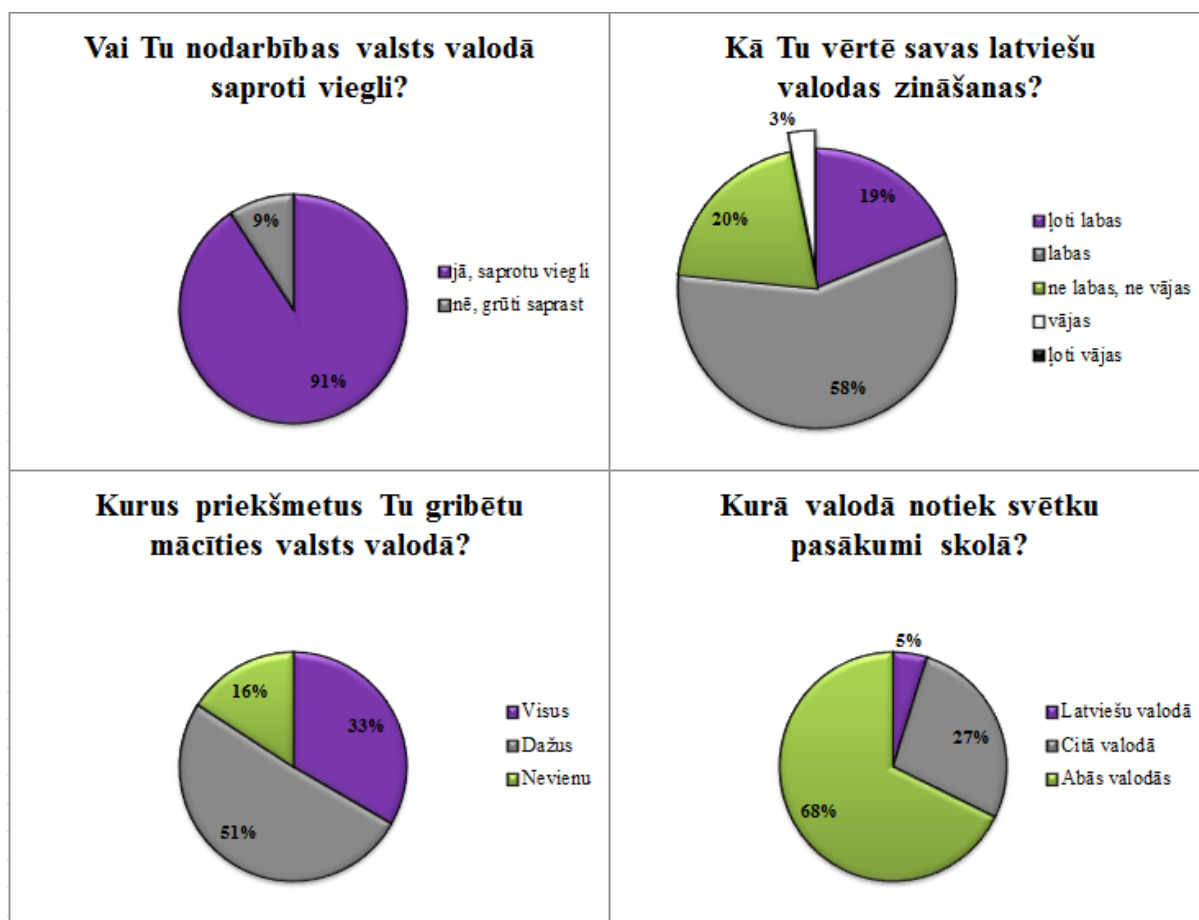

J.Pilsudska Daugavpils valsts poļu ģimnāzija

Aptaujāto skolēnu skaits	Vai Tu nodarbības valsts valodā saproti viegli?		Kā Tu vērtē savas latviešu valodas zināšanas?					Kurus priekšmetus Tu gribētu mācīties valsts valodā?			Kurā valodā notiek svētku pasākumi skolā?		
	jā, saprotu viegli	nē, grūti saprast	ļoti labas	labas	ne labas, ne vājas	vājas	ļoti vājas	Visus	Dažus	Nevienu	Latviešu valodā	Citā valodā	Abās valodās
66	59	6	12	37	13	2	0	21	32	10	3	17	42

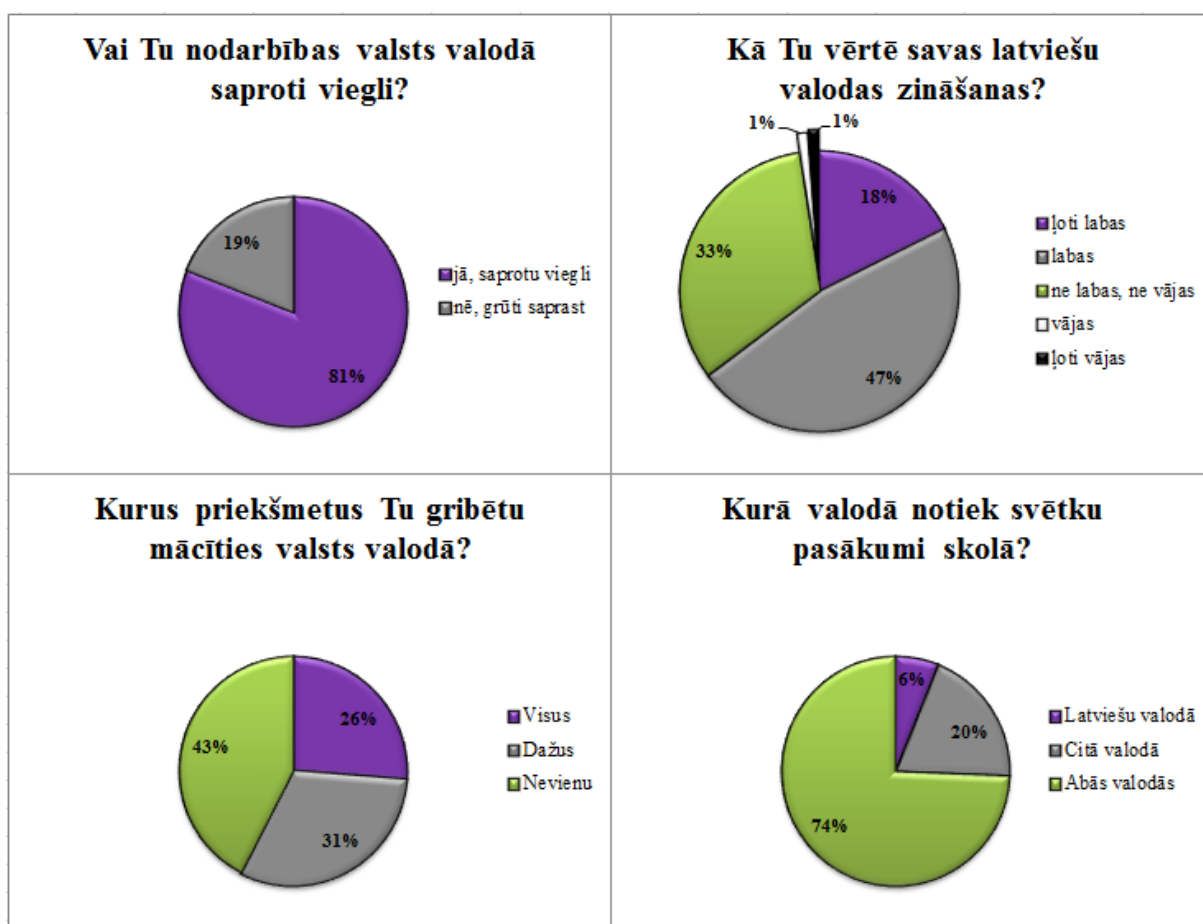
66	59	6	12	37	13	2	0	21	32	10	3	17	42
----	----	---	----	----	----	---	---	----	----	----	---	----	----

Jelgavas 5. vidusskola

Aptaujāto skolēnu skaits	Vai Tu nodarbības valsts valodā saproti viegli?		Kā Tu vērtē savas latviešu valodas zināšanas?					Kurus priekšmetus Tu gribētu mācīties valsts valodā?			Kurā valodā notiek svētku pasākumi skolā?		
	jā, saprotu viegli	nē, grūti saprast	ļoti labas	labas	ne labas, ne vājas	vājas	ļoti vājas	Visus	Dažus	Nevienu	Latviešu valodā	Citā valodā	Abās valodās

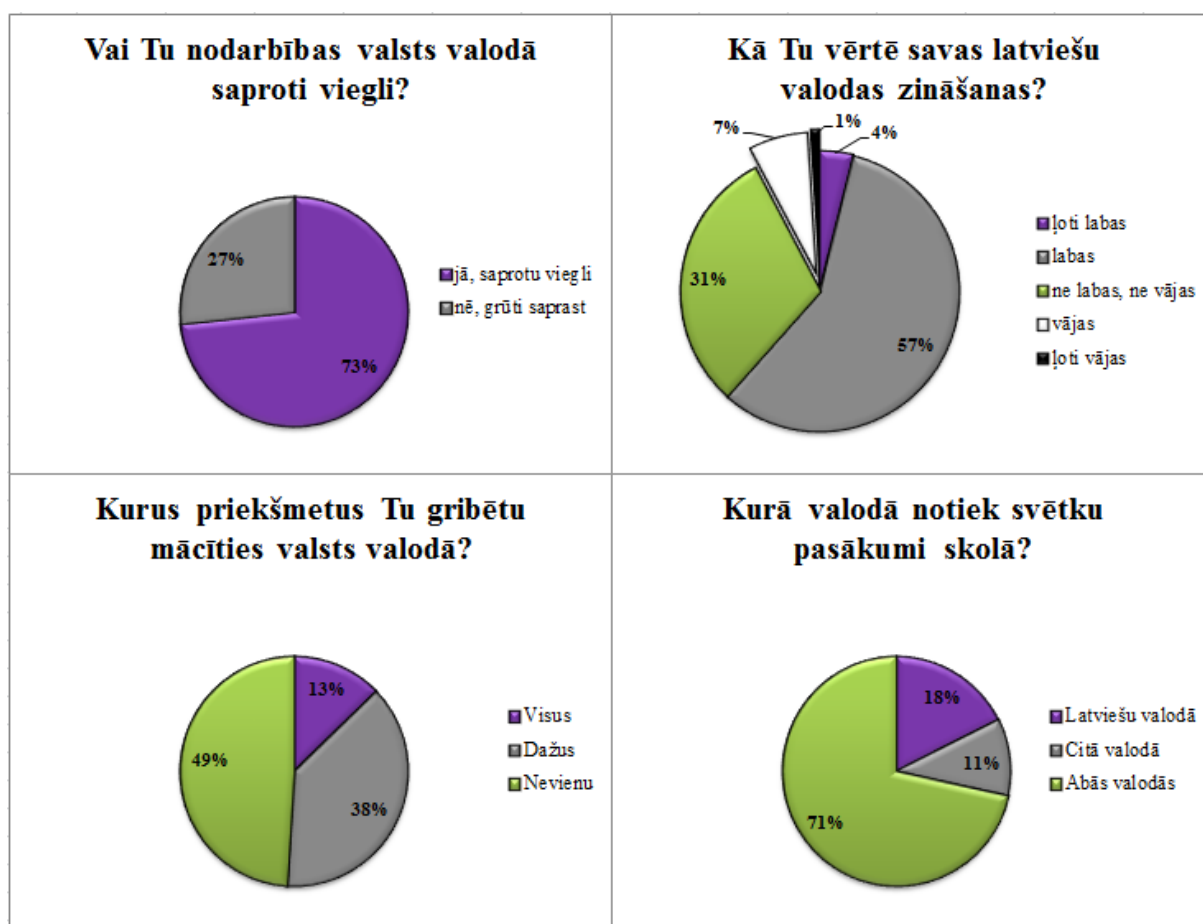
85	68	16	15	40	28	1	1	21	25	34	5	16	61
----	----	----	----	----	----	---	---	----	----	----	---	----	----

Jelgavas 6. vidusskola

Aptaujāto skolēnu skaits	Vai Tu nodarbības valsts valodā saproti viegli?		Kā Tu vērtē savas latviešu valodas zināšanas?					Kurus priekšmetus Tu gribētu mācīties valsts valodā?			Kurā valodā notiek svētku pasākumi skolā?		
	jā, saprotu viegli	nē, grūti saprast	ļoti labas	labas	ne labas, ne vājas	vājas	ļoti vājas	Visus	Dažus	Nevienu	Latviešu valodā	Citā valodā	Abās valodās
106	77	28	4	60	32	7	1	13	39	50	18	11	73

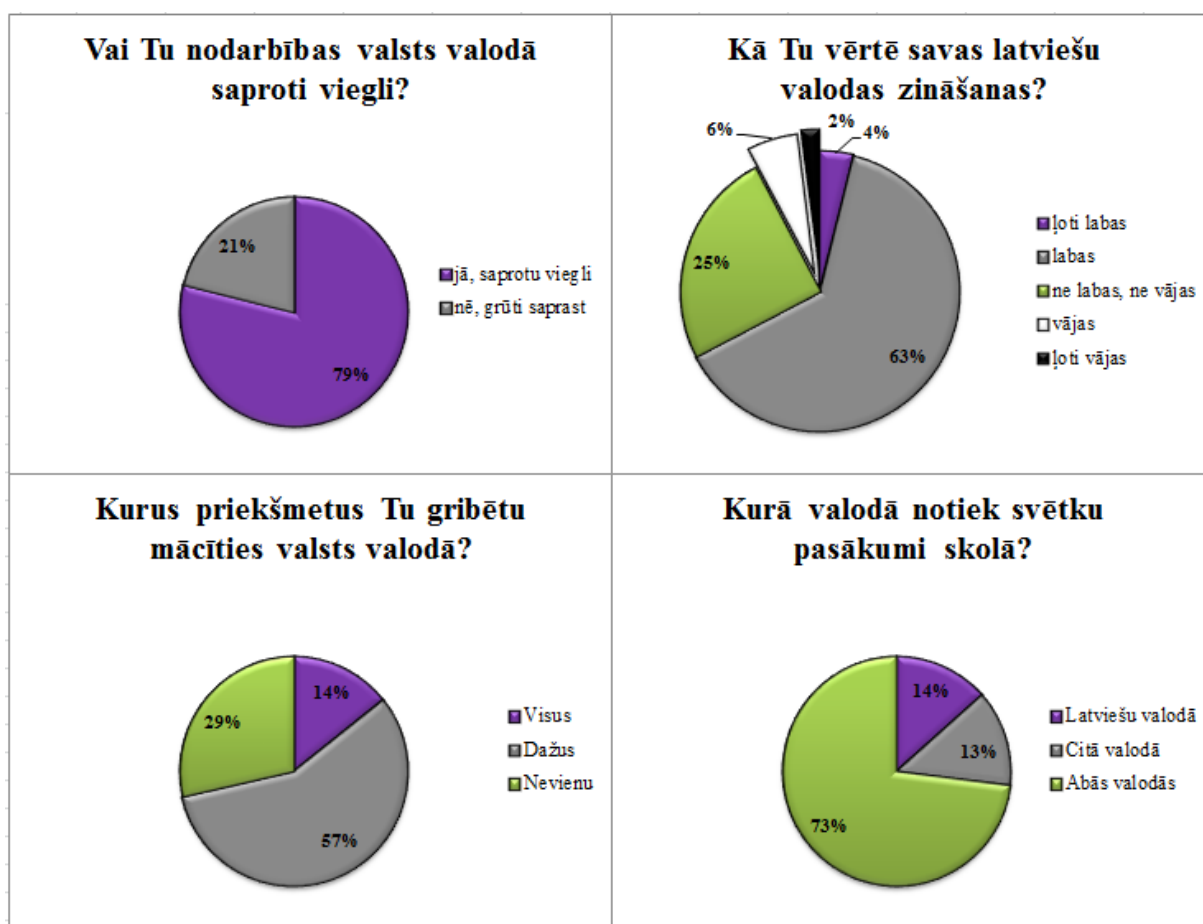
106	77	28	4	60	32	7	1	13	39	50	18	11	73
-----	----	----	---	----	----	---	---	----	----	----	----	----	----

Jūrmalas pilsētas Jaundubultu vidusskola

Aptaujāto skolēnu skaits	Vai Tu nodarbības valsts valodā saproti viegli?		Kā Tu vērtē savas latviešu valodas zināšanas?					Kurus priekšmetus Tu gribētu mācīties valsts valodā?			Kurā valodā notiek svētku pasākumi skolā?		
	jā, saprotu viegli	nē, grūti saprast	ļoti labas	labas	ne labas, ne vājas	vājas	ļoti vājas	Visus	Dažus	Nevienu	Latviešu valodā	Citā valodā	Abās valodās

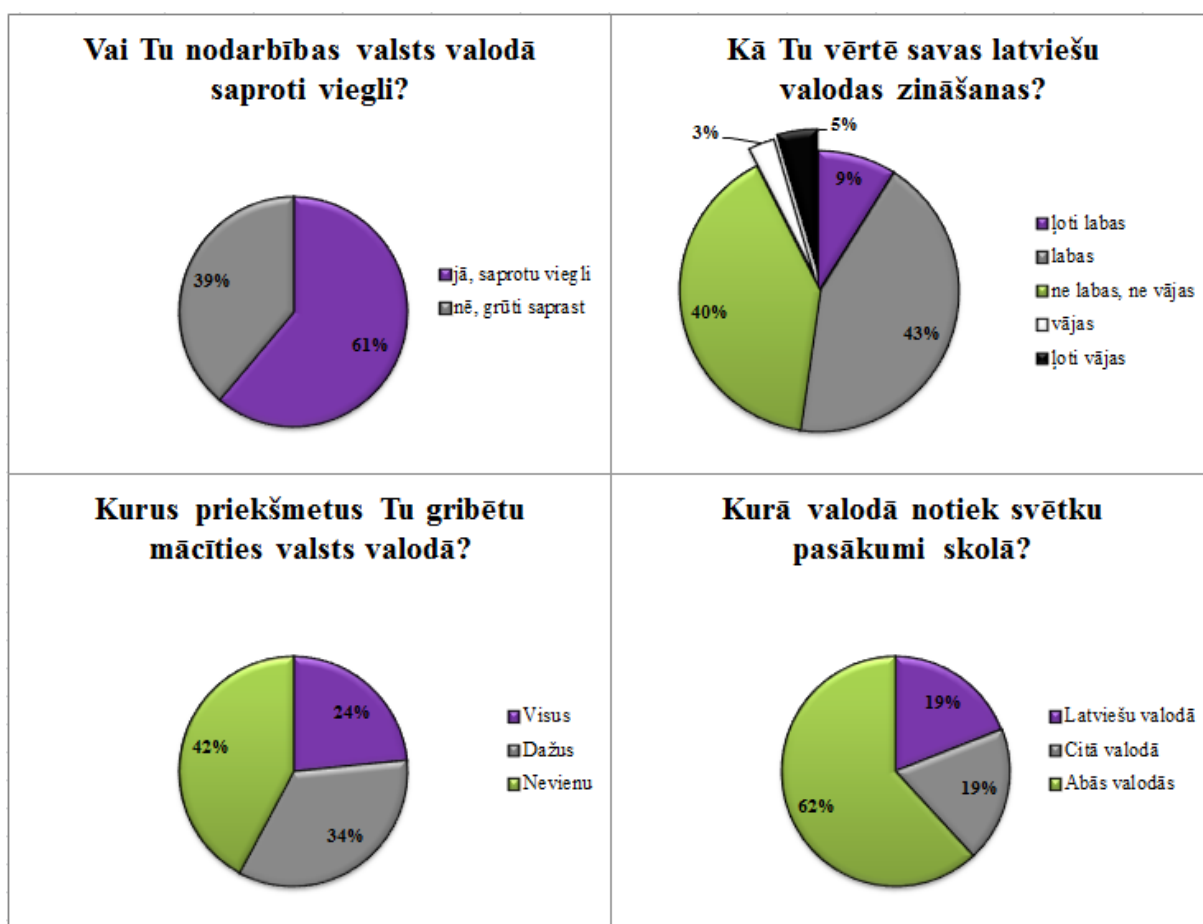
53	41	11	2	33	13	3	1	7	28	14	7	7	38
----	----	----	---	----	----	---	---	---	----	----	---	---	----

Jūrmalas pilsētas Kauguru vidusskola

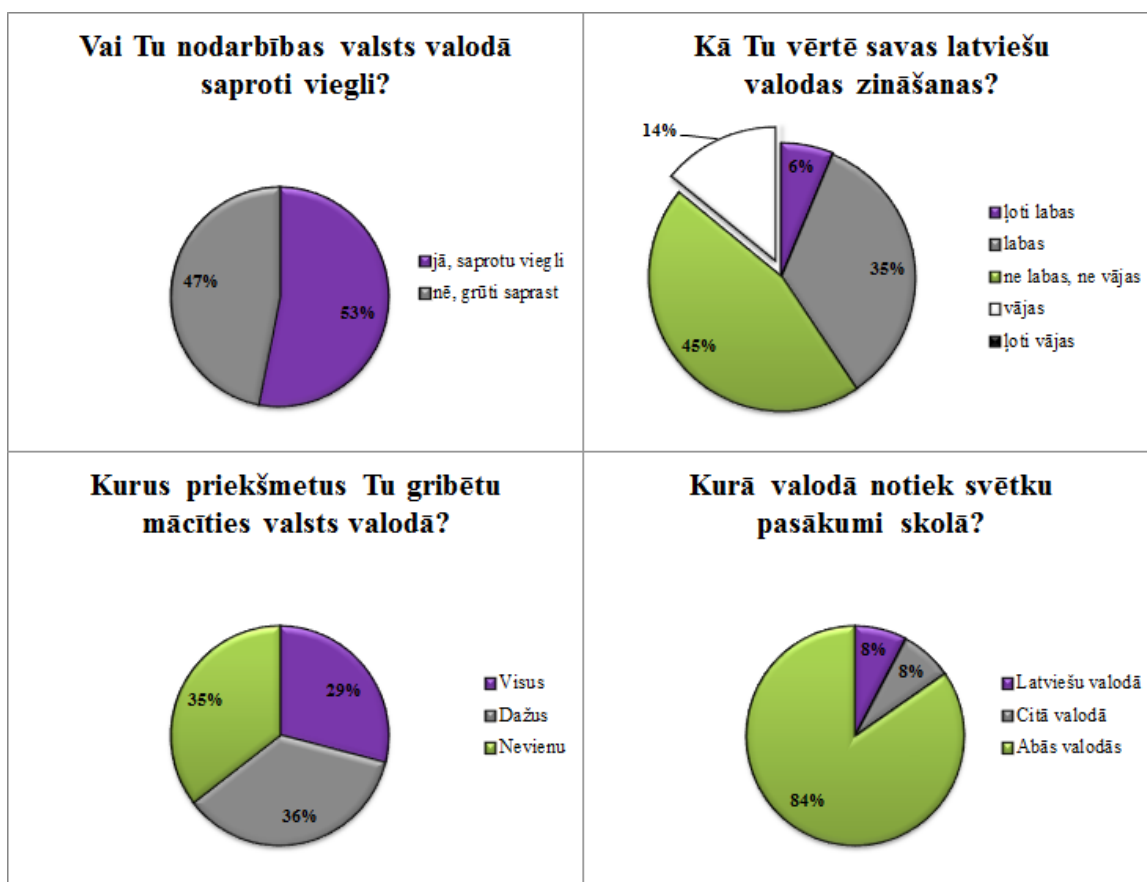
Aptaujāto skolēnu skaits	Vai Tu nodarbības valsts valodā saproti viegli?		Kā Tu vērtē savas latviešu valodas zināšanas?					Kurus priekšmetus Tu gribētu mācīties valsts valodā?			Kurā valodā notiek svētku pasākumi skolā?		
	jā, saprotu viegli	nē, grūti saprast	ļoti labas	labas	ne labas, ne vājas	vājas	ļoti vājas	Visus	Dažus	Nevienu	Latviešu valodā	Citā valodā	Abās valodās
67	41	26	6	29	27	2	3	15	22	27	12	12	39

67	41	26	6	29	27	2	3	15	22	27	12	12	39
----	----	----	---	----	----	---	---	----	----	----	----	----	----

Liepājas 3. pamatskola

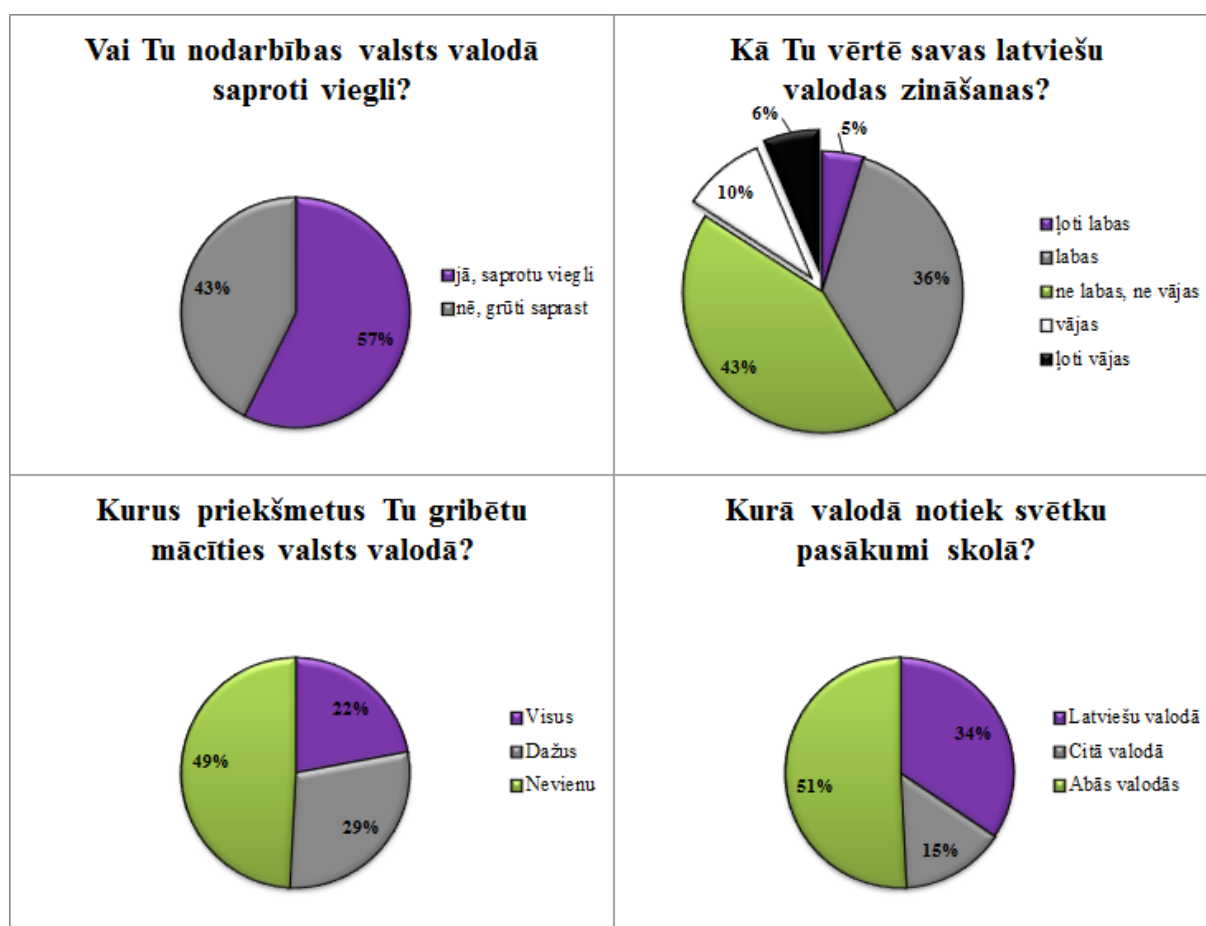
Aptaujāto skolēnu skaits	Vai Tu nodarbības valsts valodā saproti viegli?		Kā Tu vērtē savas latviešu valodas zināšanas?					Kurus priekšmetus Tu gribētu mācīties valsts valodā?			Kurā valodā notiek svētku pasākumi skolā?		
	jā, saprotu viegli	nē, grūti saprast	ļoti labas	labas	ne labas, ne vājas	vājas	ļoti vājas	Visus	Dažus	Nevienu	Latviešu valodā	Citā valodā	Abās valodās
65	34	30	4	22	29	9	0	18	22	22	5	5	55

Liepājas 7. vidusskola

Aptaujāto skolēnu skaits	Vai Tu nodarbības valsts valodā saproti viegli?		Kā Tu vērtē savas latviešu valodas zināšanas?					Kurus priekšmetus Tu gribētu mācīties valsts valodā?			Kurā valodā notiek svētku pasākumi skolā?		
	jā, saprotu viegli	nē, grūti saprast	ļoti labas	labas	ne labas, ne vājas	vājas	ļoti vājas	Visus	Dažus	Nevienu	Latviešu valodā	Citā valodā	Abās valodās
64	35	26	3	23	27	6	4	13	17	29	21	9	31

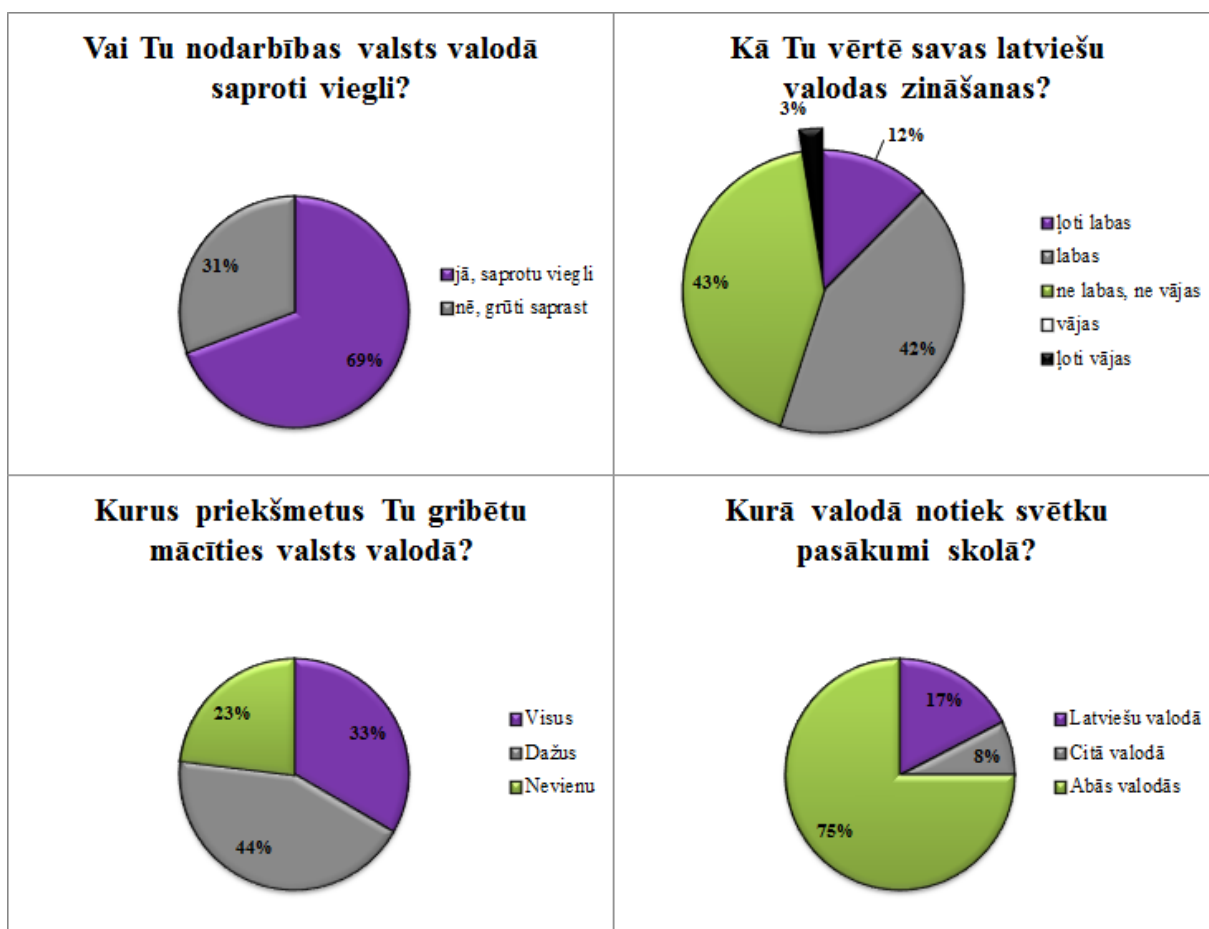
64	35	26	3	23	27	6	4	13	17	29	21	9	31
----	----	----	---	----	----	---	---	----	----	----	----	---	----

Liepājas 8. vidusskola

Aptaujāto skolēnu skaits	Vai Tu nodarbības valsts valodā saproti viegli?		Kā Tu vērtē savas latviešu valodas zināšanas?					Kurus priekšmetus Tu gribētu mācīties valsts valodā?			Kurā valodā notiek svētku pasākumi skolā?		
	jā, saprotu viegli	nē, grūti saprast	ļoti labas	labas	ne labas, ne vājas	vājas	ļoti vājas	Visus	Dažus	Nevienu	Latviešu valodā	Citā valodā	Abās valodās
40	27	12	5	17	17	0	1	13	17	9	7	3	30

40	27	12	5	17	17	0	1	13	17	9	7	3	30
----	----	----	---	----	----	---	---	----	----	---	---	---	----

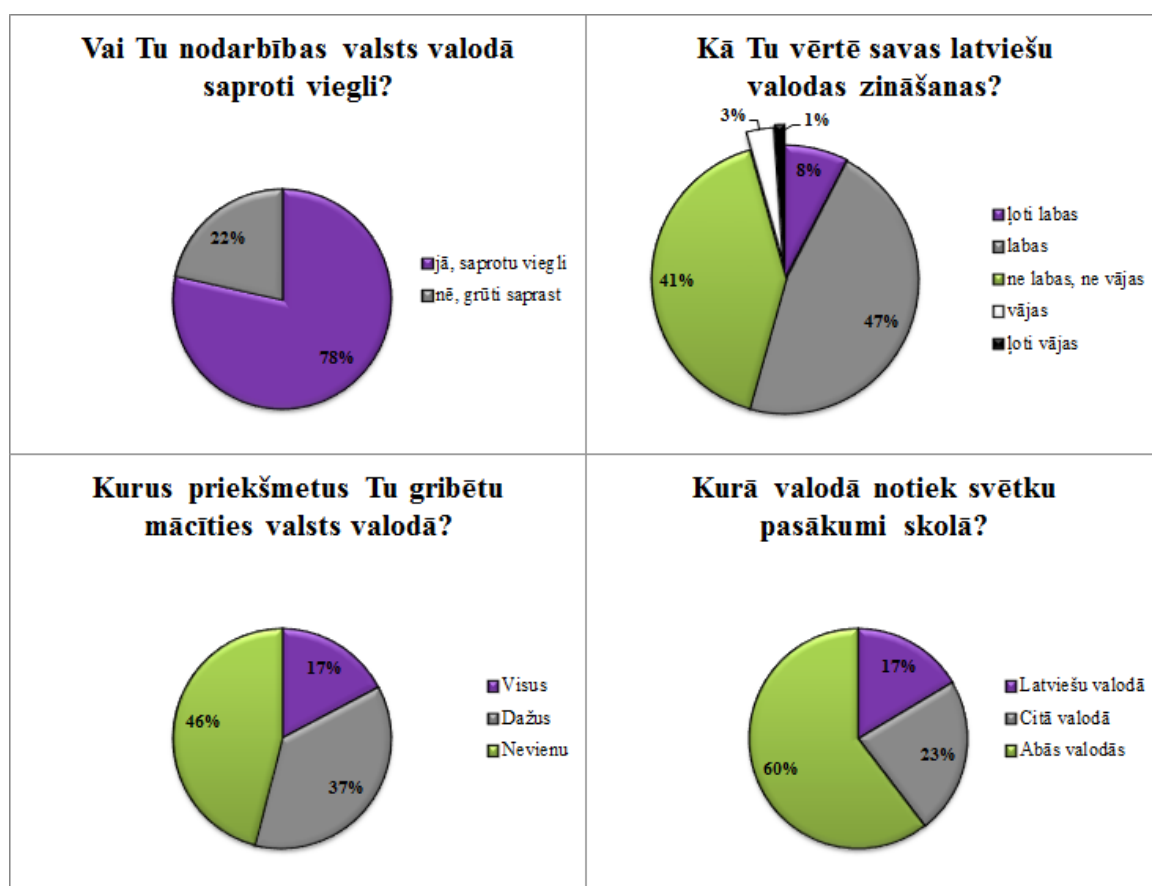

Liepājas A.Puškina vidusskola

Aptaujāto skolēnu skaits	Vai Tu nodarbības valsts valodā saproti viegli?		Kā Tu vērtē savas latviešu valodas zināšanas?					Kurus priekšmetus Tu gribētu mācīties valsts valodā?			Kurā valodā notiek svētku pasākumi skolā?		
	jā, saprotu viegli	nē, grūti saprast	ļoti labas	labas	ne labas, ne vājas	vājas	ļoti vājas	Visus	Dažus	Nevienu	Latviešu valodā	Citā valodā	Abās valodās

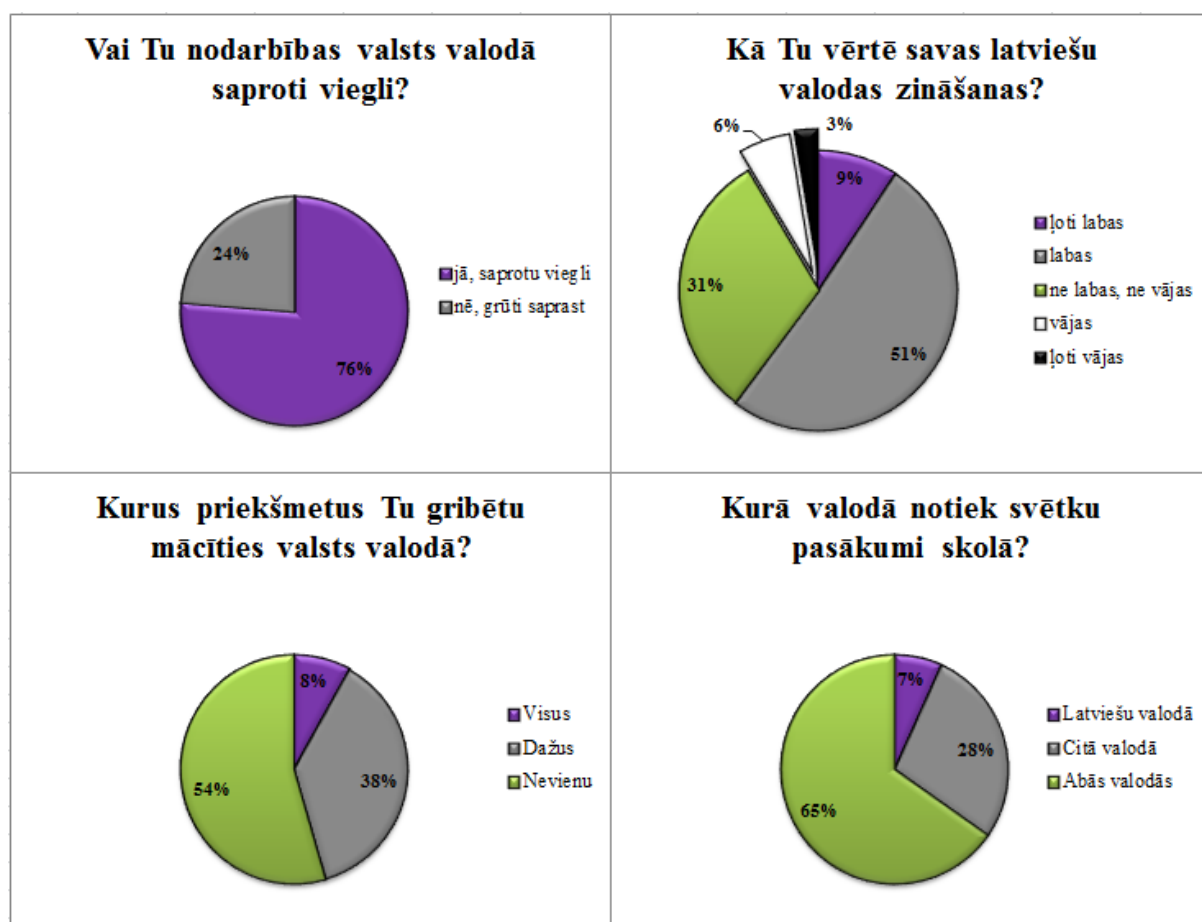
94	73	20	7	43	38	3	1	15	32	40	15	21	55
----	----	----	---	----	----	---	---	----	----	----	----	----	----

Rīgas 10. vidusskola

Aptaujāto skolēnu skaits	Vai Tu nodarbības valsts valodā saproti viegli?		Kā Tu vērtē savas latviešu valodas zināšanas?					Kurus priekšmetus Tu gribētu mācīties valsts valodā?			Kurā valodā notiek svētku pasākumi skolā?		
	jā, saprotu viegli	nē, grūti saprast	ļoti labas	labas	ne labas, ne vājas	vājas	ļoti vājas	Visus	Dažus	Nevienu	Latviešu valodā	Citā valodā	Abās valodās
120	90	28	11	60	37	7	3	9	42	61	8	33	77

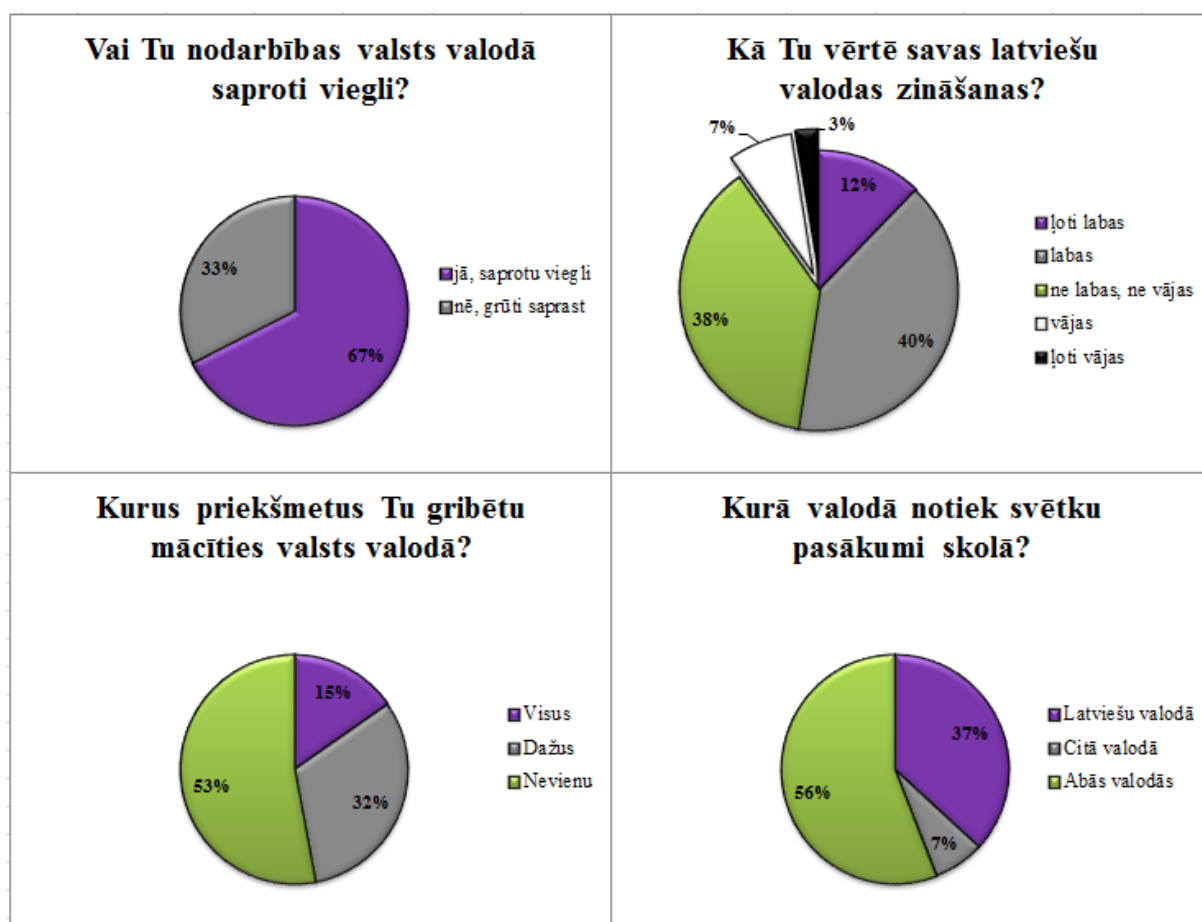
120	90	28	11	60	37	7	3	9	42	61	8	33	77
-----	----	----	----	----	----	---	---	---	----	----	---	----	----

Rīgas 13. vidusskola

Aptaujāto skolēnu skaits	Vai Tu nodarbības valsts valodā saproti viegli?		Kā Tu vērtē savas latviešu valodas zināšanas?					Kurus priekšmetus Tu gribētu mācīties valsts valodā?			Kurā valodā notiek svētku pasākumi skolā?		
	jā, saprotu viegli	nē, grūti saprast	ļoti labas	labas	ne labas, ne vājas	vājas	ļoti vājas	Visus	Dažus	Nevienu	Latviešu valodā	Citā valodā	Abās valodās
85	54	26	10	33	31	6	2	13	27	45	31	6	47

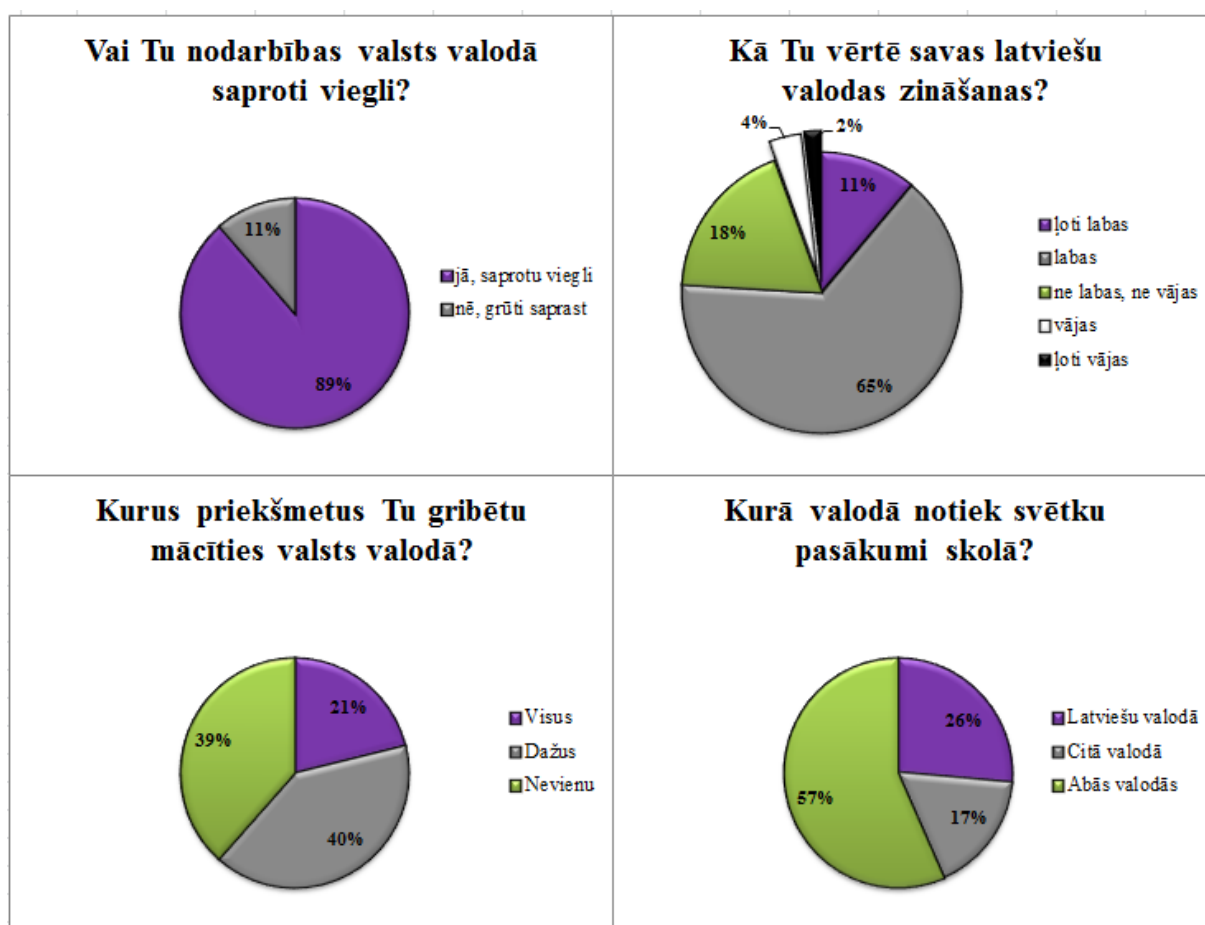
85	54	26	10	33	31	6	2	13	27	45	31	6	47
----	----	----	----	----	----	---	---	----	----	----	----	---	----

Rīgas 21. vidusskola

Aptaujāto skolēnu skaits	Vai Tu nodarbības valsts valodā saproti viegli?		Kā Tu vērtē savas latviešu valodas zināšanas?					Kurus priekšmetus Tu gribētu mācīties valsts valodā?			Kurā valodā notiek svētku pasākumi skolā?		
	jā, saprotu viegli	nē, grūti saprast	ļoti labas	labas	ne labas, ne vājas	vājas	ļoti vājas	Visus	Dažus	Nevienu	Latviešu valodā	Citā valodā	Abās valodās
55	47	6	6	35	10	2	1	11	21	20	14	9	30

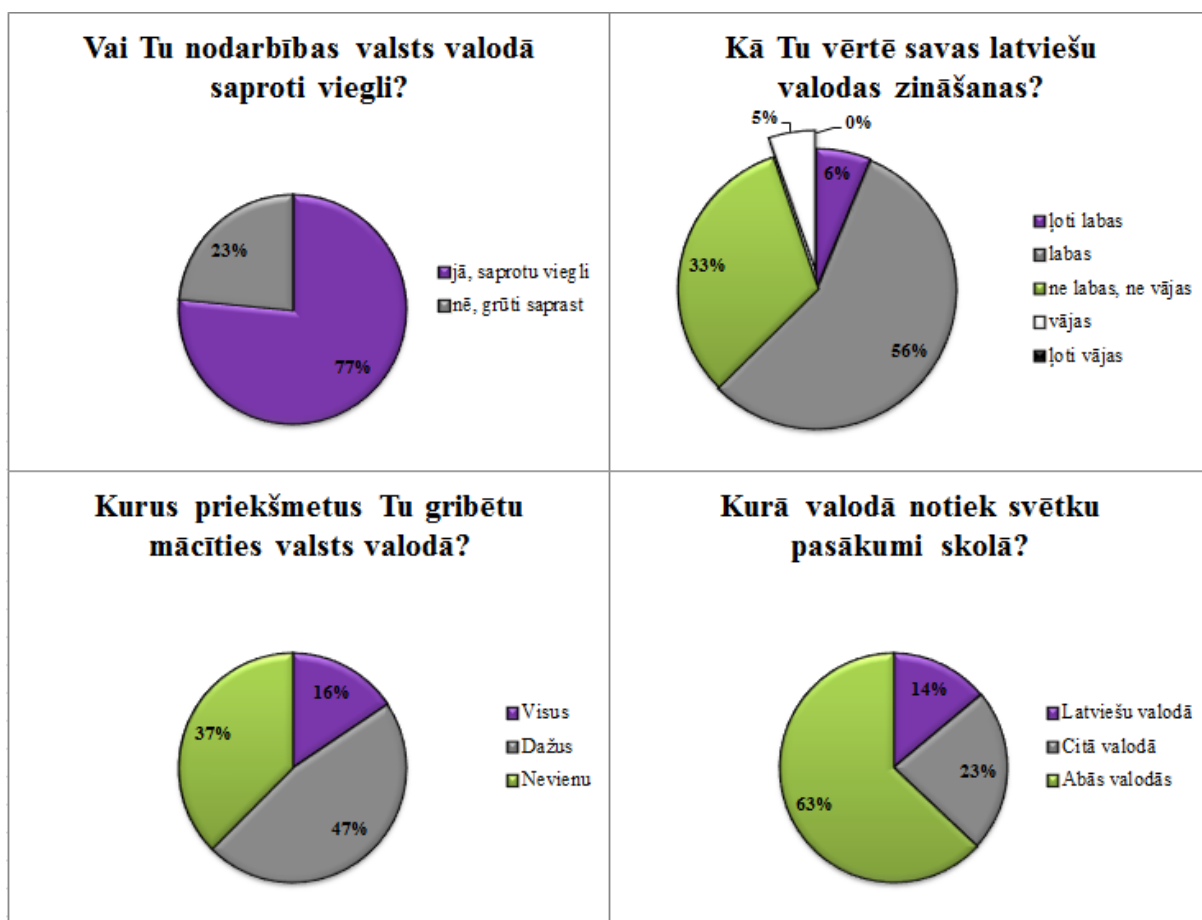
55	47	6	6	35	10	2	1	11	21	20	14	9	30
----	----	---	---	----	----	---	---	----	----	----	----	---	----

Rīgas 22. vidusskola

Aptaujāto skolēnu skaits	Vai Tu nodarbības valsts valodā saproti viegli?		Kā Tu vērtē savas latviešu valodas zināšanas?					Kurus priekšmetus Tu gribētu mācīties valsts valodā?			Kurā valodā notiek svētku pasākumi skolā?		
	jā, saprotu viegli	nē, grūti saprast	ļoti labas	labas	ne labas, ne vājas	vājas	ļoti vājas	Visus	Dažus	Nevienu	Latviešu valodā	Citā valodā	Abās valodās
100	75	23	6	54	31	5	0	15	45	36	14	23	63

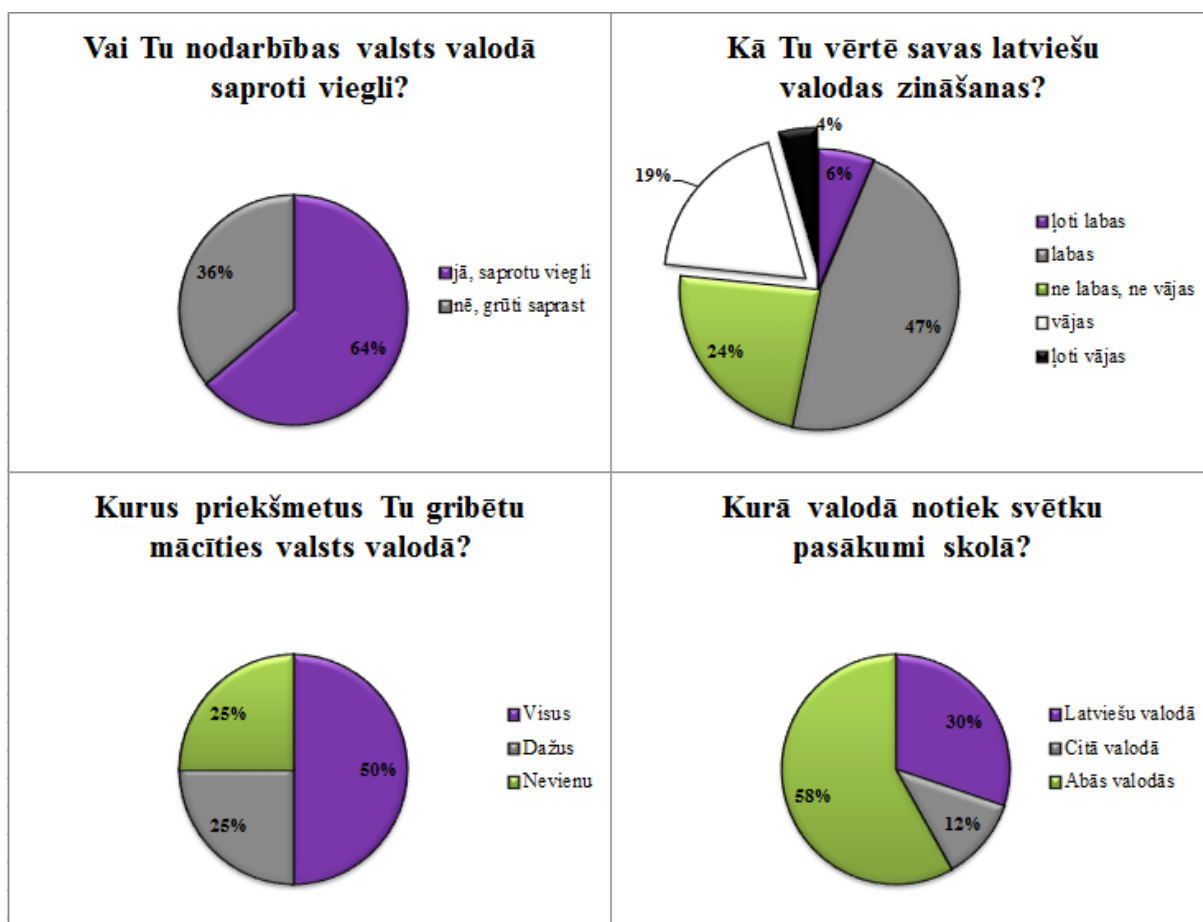
100	75	23	6	54	31	5	0	15	45	36	14	23	63
-----	----	----	---	----	----	---	---	----	----	----	----	----	----

Rīgas 24. vidusskola

Aptaujāto skolēnu skaits	Vai Tu nodarbības valsts valodā saproti viegli?		Kā Tu vērtē savas latviešu valodas zināšanas?					Kurus priekšmetus Tu gribētu mācīties valsts valodā?			Kurā valodā notiek svētku pasākumi skolā?		
	jā, saprotu viegli	nē, grūti saprast	ļoti labas	labas	ne labas, ne vājas	vājas	ļoti vājas	Visus	Dažus	Nevienu	Latviešu valodā	Citā valodā	Abās valodās
52	30	17	3	22	11	9	2	24	12	12	13	5	25

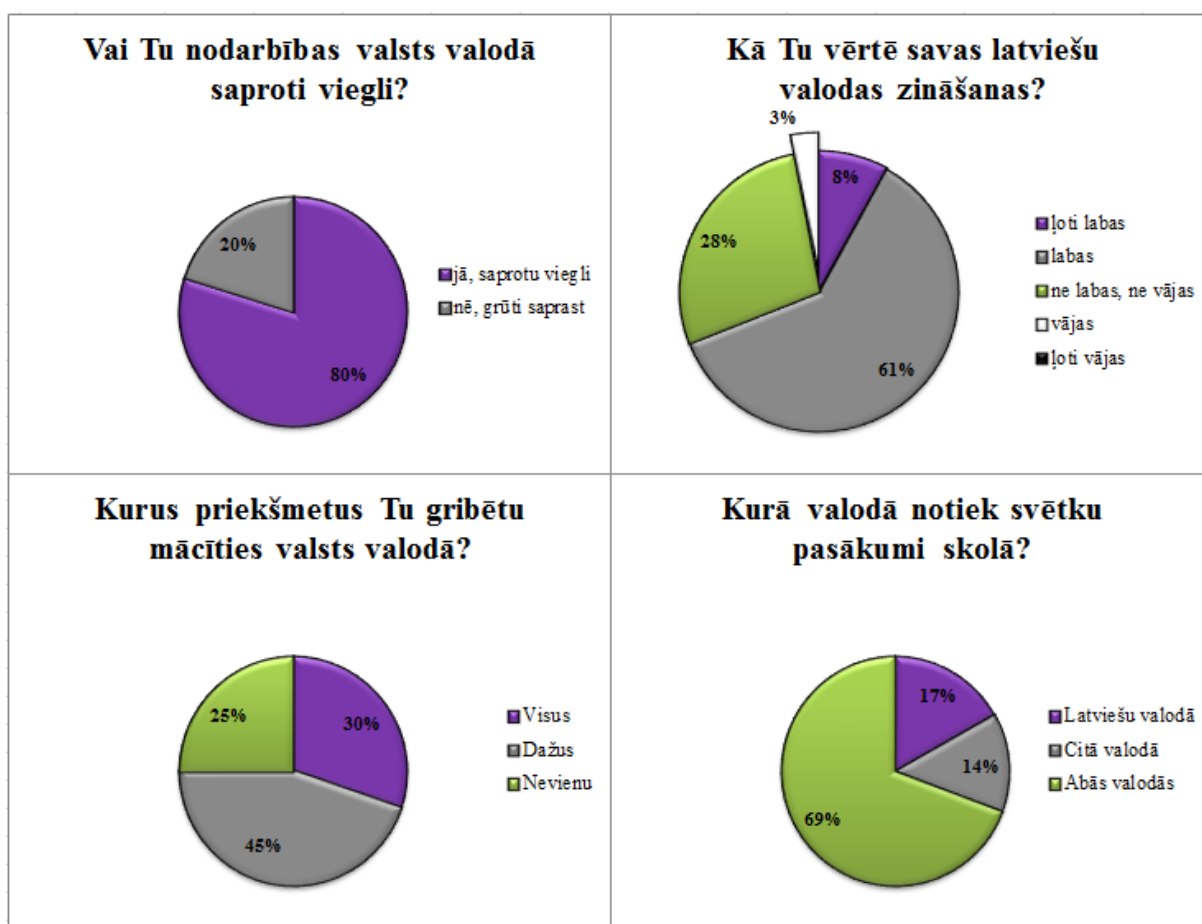
52	30	17	3	22	11	9	2	24	12	12	13	5	25
----	----	----	---	----	----	---	---	----	----	----	----	---	----

Rīgas 33. vidusskola

Aptaujāto skolēnu skaits	Vai Tu nodarbības valsts valodā saproti viegli?		Kā Tu vērtē savas latviešu valodas zināšanas?					Kurus priekšmetus Tu gribētu mācīties valsts valodā?			Kurā valodā notiek svētku pasākumi skolā?		
	jā, saprotu viegli	nē, grūti saprast	ļoti labas	labas	ne labas, ne vājas	vājas	ļoti vājas	Visus	Dažus	Nevienu	Latviešu valodā	Citā valodā	Abās valodās
102	79	20	8	61	28	3	0	29	43	24	17	14	70

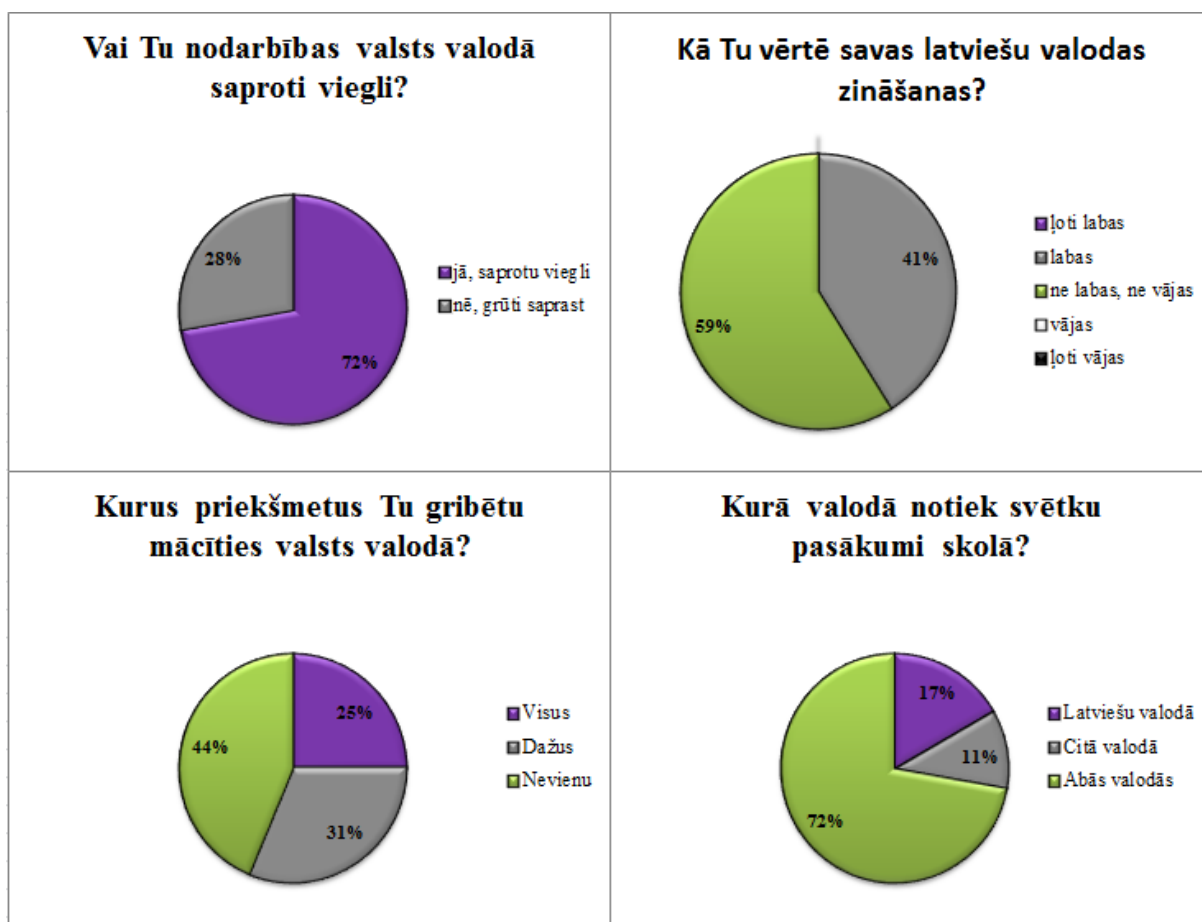
102	79	20	8	61	28	3	0	29	43	24	17	14	70
-----	----	----	---	----	----	---	---	----	----	----	----	----	----

Rīgas 37. vidusskola

Aptaujāto skolēnu skaits	Vai Tu nodarbības valsts valodā saproti viegli?		Kā Tu vērtē savas latviešu valodas zināšanas?					Kurus priekšmetus Tu gribētu mācīties valsts valodā?			Kurā valodā notiek svētku pasākumi skolā?		
	jā, saprotu viegli	nē, grūti saprast	ļoti labas	labas	ne labas, ne vājas	vājas	ļoti vājas	Visus	Dažus	Nevienu	Latviešu valodā	Citā valodā	Abās valodās
18	13	5	0	7	10	0	0	4	5	7	3	2	13

18	13	5	0	7	10	0	0	4	5	7	3	2	13
----	----	---	---	---	----	---	---	---	---	---	---	---	----

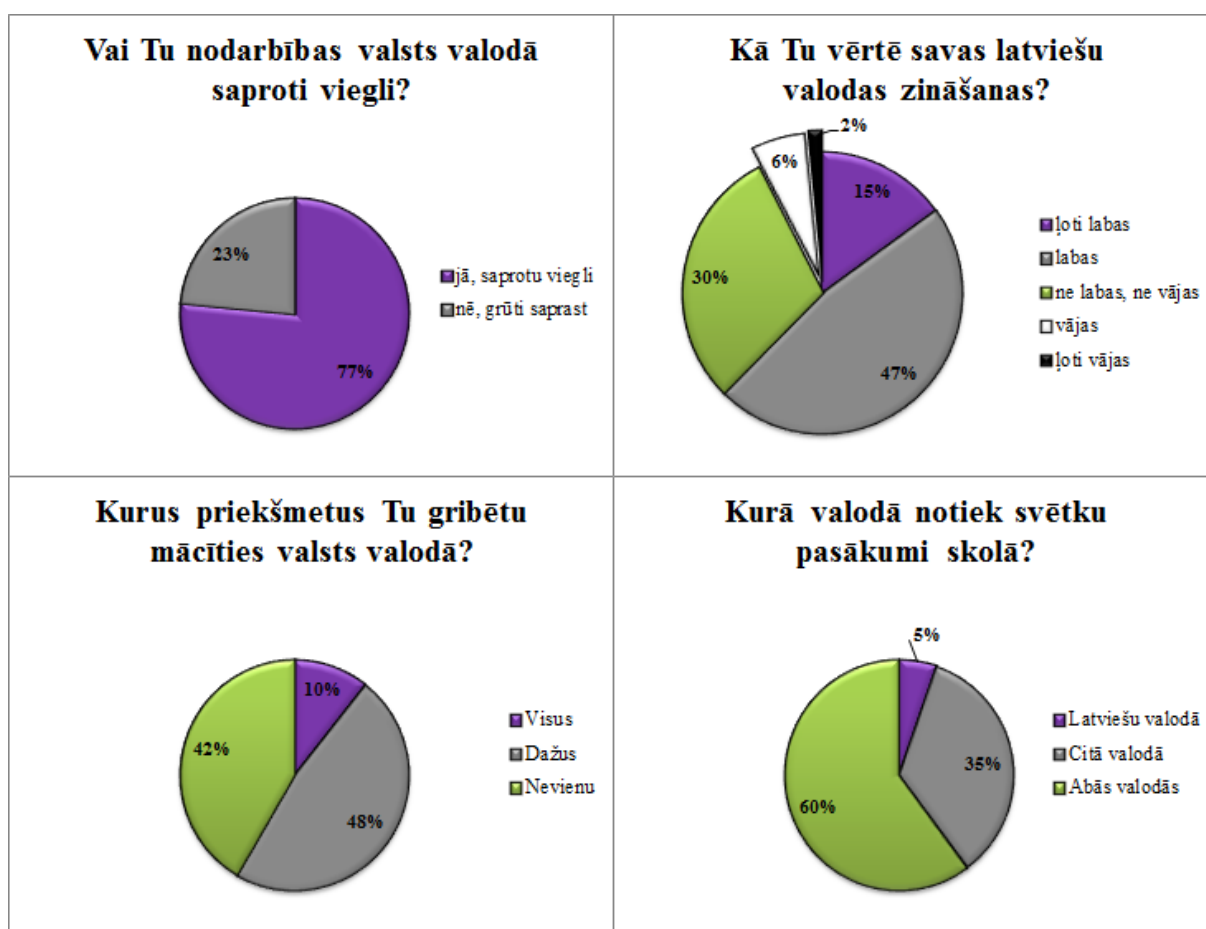

Rīgas 40. vidusskola

Aptaujāto skolēnu skaits	Vai Tu nodarbības valsts valodā saproti viegli?		Kā Tu vērtē savas latviešu valodas zināšanas?					Kurus priekšmetus Tu gribētu mācīties valsts valodā?			Kurā valodā notiek svētku pasākumi skolā?		
	jā, saprotu viegli	nē, grūti saprast	ļoti labas	labas	ne labas, ne vājas	vājas	ļoti vājas	Visus	Dažus	Nevienu	Latviešu valodā	Citā valodā	Abās valodās
136	101	31	20	63	40	8	2	14	63	55	7	46	80

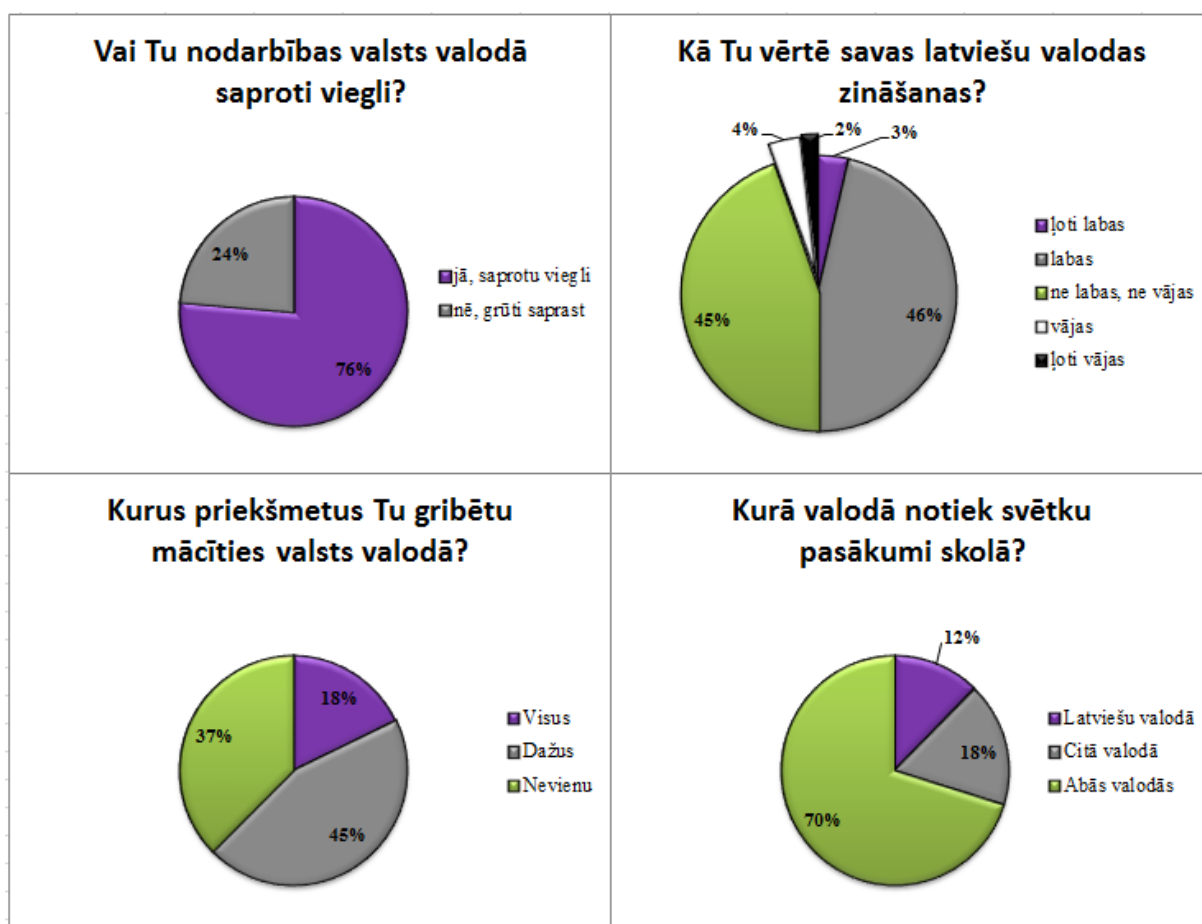
136	101	31	20	63	40	8	2	14	63	55	7	46	80
-----	-----	----	----	----	----	---	---	----	----	----	---	----	----

Rīgas 46. vidusskola

Aptaujāto skolēnu skaits	Vai Tu nodarbības valsts valodā saproti viegli?		Kā Tu vērtē savas latviešu valodas zināšanas?					Kurus priekšmetus Tu gribētu mācīties valsts valodā?			Kurā valodā notiek svētku pasākumi skolā?		
	jā, saprotu viegli	nē, grūti saprast	ļoti labas	labas	ne labas, ne vājas	vājas	ļoti vājas	Visus	Dažus	Nevienu	Latviešu valodā	Citā valodā	Abās valodās
58	42	13	2	26	25	2	1	10	25	21	7	10	40

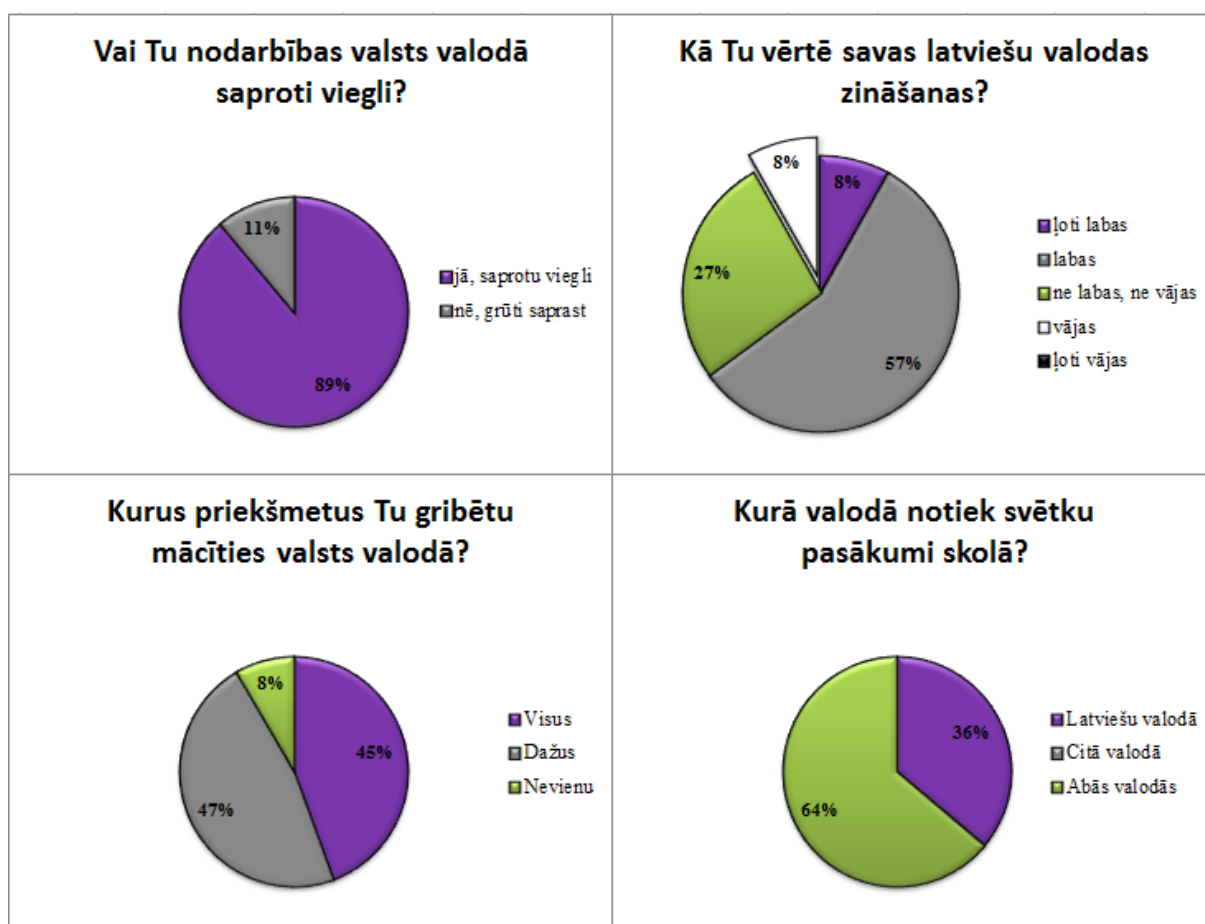
58	42	13	2	26	25	2	1	10	25	21	7	10	40
----	----	----	---	----	----	---	---	----	----	----	---	----	----

Rīgas 53. vidusskola

Aptaujāto skolēnu skaits	Vai Tu nodarbības valsts valodā saproti viegli?		Kā Tu vērtē savas latviešu valodas zināšanas?					Kurus priekšmetus Tu gribētu mācīties valsts valodā?			Kurā valodā notiek svētku pasākumi skolā?		
	jā, saprotu viegli	nē, grūti saprast	ļoti labas	labas	ne labas, ne vājas	vājas	ļoti vājas	Visus	Dažus	Nevienu	Latviešu valodā	Citā valodā	Abās valodās
37	32	4	3	21	10	3	0	16	17	3	13	0	23

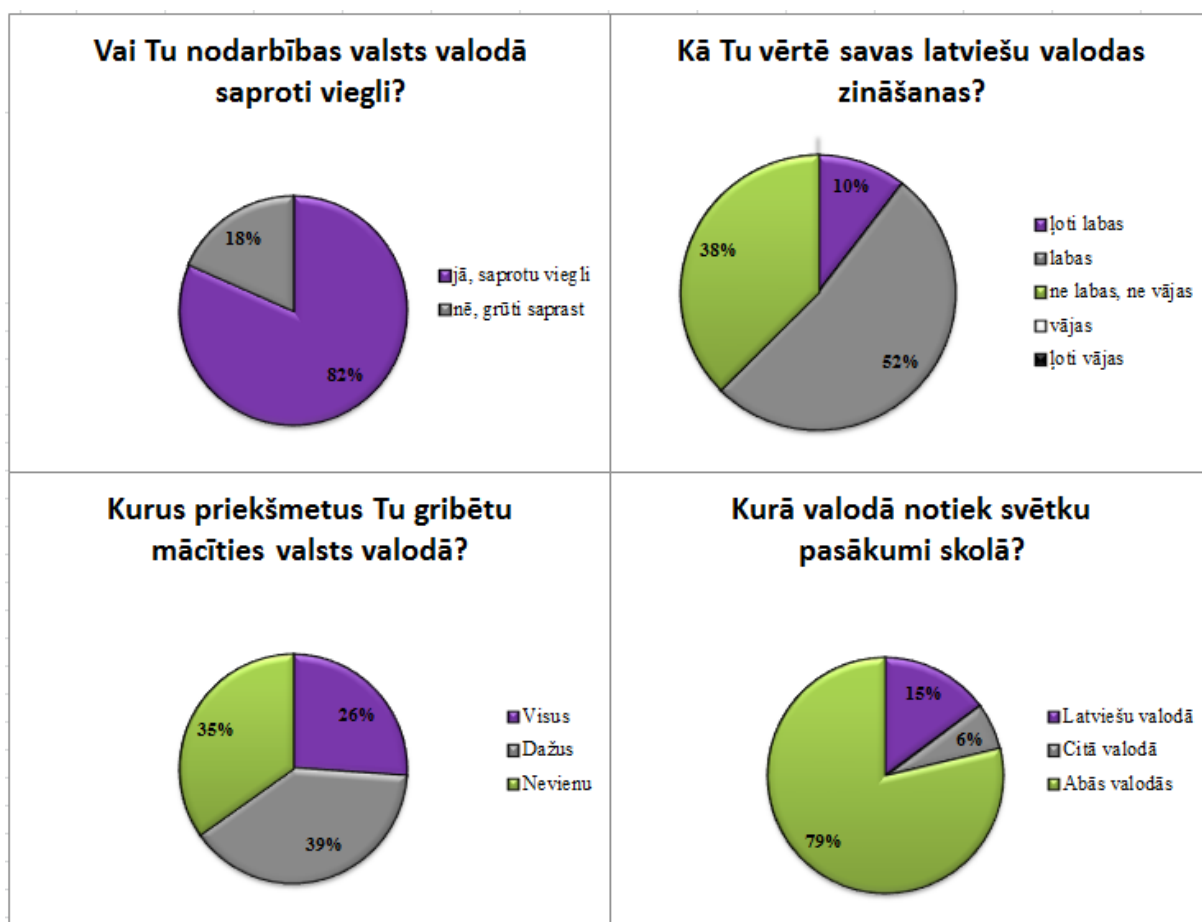
37	32	4	3	21	10	3	0	16	17	3	13	0	23
----	----	---	---	----	----	---	---	----	----	---	----	---	----

Rīgas 61. vidusskola

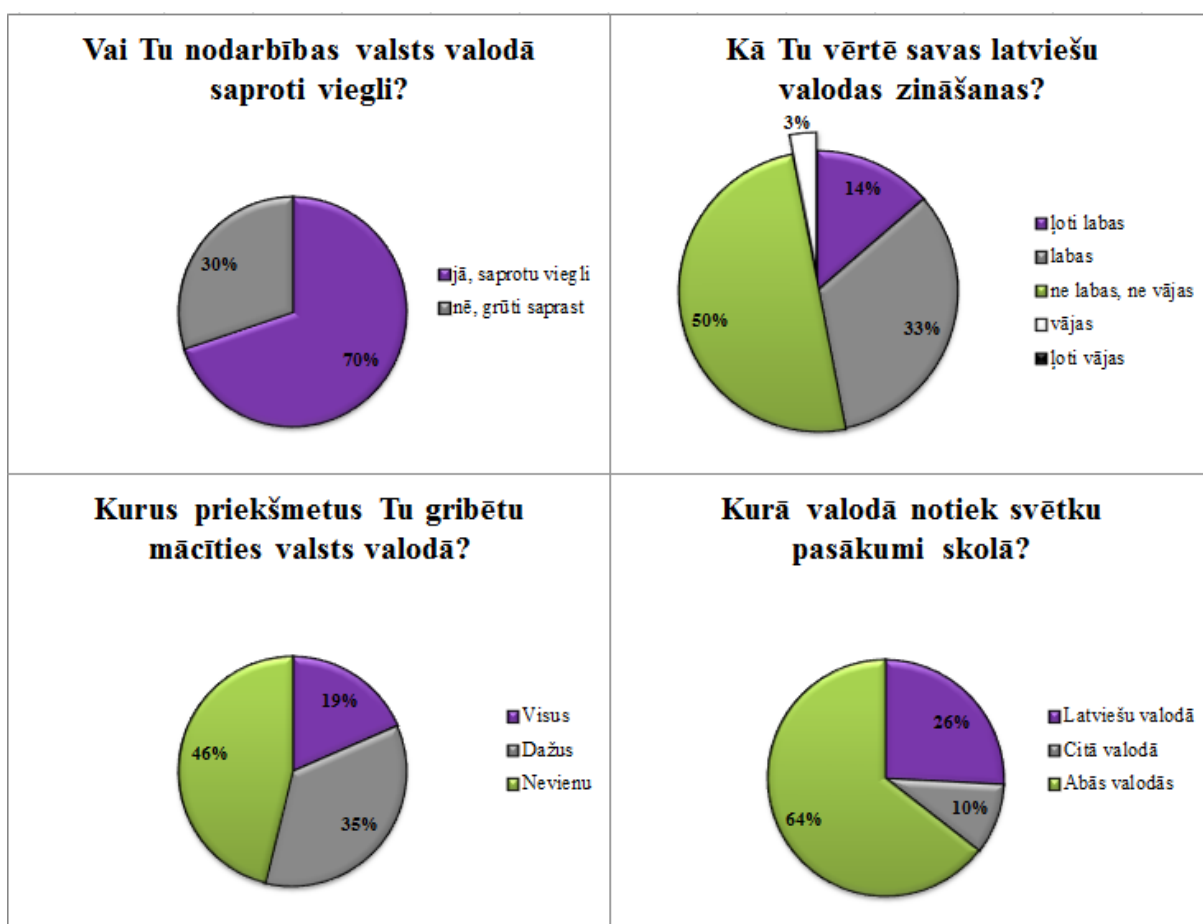
Aptaujāto skolēnu skaits	Vai Tu nodarbības valsts valodā saproti viegli?		Kā Tu vērtē savas latviešu valodas zināšanas?					Kurus priekšmetus Tu gribētu mācīties valsts valodā?			Kurā valodā notiek svētku pasākumi skolā?		
	jā, saprotu viegli	nē, grūti saprast	ļoti labas	labas	ne labas, ne vājas	vājas	ļoti vājas	Visus	Dažus	Nevienu	Latviešu valodā	Citā valodā	Abās valodās
49	40	9	5	25	18	0	0	12	18	16	7	3	37

49	40	9	5	25	18	0	0	12	18	16	7	3	37
----	----	---	---	----	----	---	---	----	----	----	---	---	----

Rīgas 65. vidusskola

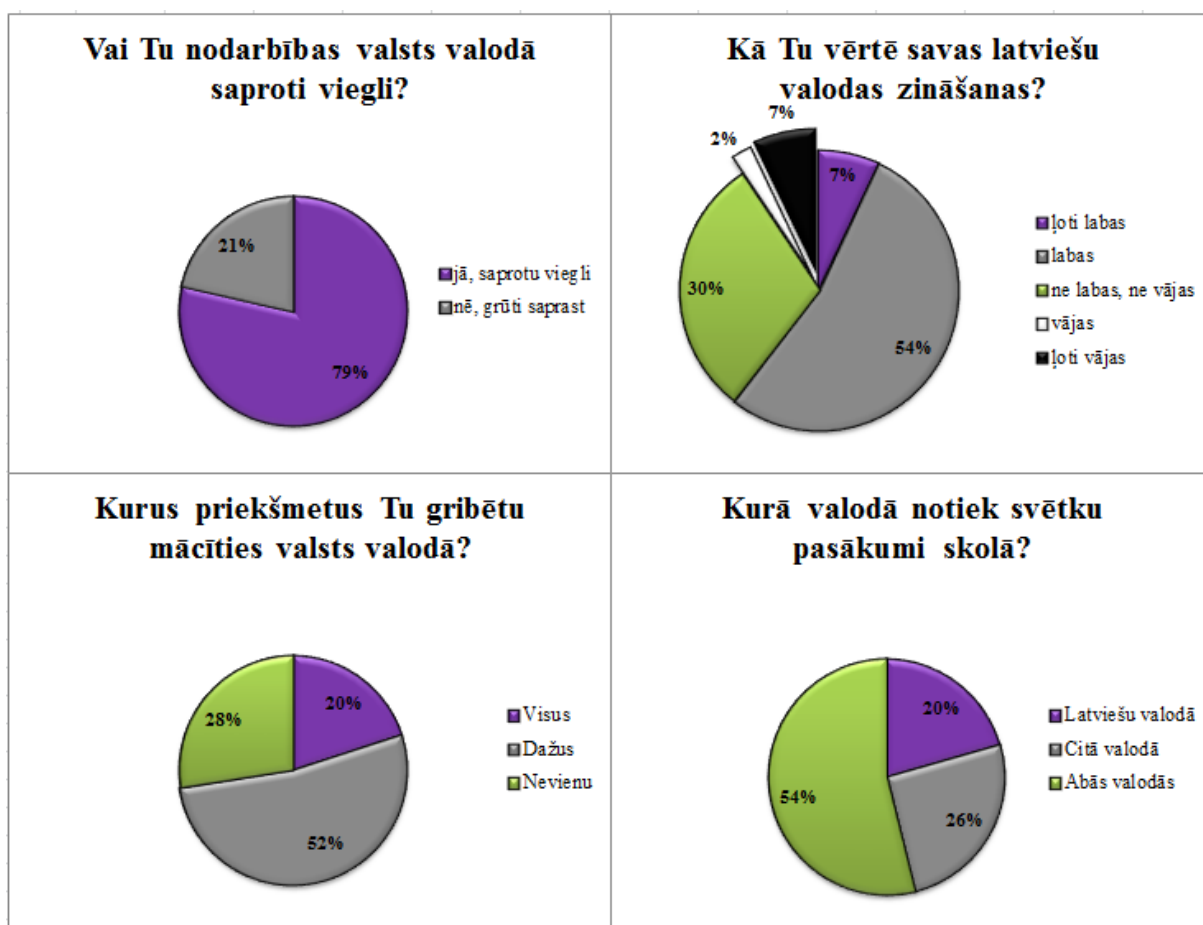
Aptaujāto skolēnu skaits	Vai Tu nodarbības valsts valodā saproti viegli?		Kā Tu vērtē savas latviešu valodas zināšanas?					Kurus priekšmetus Tu gribētu mācīties valsts valodā?			Kurā valodā notiek svētku pasākumi skolā?		
	jā, saprotu viegli	nē, grūti saprast	ļoti labas	labas	ne labas, ne vājas	vājas	ļoti vājas	Visus	Dažus	Nevienu	Latviešu valodā	Citā valodā	Abās valodās
67	44	19	9	22	33	2	0	12	23	30	16	6	40

Rīgas 68. vidusskola

Aptaujāto skolēnu skaits	Vai Tu nodarbības valsts valodā saproti viegli?		Kā Tu vērtē savas latviešu valodas zināšanas?					Kurus priekšmetus Tu gribētu mācīties valsts valodā?			Kurā valodā notiek svētku pasākumi skolā?		
	jā, saprotu viegli	nē, grūti saprast	ļoti labas	labas	ne labas, ne vājas	vājas	ļoti vājas	Visus	Dažus	Nevienu	Latviešu valodā	Citā valodā	Abās valodās
43	33	9	3	23	13	1	3	8	21	11	8	10	21

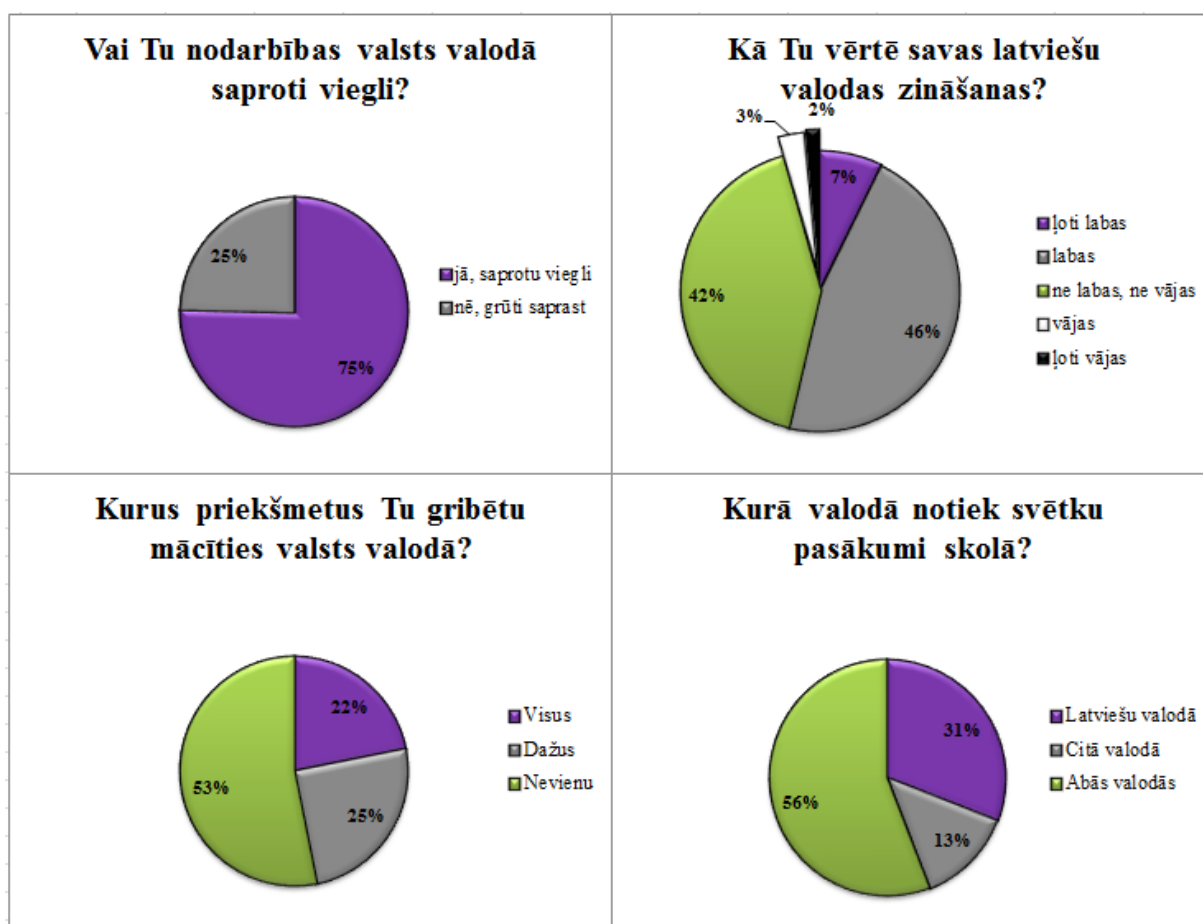
43	33	9	3	23	13	1	3	8	21	11	8	10	21
----	----	---	---	----	----	---	---	---	----	----	---	----	----

Rīgas 71. vidusskola

Aptaujāto skolēnu skaits	Vai Tu nodarbības valsts valodā saproti viegli?		Kā Tu vērtē savas latviešu valodas zināšanas?					Kurus priekšmetus Tu gribētu mācīties valsts valodā?			Kurā valodā notiek svētku pasākumi skolā?		
	jā, saprotu viegli	nē, grūti saprast	ļoti labas	labas	ne labas, ne vājas	vājas	ļoti vājas	Visus	Dažus	Nevienu	Latviešu valodā	Citā valodā	Abās valodās
71	52	17	5	32	29	2	1	14	16	34	21	9	38

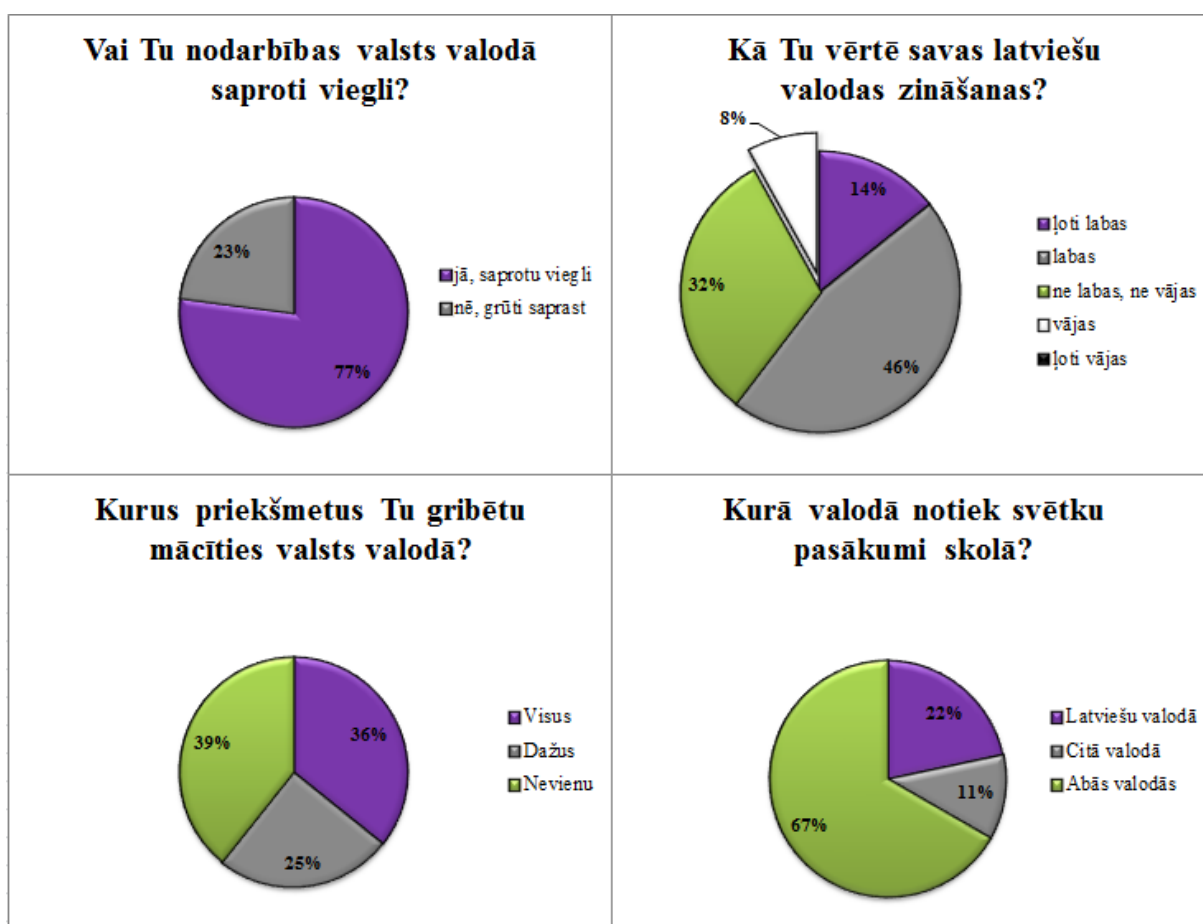
71	52	17	5	32	29	2	1	14	16	34	21	9	38
----	----	----	---	----	----	---	---	----	----	----	----	---	----

Rīgas 74. vidusskola

Aptaujāto skolēnu skaits	Vai Tu nodarbības valsts valodā saproti viegli?		Kā Tu vērtē savas latviešu valodas zināšanas?					Kurus priekšmetus Tu gribētu mācīties valsts valodā?			Kurā valodā notiek svētku pasākumi skolā?		
	jā, saprotu viegli	nē, grūti saprast	ļoti labas	labas	ne labas, ne vājas	vājas	ļoti vājas	Visus	Dažus	Nevienu	Latviešu valodā	Citā valodā	Abās valodās
66	47	14	9	29	20	5	0	20	14	22	13	7	40

66	47	14	9	29	20	5	0	20	14	22	13	7	40
----	----	----	---	----	----	---	---	----	----	----	----	---	----

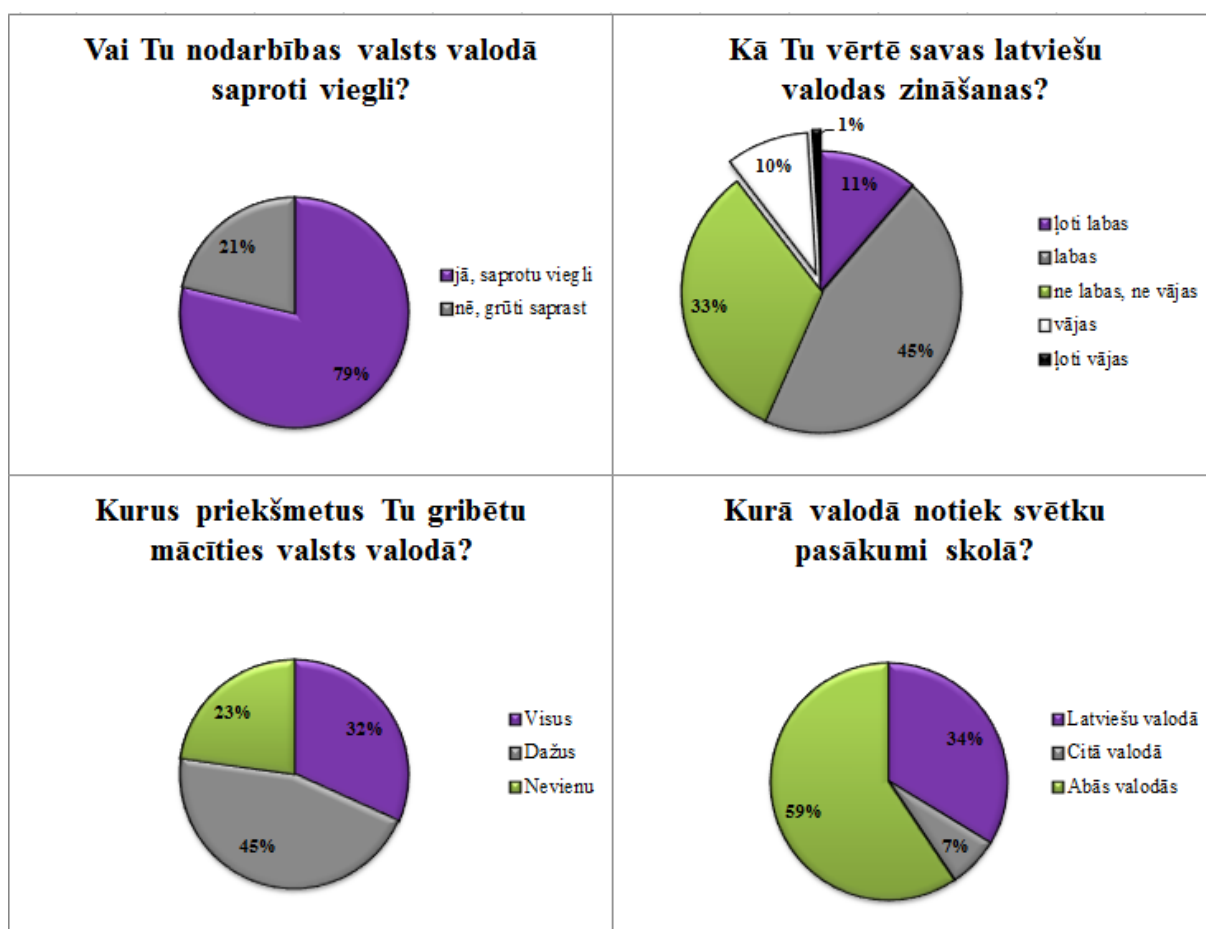

Rīgas 86. vidusskola

Aptaujāto skolēnu skaits	Vai Tu nodarbības valsts valodā saproti viegli?		Kā Tu vērtē savas latviešu valodas zināšanas?					Kurus priekšmetus Tu gribētu mācīties valsts valodā?			Kurā valodā notiek svētku pasākumi skolā?		
	jā, saprotu viegli	nē, grūti saprast	ļoti labas	labas	ne labas, ne vājas	vājas	ļoti vājas	Visus	Dažus	Nevienu	Latviešu valodā	Citā valodā	Abās valodās
110	85	23	12	48	35	10	1	32	46	23	34	7	60

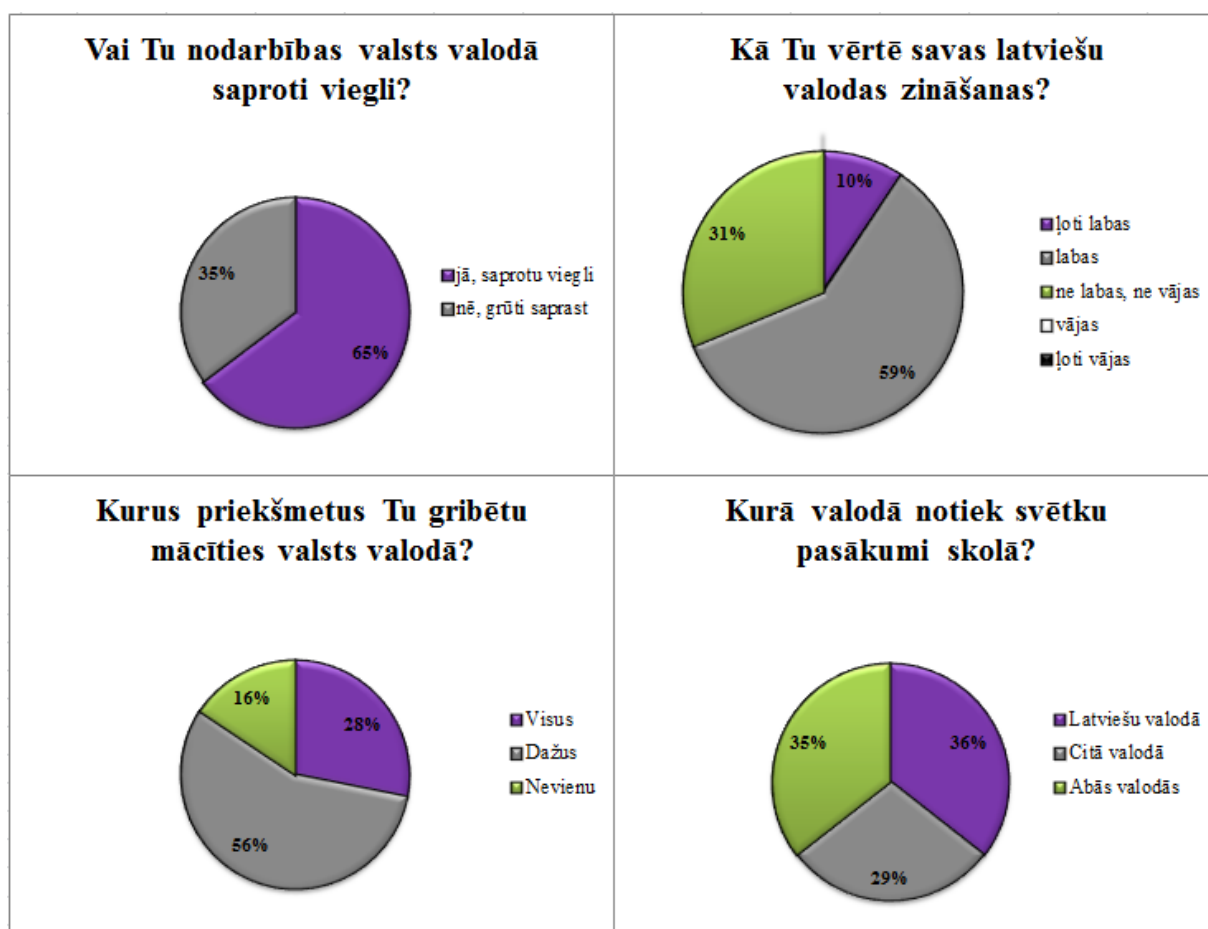
110	85	23	12	48	35	10	1	32	46	23	34	7	60
-----	----	----	----	----	----	----	---	----	----	----	----	---	----

Rīgas Anniņmuižas vidusskola

Aptaujāto skolēnu skaits	Vai Tu nodarbības valsts valodā saproti viegli?		Kā Tu vērtē savas latviešu valodas zināšanas?					Kurus priekšmetus Tu gribētu mācīties valsts valodā?			Kurā valodā notiek svētku pasākumi skolā?		
	jā, saprotu viegli	nē, grūti saprast	ļoti labas	labas	ne labas, ne vājas	vājas	ļoti vājas	Visus	Dažus	Nevienu	Latviešu valodā	Citā valodā	Abās valodās
35	22	12	3	19	10	0	0	9	18	5	11	9	11

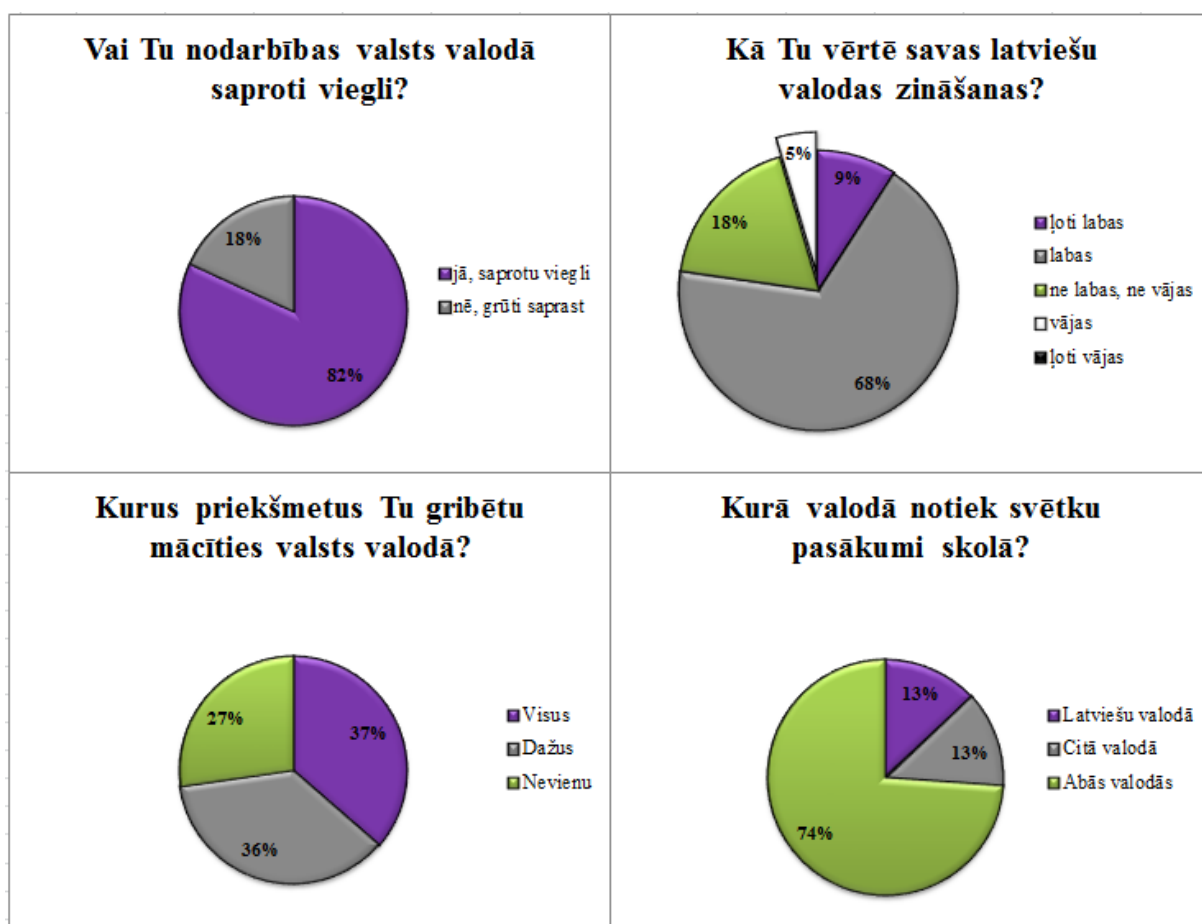
35	22	12	3	19	10	0	0	9	18	5	11	9	11
----	----	----	---	----	----	---	---	---	----	---	----	---	----

J.Kupola Rīgas Baltkrievu pamatskola

Aptaujāto skolēnu skaits	Vai Tu nodarbības valsts valodā saproti viegli?		Kā Tu vērtē savas latviešu valodas zināšanas?					Kurus priekšmetus Tu gribētu mācīties valsts valodā?			Kurā valodā notiek svētku pasākumi skolā?		
	jā, saprotu viegli	nē, grūti saprast	ļoti labas	labas	ne labas, ne vājas	vājas	ļoti vājas	Visus	Dažus	Nevienu	Latviešu valodā	Citā valodā	Abās valodās
23	18	4	2	15	4	1	0	8	8	6	3	3	17

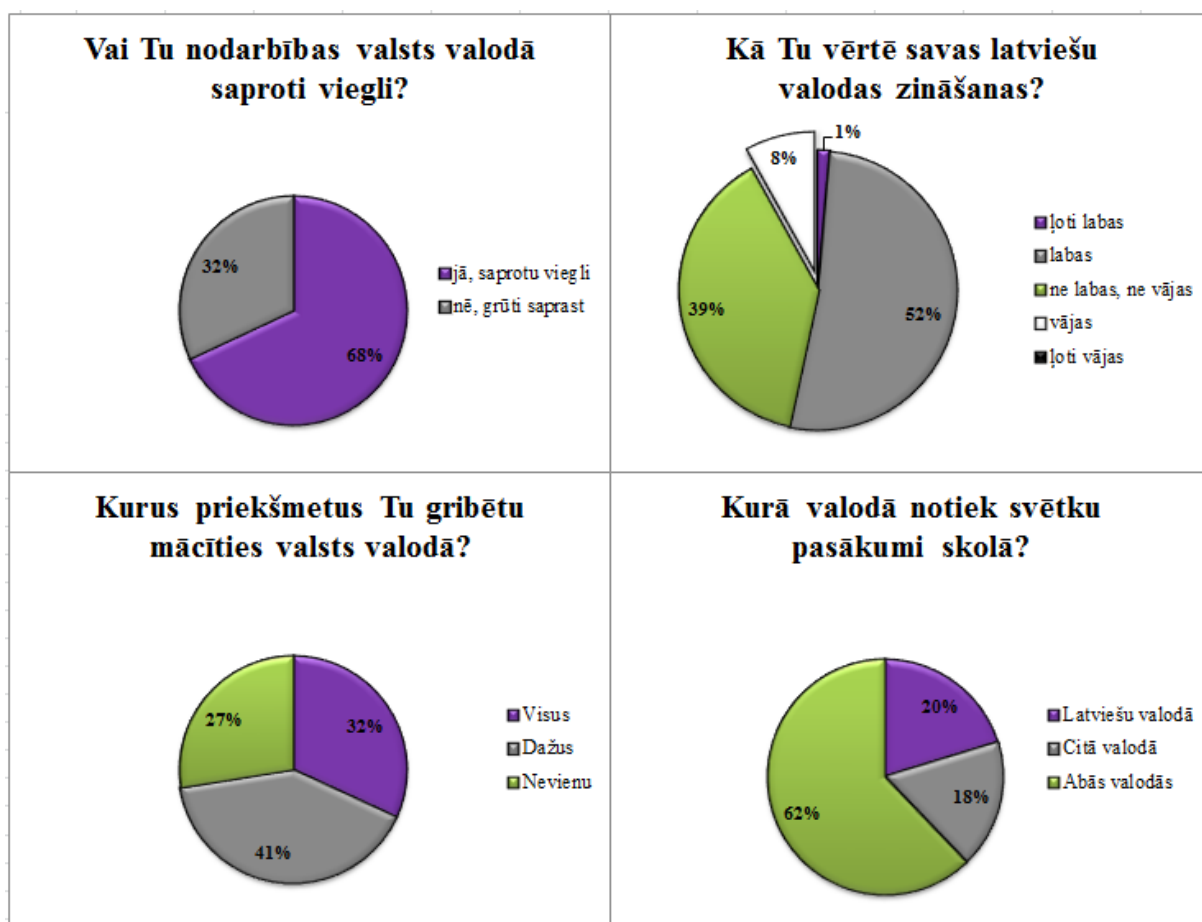
23	18	4	2	15	4	1	0	8	8	6	3	3	17
----	----	---	---	----	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Rīgas Daugavgrīvas vidusskola

Aptaujāto skolēnu skaits	Vai Tu nodarbības valsts valodā saproti viegli?		Kā Tu vērtē savas latviešu valodas zināšanas?					Kurus priekšmetus Tu gribētu mācīties valsts valodā?			Kurā valodā notiek svētku pasākumi skolā?		
	jā, saprotu viegli	nē, grūti saprast	ļoti labas	labas	ne labas, ne vājas	vājas	ļoti vājas	Visus	Dažus	Nevienu	Latviešu valodā	Citā valodā	Abās valodās

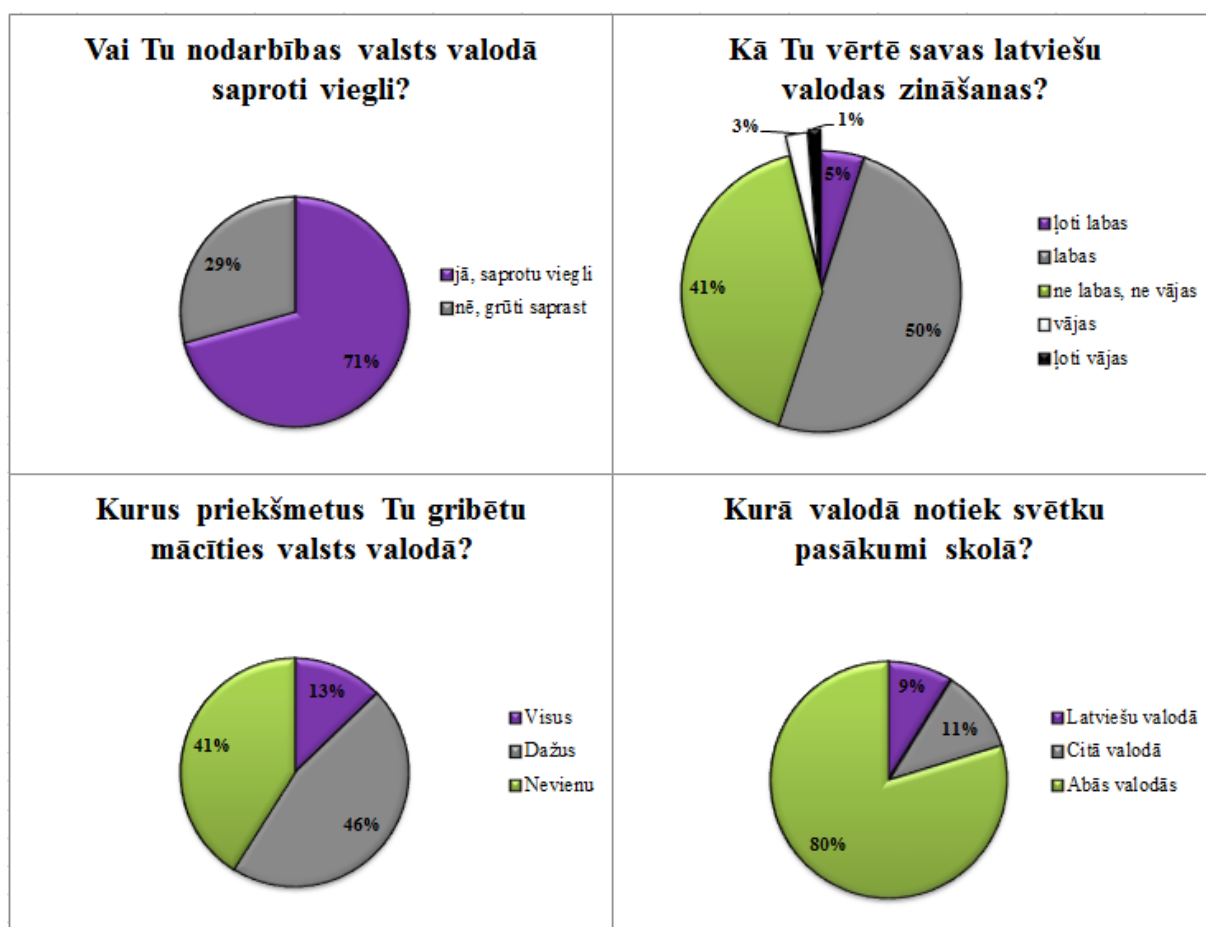
81	49	23	1	39	29	6	0	22	28	19	15	13	46
----	----	----	---	----	----	---	---	----	----	----	----	----	----

Rēzeknes 2. vidusskola

Aptaujāto skolēnu skaits	Vai Tu nodarbības valsts valodā saproti viegli?		Kā Tu vērtē savas latviešu valodas zināšanas?					Kurus priekšmetus Tu gribētu mācīties valsts valodā?			Kurā valodā notiek svētku pasākumi skolā?		
	jā, saprotu viegli	nē, grūti saprast	ļoti labas	labas	ne labas, ne vājas	vājas	ļoti vājas	Visus	Dažus	Nevienu	Latviešu valodā	Citā valodā	Abās valodās
80	53	22	4	40	33	2	1	10	36	32	7	9	63

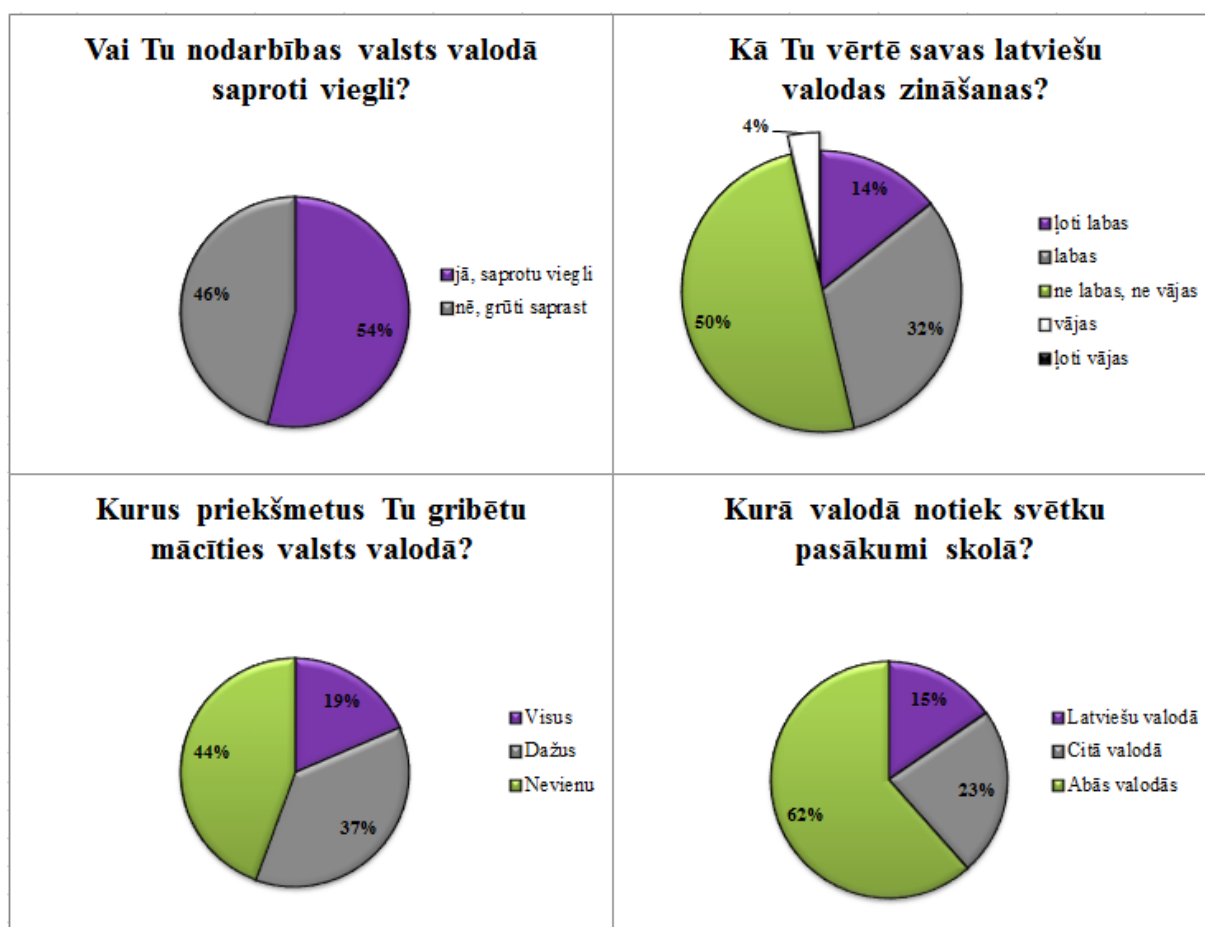
80	53	22	4	40	33	2	1	10	36	32	7	9	63
----	----	----	---	----	----	---	---	----	----	----	---	---	----

Rēzeknes 4. vidusskola

Aptaujāto skolēnu skaits	Vai Tu nodarbības valsts valodā saproti viegli?		Kā Tu vērtē savas latviešu valodas zināšanas?					Kurus priekšmetus Tu gribētu mācīties valsts valodā?			Kurā valodā notiek svētku pasākumi skolā?		
	jā, saprotu viegli	nē, grūti saprast	ļoti labas	labas	ne labas, ne vājas	vājas	ļoti vājas	Visus	Dažus	Nevienu	Latviešu valodā	Citā valodā	Abās valodās
28	14	12	4	9	14	1	0	5	10	12	4	6	16

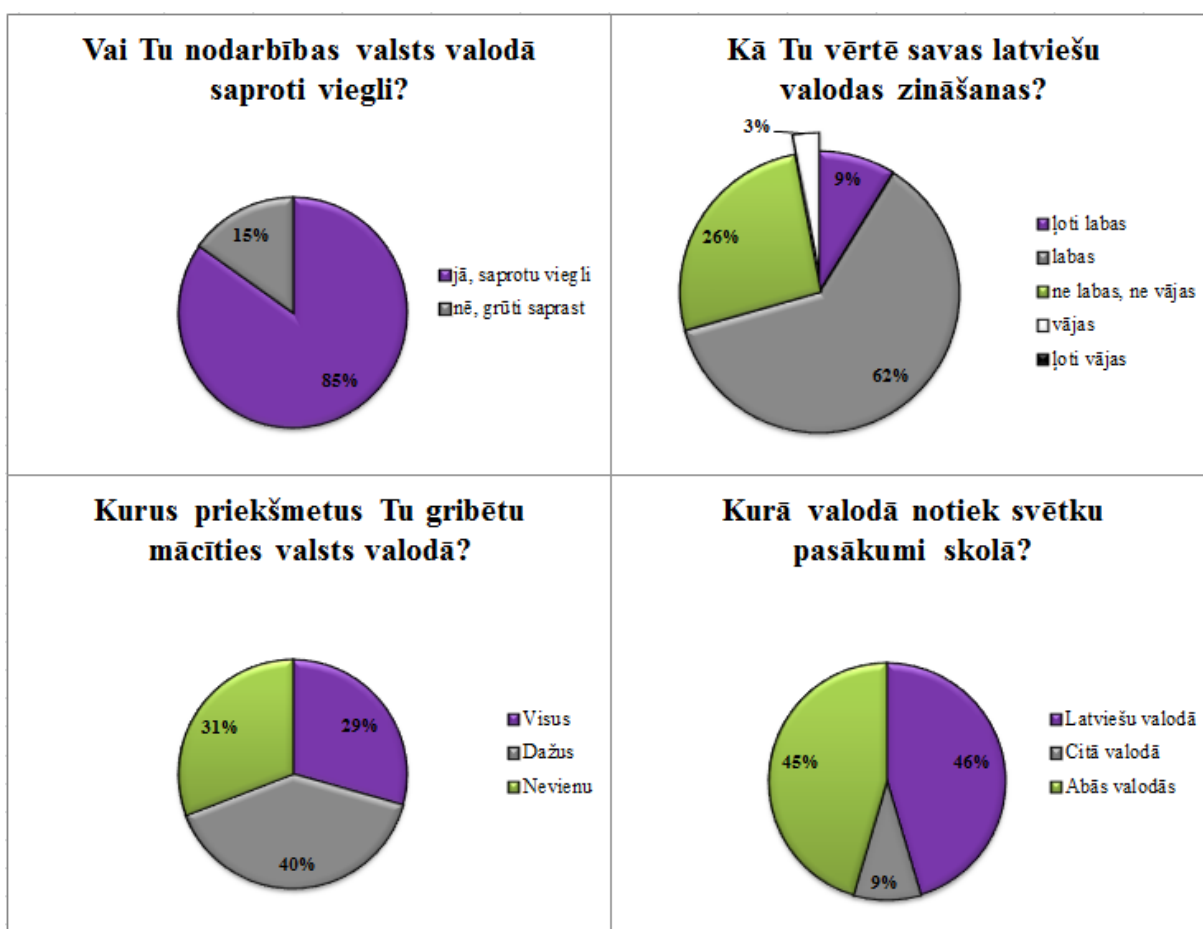
28	14	12	4	9	14	1	0	5	10	12	4	6	16
----	----	----	---	---	----	---	---	---	----	----	---	---	----

Rēzeknes 6. vidusskola

Aptaujāto skolēnu skaits	Vai Tu nodarbības valsts valodā saproti viegli?		Kā Tu vērtē savas latviešu valodas zināšanas?					Kurus priekšmetus Tu gribētu mācīties valsts valodā?			Kurā valodā notiek svētku pasākumi skolā?		
	jā, saprotu viegli	nē, grūti saprast	ļoti labas	labas	ne labas, ne vājas	vājas	ļoti vājas	Visus	Dažus	Nevienu	Latviešu valodā	Citā valodā	Abās valodās
68	56	10	6	42	18	2	0	20	27	21	30	6	30

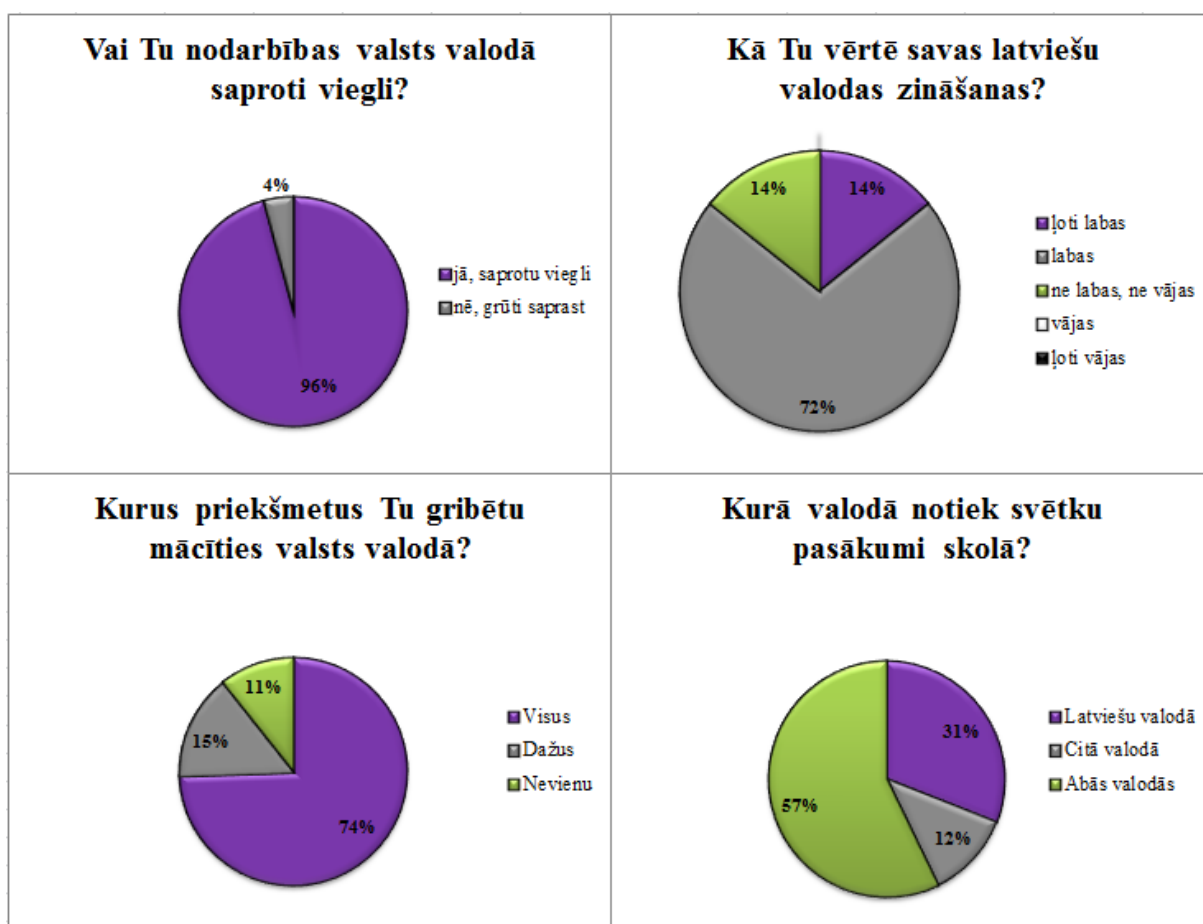
68	56	10	6	42	18	2	0	20	27	21	30	6	30
----	----	----	---	----	----	---	---	----	----	----	----	---	----

Rēzeknes valsts poļu ģimnāzija

Aptaujāto skolēnu skaits	Vai Tu nodarbības valsts valodā saproti viegli?		Kā Tu vērtē savas latviešu valodas zināšanas?					Kurus priekšmetus Tu gribētu mācīties valsts valodā?			Kurā valodā notiek svētku pasākumi skolā?		
	jā, saprotu viegli	nē, grūti saprast	ļoti labas	labas	ne labas, ne vājas	vājas	ļoti vājas	Visus	Dažus	Nevienu	Latviešu valodā	Citā valodā	Abās valodās
49	46	2	7	35	7	0	0	35	7	5	13	5	24

49	46	2	7	35	7	0	0	35	7	5	13	5	24
----	----	---	---	----	---	---	---	----	---	---	----	---	----

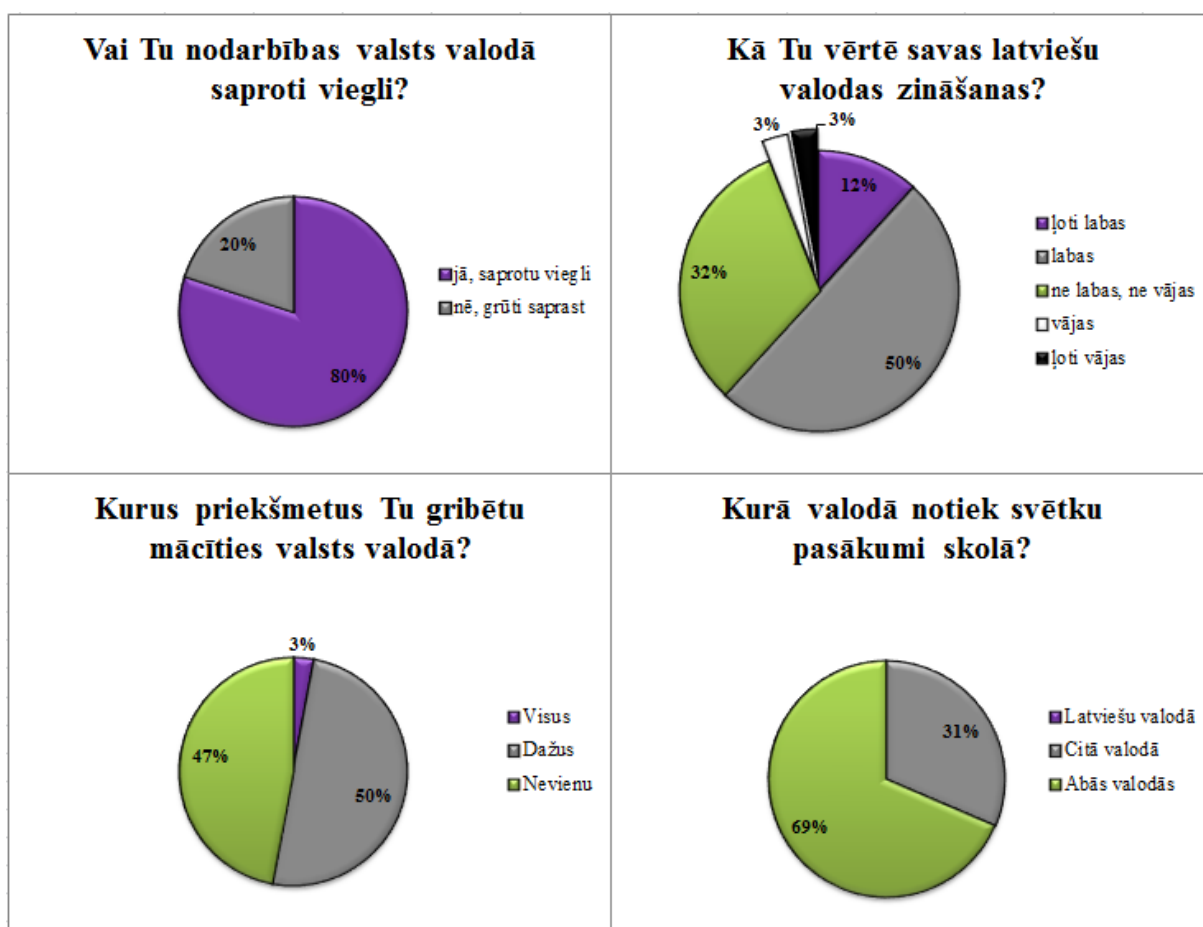

Rīgas Ebreju vidusskola

Aptaujāto skolēnu skaits	Vai Tu nodarbības valsts valodā saproti viegli?		Kā Tu vērtē savas latviešu valodas zināšanas?					Kurus priekšmetus Tu gribētu mācīties valsts valodā?			Kurā valodā notiek svētku pasākumi skolā?		
	jā, saprotu viegli	nē, grūti saprast	ļoti labas	labas	ne labas, ne vājas	vājas	ļoti vājas	Visus	Dažus	Nevienu	Latviešu valodā	Citā valodā	Abās valodās
35	28	7	4	17	11	1	1	1	17	16	0	11	24

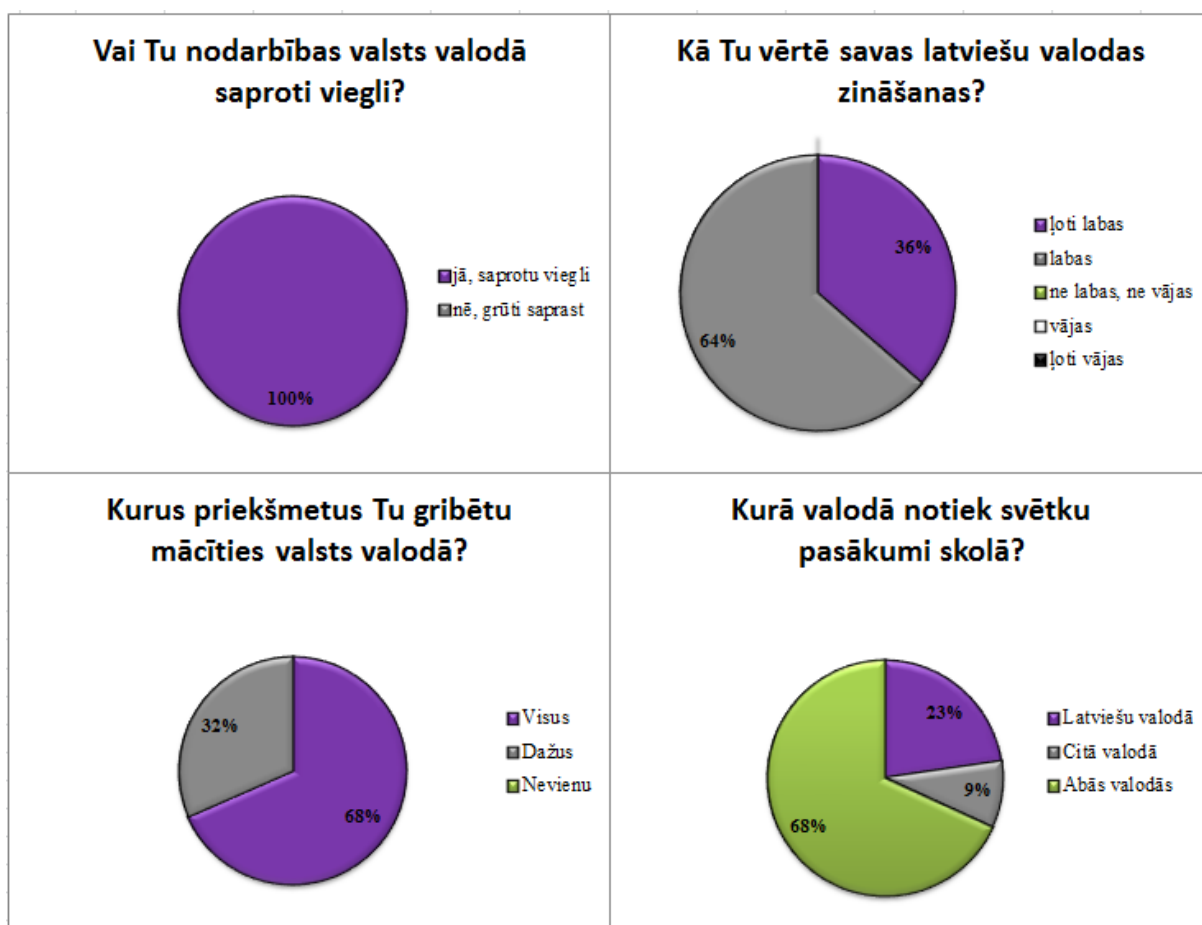
35	28	7	4	17	11	1	1	1	17	16	0	11	24
----	----	---	---	----	----	---	---	---	----	----	---	----	----

Rīgas Igaņu pamatskola

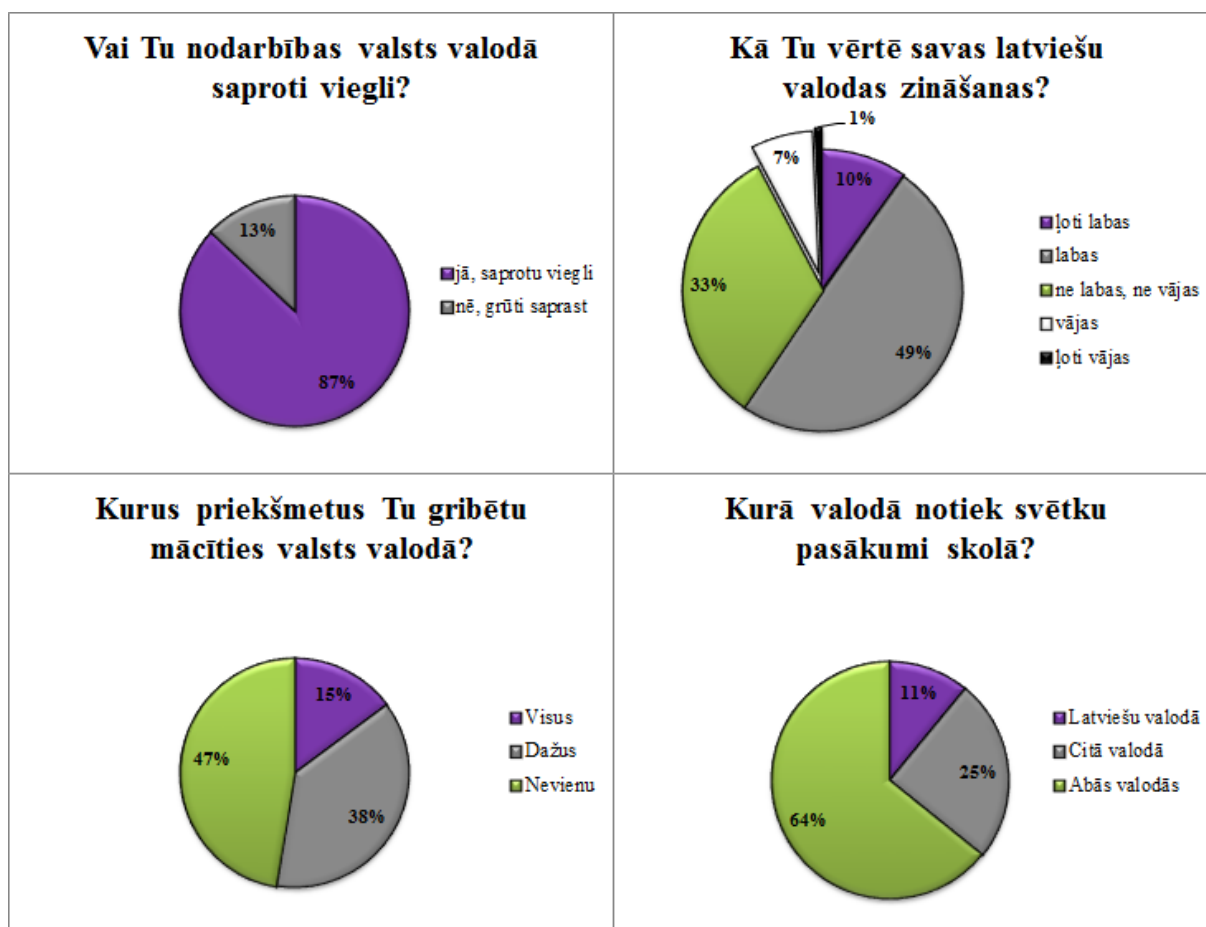
Aptaujāto skolēnu skaits	Vai Tu nodarbības valsts valodā saproti viegli?		Kā Tu vērtē savas latviešu valodas zināšanas?					Kurus priekšmetus Tu gribētu mācīties valsts valodā?			Kurā valodā notiek svētku pasākumi skolā?		
	jā, saprotu viegli	nē, grūti saprast	ļoti labas	labas	ne labas, ne vājas	vājas	ļoti vājas	Visus	Dažus	Nevienu	Latviešu valodā	Citā valodā	Abās valodās
22	22	0	8	14	0	0	0	13	6	0	5	2	15

22	22	0	8	14	0	0	0	13	6	0	5	2	15
----	----	---	---	----	---	---	---	----	---	---	---	---	----

Rīgas Klasiskā ģimnāzija

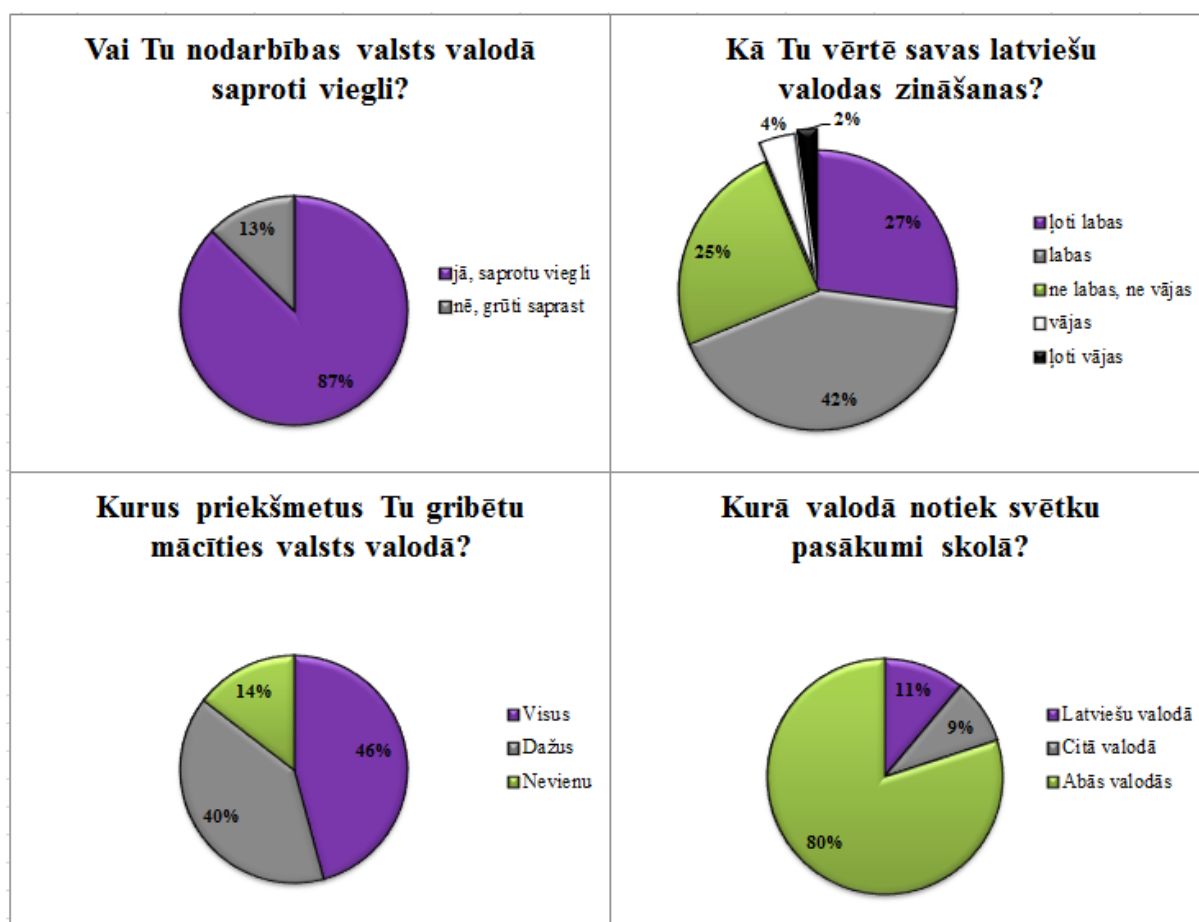
Aptaujāto skolēnu skaits	Vai Tu nodarbības valsts valodā saproti viegli?		Kā Tu vērtē savas latviešu valodas zināšanas?					Kurus priekšmetus Tu gribētu mācīties valsts valodā?			Kurā valodā notiek svētku pasākumi skolā?		
	jā, saprotu viegli	nē, grūti saprast	ļoti labas	labas	ne labas, ne vājas	vājas	ļoti vājas	Visus	Dažus	Nevienu	Latviešu valodā	Citā valodā	Abās valodās
145	121	18	14	71	47	10	1	20	51	64	15	34	88

Rīgas I.Kozakēvičas poļu vidusskola

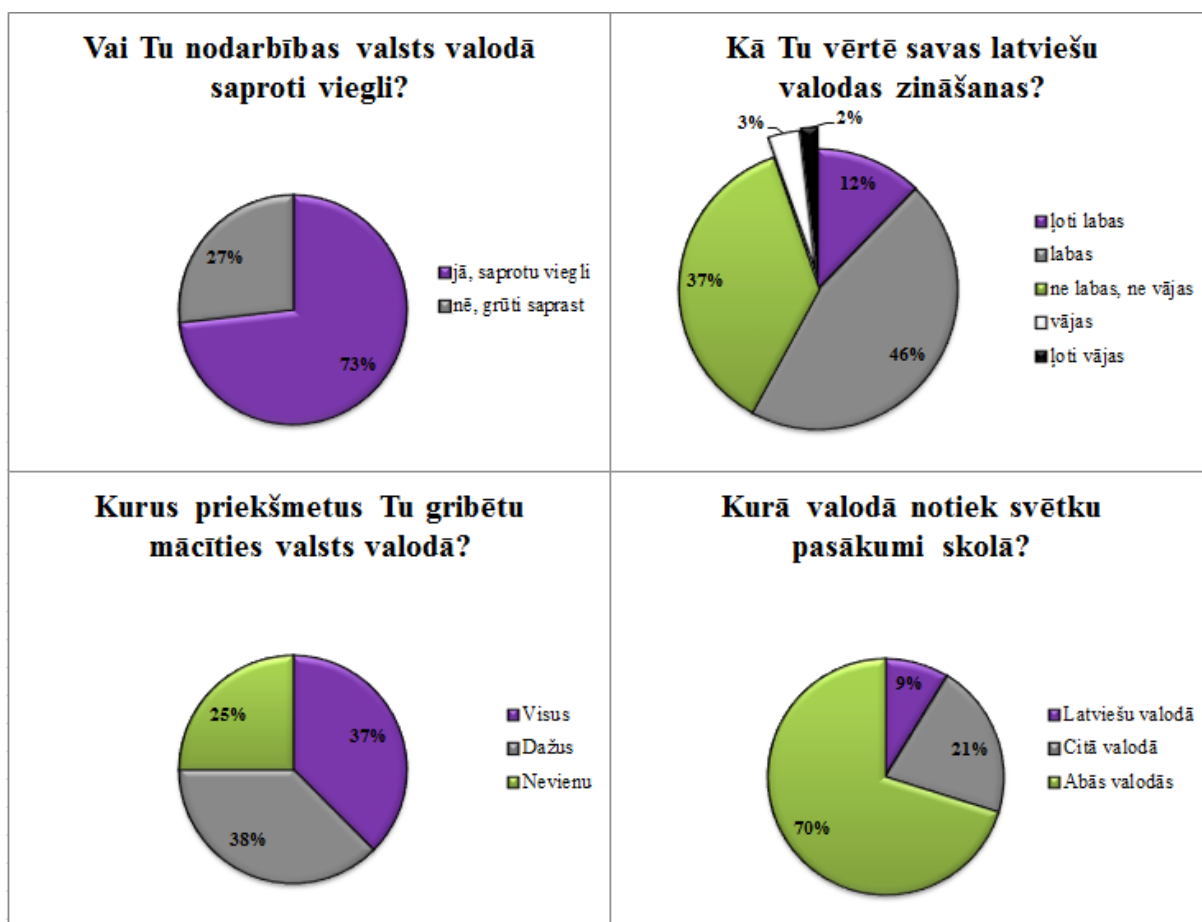
Aptaujāto skolēnu skaits	Vai Tu nodarbības valsts valodā saproti viegli?		Kā Tu vērtē savas latviešu valodas zināšanas?					Kurus priekšmetus Tu gribētu mācīties valsts valodā?			Kurā valodā notiek svētku pasākumi skolā?		
	jā, saprotu viegli	nē, grūti saprast	ļoti labas	labas	ne labas, ne vājas	vājas	ļoti vājas	Visus	Dažus	Nevienu	Latviešu valodā	Citā valodā	Abās valodās

48	41	6	13	20	12	2	1	22	19	7	5	4	36
----	----	---	----	----	----	---	---	----	----	---	---	---	----

Rīgas krievu vidusskola

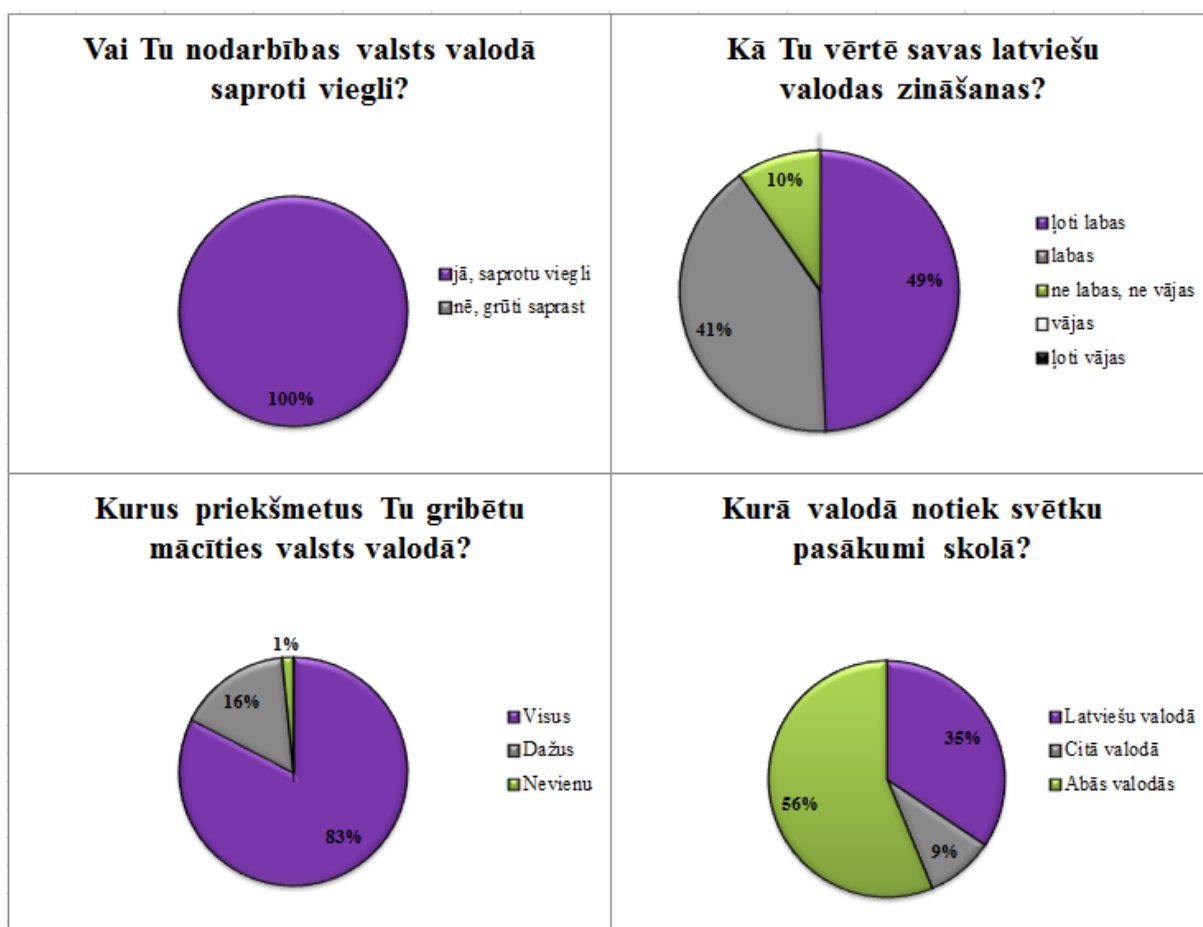
Aptaujāto skolēnu skaits	Vai Tu nodarbības valsts valodā saproti viegli?		Kā Tu vērtē savas latviešu valodas zināšanas?					Kurus priekšmetus Tu gribētu mācīties valsts valodā?			Kurā valodā notiek svētku pasākumi skolā?		
	jā, saprotu viegli	nē, grūti saprast	ļoti labas	labas	ne labas, ne vājas	vājas	ļoti vājas	Visus	Dažus	Nevienu	Latviešu valodā	Citā valodā	Abās valodās
58	41	15	7	26	21	2	1	21	21	14	5	12	40

Rīgas Lietuviešu vidusskola

Aptaujāto skolēnu skaits	Vai Tu nodarbības valsts valodā saproti viegli?		Kā Tu vērtē savas latviešu valodas zināšanas?					Kurus priekšmetus Tu gribētu mācīties valsts valodā?			Kurā valodā notiek svētku pasākumi skolā?		
	jā, saprotu viegli	nē, grūti saprast	ļoti labas	labas	ne labas, ne vājas	vājas	ļoti vājas	Visus	Dažus	Nevienu	Latviešu valodā	Citā valodā	Abās valodās

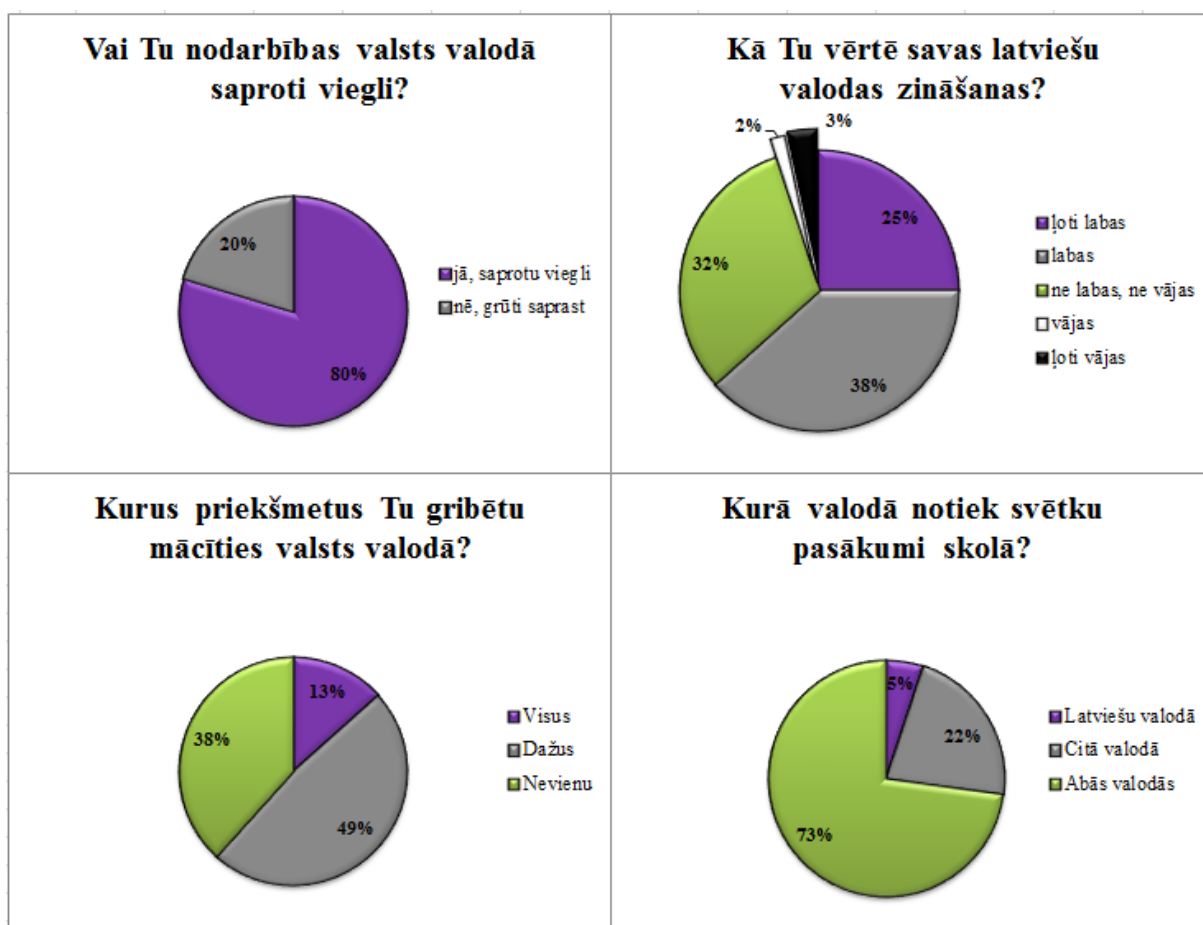
73	73	0	36	30	7	0	0	57	11	1	22	6	36
----	----	---	----	----	---	---	---	----	----	---	----	---	----

Rīgas Ostvalda vidusskola

Aptaujāto skolēnu skaits	Vai Tu nodarbības valsts valodā saproti viegli?		Kā Tu vērtē savas latviešu valodas zināšanas?					Kurus priekšmetus Tu gribētu mācīties valsts valodā?			Kurā valodā notiek svētku pasākumi skolā?		
	jā, saprotu viegli	nē, grūti saprast	ļoti labas	labas	ne labas, ne vājas	vājas	ļoti vājas	Visus	Dažus	Nevienu	Latviešu valodā	Citā valodā	Abās valodās
61	47	12	15	23	19	1	2	8	29	23	3	13	43

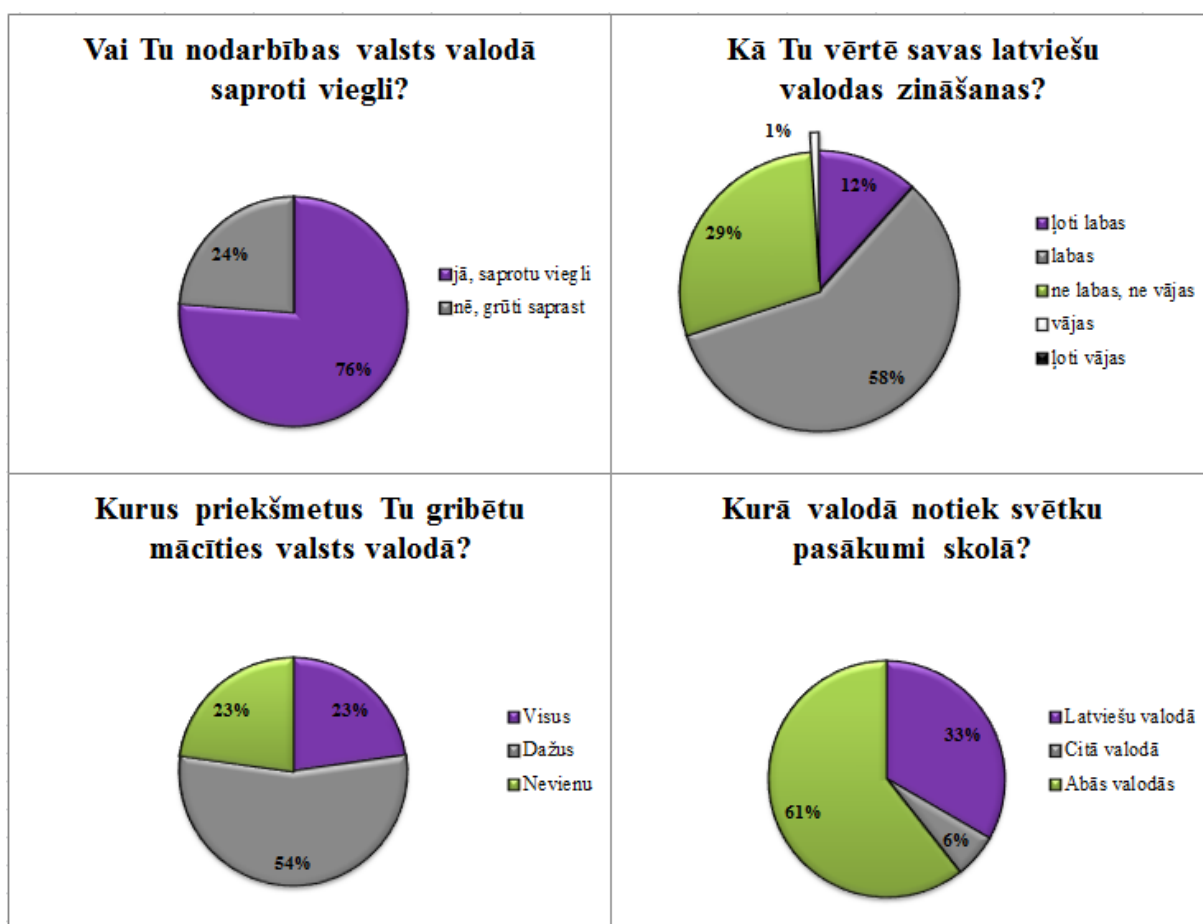
61	47	12	15	23	19	1	2	8	29	23	3	13	43
----	----	----	----	----	----	---	---	---	----	----	---	----	----

Rīgas Puškina licejs

Aptaujāto skolēnu skaits	Vai Tu nodarbības valsts valodā saproti viegli?		Kā Tu vērtē savas latviešu valodas zināšanas?					Kurus priekšmetus Tu gribētu mācīties valsts valodā?			Kurā valodā notiek svētku pasākumi skolā?		
	jā, saprotu viegli	nē, grūti saprast	ļoti labas	labas	ne labas, ne vājas	vājas	ļoti vājas	Visus	Dažus	Nevienu	Latviešu valodā	Citā valodā	Abās valodās
104	80	25	12	60	30	1	0	23	55	23	33	6	60

104	80	25	12	60	30	1	0	23	55	23	33	6	60
-----	----	----	----	----	----	---	---	----	----	----	----	---	----

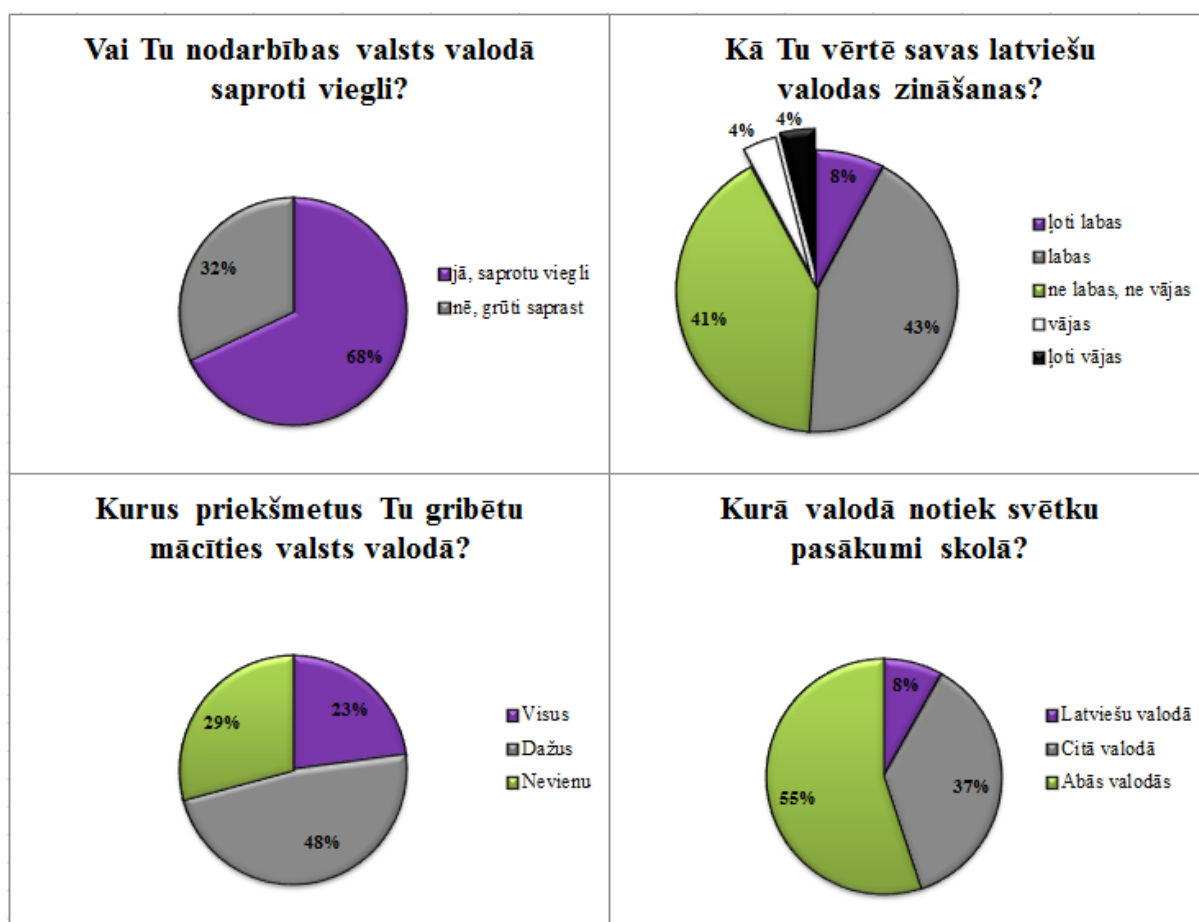

Rīgas Pārdaugavas pamatskola

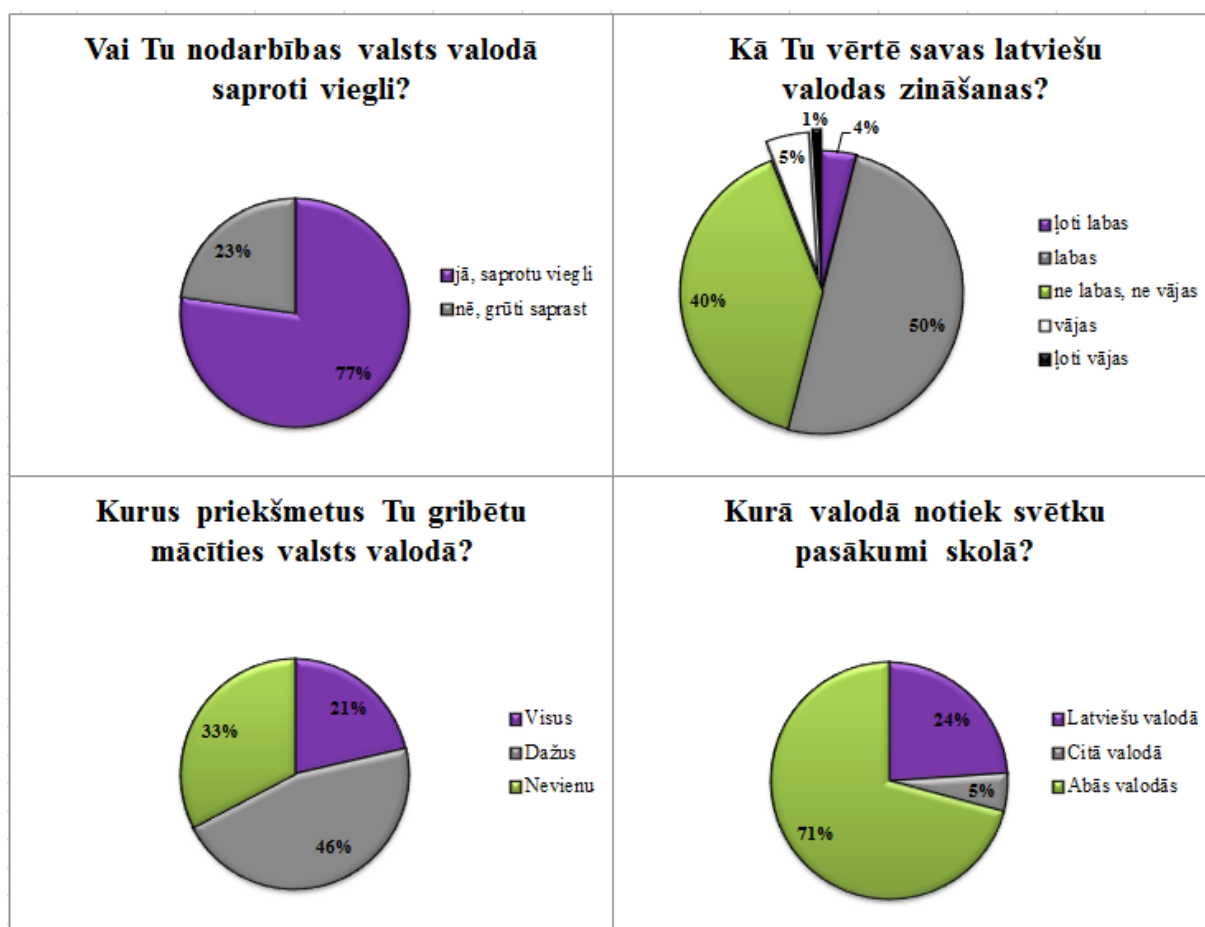
Aptaujāto skolēnu skaits	Vai Tu nodarbības valsts valodā saproti viegli?		Kā Tu vērtē savas latviešu valodas zināšanas?					Kurus priekšmetus Tu gribētu mācīties valsts valodā?			Kurā valodā notiek svētku pasākumi skolā?		
	jā, saprotu viegli	nē, grūti saprast	ļoti labas	labas	ne labas, ne vājas	vājas	ļoti vājas	Visus	Dažus	Nevienu	Latviešu valodā	Citā valodā	Abās valodās

51	34	16	4	22	21	2	2	11	23	14	4	18	27
----	----	----	---	----	----	---	---	----	----	----	---	----	----

Rīgas Rīnužu vidusskola

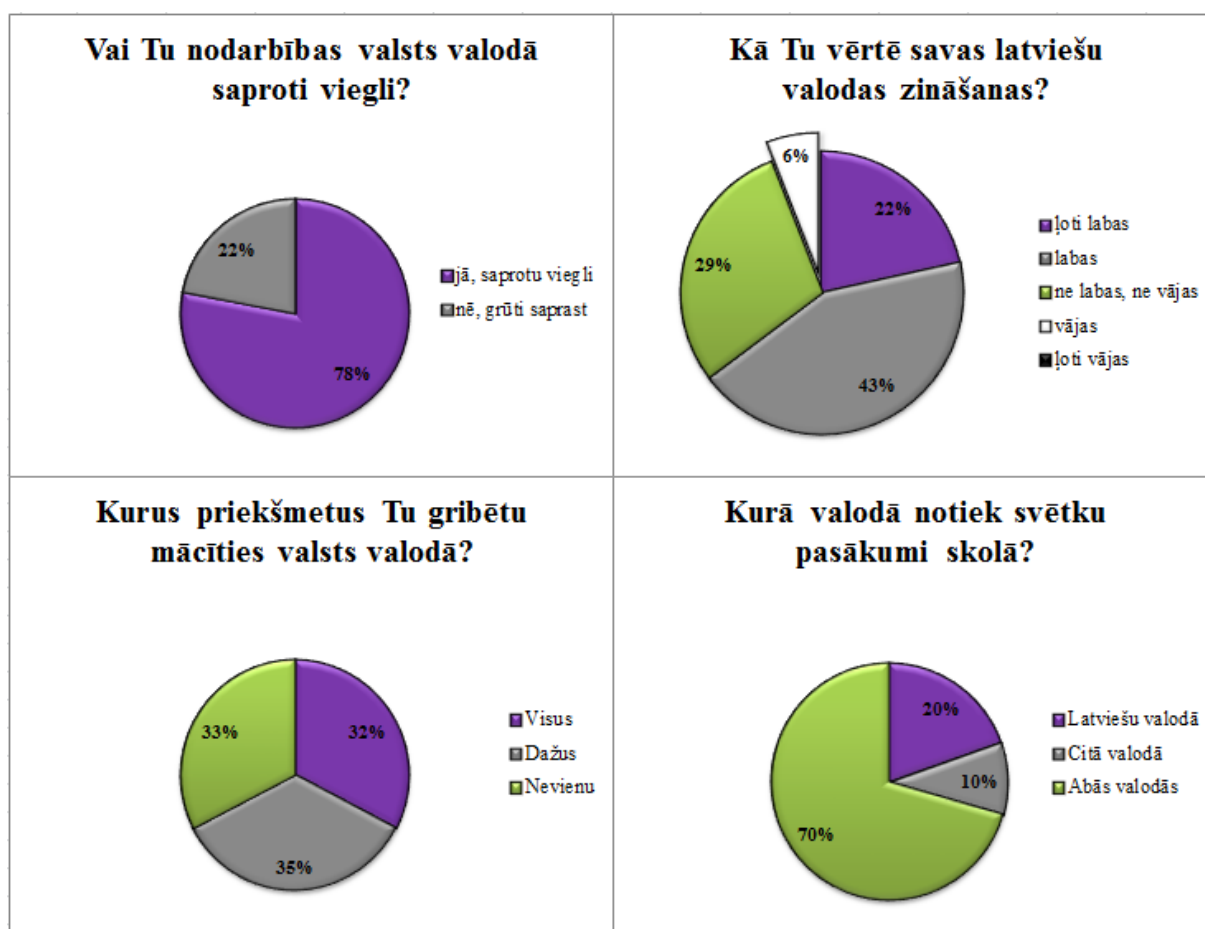
Aptaujāto skolēnu skaits	Vai Tu nodarbības valsts valodā saproti viegli?		Kā Tu vērtē savas latviešu valodas zināšanas?					Kurus priekšmetus Tu gribētu mācīties valsts valodā?			Kurā valodā notiek svētku pasākumi skolā?		
	jā, saprotu viegli	nē, grūti saprast	ļoti labas	labas	ne labas, ne vājas	vājas	ļoti vājas	Visus	Dažus	Nevienu	Latviešu valodā	Citā valodā	Abās valodās
103	78	23	4	51	41	5	1	21	45	32	23	5	68

Rīgas Ukrainu vidusskola

Aptaujāto skolēnu skaits	Vai Tu nodarbības valsts valodā saproti viegli?		Kā Tu vērtē savas latviešu valodas zināšanas?					Kurus priekšmetus Tu gribētu mācīties valsts valodā?			Kurā valodā notiek svētku pasākumi skolā?		
	jā, saprotu viegli	nē, grūti saprast	ļoti labas	labas	ne labas, ne vājas	vājas	ļoti vājas	Visus	Dažus	Nevienu	Latviešu valodā	Citā valodā	Abās valodās
52	39	11	11	22	15	3	0	16	17	16	10	5	36

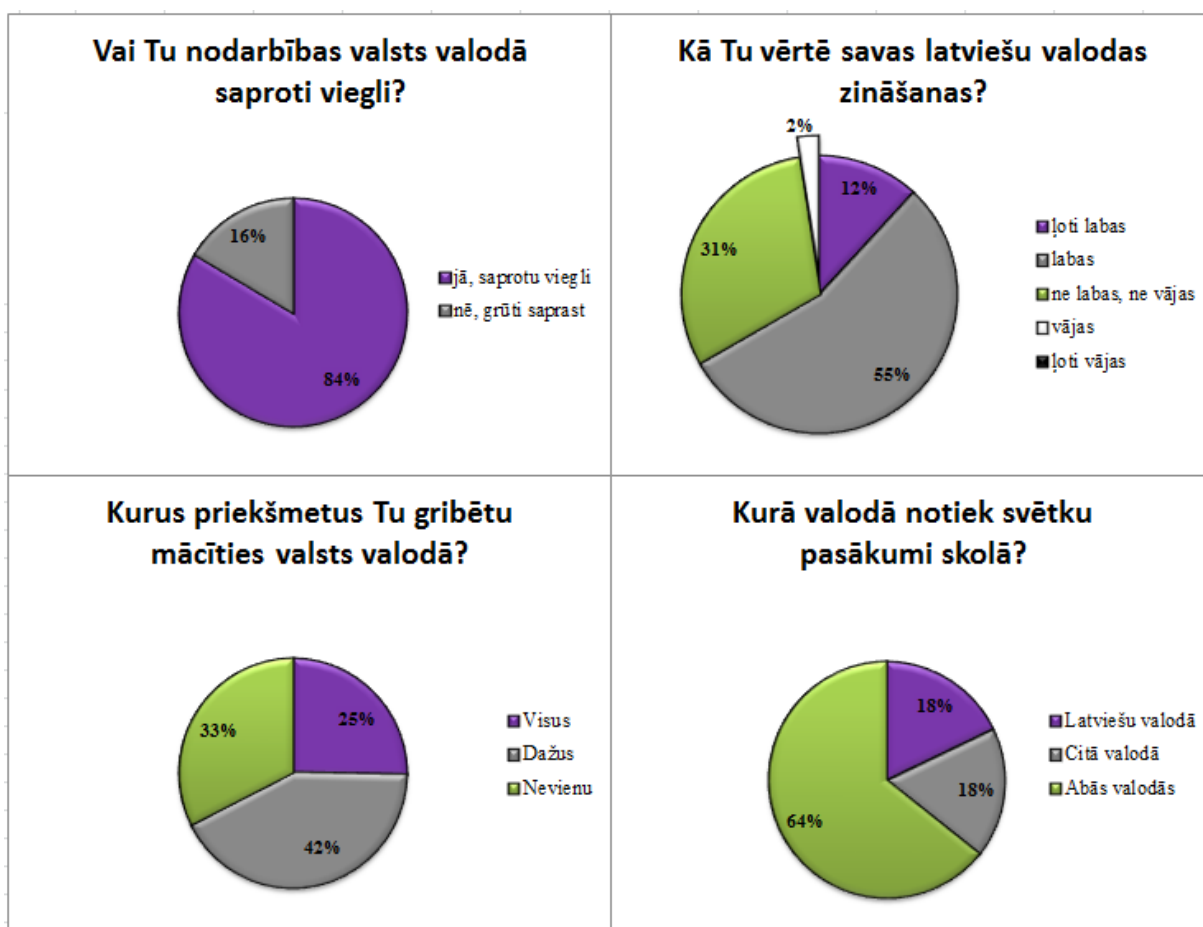
52	39	11	11	22	15	3	0	16	17	16	10	5	36
----	----	----	----	----	----	---	---	----	----	----	----	---	----

Rīgas Zolitūdes ģimnāzija

Aptaujāto skolēnu skaits	Vai Tu nodarbības valsts valodā saproti viegli?		Kā Tu vērtē savas latviešu valodas zināšanas?					Kurus priekšmetus Tu gribētu mācīties valsts valodā?			Kurā valodā notiek svētku pasākumi skolā?		
	jā, saprotu viegli	nē, grūti saprast	ļoti labas	labas	ne labas, ne vājas	vājas	ļoti vājas	Visus	Dažus	Nevienu	Latviešu valodā	Citā valodā	Abās valodās
87	71	14	10	46	26	2	0	21	35	27	15	15	54

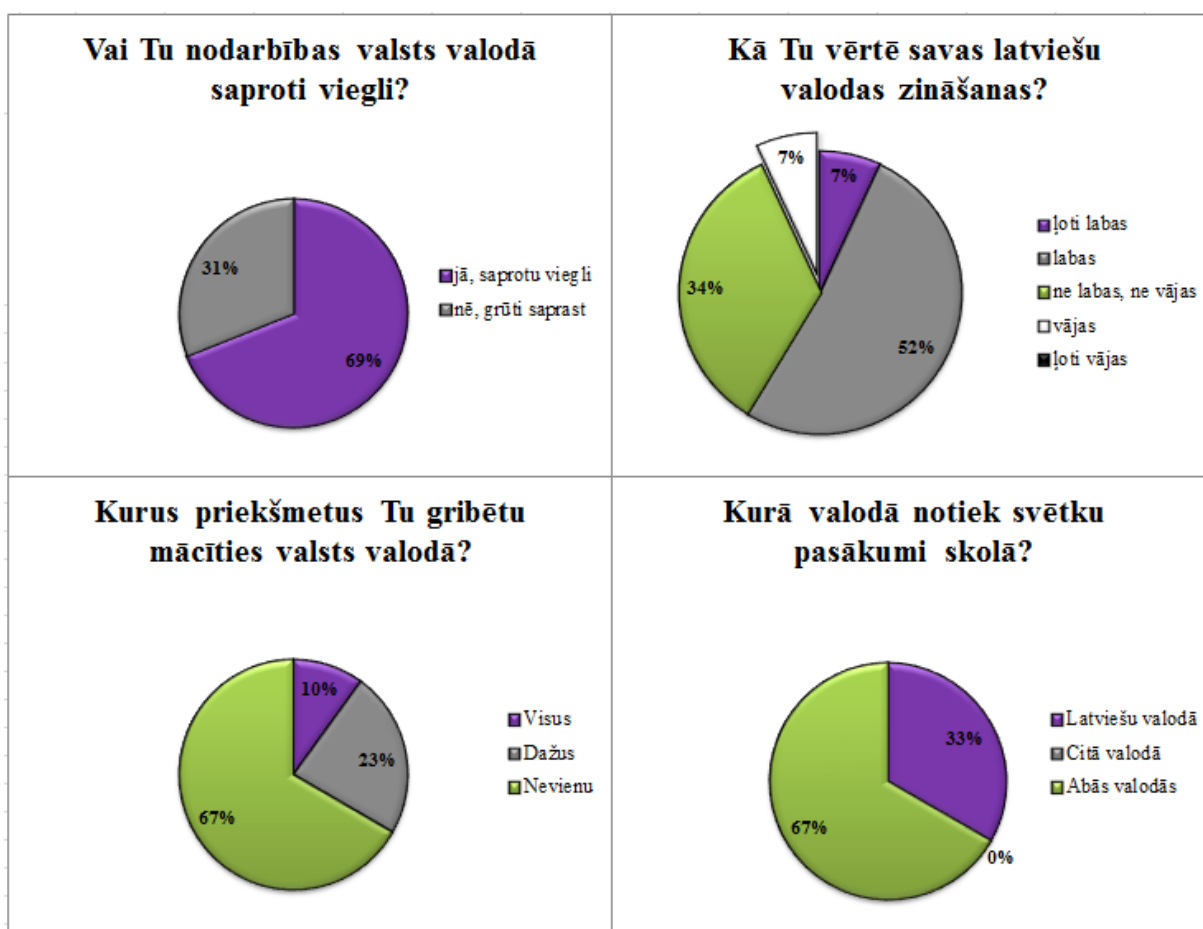
87	71	14	10	46	26	2	0	21	35	27	15	15	54
----	----	----	----	----	----	---	---	----	----	----	----	----	----

Rīgas 95. vidusskola

Aptaujāto skolēnu skaits	Vai Tu nodarbības valsts valodā saproti viegli?		Kā Tu vērtē savas latviešu valodas zināšanas?					Kurus priekšmetus Tu gribētu mācīties valsts valodā?			Kurā valodā notiek svētku pasākumi skolā?		
	jā, saprotu viegli	nē, grūti saprast	ļoti labas	labas	ne labas, ne vājas	vājas	ļoti vājas	Visus	Dažus	Nevienu	Latviešu valodā	Citā valodā	Abās valodās
30	20	9	2	15	10	2	0	3	7	20	10	0	20

30	20	9	2	15	10	2	0	3	7	20	10	0	20
----	----	---	---	----	----	---	---	---	---	----	----	---	----

2. pielikums

2.1. Sarunas protokols (saruna ar skolas direktoru)

Novērojuma veicējs: _____

(Vārds, uzvārds)

Novērojuma vieta: _____

(Skolas nosaukums, pilsēta)

Skolas direktors: _____

(Skolas direktora vārds, uzvārds)

Datums: _____, no plkst. _____ līdz plkst. _____

Mazākumtautību programmas valoda: krievu, baltkrievu,
 ukraiņu, poļu lietuviešu, ebreju, romu, vācu,
 igauņu; cita

1. Mazākumtautību izglītības programmas:

1. _____

Programmas kods Nr. _____, modelis Nr. _____ skolēnu skaits: _____

Kuri mācību priekšmeti notiek latviešu valodā?

6. klasei _____

9. klasei _____

12. klasei _____

Kuri mācību priekšmeti notiek bilingvāli?

6. klasei _____

9. klasei _____

12. klasei _____

Kuri mācību priekšmeti notiek mazākumtautības valodā?

6. klasei _____

9. klasei _____

12. klasei _____

2. Kontrole par to, lai bilingvālie mācību priekšmeti tiešām notiek bilingvāli? (Nevis tikai mazākumtautību valodā)

Kas veic?

_____

Kādā veidā?

_____

3. Vai skolotāji ir piedalījušies apmācībās, lai vadītu stundas bilingvāli?

jā; skaits: _____ Kādu mācību priekšmetu skolotāji?

_____

nē

4. Vai skola organizē fakultatīvas nodarbības (pulciņi, kori u.c.)?

nē (pāriet pie 5. jautājuma)

jā; Kādus?

_____

4.1. Fakultatīvās nodarbības no minētajām:

latviešu valodā nav; ir šādas nodarbības: _____

bilingvāli nav; ir šādas nodarbības _____

mazākumtautības valodā nav; ir šādas nodarbības: _____

5. Vai skola organizē interešu izglītības nodarbības (pulciņi u.c.)?

nē; ir šādas nodarbības: _____

5.1. Interesešu nodarbības no minētajām:

latviešu valodā nav; ir šādas nodarbības: _____

bilingvāli nav; ir šādas nodarbības _____

mazākumtautības valodā nav; ir šādas nodarbības: _____

5.2. Interesešu izglītības nodarbības no minētajām (tiesību uz kultūru īstenošana)?

dejas nav; ir dažādu tautu dejas; ir _____ tautas dejas

mūzika nav; ir dažādu tautu mūzika; ir _____ tautas mūzika

māksla nav; ir dažādu tautu māksla; ir _____ tautas māksla;

tradīcijas nav; ir dažādu tautu tradīcijas ir _____ tautas tradīcijas.

cits kultūras elements _____

6. Vai skolēnu vecākiem šogad bija jāpērk mācību grāmatas?

6.1. jā, bija jāpērk (kādos priekšmetos);

6.2. nē, nebija.

7. Vai skolēnu vecākiem šogad bija jāpērk darba burtnīcas”?

7.1. jā, bija jāpērk (kādos priekšmetos);

7.2. nē, nebija.

8. Vai skolēnu vecākiem šogad bija jāpērk dienasgrāmatas?

8.1. jā, bija jāpērk.

8.2. nē, nebija.

9. Vai skola ļauj ņemt uz mājām mācību grāmatas?

9.1. jā, ļauj

9.2. nē, neļauj

10. Vai skola ļauj ņemt uz mājām darba burtnīcas?

10.1. jā, ļauj

10.2. nē, neļauj

11. Citas būtiskas piezīmes:

Ja vēl atlika laiks sarunai, papildus uzdoti arī šādi jautājumi:

12. Vai skolas iekšējās kārtības noteikumos ir noteikta izglītojamā rīcība, ja izglītojamais kādas personas darbībā saskata draudus savai vai citu personu drošībai?

13. Vai skolas iekšējās kārtības noteikumos ir noteikta vadītāja un pedagogu rīcība, ja tiek konstatēta fiziska vai emocionāla vardarbība pret izglītojamo?

14. Vai skolas iekšējās kārtības noteikumos ir noteikta izglītojamo vecākiem un citām personām saistoša uzturēšanās kārtība izglītības iestādē, un vai šī kārtība ir pieejama izglītojamo vecākiem un citām personām?

2.2. Novērojuma protokols (novērojums klasē)

Novērojuma veicējs: _____

(Vārds, uzvārds)

Novērojuma vieta: _____

(Skolas nosaukums, pilsēta)

Mācību priekšmets: _____

(Novērotā mācību priekšmeta (stundas) nosaukums)

Skolotāja vārds, uzvārds: _____

(Mācību priekšmeta (stundas) skolotāja vārds, uzvārds)

Datums: _____, no plkst. _____ līdz plkst. _____

Mazākumtautību programmas valoda: krievu, baltkrievu,

ukraiņu, poļu

lietuviešu, ebreju, romu, vācu,

igauņu; cita

Novērotā klase: 6.klase; 9.klase; 12.klase; A B C D .....

Skolēnu skaits klasē (apmeklējums): _____

Valsts valodas zināšanas

Kādā valodā **tika vadīts** mācību priekšmets: mazākumtautību; valsts valoda;

bilingvāli

Valoda, kādā **bija jāvada** mācību priekšmets: mazākumtautību; valsts valoda;

bilingvāli

(šo informāciju pasaka skolotājs)

Kurš veic kontroli par to, lai mācību priekšmets (stundas) notiktu valsts valodā vai bilingvāli?

_____

(šo jautājumu uzdod priekšmeta skolotājam)

Kādā veidā veic kontroli par to, lai mācību priekšmets (stundas) notiktu valsts valodā vai

bilingvāli? _____

(šo jautājumu uzdod priekšmeta skolotājam)

Skolotāja vielu skaidroja (mutiski): mazākumtautību; valsts valodā; bilingvāli

Skolotāja vielu skaidroja (rakstiski): mazākumtautību; valsts valodā; bilingvāli

Skolēni jautājumus uzdeva: mazākumtautību; valsts valodā; bilingvāli

Uz skolēnu jautājumiem skolotāja atbildēja: mazākumtautību; valsts valodā; bilingvāli

Stundas laikā skolēni savā starpā sarunājās: mazākumtautību; valsts valodā; bilingvāli

Stundas laikā tika lietotas grāmatas mazākumtautību; valsts valodā; bilingvāli

Stundas laikā tika lietoti uzskates līdzekļi mazākumtautību; valsts valodā; bilingvāli

Citi būtiski novērojumi (piezīmes):

Nodrošinājums ar mācību līdzekļiem

Mācību grāmatas katram skolēnam sava uz vairākiem skolēniem viena

Darba burtnīcas (skaits) katram skolēnam sava uz vairākiem skolēniem viena

Darba burtnīcas (nodrošinājums) oriģināls kopētas lapas

Uzskates līdzekļi katram skolēnam savi uz vairākiem skolēniem viens

Citi materiāli (kādi)_____ katram skolēnam savs uz vairākiem skolēniem viens

Citi būtiski novērojumi (piezīmes):

2.3. Skolēnu aptaujas lapa

Lūdzu atzīmē savu atbildi!

1. Kurā valodā parasti notiek šis mācību priekšmets?

- latviešu valodā
- citā valodā _____
- abās (dzimtajā valodā un latviešu valodā)

2. Kurus mācību priekšmetus Tu skolā mācies bilingvāli (vienlaicīgi latviešu un Tavā dzimtajā valodā)?

_____

3. Kurus mācību priekšmetus Tu skolā mācies valsts valodā?

_____

4. Vai Tu nodarbības valsts valodā saproti viegli?

- jā, saprotu viegli
- nē, grūti saprast

5. Kā Tu vērtē savas latviešu valodas zināšanas?

- ļoti labas
- labas
- ne labas, ne vājas
- vājas
- ļoti vājas

6. Kurus priekšmetus Tu gribētu mācīties valsts valodā?

- visus
- dažus (norādiet kurus) _____
- nevienu

7. Kurā valodā notiek svētku pasākumi skolā?

- latviešu valodā

3. pielikums

1. Pētījuma apraksts

Pētījuma mērķgrupa:

- 18 – 30 gadus veci respondenti visā Latvijā, kuri paši patlaban mācās vai ir mācījušies bilingvāli (turpmāk atskaitē – Bērni);
- respondenti visā Latvijā, kuru bērni mācās vai mācījās bilingvāli (turpmāk atskaitē – Vecāki).

Izlases lielums: 407 respondenti, no tiem 135 Bērni un 280 (no kuriem 8 ir mācījušies bilingvāli arī paši) Vecāki.

Aptaujas metode: interneta aptauja (*CAWI – Computer Assisted Web Interviews*).

Izlases metode: kvotu izlase.

Pētījuma norise: aptauja veikta laikā no 2013. gada 15. novembra līdz 25. novembrim.

Rezultātu precizitāte: pētījuma rezultātos vienmēr pastāv zināma statistiskās kļūdas varbūtība, kas jāņem vērā, analizējot un interpretējot pētījumā iegūtos rezultātus. Atšķirības, kuras iekļaujas statistiskās kļūdas robežās jeb ir mazākas par to, var uzskatīt par nenozīmīgām.

Lai noteiktu statistisko mērījuma kļūdu, jāzina respondentu skaitu atbilstošajā apakšgrupā (tabulās apzīmēts ar „n”) un rezultāts procentos. Izmantojot šos lielumus, tabulas attiecīgajā iedaļā var atrast statistiskās mērījuma kļūdas robežas +/- procentos ar 95% varbūtību.

Piemēram, ja pētījuma rezultātā no visiem respondentiem (n=407) 27% aizstāvētu Latviju situācijā, kad tā tiktu apdraudēta, ar 95% varbūtību varētu uzskatīt, ka statistiskā mērījuma kļūda šajā gadījumā ir +/- 4,2% robežās. No tā izriet, ka respondentu daudzums, kas aizstāvētu Latviju, ir robežās no 22,8 līdz 31,2%.

STATISTISKĀS KĻŪDAS NOTEIKŠANAS TABULA
(ar 95% varbūtību)

Atbilžu sadalījums, %	Respondentu skaits (bāze), N											
	50	75	100	150	200	300	400	500	600	650	800	1000
1 vai 99	2.8	2.3	2.0	1.6	1.4	1.1	1.0	0.9	0.8	0.8	0.7	0.6
2 vai 98	3.9	3.2	2.7	2.2	1.9	1.6	1.4	1.2	1.1	1.1	1.0	0.9
4 vai 96	5.4	4.4	3.8	3.1	2.7	2.2	1.9	1.7	1.6	1.5	1.4	1.2
6 vai 94	6.6	5.4	4.7	3.8	3.3	2.7	2.3	2.1	1.9	1.8	1.6	1.5
8 vai 92	7.5	6.1	5.3	4.3	3.8	3.1	2.7	2.4	2.2	2.1	1.9	1.7
10 vai 90	8.3	6.8	5.9	4.8	4.2	3.4	2.9	2.6	2.4	2.3	2.1	1.9
12 vai 88	9.0	7.4	6.4	5.2	4.5	3.7	3.2	2.8	2.6	2.5	2.3	2.0
15 vai 85	9.9	8.1	7.0	5.7	4.9	4.0	3.5	3.1	2.9	2.7	2.5	2.2
20 vai 80	11.1	9.1	7.8	6.4	5.5	4.5	3.9	3.5	3.2	3.1	2.8	2.5
25 vai 75	12.0	9.8	8.5	6.9	6.0	4.9	4.2	3.8	3.5	3.3	3.0	2.7
30 vai 70	12.7	10.4	9.0	7.3	6.4	5.2	4.5	4.0	3.7	3.5	3.2	2.8
35 vai 65	13.2	10.8	9.3	7.6	6.6	5.4	4.7	4.2	3.8	3.7	3.3	3.0
40 vai 60	13.6	11.1	9.6	7.8	6.8	5.5	4.8	4.3	3.9	3.8	3.4	3.0
45 vai 55	13.8	11.3	9.8	8.0	6.9	5.6	4.9	4.4	4.0	3.8	3.4	3.1
50 vai 50	13.9	11.3	9.8	8.0	6.9	5.7	4.9	4.4	4.0	3.8	3.5	3.1

2. Pētījuma rezultātu kopsavilkums (I)

- Pētījuma mērķis bija apzināt, kā cilvēki, kuriem ir pieredze ar bilingvālās izglītības sistēmu (mācījušies paši vai ir vecāki bērniem, kuri mācās/mācījās bilingvāli), vērtē bilingvālās izglītības sistēmu Latvijā, kāds ir viņu valodas zināšanu pašvērtējums, attieksme pret valsti un sabiedriskā dzīve.
- Pieredze ar bilingvālās izglītības sistēmu lielākoties ir cittautiešiem, kā arī latviešiem, kuri, visticamāk, pārstāv jauktās ģimenes.
- Galvenokārt vai tikai krievu valodā abas mērķa grupas runā mājās (77%), komunicē ar draugiem, paziņām (74%), kā arī patērē mediju saturu (68%). Medijus krievu valodā salīdzinoši biežāk izvēlas cittautieši, kā arī tie cilvēki, kuri nav Latvijas pilsoņi.
- Aptuveni puse (46%) no Vecākiem, kuri strādā, darbā runā galvenokārt vai tikai krieviski.
- Uz ielas, veikalā komunikācija pusē gadījumu (49%) norit krievu valodā.
- Valsts vai pašvaldību iestādes ir tā vieta, kurā vairums Bērnu un Vecāku (71%) runā galvenokārt vai tikai latviski. 26% runā galvenokārt vai tikai krievu valodā – salīdzinoši biežāk tie ir Vecāki, kā arī nav Latvijas Republikas pilsoņi.
- Bērnu pašvērtējums attiecībā uz savām latviešu un angļu valodas zināšanām ir ievērojami augstāks nekā Vecākiem.
- Vairums Bērnu (73%) uzskata, ka latviešu valodā runā brīvi, savukārt Vecāku vidū šādu

pašvērtējumu ir sniegusi puse aptaujāto (48%).

- Līdzīga situācija vērojama angļu valodas zināšanu pašvērtējumā – 19% Bērnu savas angļu valodas zināšanas vērtē kā “runāju brīvi”, kamēr šādu pašvērtējumu par angļu valodu ir snieguši tikai 6% Vecāku.
- Kopumā absolūtais vairākums Bērnu (96%) un vairums Vecāku (79%) uzskata, ka latviešu valodā ar nelielām grūtībām var sarunāties par jebkuru jautājumu vai runā brīvi; savukārt par angļu valodu šādu pašvērtējumu ir snieguši 58% Bērnu un 19% Vecāku.

Rezultātu kopsavilkums (II)

- Piederības sajūta Latvijai, lepošanās ar valsti, kurā dzīvo, piederības sajūta sabiedrībai un lojalitāte valstij ir nozīmīgs sabiedrības integrācijas priekšnosacījums.
- Vērtējot savu piederību emocionālā līmenī, vairums Bērnu un Vecāku (79%) jūtas ļoti cieši un cieši piederīgi Latvijai, savukārt 72% – savai tuvākajai apkaimei/pilsētas mikrorajonam. Bērni salīdzinoši retāk jūtas piederīgi savai tuvākajai apkaimei nekā Vecāki. Savukārt pretēji novērojumi ir attiecībā uz jušanos piederīgiem Eiropai (33% Bērnu un 19% Vecāku jūtas ļoti cieši un cieši piederīgi Eiropai).
- Kopumā Bērnu un Vecāku lokālā identitāte – piederība tuvākajai apkaimei/pilsētas mikrorajonam un Latvijai – ir daudz augstāka nekā globālā identitāte – piederība Eiropai.
- Kopumā piederības sajūta Latvijas sabiedrībai Bērnu un Vecāku vidū ir salīdzinoši augsta – 6,6 punkti 10 punktu skalā.
- 38% Bērnu un Vecāku ļoti lielā mērā jūtas piederīgi Latvijas sabiedrībai, kamēr nemaz nejūtas piederīgi 14%. Lielākoties piederību Latvijas sabiedrībai neizjūt ļaudis no Vecāku mērķa grupas, kā arī tie, kuri nav Latvijas Republikas pilsoņi.
- 41% Bērnu un Vecāku lepojas vai drīzāk lepojas ar to, ka dzīvo Latvijā. Tie, kuri par to nemaz nelepojas, salīdzinoši biežāk nav Latvijas Republikas pilsoņi.
- Atbildot uz jautājumu: “Ja tiktu apdraudēta Latvijas neatkarība, vai Jūs būtu gatavs to aizstāvēt?”, 43% Bērnu un Vecāku snieguši atbildi “grūti pateikt”, 27% atbildējuši “jā”, bet 30% – “nē”.
- Salīdzinoši biežāk Latvijas neatkarību nebūtu gatavi aizstāvēt Bērni, 18 līdz 29 gadus veci cilvēki un tie, kuri nav Latvijas Republikas pilsoņi.

Rezultātu kopsavilkums (III)

- Analizējot respondentu interesi par politiku, redzams, ka vidējais rādītājs Bērnu un

Vecāku vidū ir 5,9 punkti skalā no 0 – nekāda interese – līdz 10 – ļoti liela interese. Salīdzinoši lielāku interesi par politiku pauduši vīrieši.

- Salīdzinoši augsts Bērnu un Vecāku vidū ir līdzdalības rādītājs pilsoniskajās aktivitātēs: pašvaldību vēlēšanās, Saeimas vēlēšanās un tautas nobalsošanā – pēdējo trīs gadu laikā vairāk nekā 72% ir piedalījušies katrā no aktivitātēm.
- Tāpat vairums (72%) ir piedalījušies pašvaldību organizētos pasākumos, piemēram, pilsētu vai nacionālajos svētkos.
- Latvijas Republikas proklamēšanas jeb dzimšanasdienas – 18. novembra pasākumos pēdējo triju gadu laikā ir piedalījusies puse Bērnu un Vecāku (51%), savukārt 9. maija pasākumos – 46%. 18. novembra pasākumos salīdzinoši biežāk piedalījušies tie Bērni un Vecāki, kuri pēc tautības ir latvieši, savukārt 9. maija pasākumos salīdzinoši biežāk piedalījušies rīdzinieki, krievu tautības Bērni un Vecāki, kā arī tie, kuriem nav Latvijas Republikas pilsonības. 28% Bērnu un Vecāku ir apmeklējuši abus – gan 18. novembra, gan 9. maija pasākumus.
- Dziesmu un deju svētku pasākumiem (klātienē/nekāklātienē) līdzīgi sekojuši 39% Bērnu un Vecāku. Salīdzinoši retāk to ir darījuši Bērni un vīrieši.
- Piketos, mītiņos, demonstrācijās pēdējo triju gadu laikā ir piedalījušies mazāk nekā 5% Bērnu un Vecāku.
- Vairums Bērnu un Vecāku (72%) tuvākā gada laikā neplāno pārcelties uz dzīvi ārpus Latvijas.

Rezultātu kopsavilkums (IV)

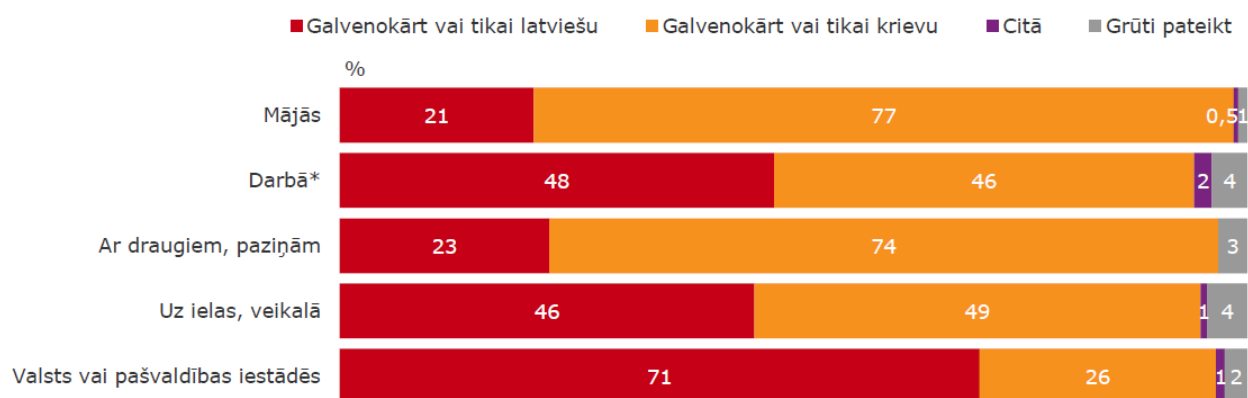
- “Latvijā ir jāveicina mazākumtautību identitātes saglabāšana un nostiprināšana” – šādam apgalvojumam pilnībā vai drīzāk piekrīt 68% Bērnu un Vecāku.
- “Latvijā ir iespējams saglabāt savu nacionālo kultūru” – pilnībā vai drīzāk piekrīt 63% Bērnu un Vecāku.
- “Integrācija Latvijā notiek pati par sevi, un tai nav nepieciešama īpaša vadība” – pilnībā vai drīzāk piekrīt 50% Bērnu un Vecāku.
- Vairākums aptaujāto – 82% pilnībā vai drīzāk piekrīt apgalvojumam, ka “darba tirgū Latvijā konkurētspējīgāki ir tie cilvēki, kuri labi zina gan latviešu, gan krievu valodu”. Salīdzinoši biežāk šādi uzskata Bērni, gados jauni - 18 līdz 29 gadus veci cilvēki. Savukārt salīdzinoši retāk šim apgalvojumam piekrīt latviešu tautības respondenti, kā arī kvalificēti/nekvalificēti strādnieki.

- Attiecībā uz bilingvālās izglītības ietekmi uz latviešu valodas apguvi un labākiem rezultātiem centralizētajos eksāmenos, viedoklis ir polārs:
  - ❖ 39% Bērnu un Vecāku pilnībā vai drīzāk piekrīt, ka “bilingvālā izglītība ļauj vienlaicīgi apgūt mācību priekšmetu un valodu”. 48% ir pretējās domās.
  - ❖ 39% Bērnu un Vecāku pilnībā vai drīzāk piekrīt, ka “bilingvālā izglītība palīdz skolēniem no mazākumtautību skolām sasniegt labākus rezultātus centralizētajos eksāmenos”. Savukārt 43% to uzskata par kavēkli labākiem rezultātiem.
- Domājot par izglītību turpmāk, 23% uzskata, ka “nākotnē mācībām skolās, kas nav privātās izglītības iestādes, Latvijā ir jābūt tikai valsts valodā”. Savukārt 65% paiduši pretēju viedokli.

Rezultātu kopsavilkums (shematiski)

Valodas lietojums ikdienā

Q13. Kādā valodā Jūs pārsvarā runājat ...?

Q14. Kādā valodā Jūs pārsvarā izmantojat medijus (prese, TV, radio, Internets)?

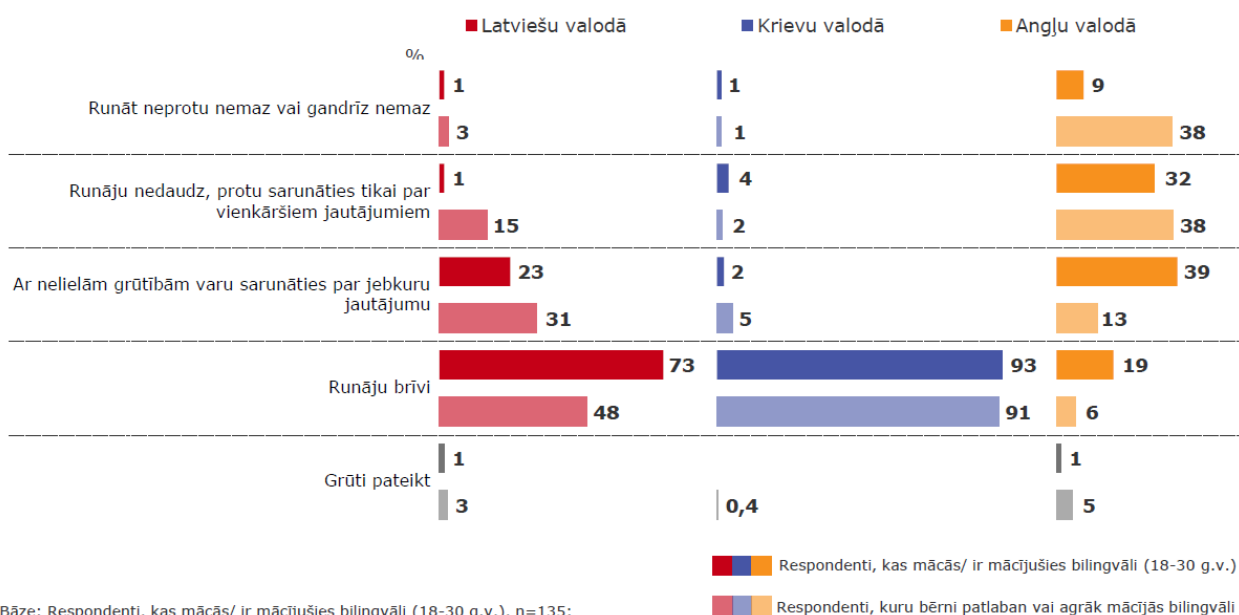

Bāze: visi respondenti, n=407;

*Strādājošie respondenti, n=307.

Valodu prasmes

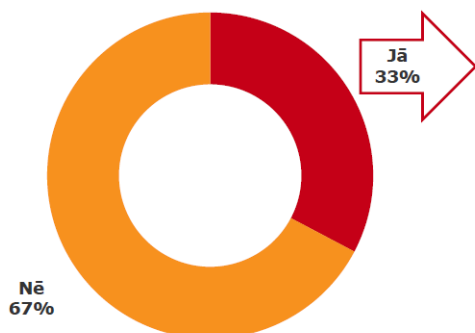
Q15. Kā Jūs novērtētu savu prasmi sarunāties latviešu, krievu un angļu valodās?

Grūtības latviešu valodas zināšanu trūkuma dēļ

Q16. Vai Latvijā Jūs esat izjutuši kādus grūtības savu latviešu valodas zināšanu dēļ?

Respondenti, kuri savas latviešu valodas zināšanas novērtējuši kā vājas, lielākoties ir vecāki bērniem, kuri patlaban mācās/ir mācījušies bilingvāli.

Bāze: Respondenti, kuri savas latviešu zināšanas novērtējuši kā vājas, n=55

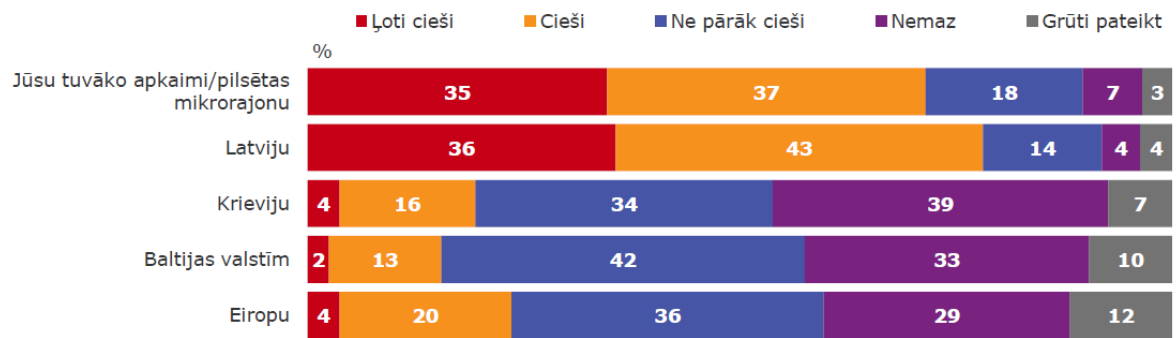
Viņi atzīst, ka grūtības izjutuši:

- valsts vai pašvaldību iestādēs;
- slimnīcā, kontaktējoties ar ārstiem;
- darbavietā;
- lasot zāļu instrukcijas.

Saziņā latviešu valodā, kad nav pietiekamas izpratnes par to, kas tiek teikts, ir grūtības argumentēt savu viedokli, jo nav pietiekamu valodas zināšanu.

Piederības sajūta un iesaistīšanās

Q17. Cik cieši Jūs jūtaties saistīts ar ...

Q18. Cik piederīgs Jūs jūtaties Latvijas sabiedrībai?

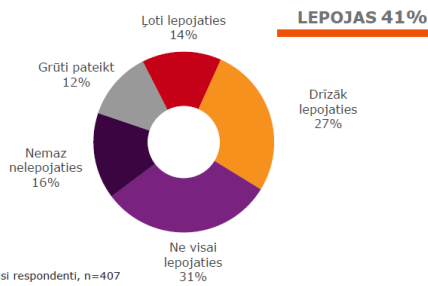

Bāze: Visi respondenti, n=407

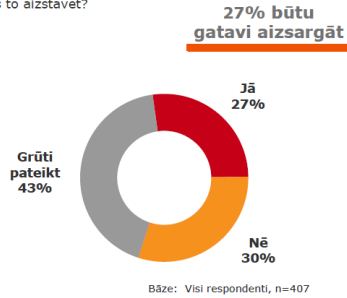
*Vidējais skalā no 1 - nemaz nejūtos piederīgs līdz 10 - ļoti lielā mērā jūtos piederīgs

Lepnums, ka dzīvo Latvijā, lojalitāte

Q19. Cik lielā mērā Jūs lepojaties ar to, ka dzīvojat Latvijā?

Q20. Ja tiktu apdraudēta Latvijas neatkarība, vai Jūs būtu gatavs to aizstāvēt?

- Statistiski nav nozīmīgu atšķirību starp Bērniem un Vecākiem jautājumā par lepošanos dzīvot Latvijā.
- Tie, kuri ļoti vai drīzāk lepojas, ka dzīvo Latvijā, salīdzinoši biežāk brīvi runā latviešu valodā, ļoti lielā mērā jūtas piederīgi Latvijas sabiedrībai, būtu gatavi aizstāvēt Latviju, ja tiktu apdraudēta tās neatkarība, ir piedalījušies 18. novembra pasākumos, kā arī sekojuši līdzīdi Dziesmu un deju svētkiem.
- Tie, kuri ne visai vai nemaz nelepojas, ka dzīvo Latvijā, salīdzinoši biežāk nav Latvijas Republikas pilsoņi, nemaz nejūtas piederīgi Latvijas sabiedrībai, nebūtu gatavi aizstāvēt Latviju, ja tiktu apdraudēta tās neatkarība, ir piedalījušies 9. maija pasākumos, savu interesi par politiku raksturo kā niecīgu.
- Salīdzinoši biežāk Latvijas neatkarību nebūtu gatavi aizstāvēt Bērni, gados jaunāki cilvēki, kā arī tie, kuri nav Latvijas Republikas pilsoņi.

Interese par politiku

Q21. Kā Jūs raksturotu savu interesi par politiku?

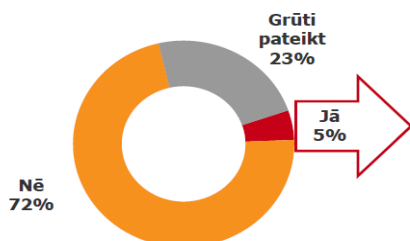

Bāze: Visi respondenti, n=407

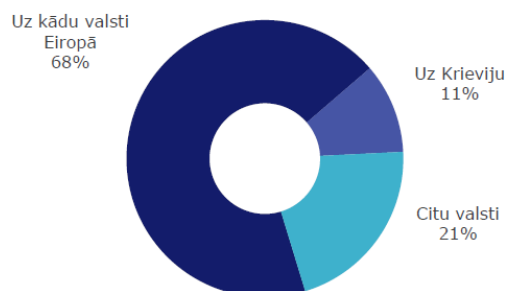
*Vidējais skalā no 0 - nav intereses līdz 10 - ļoti liela interese

Migrācija

Q23. Vai tuvākā gada laikā Jūs plānojat pārcelties uz dzīvi ārpus Latvijas?
Q24. Uz kuriem Jūs plānojat pārcelties?

Bāze: Visi respondenti, n=407

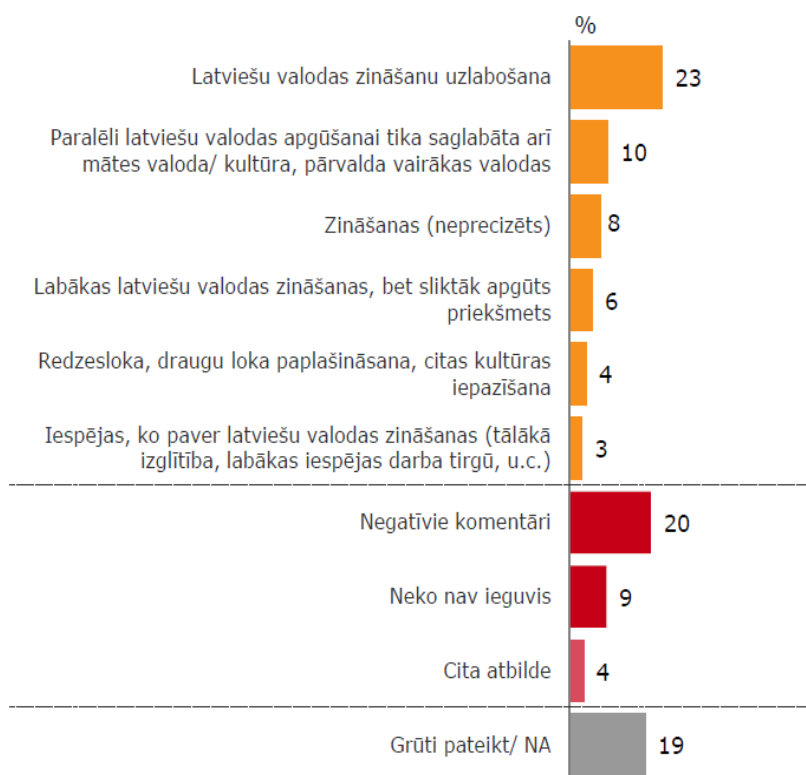

Bāze: Respondenti, kuri tuvākā gada laikā plāno pārcelties uz dzīvi ārpus Latvijas, n=19*

*Respondentu skaits ir pārāk mazs, lai veiktu statistiski nozīmīgus secinājumus

Integrācija, bilingvālā izglītība

Q26. Ko, Jūsuprāt, Jūsu bērns iegūst/iegūva, mācoties bilingvāli?

Bāze: Respondenti, kuru bērni patlaban mācās, mācījās bilingvāli, n=280

Galvenais ieguvums no bilingvālās izglītības ir latviešu valodas uzlabošanās, – tā uzskata ceturtdaļa vecāku. Ieguvums ir arī divu valodu – latviešu un krievu – zināšanas.

Piemēram, respondenti norādīja, ka:

“Свободно говорит на двух языках.”

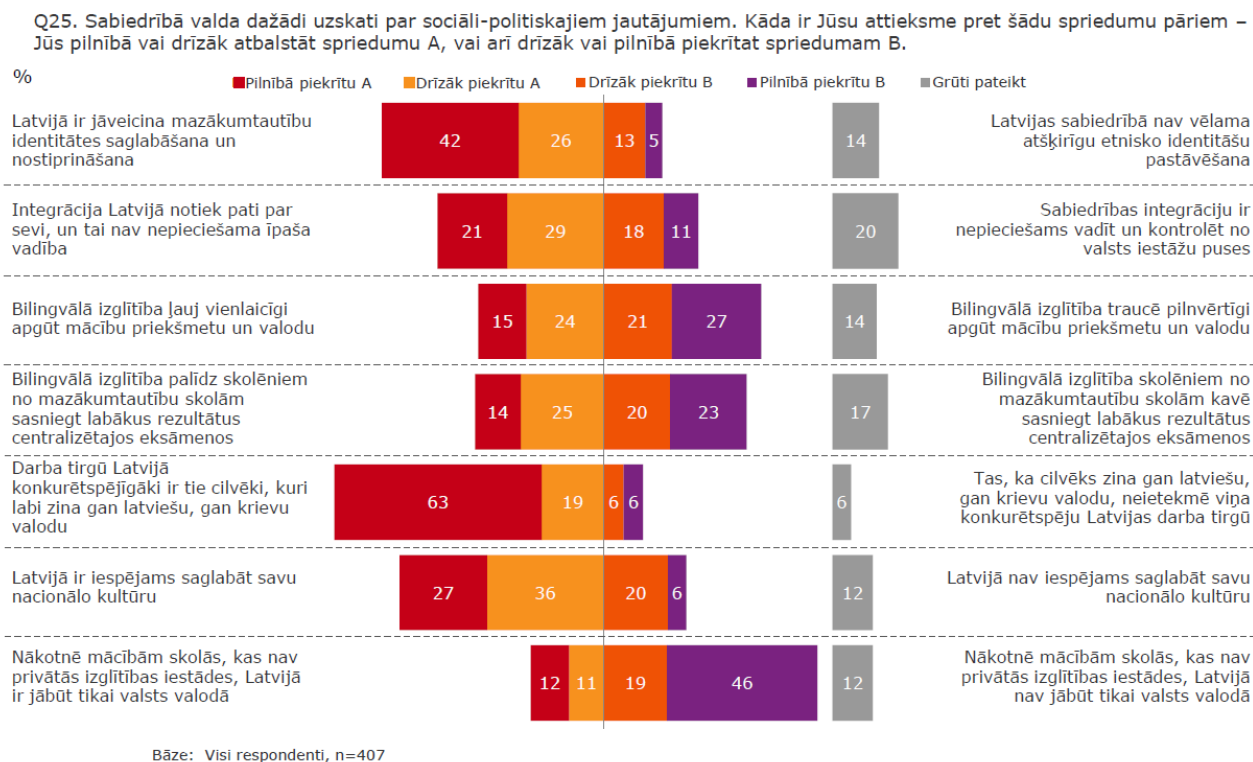
“Хорошо знает латышский язык, интересуется латышской культурой”

“В два раза больше знаний, чем в латышской школе (история, культура, литература изучается не только русская, но и латышская)”

“Способность

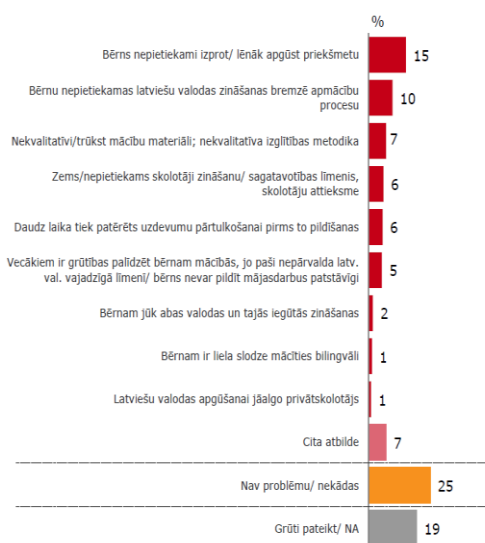
самореализовываться в любом обществе, быть конкурентноспособным и уверенным человеком”

“Возможность свободно общаться на двух, и даже трех языках (англ.). Есть перспектива поступить в любой вуз и в любой стране”.

Vecāku problēmas

Q27. Kādas ir galvenās problēmas, ar kurām Jūs saskaraties/saskārāties kā vecāki, kuru bērni mācās atbilstoši bilingvālās apmācības metodei?

Lielākoties vecāki uztraucas par savu bērnu iegūtās izglītības kvalitāti. Vecāki bažījas, vai viņu

bērns, mācoties bilingvāli, pietiekami labi apgūs mācību vielu, un vai nepietiekamās bērna latviešu valodas zināšanas „nebremzē” mācību procesu. Kritika tiek veltīta esošajiem mācību materiāliem.

Piemēram, atbildēs norādot, ka:

“Я не могу ему помочь в учебе.”

“Ребёнок ещё не знает латышского алфавита, а учебники уже на латышском языке. Особенный кошмар - природоведение первого класса.”

“1) Учителя плохо преподают предметы, особенно на не родных для них языках . 2) Ужасное качество учебных материалов по точным наукам: физика, математика, химия.”

“Нет чёткой методики и учебной литературы.”

“Отвратительные учебники, которые не подготовлены для билингварного образования.”

“Приходится выполнять двойную работу - на перевод заданий.”

“Не получает базовых знаний, предметы как химия, физика, математика должны преподаваться на родном языке. “

Ieguvumi no bilingvālās izglītības

- Tie Vecāki, kuri salīdzinoši biežāk uzskata, ka “bilingvālā izglītība ļauj vienlaikus apgūt mācību priekšmetu un valodu”, uz jautājumu: “Kādas ir galvenās problēmas, ar kurām Jūs saskaraties/saskārāties kā vecāki, kuru bērni mācās atbilstoši bilingvālās apmācības metodei?” atbild, ka nekādu problēmu nav bijis. Pie bilingvālās izglītības ieguvumiem salīdzinoši biežāk tiek minēts: “Bērns ir ieguvis zināšanas” un “Iespējas, ko paver latviešu valodas zināšanas (tālākā izglītība, labākas iespējas darba tirgū, u.c.)”.
- Savukārt tie Vecāki, kuri pauda pretēju viedokli – “bilingvālā izglītība traucē pilnvērtīgi apgūt mācību priekšmetu un valodu” – salīdzinoši biežāk snieguši atbildes: “Bērns nepietiekami izprot/lēnāk apgūst priekšmetu” un “Bērnu nepietiekamas latviešu valodas zināšanas bremzē apmācību procesu”.
- Tieši šāds pats sadalījums ir jautājumā par bilingvālās izglītības ietekmi uz centralizēto eksāmenu rezultātiem skolēniem no mazākumtautību skolām. “Bilingvālā izglītība palīdz skolēniem no mazākumtautību skolām sasniegt labākus rezultātus centralizētajos eksāmenos” – salīdzinoši biežāk šādu uzskatu pauž Vecāki, kuriem nekādu problēmu nav bijis, kā arī tiek saskatīti bilingvālās izglītības ieguvumi: “Bērns ir ieguvis zināšanas” un “Iespējas, ko paver latviešu valodas zināšanas (tālākā izglītība, iespējas darba tirgū u.c.)”.
- Savukārt tie Vecāki, kuri pauda pretēju viedokli: “Bilingvālā izglītība skolēniem no mazākumtautību skolām kavē sasniegt labākus rezultātus centralizētajos eksāmenos”,

salīdzinoši biežāk snieguši atbildes: “Bērns nepietiekami izprot/ lēnāk apgūst priekšmetu” un “Bērnu nepietiekamas latviešu valodas zināšanas bremzē apmācību procesu”.